

Savaş anıları

Che Guevara

 ant

ANT YAYINLARI 1

Orijinal adı :
**PASAJES DE LA
GUERRA REVOLUCIONARIA**

İlk yayını :
EDICIONES UNION
Havana, 1963

Türkiye Yayını:
ANT YAYINLARI
İstanbul, Haziran 1968

İkinci Baskı :
ANT YAYINLARI
İstanbul, Şubat 1969

Dizgi-Tertip
YÜKSEL MATBAASI

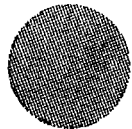
Baskı:
AHMET SARI MATBAASI

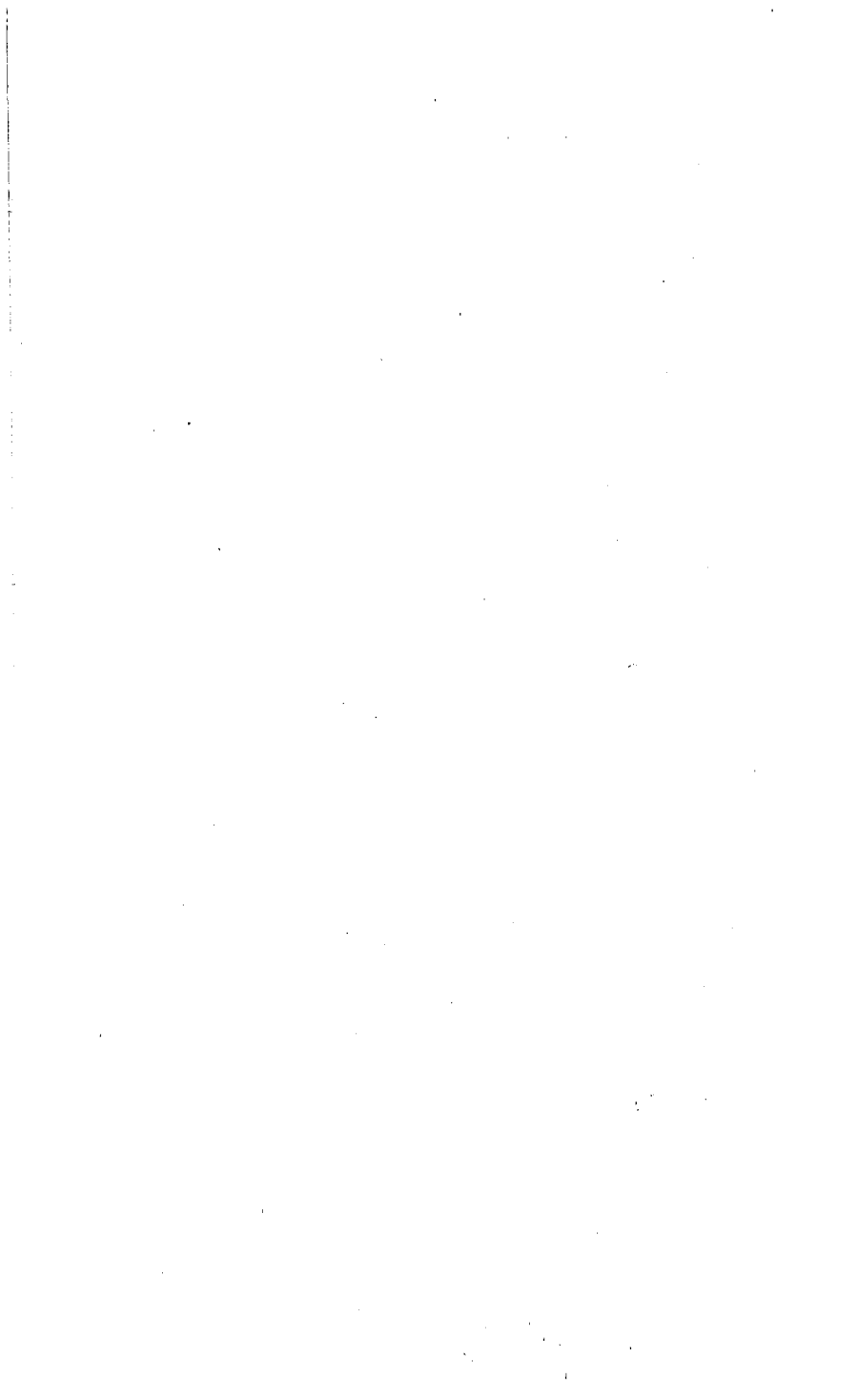
Ernesto Che Guevara

SAVAŞ ANILARI

Türkçesi : Seçkin ÇAĞAN

ANT YAYINLARI
Cağaloğlu, Başmusaşip Sok. 10/12, İSTANBUL

CHE'nin Hayatı

Ernesto CHE Guevara, 14 Haziran 1928 gece-si Arjantin'in en önemli şehirlerinden biri olan Ro-sario'da doğdu. Henüz iki yaşındayken, ilk astım krizi geldi. Sierra Maestra'da Batista ordularına karşı savaşırken Che'ye zorlu dakikalar yaşatan bu hastalık, Bolivya ormanlarında Barrientos'un as-kerleri tarafından vuruluncaya kadar bir türlü ya-kasını bırakmadı.

Yüksek mühendis olan babası Ernesto Gueva-ra Lynch, İrlanda asıllı bir aileden geliyordu. Ana-sı Celia de la Serna ise İrlandalı-İspanyol karışımı idi. Che üç yaşında iken ailesi Buenos Aires'e yer-leşti. Ceila de la Serna o günlere ait bir anısını şö-y-le anlatıyor:

“Ernesto dört yaşına bastığında, artık başken-tin iklimine dayanamaz olmuştu. Astım krizleri geldiği zaman başını babasının göğsüne dayar, öyle uyurdu. Ancak bu şekilde rahatlayabildiği için, ba-bası çoğu zaman gecelerini Che'nin yatağında geçi-rirdi. Sonraları Che'nin durumu daha da kötüleşti. Doktorlar tedavisinin çok güç olduğunu, mutlaka iklim değiştirmesi gerektiğini söylediler.”

Yeniden göç etti Guevara ailesi. Cordoba'ya gittiler. Bölgeyi bir süre gezdikten sonra, Alta Gracia'ya yerleştiler. Burada Che'nin sağlık durumu biraz düzeldi ve astım krizleri seyrekleşti.

Che'nin, Celia ve Ana Maria adlı iki kız, Roberto ve Juan Martin adlı da iki erkek kardeşi vardı. Che yedi yaşında iken Bayan Guevara'ya Eğitim Bakanlığından resmî bir yazı geldi. Yazıda, Ernesto Guevara de la Serna'nın yedi yaşına bastığı halde hâlâ ilkokula kaydedilmemiş olduğu bildiriliyordu. Bu olayı Bayan Guevara şöyle anlatır:

“Hemen cevap verdim. Bakanlığın, çocukların eğitimiyle ilgilenmesi beni çok sevindirmişti. Gerçi Che'ye alfabeyi öğretmiştim ama, astım krizleri yüzünden okula gidemiyordu. Ancak ikinci ve üçüncü sınıflarda okula devam edebildi. Beşinci ve altıncı sınıflarda ise arada sırada okula gitme imkanını bulabildi. Kardeşleri onun derslerini not ederler, Che de bunları evde, yatağında hazırlardı.”

Sonra ortaokul zamanı geldi çattı. Guevara'ların Catramina adını verdikleri, hurdası çıkmış 1930 model bir arabaları vardı. Bayan Guevara, Che ile arkadaşlarını arabaya doldurur, hergün Cordoba'ya okula götürürdü. O günlerde Guevara'lar Alta Gracia'nın zengin ailelerinin yaşadıkları “Yukarı” semtte, Villa Nidina adlı bir evde oturuyorlardı. Aslında tipik bir burjuva ailesi idiler. Politik eğilimleri itibarıyla da sola açık liberal olarak tanınırlardı. İspanya İç Savaşında açıkça Cumhuriyetçileri desteklemişlerdi. Zamanla mali durumları bozuldu Guevara'larm. Bayan Guevara şehrin dışındaki büyük çiftliğini satmak zorunda kaldı. Yeniden Cordoba'ya göç ettiler. Che, Eğitim Bakanlığına bağlı Dean Funes Lisesine devama başladı. Okulunda İngilizce öğrenimi yapıyordu. Fransızcaya da büyük ilgi duyan Ernesto, annesinden bu dili öğrendi. Daha 14 yaşında iken Freud'un kitaplarını okumaya başlayan Che, fransızca şiirlere bayılırdı. Baudelaire'e karşı büyük bir tutkusu vardı. 16 yaşında ise Neruda'ya hayran olmuştu.

Che'yi çocukluğunda en çok üzen şeylerden biri hastalığı idi. İnanılmaz bir güçle hastalığını yenip spora başladı. Lise çağlarında iken, kısa zamanda iyi bir atlet olup çıktı. Atalaya Jimnastik Kulübünün en gözde atletlerinden biri haline geldi. Kuvvetli bir iradesi vardı Ernesto'nun, böylece hastalığının yarattığı engellerin hepsinin üstesinden gelmeyi başardı.

Guevara ailesi, 1944 yılının sonunda Buenos Aires'e göçtü. Durumları iyiden iyiye bozulmuştu. Ernesto'nun yatacak odası, yiyecek yemeği vardı ama ailesi kendisine cep harçlığı verecek durumda değildi. Delikanlıydı artık. Böylece okul masraflarını ve cep harçlığını karşılayabilmek için bir çok işe girdi çıktı. Bir yandan da öğrenimine devam ediyordu. Okulda en başarılı olduğu ders matematikti. Arkadaşları Che'nin de bir gün babası gibi mühendis olacağını sanıyordu. Che'nin tıp fakültesine yazılacağını açıklaması herkes için bir sürpriz oldu.

Ernesto seyahati çok severdi. Fakültedeki ilk yıllarında Arjantin'in kuzey ve batı bölgelerini baştan başa dolaşmış, buralardaki orman köylerinde cüzzam ve tropikal hastalıklar üzerinde çalışmalar yapmıştı. Bir keresinde de ülkenin bir ucundan diğer ucuna bisikletle gidip gelmişti.

Fakültenin son sınıfında iken Che, arkadaşı Alberto Granados ile bütün Latin Amerika'yı içine alan bir motosiklet turuna çıktı. Geziye 29 Aralık 1951'de başladılar. İlk durak, Şili'nin Santiago şehri oldu. Daha sonra dağları yürüyerek aştılar. Bu kendilerine, Latin Amerika'nın egemen sınıflar tarafından insafsızca sömürülen köylülerini yakından tanımak fırsatını verdi. Bir ara paraları azalınca bulabildikleri çeşitli işlerde çalıştılar. Hammallık, dok işçiliği, gemi tayfalığı, doktorluk, hattâ bulaşıkçılık bile yaptılar.

Peru'da cüzzamlıların yaşamakta olduğu bir köyde tıbbi incelemelere giriştiler. Cüzzamlı hastalar tarafından inşa edilen barajı görebilmek için Peru'nun tropikal ormanlarında günlerce dolaştılar.

Yol uzadıkça paraları da azalıyordu. Bir ara İnquitos şehrinde uçak bileti parası biriktirebilmek için futbol antrenörlüğü dahi yaptılar. Bogota'ya geçtiler oradan, fakat yeteri kadar dolaşmak imkanı bulamadılar. Çünkü varışlarından kısa bir süre sonra idari makamlar tarafından sınırışı edildiler. Bolivya'da bazı öğrenciler aralarında para toplayarak bu iki kafadarın Venezuela'ya gitmesini sağladılar. Alberto orada kaldı, Che ise içinde yarış atları bulunan bir uçakla Miami'ye gitti. Asında Miami'de iki üç gün kalmak istiyordu, ama bir aydan önce ayrılamadı. Parasını hesaplı harcamak zorundaydı. Bu yüzden günlerinin büyük kısmını Halk Kütüphanesinde kitap okumakla geçiriyor, bazı günler yemek yerine sadece bir fincan sütlü kahve ile yetiniyordu.

Latin Amerika gezisinden sonra Buenos Aires'e döndü. Hemen askere çağırıldılar. İlk muayenede çürüğe çıkardılar Che'yi. Bundan sonra kendisini tamamen derslerine verip, bir yıldan kısa bir süre içinde 12 dersin sınavını kazandı. 1953 yılının Mart ayında üniversiteyi bitirmiş, doktor olmuştu. O sıralarda, Alberto Granados'un aracılığı ile, Venezuela'daki Cabo Blanco cüzzam kolonisinde 800 Peso ücretle çalışmak üzere bir anlaşma yapmıştı. Üniversiteyi bitirince, Granados'un kendisini beklediği Caracas'a gitmek için trenle, Buenos Aires'ten ayrıldı. Bu yolculuğu sırasında Peru'ya da uğradı. Orada, yerliler hakkında daha önce yayınlanmış bir incelemesi yüzünden tutuklanarak cezaevine gönderildi. Hapishanede Peru'lu solcularla tanıştı. Hapisten çıktıktan sonra yoluna devam ederken Ekvador'da da birkaç gün kaldı. Burada Ricardo Rojo adında bir avukatla tanışması, Che'nin hayatında dönüm noktası oldu. Rojo, Ernesto'ya "Venezuela'ya gidip de ne yapacaksın? Evet, orası para kazanmak için iyi bir yer, ama bana kalırsa sen benimle gel, Guatemala'ya gidelim. Orada gerçek bir sosyal devrim var..." demişti. Rojo'nun anlattıkları Che'yi son derece duygulandırdı ve Venezuela'ya gitmek-

ten vazgeçerek Guatemala yolunu tutmasına sebep oldu. Che Guatemala'ya varır varmaz, ilk olarak orman köylerinde doktorluk görevi alabilmek için resmî makamlara başvurdu. Doktorluk yapabilmesi için staj gördüğü sıralarda bir yandan da cep harçlığını sağlamak amacıyla çeşitli işlerde çalıştı. Devrimci Arbenz Hükümeti emperyalist Amerika'nın perde arkasında hazırladığı bir sağcı darbe ile devrilince, Che Guatemala'da siyasi sürgün olarak bulunmadığı halde, Arjantin Büyükelçiliğine sığınmak zorunluluğunu duydu. Arbenz'in hayranlarından, halka oynanan bu kirli ve aşağılık oyunu bir türlü hazmedemedi. İlk fırsatta ihtilalcilerin safına katıldı. Bütün isteği cephede, ön safta çarpışmaktı. Fakat bu imkanı bir türlü bulamadı. Bir ara Guatemala'lı gençleri örgütlemek üzere harekete geçti. Onlara, **"Mutlaka savaşmalısınız, Guatemala'yı ancak bu şekilde özgürlüğe kavuşturabilirsiniz"** diyordu. Gençlere bu savaşın sadece Guatemala'nın değil, bütün Latin Amerika'nın savaşı olduğunu hatırlatıyordu. Bir keresinde Che'nin örgütlediği gençler düşmanın şiddetli bir saldırısına uğramış ve selameti kaçmakta bulmuşlardı. Che o gece bunlardan çoğunun hayatını kurtardı. Kendisi de zaman zaman ufak çatışmalara katılıyor ve ihtilalciler için bir yerden diğerine cephane naklediyordu. Bu faaliyeti yüzünden çok geçmeden resmî makamlar Che'yi mimleyerek elçilik binasından çıkardılar. Guatemala'da kalması tehlikeli bir durum alınca, trenle Meksika'ya hareket etti. Aynı trende, sonradan en yakın arkadaşlarından biri haline gelen **"El Patajo"** ile karşılaştı.

Ernesto, Guatemala'da iken bir çok Küba'lı sürgün ve Fidel Castro'nun kardeşi Raul ile karşılaşmış, bunlarla yakın arkadaşlık kurmuştu. Onlardan Küba hakkında geniş bilgi toplamıştı. Hattâ kendisine Che adını, Küba İhtilaline önemli katkıları olan Nico Lopez'in Guatemala'da iken taktığı söylenir.

Guatemala'dan Meksika'ya geçen Che, orada

Fidel Castro ve arkadaşları ile tanışarak, Küba ihtilalcileri safında yer aldı. Daha sonra da “Granma” gemisiyle Küba’ya hareket edecek, savaşın sonuna kadar en ön saflarda görev alacak ve kendisine binbaşı rütbesi verilecekti. Küba’da tarihi Santa Clara savaşından sonra Binbaşı Ernesto Che Guevara, Havana’nın La Cabana kalesinin komutanlığına getirildi. 1959 Şubatında ise, Küba’da yaptığı hizmetlerden dolayı, Bakanlar Kurulu kararıyla Küba vatan-daşı ilan edildi. Bir süre sonra da silah arkadaşı Aleida March ile evlendi. İhtilalden sonra, birçok ülkelere seyahatler yapan Che, 7 Ekim 1959’da IN-RA (Millî Tarım Reformu Enstitüsü) Sanayi bölümü başkanlığına atandı. 26 Kasım da Küba Millî Bankası Başkanlığına getirildi. Böylece Che, ülkenin mali işlerini yüklenmiş oluyordu. 21 Ekim 1960’da, bir Küba ticaret heyetinin başkanı olarak Çekoslovakya, Sovyet Rusya ve Çin Halk Cumhuriyeti’ne içine alan uzun bir geziye çıktı. Bazı ticari anlaşmalar imzaladı.

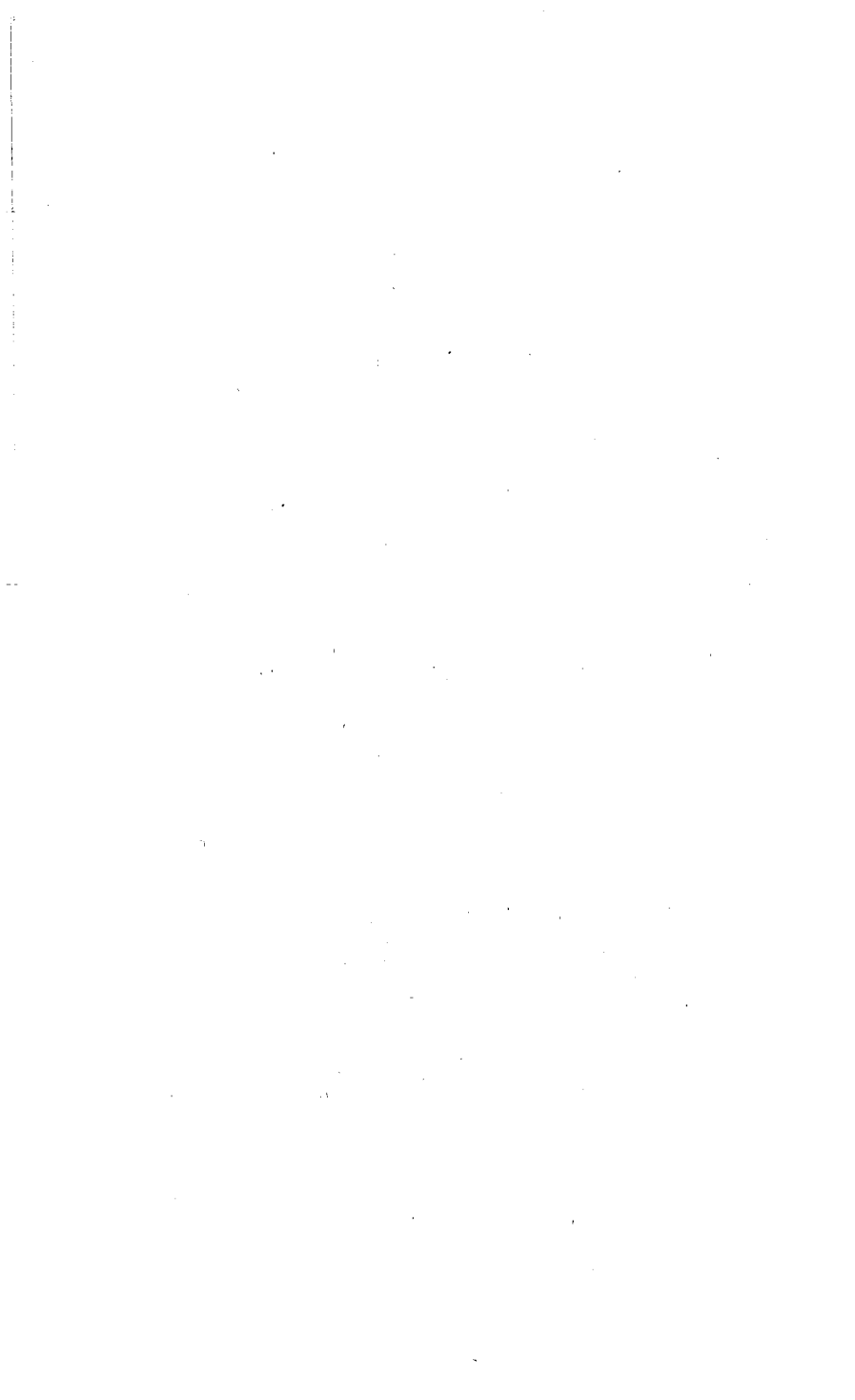
23 Şubat 1961’de Küba İhtilal Hükümeti bir Sanayi Bakanlığı kurarak, Che’yi bunun başına getirdi. Ancak, Playa Giron çatışması sırasında, tekrar kale komutanlığı görevine dönmek zorunda kaldı. 1962 Ekiminde başgösteren buhran sırasında ise Pinar del Rio Askerî Komutanlığı görevini aldı üzerine. Daha sonra, az gelişmiş ülkelere çeşitli seyahatler yapan Che, sömürülen halkları ve emperyalistleri daha yakından tanımak fırsatını buldu. Bu durum Che’nin savaşçı yanının tekrar canlanmasına yol açtı. Küba’da görevini tamamlamıştı. Artık başka Latin Amerika ülkelerine gidip, sömürülen halkları örgütlemesi, yeni yeni ihtilaller hazırlaması gerekiyordu. 1965 Eylülünün son günlerinde, Küba’daki bütün görevlerinden istifa ederek, bilinmeyen ülkelere doğru yola çıktı. 3 Ekim 1965’de Fidel Castro, Che’nin ünlü veda mektubunu okuyordu Küba halkına.

Bir süre, bütün dünya Che’nin nerede olabileceğine dair tahminler yürüttü durdu. Hattâ öldü-

rüldüğüne dair sayısız söylentiler çıktı. Oysa Che, bu kez de Bolivya'da ihtilalcileri örgütlemele meşguldu. Kayboluşundan iki yıl sonra, 16 Nisan 1967'de Che'nin sesi, gene bütün dünya halklarının kulaklarına ulaştı. Havana'da toplanan Üç Kıta Konferansına gönderdiği mesajda Che, parolanın, dünyada iki, üç, hattâ daha çok Vietnam'lar yaratmak olduğunu söylüyor, "Ölüm nereden ve nasıl gelirse gelsin... Savaş sloganlarımız kulaktan kulağa yayılacaksa ve silahlarımız elden ele geçecekse ve başkaları mitralyöz sesleriyle ve de savaş ve zafer naralarıyla cenazelerimize ağıt yakacaksa, ölüm hoş geldi, safa geldi!" diyordu.

... Ve ölüm Che'yi Bolivya'da, Higuera yakınlarında yakaladı. Emperyalistlerin uşağı Barrientos'un askerleri onu 7 Ekim 1967 gecesi Higuera yakınlarında kıstırdılar. Kahramanca dövüştü, sonunda bacağından ağır bir yara aldı. 8 Ekim sabahı Barrientos'un katillerinin eline düşmüştü Che. Onu Higuera'ta bir okula hapsedtiler. Eşyalarını çaldılar. Elleri arkasına bağlı, aç, susuz ve yaralı olarak hapsedildiği okulda bile, kimsenin karşısında eğilmedi. Kendisini sorguya çekmeye gelen General'e cevabı, yüzüne tükürmek oldu.

... Ve 9 Ekim günü, saatler öğlenin 1'ini gösterirken Barrientos'un kiralık katillerinden çavuş Mario Terzan'ın M-2 karabinasından boşalan dokuz kurşunla can verdi.

**SAVAŞ
ANILARI**

Başlangıç

Uzun süreden beri ihtilalimizin tarihini bütün yönleri ile yazmak istiyoruz. İhtilalin önderlerinden bir çoğu, özel yada resmî olarak bu tarihi yazmak istediklerini belirttiler. Oysa görevlerimiz çoktu, yıllar geçiyordu ve kavgamızın anıları zamanla unutulup gidiyordu.

İşte bu nedenlerden ötürü ben, hepimizin katıldığı savaşıardan, saldırılardan, ufak çarpışmalardan aklımda kalanlarla bir dizi meydana getirmek ve bunları yazmak istedim. Amacım, bu bölük pörçük tarihin sadece bir takım anılardan ve acele alınmış notlardan meydana gelmesiyle yetinmek değildir. Tam tersine, ben yazdığım bütün konuların, onu yaşayanlar tarafından geliştirileceğini umuyorum.

Gerçek şudur ki, ben Küba haritası üzerindeki savaşların, saldırıların ve çarpışmaların hepsine birden katılmış değilim. İhtilal hareketimizin anısını canlandırmaya, Fidel'in de yer aldığı ilk savaşımız olan Alegria de Pio çarpışmalarını anlatmakla başlıyorum.

Bu savaşa katılan çok kişi var ve eğer bunların her biri anılarını yazmak cesaretini gösterirlerse anlatacağım olaylar tamamlanmış olabilir. Yazarlardan istediğim tek şey kesinlikle gerçekçi olmalarıdır. Kendi kendilerini şişirmekten, bulunmadıkları yerlerden söz etmekten ve gerçek olmayan olaylardan kaçınmak zorundadır her biri. Onlardan istediğim, bir kaç sayfa yazdıktan sonra bunları titizlikle eleştirmeleri, gerçek olmayan herşeyi silip atmaları ve fazladan hiçbir şey katmamalarıdır. Ben yazılarıma böylesi bir iyi niyetle başlıyorum.

ERNESTO CHE GUEVARA

1 | “El Patajo,”

Bundan birkaç gün önce gelen bir telgraf bizlere bazı Guatemala’lı vatanseverlerin ölüm haberini de ulaştırdı. Aralarında Julio Roberto Caceres Valle de vardı.

Çok çetindir ihtilalcinin işi. Bütün kıtayı saran bu sınıf kavgalarında ölüm, ardı arkası gelmeyen sürekli bir kazadır sadece. Ama ne de olsa insan mutlu günleri beraberce düşlemiş olduğu karagün dostlarının ölümüne pek alışamıyor. Hele bu dost Julio Roberto gibi candan öte bir dostsa.

Ufak tefek ve zayıftı. İşte bu yüzden «El Patajo» derdik kendisine. Guatemala argosunda bu, «bücür» ya da «küçük» anlamına gelir.

El Patajo, daha Meksika’dayken ihtilalimizin doğuşuna tanık olmuş ve aramıza gönüllü olarak katılmak istemişti. Oysa Fidel, benim görev almakla şeref duyduğum bu millî kurtuluş savaşına daha fazla yabancı katılmasını istemiyordu.

İhtilalimiz zafere ulaştıktan bir kaç gün sonra,

özel eşyasını satıp savan El Patajo, elinde ufacık bir bavul olduğu halde çıkageldi Küba'ya. Halk idaresinin değişik kollarında çalıştı. Yeni kurulan INRA'nın (Millî Tarım Reformu Enstitüsü) ilk personel seflliğini yaptı. Oysa asla mutlu değildi yaptığı işlerden. Daha başka, daha değişik bir şeyler arıyordu El Patajo. Kendi memleketinin kurtulmasını düşünüyordu. Hepimizi olduğu gibi, ihtilal onu da tepeden tırnağa değiştirmişti. Yenilgiyi gereğince anlamadan Guatemala'yı apar topar terkeden oğlan, artık tam anlamıyla bilinçli bir ihtilalci olmuştu.

Onunla ilk defa Arbenz'in düşüşünden bir kaç ay sonra, Guatemala'dan kaçarken trende karşılaşmıştım. Tapachula'ya gidiyorduk. Ancak oradan geçebilirdik Mexico City'ye. El Patajo benden çok daha genç olmasına rağmen aramızda ölümsüz bir dostluk kurulmuştu. Beraberce Chipas'tan Mexico City'ye bir yolculuk yaptık, güçlükleri birlikte göğüsledik... İkimiz de meteliksizdik, yeniktik... Düşman bir çevrede, ne yapıp yapıp geçimimizi temin etmemiz gerekiyordu.

El Patajo'nun meteliği yoktu ya, benim bir kaç Pesom vardı cebimde. Ucuz bir fotoğraf makinesi tedariklenip kanunsuz bir işe başladık. Yabancıların iş izni olmadan çalışmalarının yasak olmasına rağmen, şehir parklarındaki insanların resimlerini çekiyorduk. Ortağımız, ufacık bir karanlık odası olan ve filmlerimizi banyo eden bir Meksika'lıydı. Bütün şehri tanıdık... Çektiğimiz kepaze resimleri sahiplerine vermek için bir boydan bir boya yürüyerek geçiyorduk koca kenti. Türlü türlü müşterilerle boğuşmamız, kendilerini parkta resmini çektiğimiz küçük çocuğun bir tabiat harikası olduğuna inandırmamız gerekiyordu. Gerçekten zordu bir Meksika

Peso'su kazanmak için dil dökmek... Aylar boyu böylesine kazandığımız paraları yedik.

Zamanla ihtilal olayları bizi birbirimizden ayırdı, uzaklaştırdı. Daha önce söylediğim gibi Fidel' onu Küba'ya götürmek istemiyordu. Buna sebep El Patajo'nun yetersizliği değil, Fidel'in kuracağı birlikleri uluslararası bir birlik yapmak istememesiydi...

Gazetecilik yapmıştı El Patajo. Meksika Üniversitesi'nde de fizik tahsil ediyordu. Eğitimini kah bırakıyor, kah yeni baştan başlıyordu. Başlıyordu ama fazla bir başarıya ulaştığı da yoktu. Değişik yerlerde, değişik işlerde hayatını kazanıyor ve kesinlikle hiç kimseye avuç açmıyordu. Bu delikanlının çekingen bir insan olup olmadığını hâlâ kesinlikle bilmiyorum. Yoksa, kendi zayıflığını biliyordu da, kişisel meseleleri için bir dosttan, bir arkadaştan yardım istemeyi gururuna mı yediremiyordu? İçine dönük bir kişiydi El Patajo. Üstün bir zekası vardı, kültürü genişti ve hassastı. Olgunlaşıyordu gitgide. Ve son günlerinde bütün duyarlığını kendi halkına adamıştı. Partido Guatemalteco Trabajo (Guatemala İşçi Partisi) nin üyesiydi ve bu yaşantıya uydurmuştu kendini, iyi bir devrimci olmak yolundaydı. Ama o zaman bile hâlâ bazı kalıntılar vardı eski üstün hassasiyetinden. Devrim artır insanları, geliştirir, ilerletir, tıpkı usta bir çiftçinin bitkilerdeki noksanlıkları bulup, düzeltip, daha iyi bir ürün sağlaması gibi...

Küba'ya gelmesinden sonra eski iki dost olduğumuz için, hemen hemen uzun süre aynı evde oturduk. Ama bu yeni hayatta, eski günlerimizin içli dışlılığı pek yoktu. Onun zaman zaman kendi memleketinin yerli dilini çalışmasının ne anlama geldiğini sökemiyordum pek. Bir gün çekip gideceğini

söyledi. Zaman gelmişti artık görevinin başına geçmesi için.

Askerî bir eğitimi yoktu El Patajo'nun. Hissettiği sadece görevin kendisini çağırdığıydı. Memleketine dönecekti işte. Silahını omuzlayacak, bir yolunu bulup gerilla savaşını gerçekleştirecekti. İşte ancak o zaman bir iki defa oturup uzun uzun konuşmak fırsatını bulabildik. Ona bazı öğütler verdim. Onların da sayısı üçü geçmiyordu: Devamlı hareket, yani, asla bir yerde durmamak, aynı yerde üstüste iki gece geçirmemek, devamlı olarak bir yerden başka bir yere gitmek. Başlangıçta kendi gölgeneye bile güvenmeyeceksin. Kurtarılmış bir bölgeye yerleşene kadar, dost, köylülere, yol göstericilere, muhirlere, önderlere, arada ilişki kuran kimselele kesinlikle inanmayacaksın. İhtiyat: devamlı nöbet tutacaksın, devamlı keşif yapacaksın, konaklayacağın yer, emin bir yer olacak ve en önemlisi, asla bir dam altında uyumuyacaksın. Unutma ki, kaldığın bir evde her an sarılmak ihtimali mevcuttur. Bizim gerilla savaşımızın tecrübelerinden elde ettiğimiz sentezler bunlardı. Ona, bir dost olarak, yürekten gelen sıcak bir el sıkıştan başka verebilecek hiç bir şeyim yoktu. Ona böyle bir işe girmemesini tavsiye edebilir miydim? Hangi hakla? Bir zamanlar herkes tarafından imkansız olarak kabul edilen ve imkansız olduğuna inanılan bir işe atılmıştık ve şimdi o, bunun başarı kazandığını kendi gözleriyle görmüştü.

El Patajo gitti ve bir süre sonra da ölüm haberi erişti elimize. Başlangıçta, bir isim yanlışlığı yapıldığını umduk, öyledir inşallah dedik. İsimler karışmış, benzetilmiş olabilirdi, yanlışlık yapılabilirdi her zaman için. Ama ne çare ki kendi öz ana-

şıydı oğlunun cesedini tanıyan. Artık en ufak bir şüphe bile kalmamıştı onun öldüğüne. Sadece o değil, onunla beraber birçok yoldaşlar da göçüp, gittiler. Hepsi yığitti, yürekliydi, belki onun kadar zeki, belki onun kadar çıkar düşünmeyen kişilerdi. Ama hiçbirini onu tanıdığımız gibi yakından tanıyamıyorduk ki...

Bir defa daha tattık yenilginin burukluğunu ve bir defa daha sorduk o cevapsız soruyu: Neden ötekilerin tecrübelerinden yararlanmadı? Bu kişiler neden kendilerine verilen öğütlere yeterince kulak asmadılar? Olan bitenlerden kesinlikle haberimiz yok ama, seçilen yerin yetersiz olduğunu biliyoruz. Biliyoruz ki savaşçılar bedenî bakımdan yeterli değillerdi, yeterince bilmiyorlardı itimat etmemeyi ve her şeyden önce gereğince ihtiyatlı değildiler. Baskıncılar gafil avladı onları. Üç beşini öldürdü, dağıttı diğerlerini ve peşlerine düşüp ustaca yok etti hepsini. Esir aldıkları da oldu. Ama El Patajo gibileri vurarak öldüler. Birliklerini kaybedince gerillacılar, tıpkı bizim Alegria de Pio'da avlandığımız gibi avlandılar.

Özgürlük uğruna bir kez daha genç kanlar suladı Amerika'nın kırlarını, bayırlarını. Bir savaş daha yitirilmişti. Ağır olalım, bir yandan palalarımızı bilerken, bir yandan ağıyalım düşen yoldaşlarımızın yoluna. Bu aziz ölülerden edindiğimiz acıklı ama değerli tecrübelere dayanarak, onların yaptıkları hataları tekrarlamıyalım, herbirinin öcü sayısız zaferlere sebep olsun ve tüm getirsin özgürlüğü.

Hiçbir şey bırakmadı El Patajo ardında, Küba'ya terkettiği zaman. Bir pusula olsun bırakmadı. Eski püskü birkaç giyiti, tek tük özel eşyası var-

dı. Bununla beraber, Meksika'daki ihvanları, bir not defterine yazıp arkada bıraktığı şiirlerini yolladılar. Bir ihtilalcinin son mısralarıydı bunlar. Üstelik bir aşk türküsüydü ihtilale adanmış. Bir vatan, bir kadına... Ve bu son mısralar, El Patajo'nun Küba'da tanıyıp da sevdiği bir kadına yazılmıştı, şöyle ki:

**Al bunu, bu sadece bir yürek
Tut avucunun içinde
Ve tan yerleri ışıken
Aç elini
Doğan gün ısıtsın onu**

Yüreği bizlerin arasında El Patajo'nun. Onu sevenlerin ve onun sevdiklerinin ellerinde yüreği. Tüm bir halkın elinde, günlerden bir gün Amerika ve Guatemala için doğacak güneşin ışıklarında ısınmak için bekliyor. Onun anısına adanmış bir okul var bugün, «**Julio Roberto Caceres Valle**» adında. Ve ilerde Guatemala kurtulduğu zaman hiç şüphesiz ki onun sevgili adı, bir okula, bir fabrikaya, bir hastaneye ve yeni bir toplum için tüm bir halkın savaştığı herhangi bir yere verilecektir.

2

Bir İhtilal Başlıyor

Küba halkına karşı girişilen askerî saldırı, 10 Mart 1952 günü Fulgencio Batista tarafından yönetilen kansız hükümet darbesiyle başlamaz. Bu saldırının başlangıcını bulabilmek için, Küba tarihinin derinliklerine inmek gerekir. 1933 yılında ABD Büyükelçisi Summer Welles'in yapmış olduğu siyasi müdahale yada Amerikan maşası ilhakçı Narciso Lopez'in karaya çıkışı bile bu saldırının başlangıcı olarak düşünülemez. Hattâ, 1901 yılındaki Platt Kararnamesi'nin dahi çok gerilerine gitmek gerekir.

Bu saldırının kökü, 18. Yüzyıl'ın başlangıcında ülkesinin Küba'ya karşı olan siyasetini açıklayan John Quincy Adams'a kadar uzanmaktadır. Quincy Adams, ABD'nin Küba'ya karşı tutumunu şöyle açıklıyordu:

«Küba, İspanya ağacından düşmeğe hazır olgun bir elmaya benzemektedir. Bu elma, gelecekte mutlak surette Sam Amca'nın avuçları içine düşmelidir.»

Bütün bu olaylar dizisi, yalnızca Küba'yı değil, aslında bütün bir Amerika kıtasını kendisine hedef edinmiş bir saldırı zincirinin halkalarını teşkil etmektedir.

Çağımızda demokratik diye nitelenen bir alay hükümetin askerî darbelerle alaşağı edilip sonradan halk yığınlarının karşı konulmaz direnmeleri karşısında yeni halk hükümetlerinin iş başına geçmesi, emperyalizmin med ve cezir dalgalarına tâbi olarak birbirini izler.

Tarih, tüm Latin Amerika ülkelerinin ortak bir özelliğe sahip bulduklarını göstermektedir. Bütün diktatörlükler küçük bir azınlığı temsil etmekte ve iktidarı daima askerî bir darbe ile ele geçirmektedir. Geniş halk yığınlarının desteğini kazanmış olan demokratik halk hükümetleri ise, birçok güçlükler içerisinde gelişebilmekte ve yaşayabilmek için çok kereler daha iktidara geçmeden sayısız suçlamalarla karşı karşıya bırakılarak tavizler vermeye zorlanmaktadır.

Küba İhtilali, bahsettiğimiz örneklere bir ayrıcalık teşkil etmektedir. Bu yüzden biraz gerilere gitmek gerekir.

Bu satırların yazarı, Amerika kıtasını yerinden oynatan sosyal olayların yarattığı dalgalanmalarla oradan oraya sürüklenip giderken Fidel Castro adında bir başka Latin Amerikalı sürgünle tanışmak fırsatını elde etmiştir.

Fidel ile soğuk Meksika gecelerinden birinde tanıştım. Hatırladığıma göre, aramızda ilk tartışma, uluslararası politika üzerinde olmuştu. Karşılığımızın üzerinden bir kaç saat geçtikten sonra, aynı gece sabaha karşı Fidel'in hazırlığını yaptığı seferin üyelerinden biri de ben olmuştum. Şu anda Kü-

ba Hükümeti'nin başında bulunan Fidel ile, Meksika'da nasıl ve niçin karşılaştığımı açıklamak isterim.

Karşılaşmamız, 1954 yılında Amerika kıtasındaki demokratik hükümetlerin birbiri ardınca yıkıldıkları döneme rastlar. Aynı günlerde Guatemala'da Jacobo Arbenz'in başında bulunduğu kıtanın son devrimci hükümeti de, ABD'nin perde arkası oyunları ile yenik düşmüştü. Bu oyunu oynayanların başında ABD'nin o zamanki dışişleri bakanı John Foster Dulles geliyordu. Şu garip rastlantıya bakın ki, Dulles, aynı zamanda Guatemala'daki en güçlü emperyalist ticari kuruluşlardan biri olan United Fruit adlı şirketin ortakları arasında bulunuyor, üstelik hukuki danışmanlığını da yapıyordu.

Orada bozgunun ezikliği ve bütün Guatemala'lularla paylaştığım hayal kırıklığı içinde ayrıldıktan sonra, bunalıma boğulmuş bu ülke için yeni bir kurtuluş yolu aramağa girişmiştim. Fidel de, adamlarını son darbeye hazırlayabilmek için tarafsız bir ülke aramak üzere Meksika'ya gelmişti.

Küba'nın Santiago şehrindeki Moncada Kışlası'na yapılan baskından sonra, ülkedeki devrimciler arasında iç işlerle ilgili fikir ayrılıkları ve anlaşmazlıklar başgöstermiş, bunun sonucu olarak da, bütün yüreksiz kişiler şu yada bu nedenle ihtilalci safları terkederek daha az feragat isteyen siyasi partilere yada devrimci örgütlere katılmaya başlamışlardı. Ama, bütün bunların yanında, bir başka hareket de yavaş yavaş geliyordu. Adını 1953 yılında Moncada Kışlası'na yapılan baskının tarihinden almış olan **26 Temmuz Harekâtı'nın** saflarına acemi erlerin ilk grupları katılmışlardı bile... Acemi erlerin eğitimi ile görevli olanlar, çalışmalarını Mek-

sika'da büyük bir gizlilik içerisinde yürütmek zorunda idiler. Zira, para ve rüşvetin önemli rol oynadığı bir ortam içinde hem Meksika Hükümeti'ne, hem FBI ve Batista'nın ajanlarına, hem de çeşitli alanlarda toplanmış düşman kuvvetlerine karşı koymak zorunda bulunuyorlardı. Üstelik, Trujillo'nun casusları ile uğraşmak gerekiyordu. Bu arada özellikle Miami'de acemi erlerin seçiminde de hatalar yapıyordu.

İşte bütün bu engelleri aştıktan sonra geride önemli iki görevimiz kalıyordu: Meksika'dan ayrılış ve hemen ardından da Küba'ya çıkarma!

O zamanlar bütün bu işler bize çok, pek çok kolay görünüyordu. Gelgelelim, bu anlattığım dönemi atlatmak için nasıl çabaladığımızı, didindiğimizi, ne fedakarlıklara katlandığımızı, bu uğurda nice canlar kaybettiğimizi, her şey olup bittikten sonra, şimdi kavırıyoruz.

Güvenilir ihtilalcileri çevresinde toplayan Fidel Castro, tüm yeteneklerini ve olağanüstü çalışma gücünü, Küba seferine çıkacak olan silahlı kuvvetleri örgütlemeye adanmıştı. Ayırarak fazla zamanı olmadığı için, askerî strateji derslerine sık sık katılamıyordu. Geri kalanlarımız ise, General Alberto Bayo'dan oldukça önemli gerilla taktikleri öğrenebiliyorduk. Başlangıçta bir kaç strateji dersine katıldıktan sonra bende uyanan ilk izlenim, **Zafer**'in mutlak surette elde edileceği şeklindeydi. Romantik bir serüven tutkusu vardı bende ve böylesine yüce bir amaç, bir dava uğruna yabancı bir sahilde can vermenin, ölebilenin değerine inanıyordum.

Böylece aylar geçti. Atıcılığımız gelişmiş, hepimiz birer keskin nişancı olmuştuk. Meksika'da bir çiftlik bulmuş, orada General Bayo'nun yönetimi

altında 1956 seferine çıkma planımızı hazırlamıştık. Bu hazırlıklar sırasında ben de personel şefliği görevini üstlenmiştim. İşte bu sırada, ücretleri Batista tarafından ödenmekte olan iki ayrı Meksika birliği Fidel Castro'yu avlamaya çıkmıştı. Nihayet bu birliklerden biri Fidel'i ele geçirdi. Ama Fidel'in canlı olarak getirilmesi halinde verilecek mükafata tamah ederek Castro'yu öldürmemekle büyük ahmaklık ettiler. Bir kaç gün sonra da, Fidel'in bütün adamları yakalandı, Meksika şehrinin yakınlarında bulunan çiftliğimiz polislin eline düşmüş ve hepimiz hapisaneyi boylamıştık.

Bu durum, hareketimizin ilk safhasının son bölümünü aksattı. Hemen hepimiz, suçlu olarak kendi ülkelerimize iade edilme korkusu içinde 57 gün kadar cezaevlerinde kaldık. Bu korkuyu duyanların başında Binbaşı Calixto Garcia ve ben vardık. Ne var ki Fidel Castro'ya karşı güvenimizi hiçbir zaman kaybetmedik. Hattâ, Fidel, arkadaşlık uğruna kendi ihtilaleci durumunu tehlikeye düşürebilecek şeyler yaptı. Ben, hakkında çeşitli suçlamalar bulunan ve Meksika'da kaçak olarak yaşayan bir yabancı idim... Fidel'e, sırf benim yüzümden ihtilalin ertelenmemesini, beni geride bırakabileceklerini, ileride emir verildiği takdirde nerede olursam olayım, savaşa derhal katılabileceğimi söyledim. Kendilerinden, sadece, Arjantin yerine, komşu bir ülkeye gönderilmem için gayret göstermelerini istedim. O zaman Fidel'in bana verdiği o kesin ve erkekçe cevabı asla unutamam: «**Seni yüzüstü bırakamam.**»

Bizleri Meksika cezaevlerinden kurtarabilmek için Fidel'in önemli bir zaman ve para harcaması gerekiyordu. Bu gereği yerine getirmekte tereddüt etmedi.

Fidel'in, sevip saydığı kimselere gösterdiği bu tip davranışlar kendi çevresinde yaratılmış olan kuvvetli bağlılığın anahtarlarını teşkil etmektedir. Fidel'in çevresinde ilkeler üzerine oturtulmuş bir bağlılık duygusu ile arkadaşlık üzerine kurulmuş bir dayanışma, Küba İhtilal Ordusu'nu bölünmez bir bütün haline getirmiştir.

Gizlilik içerisinde çalışıp, bulabildiğimiz her yerde saklanarak, gayet az sokağa çıkıp mümkün olduğu kadar halkın gözünden uzak kalarak günler ve aylar geçirdik.

Bu sırada, aramızda bir hainin bulunduğunu öğrendik. Kendisinin kim olduğunu bilmiyorduk, fakat silahlarımızdan bir kısmını düşmana satmıştı. Ayrıca, teknemizi ve radyo vericimizi de pazarlık konusu yapmıştı. Bu ilk ihaneti öğrenince elimizi çabuk tutarak hummalı bir çalışmaya giriştik. GRANMA'yı çılğınlar gibi hazır ettik sefere... Fazla bir şeyimiz olmamasına rağmen, bulabildiğimiz bütün malzemeyi, uniformalarımızı, tüfeklerimizi ve doğru dürüst cephanesi bile olmayan iki tanksavar silahını gemiye yükledik. Nihayet 25 Kasım 1956 gününün sabahı saat 2'de, Fidel'in o zamana kadar besleme basında eğlence konusu yapılmış olan şu sözleri gerçekleşme safhasına girmişti: «1956 yılında ya özgür olacağız, ya şehit!»

Çeşit çeşit malzeme ile tıklım tıklım doldurulmuş olan GRANMA, bütün ışıkları söndürülmüş olarak Tuxpan Limanı'ndan denize açıldı. Hava çok bozuktu. Bu yüzden deniz seferleri yasaklanmıştı. Ama nehrin denize kavuştuğu yer sakindi.

Yucatan bölgesinde haliçten körfeze çıktıktan bir süre sonra, ışıkları yaktık. Ancak körfezden çıkar çıkmaz hepimizi deniz tuttu. Deniz tutmasına

karşı antihistamin haplarını harıl harıl aradık, fakat bir tane bile bulamadık. Beş dakika kadar 26 Temmuz ve Küba millî marşlarını söyledik. O da işe yaramadı. Gemide durum hem gülünç hem de yürekler acısıydı. Hemen her köşede deniz tutmuş erkekler, elleriyle midelerini bastırarak kıvranıyorlardı. Bazıları kafalarını kovaların içerisine daldırmış, bir kısmı da üstleri başları kusmuk içinde ölü gibi yerlerde yatıyorlardı. 83 kişi içinde iki yada üç tecrübeli denizci ile dört yada beş askerden başka deniz tutmayan kimse kalmamıştı. Dördüncü veya beşinci gün durum biraz düzeldi. Bir ara teknenin su aldığı sanmış ve yükü hafifletmek için yattaki bütün ağırlıkları denize atmıştık. Ne var ki teknenin su almadığını, sadece musluklardan birinin açık kaldığını çok sonra farkettilik.

Hareket için seçilen rota, Jamaica ve Oriente eyaletinde Niquero kasabasının yakınındaki Grand Cayman adasının eteklerini yalayarak Küba'nın güney sahillerini genişçe taramakta idi. Ancak, programın uygulanmasında epey geç kalmıştık. Ayın 30'unda, radyodan Santiago de Cuba ayaklanmasını işittik. Yoldaşımız Frank Pais tarafından yönetilen bu ayaklanmanın başladığı gün biz de Küba topraklarına ayak basmış olacaktık. Fakat geç kalmıştık.

Ertesi gece, yani aralık ayının ilk günü, doğrudan Küba sahillerine yönelerek büyük bir heyecanla Cabo Cruz fenerini aramağa koyulduk. Suyumuz, yiyeceğimiz ve zamanımız azalmakta idi... Karanlık ve fırtınalı bir gecenin saat 2'sine doğru durum adamakıllı endişe verici bir hal almaya başlamıştı. Gözcüler, teknenin orasına burasına koşarak fenerin ışığını seçmeğe çalışıyorlardı. Bir zamanlar Küba Deniz Kuvvetleri'nde teğmenlik yapmış olan Roque,

fenerin yerini kestirebilmek için bir kere daha üst köprüye çıkmış, fakat ayağı bir çengele takıldığından suya yuvarlanmıştı. Bu olayın yarattığı kargaşalık yatışıp da harekete geçtikten bir süre sonra nihayet feneri görebildik. Ancak, teknemizin çok yavaş yol alması dolayısıyla yolculuğumuzun son bir kaç saatlik kısmı bizlere sanki hiç bitmeyecekmiş gibi geliyordu.

En sonunda Küba'ya gün ağarırken, Coloradas Plajı üzerindeki Belic denen yerden çıkabildik.

Çıkarmamız bir sahil koruma gemisi tarafından tesbit edilmiş, yerimiz telgrafla Batista Ordusu'na bildirilmişti. Büyük bir telaş içinde ve mümkün olduğu kadar az malzeme ile tekneyi terkettik. Tam bataklıklar içine dalmak üzere iken, Batista'nın uçakları bize bomba yağdırmağa başlamıştı bile... Tropik bitkilerin geniş yaprakları altındaki bataklıklarda ilerlerken uçaklar tarafından görülmemiz imkansızdı ama, yerimiz de artık tesbit edilmişti.

Bölgenin coğrafi durumu hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığımız ve araziyi bildiklerini iddia eden adamlarımız tarafından yanlış bilgilerle yanıltıldığımız için bu bataklarda saatlerce sürüklenmek zorunda kaldık. Uçsuz bucaksız bir arazide dönüp duruyorduk. Adeta bir gölgeler ordusu halindeydik. Denizde yedi gün süren bir açlık ve deniz tutması döneminden sonra karada da birbirinden korkunç tam üç gün geçirdik.

Meksika'dan ayrılışımızdan tam on gün sonra, dinlenme molaları yada adamlarımızın bayılmaları yüzünden sık sık kesilen gece yürüyüşlerini tamamlayarak 5 Aralık sabahı Alegria de Pio diye anılan noktaya ulaştık.

3

Alegria De Pio

Alegria de Pio, Oriente Eyaletinin Cabo Cruz dolaylarında, Niquero bölgesinde bir yer... İşte orada, 5 Aralık 1956 günü, Batista kuvvetleri üstümüze çullandı.

Uzun mu uzun, üstelik çok çetin bir yürüyüşten sonra oraya vardığımızda, ayakta duracak halimiz kalmamıştı. 2 Aralık'ta Playa de las Coloradas'da karaya çıkmış, hemen hemen bütün malzemelerimizi yitirdikten sonra tuzlu su bataklıklarında sonu gelmez bir yürüyüşe girişmiştik. Ayaklarımızdaki koca koca postallar, hepimizin tabanlarında çok derin yaralar açmıştı. Üstelik, Küba'ya, kötü bir tekneyle, aç açına, Meksika Körfezi ile Karayipler Denizi'ni yedi günde aşmıştık. İçimizden çoğu deniz yolculuğuna alışık olmadığından hasta düşmüştü. Üstelik, o güne dek hiç çarpışmaya girmemiş bir acemi erler birliği vardı elimizde.

Elimizdeki malzeme iyiden iyiye suyunu çekmişti. Birkaç tüfek, fişeklikler ve işe yaramaz ıslak mermilerden başka bir şeyimiz yoktu. İlaçlarımızın çoğu kaybolmuş, yüklerimiz bataklıklarda kalmıştı.

Bir gece önce sabaha dek, o sıralarda Julio Lobo'ya ait olan şekerkamışı tarlaları arasında ilerlemeye çalışmıştık. Bir yandan yola devam ederken, bir yandan da şekerkamışı kemirerek açlığımızı ve susuzluğumuzu gidermeye çalışıyorduk. Üstelik tecrübesiz olduğumuzdan, şekerkamışlarının kabuklarını ve posalarını arkamızda bırakıyorduk. Düşmanın bu artıklardan yararlanarak izimizi neden sürmediğini sonra öğrendik. Çünkü, buna ihtiyacı yokmuş. İhtilalin sayılı hainlerinden biri olan rehberimiz, düşmanı peşimize takmış... Bu ihbarı gece yanımızdan ayrıldığı sırada yapmış... Ama ne yazık ki, aynı hatayı daha sonra defalarca tekrarladık. Ancak çok sonraları, geçmişi karanlık sivilleri, tehlikeli bölgelere girdiğimiz zaman mutlaka göz altında bulundurmamız gerektiği kafamıza dank etti. Aslında, ihanetinden kuşkulandığımız rehberimizi hiç mi hiç yanımızdan ayırmamız gerekiyordu.

5 Aralık sabahı hemen hiçbirimizin yürüyecek hali kalmamıştı. Yorgun düşen adamlarımız, biraz yol yürüdükten sonra uzun süre dinlenmek zorunda kalıyorlardı. Nihayet bir şekerkamışı tarlasının kenarında mola verildi. Çoğumuz saatlerce ağaçların altına pestil gibi serilip sızmıştık.

Öğle vakti olağanüstü bir faaliyetin farkına vardık. Askerî ve sivil uçaklar çevremizde cirit atıyordu. Adamlarımızdan bazıları, alçaktan uçan uçaklar tarafından görülebileceklerini hiç düşünmeden büyük bir gaflet içinde kestikleri şekerkamışlarını kemiriyorlardı...

Birliğin doktoru olmam dolayısıyla adamlarımızın yaraları bereleriyle benim uğraşmam gerekiyordu. O günkü son hastamı çok iyi hatırlıyorum. Humberto Lamotte adında biriydi ve ömrünün son

gününi yaşıyordu. İlkel kliniğimizden bir türlü gi-yemediği ayakkabıları elinde olduğu halde çıktığı zamanki yorgun ve ürkek yüz ifadesi hâlâ gözleri-min önündedir.

Arkadaşım Montané ile bir ağaca yaslanmış, bir yandan yarım sosis ile iki peksimetten ibaret yavan yemeğimizi yiyor, bir yandan da çocukları-mızdan söz ediyorduk. O sırada ilk silah sesini duy-duk. Bir kaç saniye sonra da 82 kişilik birliğimizin üstüne dolu gibi kurşun yağmağa başladı. Elim-de öyle kaliteli bir silah yoktu. Hasta olduğum için kötü bir silahı tercih etmiş, iyilerini başkalarına bırakmıştım. Bu yürüyüş sırasında gelen uzun bir astım krizi beni acınacak duruma düşürmüştü.

O anda olayların nasıl cereyan ettiğini net ola-rak hatırlayamıyorum. Hatırladığım tek şey çapraz ateşin altında Yüzbaşı Almeida'nın emir almak için yanıma geldiğiydi. Ama ortada emir verecek kimse yoktu. Daha sonra öğrendiğime göre, Fidel civar-daki bir şekerkamışı tarlasında boş yere birliği bir araya getirmeğe çalışıyormuş. Bu ani baskın ol-dukça ağır ve kurşun yağmuru fazlasıyla etkili ve yıkıcıydı. Almeida birliğinin başına döndüğü sırada arkadaşlardan biri ayaklarımın dibine bir cephane sandığı bıraktı. İşaretle bunun ne anlama geldiğini sordum. Gayet iyi hatırlıyorum, buruk yüzüyle ba-na «**Mermi sandığıyla uğraşacak zaman mı şimdi?**» demek istedi ve ardından şekerkamışı tarlasında kayboldu. Belki de ilk defa, büyük bir açmaza gir-miştim. Kendimi adadığım tıp ilmiyle, ihtilalci bir asker olmak arasında bir tercih yapmam gereki-yordu. Ayaklarımın dibinde ilaç dolu bir çanta ile bir cephane sandığı yanyana duruyordu. İkisini hirden taşımama imkan yoktu. Cephane sandığını

tercih ettim ve ilaç çantasını arkamda bırakarak sekerkamışı tarlasıyla aramdaki açıklığı aşmak üzere davrandım. Faustino Perez'in tarlanın kenarında diz çöküp makineli tüfeğini ateşlediğini gayet iyi hatırlıyorum. Arbentosa adında bir yoldaşla tarlaya doğru ilerliyorduk. Bir kurşun salvosu, ikimizi de yere yıktı. Göğsümde ve enseme korkunç birer darbe hissettim, «**işim bitik artık**» dedim kendi kendime. 45 kalibrelik bir kurşunun açtığı korkunç yara yüzünden ağzından burnundan kanlar boşanan Arbentosa, «**Beni öldürdüler**» diye haykırdıktan sonra sağa sola deliler gibi ateş etmeğe başladı. Oysa görünürlerde kimseler yoktu. Ben de yattığım yerden Faustino'ya dönerek «**Beni de avladılar**» diye seslendim. Aslında, daha sunturlu bir küfür savurmuştum. Ateş etmeğe devam eden Faustino bana bir göz atarak «**Merak etme, bir şeyin yok**» dedi. Ama bakışlarından ölmek üzere olduğum okunuyordu.

Yerde yatıyordum. Faustino ile aynı garip içgüdünün etkisi altındaydım. Bir kere ormandan yana ateş ettim. Sonra birdenbire her şeyi kaybettiğime kanaat getirerek en iyi ne şekilde ölebileceğimi düşünmeğe başladım. Aklıma Jack London'ın eski bir hikayesi geldi. Hikayenin kahramanı Alas-ka'nın buzlu çöllerinde ölüme terkedildiğini anladığı zaman bir ağaca yaslanarak kendi hayatına şerefli bir şekilde son vermeyi kararlaştırır. O anda düşünebildiklerimden bir bu geliyor aklıma. Bu sırada benden yana sürüklenen biri, «**Teslim olalım**» diye bağırdı. Aynı anda arkamdan başka bir ses «**Yok öyle şey... Teslim olanın...**» diye küfürü bastı. Sonradan bu sesin Camilo Cienfuegos'a ait olduğunu öğrendim. Ponce, heyecan içinde, nefes nefese yanıma yaklaştı. Sanırım, ciğerinden yaralanmıştı.

Bana vurulduğunu söyledi. Ben de büyük bir kayıtsızlıkla ona kendi yarımı gösterdim. Ponce yaralı olmayan erlerle birlikte şekerkamışı tarlalarına doğru sürünmeye devam etti. Artık tek başıma kalmış, yattığım yerde ölümü bekliyordum...

O sırada Almeida yanıma gelip, beni yürümeğe zorladı. Bütün acılarıma rağmen onun sözüne uyarak şekerkamışı tarlasına attım kendimi. Orada, bir ağacın dibinde yoldaşımız Raul Suarez'i gördüm. Faustino Perez, onun bir kurşunla parçalanmış baş parmağını sarmağa çalışıyordu. Ötesini pek bilemiyorum. Uçaklar alçaktan uçuyor, bizi makinelili tüfekle tarıyor, ortalık büsbütün karışıyordu.

Şişman bir **guerrillero**, bir şekerkamışının ardına gizlenmeye çalışıyordu. Başka biri, nedenini bilmeden avaz avaz «gürültü etmeyin» diye bağıırıyordu.

Nihayet Almeida'nın başkanlığında bir grup kurduk. Aramızda Teğmen Ramiro Valdéz, Chao ve Benitez yoldaşlar da vardı. Başımızda Almeida olduğu halde şekerkamışı tarlasının son sıralarını aşmış sığınabileceğimiz bir koruluğun yolunu tuttuk. Aynı anda müthiş bir çığlık duyduk: «**Yangın!**»

Şekerkamışı tarlasından alev ve duman sütunları yükseliyordu. Yangının yarattığı paniğe rağmen ben hiç telaş etmiyor, sadece yaklaşan ölümümü ve uğradığımız bozgunun acısını düşünüyordum.

Karanlıktan birbirimizi seçemez hale gelinceye kadar yürüdük. Sonra birbirimize sokularak uyumağa karar verdik. Bütün gece sivrisineklerle savaştık. Açlık ve susuzluk hepimizi tarifsiz işkenceler içinde kıvrandırıyor.

İşte böyle oldu 5 Aralık 1956 günü Niquero bölgesinde ateşle ilk karşılaşmamız... İşte böyle oldu, ihtilalci ordumuzun ilk döğüşü...

Alegria de Pio'daki baskının ertesi günü çalıklıkların arasında yola devam ettik. Bölgenin kırmızı topraklarını yer yer sivri kayalar kaplamıştı. Tek tük silah sesleri duyuluyordu. Yürüyecek doğru dürüst bir yol bulamıyorduk. İspanya İçsavaşı'na katılmış olan Chao, böylesine körü körüne yol aramaya devam edecek olursak, kısa bir süre sonra mutlak surette düşman tuzağına düşebileceğimizi söyledi. Geceyi bekleyecek bir yer bulmamızı, daha sonra karanlıktan yararlanarak yolumuza devam etmemizi önerdi.

Ynamızda bir damla su yoktu. Tek süt kabımız da kazaya uğramıştı. Benitez, taşınması için kendisine verdiğimiz süt kabını cebine başaşağı koymuştu. İçebilmek için kabın üzerine ufak delikler açmıştık, yemeklerimizi yerken suyla birlikte sütözünden de bir yudum alıyorduk. Ama bu defa, bütün sütün Benitez'in cebine ve üniformasına döktüğünü dehşetle gördük.

Sonunda, mağara gibi bir yere sığınmaya muvaffak olduk. Gözlerimizin önünde geniş bir manzara uzayıp gidiyordu, ama ne yazık ki, buradan bir düşman saldırısını önlemeye imkan yoktu. Aslında bizler de, bir çatışmaya gitmektense ortalıkta pek görünmemeyi tercih ediyorduk. Bu yüzden, gün boyunca orada kalmaya karar verdik. Beşimiz birden, gerekirse kanımızın son damlasına kadar çarpışmaya andıçtik. Andıçenler şunlardı: Ramiro Valdéz, Juan Almeida, Chao Benitez ve bu satırların yazarı... Beşimiz de, bu yenilginin ve ondan sonra gelen savaşların korkunç tecrübelerini atlattık ve hâlâ hayattayız.

Gece kavuşunca yeniden harekete geçtik. Astronomi bilgilerime dayanarak kutup yıldızını bulduk ve tam iki gün onu kendimize rehber edip doğuya, Sierra Maestra'ya doğru yürüdük. Aylar sonra, yolumuzu bulmak için seçtiğimiz yıldızın kutup yıldızı olmadığını öğrendim. Doğru yolda ilerlememiz, tamamen bir talih eseri idi. Şafak vakti, sahildeki kayalıkların önüne vardık.

Denizle aramızda elli metre yüksekliğinde bir yar vardı. Yan tarafta bize tatlı su intibamı veren bir su birikintisi çarptı gözümüze. Gece bastırınca çevremizde sürülerle kara yengeçler dolaşmağa başladı. Açlık canımıza tak dediği için kara yengeç avına giriştik. Ateş yakmak söz konusu bile olamazdı. Öldürdüğümüz hayvanların jelatine benzeyen etlerini çiğ çiğ yedik. Bu, susuzluğumuzu daha da artırdı.

Suya inebilmek için geçit aramak bize epey vakit kaybettirdi. Şaşkınlıkla, yukarıdan gördüğümüz su birikintisinin yerini de kaybetmiştik. Bu yüzden sivri kayaların üzerindeki çukurlarda toplanmış

yağmur suyu birikintileriyle yetinmek zorunda kaldık. Ufak çukurlardan suyu çıkarmak için bir astım pulvanizetörü kullanıyorduk. Adam başına sadece bir kaç damla su düşüyordu.

Yürüyüşümüze devam ettik. Belli bir yönümüz yoktu, gelişigüzel ilerliyorduk. Perişandık, yıkıktık... Zaman zaman denizin üzerinde bir uçak dolanıyordu. Kayaların arasında ilerlemek hayli yorucuydu. İçimizden biri, sahil boyunca izleyerek yürümemizi önerdi, ama bunun da önemli bir sakıncası vardı. Düşman bizi kolayca görebilirdi. Bu yüzden çalılıkların gölgesine sığınarak gün batışını bekledik. Gece bastırınca da bulduğumuz küçük bir plajda kendimizi denize attık.

Bir zamanlar ya bir dergide yada bir romanda okumuş olduğum bir fikri uygulamaya kalkıştım. Hatırladığıma göre, deniz suyuna üçte bir oranında tatlı su karıştırılacak olursa, suyun tadı pek bozulmuyor, böylece içilebilecek su miktarını artırmak mümkün oluyordu. Bir mataranın içinde bu karışımı denedim ama sonuç feci idi... Bu karışımdan içen arkadaşların yüzleri buruşuvermişti birden... Ama yüzmek bizi serinletmiş, biraz olsun kendimize getirmişti. Yürüyüşe devam ettik. Geceydi ve yanılmıyorsam, nefis bir mehtap vardı. Almeida ile ben öncü olarak ilerliyorduk. Birden kıyıda, balıkçıların kötü havalarda sığınmak için yaptıkları kulübeciklerden birinde uyuyan adamların karartılarını farkettik. Asker olduklarından emindik ama, artık geri dönemeyecek kadar da yanlarına yaklaşmıştık. Almeida tam onlara teslim olmaları için bağıracaktı ki, tatlı bir sürprizle karşılaştık. «Granma»dan üç yoldaşımızdı oradakiler: Camilo Cienfuegos, Pancho Gonzales ve Pablo Hurdato. Karşılaşır kar-

şılaşmaz, başımızdan geçenleri, yeni haberleri, yoldaşlarımızın akıbetleri hakkında bildiklerimizi, giriştiğimiz savaş hakkındaki düşüncelerimizi karşılıklı anlatmağa başladık. Camilo ile arkadaşları, bizlere, kaçmadan önce topladıkları şekerkamışlarından ikram ettiler. Bu sulu ve tatlı nesne, açlığı adamakıllı bastırıyordu. Bu arada berikiler yengeç eti çiğniyorlardı. Susuzluklarını ise, kayaların çukurlarında toplanmış yağmur sularını bir tüple yada kamışlarla emerek gideriyorlardı.

Yürüyüşe hep birlikte devam ettik. «Granma Seferi»nden kurtulan sekiz savaşçı olmuştuk o anda. Diğer kurtulanlar hakkında en ufak bir fikrimiz yoktu. Mantığımızı kullanarak, bizler gibi başka kurtulanlar da olabileceğine karar verdik. Ama onları nerede bulabileceğimizi ne biliyor, ne de kestirebiliyorduk. Bildiğimiz tek şey, denizi sağ tarafımıza alıp doğuya doğru yürüdüğümüz takdirde sığınabileceğimiz tek yer olan Sierra'ya yaklaştığımızdı. Düşmanla bir çatışmaya girdiğimiz takdirde, kayalarla deniz arasında sıkışıp kalacağımız gerçeğini de gözden uzak tutmuyorduk. Böyle bir durum, kaçıp kurtulmamızı imkansız hale getirecekti. Kıyı boyunca bir mi, yoksa iki gün mü ilerlediğimizi şu anda kesinlikle hatırlıyamıyorum. Hatırladığım tek şey, sahil boyunca yetişen yabani armutlardı. Açlığımızı bastırmak için bir yada iki armut düşüyordu adam başına. Elimizdeki bir kaç damla suyu da büyük bir titizlikle bölüştüğümüz için susuzluk tam bir işkence halini almıştı.

Bir şafak vakti, itler gibi yorgun, deniz kıyısına vardık. Kayaların arasından bir geçit bulabilmek için günün ışmasını beklemek zorundaydık. Bu arada bir parça kestirdik.

Gün ışığınca araştırmaya koyulduk. Bir süre sonra, herhalde hali vakti besbelli yerinde olan bir köylünün palmiye ağaçlarından yapılmış oldukça büyük evinin önünde durduk. Benim o andaki düşüncem, böyle bir eve yaklaşmanın doğru olmayacağı merkezindeydi. Evin sahibi düşmanımız olabirdi. Hattâ, evin, düşman askerleri tarafından işgal edilmiş olması bile muhtemeldi. Benitez ise başka türlü düşünüyordu. Bu yüzden her ikimiz de eve yaklaşılmaya başladık.

O, bir dikenli tel çitinin üzerinden aşarken, ben dışarıda bekledim. Şimdi kim olduğunu hatırlamadığım başka biri daha vardı yanımızda. Birden alacakaranlıkta, elinde M-1 tüfeği tutan üniformalı bir adamın silueti ilişti gözüme. «**Sonumuz geldi**» diye düşündüm. Daha doğrusu, adama daha yakın olan Benitez'in sonuydu bu. O anda kendisini uyar-mak mümkün değildi. Askerin yanına iki adım kala birden topuklarının üzerinde dönüp yanıma gelen Benitez, büyük bir saflıkla bana, ileride «**silahlı bir adam**» gördüğünü ve kendisine herhangi bir şey sormanın akıllıca bir hareket olmayacağını düşün-düğü için geri döndüğünü söyledi.

Ölümün ta eşiğinden dönmüştük sanki. Ama maceramız daha bitmemişti. Çevreyi gizlice incele-dikten sonra, o bölgede pek sarp olmayan kayaları aşmamız gerektiğini farkettiler. Gerçekte Ojo de Bu-ey (Dana Gözü) diye adlandırılan bir bölgeye yaklaşıyorduk. Bölgeye böyle denmesinin nedeni, kayala-rları keserek denize akan ufak bir derecikti.

Kayalara tırmanmayı tamamlamadan gece bas-tırdı. Sadece sığınacak bir mağara bulmak için vak-timiz vardı. Bulduk da mağarayı. Çevreyi bütünüy-le gören nefis bir gözetleme noktasıydı burası. Or-

talık tamamen sakin görünüyordu. O sırada deniz kuvvetlerine ait bir filikadan otuz kadar bahriyelinin sahile indiğini, buna karşılık başka bahriyelilerin filikaya çıktıklarını gördük. Görünüşe göre, bir kurtarma tatbikatı yapılıyordu.

Daha sonraları, bu çıkanların, bahriyenin korkunç katili Laurent'in adamları olduğunu öğrendik. Yoldaşlarımızdan bazılarını idam etmiş, şimdi de adamlarını değiştiriyordu.

Benitez'in hayret dolu bakışlarının önünde «sılahlı adamlar» bütün trajik gerçeğiyle belirdi. Durum hiç de iyi değildi. Bizi farkedecek olurlarsa, kaçmamıza en ufak bir imkan ve ihtimal yoktu. Yapılacak tek şey, bulunduğumuz yerde sonuna kadar çarpışmaktı. Gün boyu tek lokma girmemişti ağzımıza. Suyumuzu kısıtlamıştık, hem de ne büyük bir dikkat ve titizlikle... Adam başına bir sahara dürbününün gözle bakılacak yerinin dolusu su düşüyordu ve bundan daha dürüstçe bir bölüşme de mümkün değildi.

Gece yeniden yola düzüldük. Amacımız, savaşın en acılı günlerini geçirdiğimiz, açlık ve susuzluğa yenik düştüğümüz, yenilginin burukluğunu bütün acısıyla tattığımız, kapana kısılmış farelerin telaş ve gerilimi içinde bulunduğumuz bu bölgeden bir an önce çekip gitmek, uzaklaşmaktı.

Bitip tükenmek bilmeyen bir kör yürüyüşünden sonra denize dökülen adı sanı çok bilinen bir akarsuyun yada onun kollarından birinin başına geldik. Kendimizi yerlere atarak susamış atların hırsıyla suya saldırdık. Kana kana içmeye başladık... Kanacağımız yoktu ama, bomboş midelerimiz suya daha fazla tahammül edemedi. Mataralarımızı doldurup yola devam ettik. Şafak vakti, ağaçlarla

kaplı bir tepeye varmıştık. Gerektiğinde daha etkili bir direnişte bulunabilmek için yayılarak gizlendik. Üzerimizden bütün gün hoparlörlerle donatılmış küçük uçaklar geçti. Hoparlörlerden anlaşılmas sesler geliyordu. Moncada savaşçılarından olan Almeida ile Benitez, uçakların bizi teslim olmağa çağırıldığını söylediler. Bu arada ormandan zaman zaman ne olduğunu kestiremediğimiz sesler geliyordu.

O gece yola devam ederken, içinden müzik sesleri gelen bir eve rasladık. Gene her kafadan bir ses çıkıyordu. Ramiro ve Almeida ile birlikte benim düşüncem, böyle bir eğlencede yada dans partisinde kendimizi hiçbir şekilde göstermemektir. Biliyoruz ki, köylüler, varlığımızı kısa zamanda geniş bir çevreye yayacaklardı. Bunu ille de kötü niyetle değil, sadece dedikodu zevkini tatmin etmek için de yapabilirlerdi. Benitez ile Camilo ise, ne bahasına olursa olsun içeriye dalmamızda ısrar ediyorlardı. Böylece belki de bir kaç lokma yiyecek bulabileceğimizi düşünüyorlardı. Sonunda haber toplamak ve yiyecek temin etmek için Ramiro ile beni görevlendirdiler. Evin yolunu tuttuktan kısa bir süre sonra birden müzik sesi kesildi ve «**Şimdi de yiğit silah arkadaşlarımızın şerefine içelim**» diyen bir erkek sesi duyduk. Bizim için bu kadarı yeterdi. Hemen tersyüz ederek, adeta koşar adımlarla oradan uzaklaşıp, bu evin sakinlerinin hangi surlarda yelken açtıklarını arkadaşlarımıza anlattık.

Yola devam ediyorduk ama, yoldaşlarımız artık bu yolculuktan usandıklarını her halleriyle belli ediyorlardı. Bir kaç kişinin dışında hepsi aynı fikirdeydi: Duraklamak... Ve Alegria de Pio baskınından tam dokuz gün sonra Puercas Gordas yolu-

nun yakınındaki bir köylü kulübesinin kapısını çalmak zorunda kaldık.

Yürekten karşıladılar bizi... Köylünün kulübesi sonsuz bir bayram havasına bürünmüştü. Saatler geçtiği halde biz durmadan yiyorduk. Öyle ki, sabanın ilk ışıkları bizi hâlâ cümbüş ederken yakaladı. Artık dışarı çıkamazdık. O sabah köylülerin ardarda yaptıkları ziyaretleri kabul edip durduk. Dertli ve merak dolu köylüler geliyordu bizimle tanışmak için. Kimisi yemek, kimisi hediye getiriyordu.

Kısa bir süre sonra bizi koruyan evin içi bir cehenneme döndü. İlk amel olan Almeida idi. Göz açıp kapayana kadar sekizimiz birden, kendilerine çektiğimiz ziyafeti takdir edemeyen bağırsaklarımızın nankörlüğüne uğramıştık. Yoldaşlarımızdan bazıları kusmağa başladı. Deniz tutmasından, günlerce yürüyüşten, susuzluktan ve açlıktan ötürü Pablo Hurtado'nun ayakta duracak hali kalmamıştı.

O gece yola çıkmaya karar verdik. Köylülerin verdikleri haberlere göre, Fidel hayattaydı. Bizi, büyük bir ihtimalle Fidel ve Crescencio Perez'i bulabileceğimiz bir yere götürmeyi önerdiler. Ancak bir şartları vardı. Silahlarımızı ve üniformalarımızı geride bırakacaktık. Almeida ile ben, Star Tommy marka tüfeklerimizi bırakmaya yanaşmadık. Köylerde konaklayarak Maestra'ya kademe kademe yaklaşmayı planladık ve bu yüzden iki gruba ayrıldık. Biri üç, öteki dört kişiden kurulu iki topluluk meydana getirmiştik.

Eğer yanılmıyorsam, bizim grupta Pancho Gonzales, Ramiro Valdés, Almeida ile ben vardım. Öteki gruptakiler, Camilo, Benitez ve Chao idi. Hasta

olan Pablo Hurtado'yu ise köylünün kulübesinde bırakmıştık.

Henüz yola koyulmuştuk ki, evin sahibi, silahlarımızı en iyi şekilde nereye saklayabileceğini sormak bahanesiyle bizim varlığımızdan bir arkadaşını haberdar etmişti. Oysa asıl, sebep, içini dökme arzusuydu. Arkadaşı ise, onu silahlarımızı satmaya ikna etti. Bir hırsızla anlaştılar... İşte bu üçüncü şahıs, bizi polise ihbar etmişti. Nitekim, ilk konuk-sever Kübalının evinden ayrıldıktan bir kaç saat sonra, düşmanın baskınına uğradık. Silahlarımız ele geçtiği gibi, Pablo Hurtado da düşmana esir düştü.

«Rahip» diye anılan Argelio Rosabal adında birinin yanında kalıyorduk. Adventist mezhebinin mensubu olan bu yoldaş, hiç vakit geçirmeden ihtilalcilere karşı sevgisi olan ve çevreyi çok iyi bilen bir başka köylüyle temas kurdu. Aynı gece güvenilir bir dam altına sığındık. Bu fırsatta tanıdığımız köylünün adı Guillermo Garcia idi. Şimdi kendisi, partimizin liderlerinden biridir ve Oriente Ordusu'nun komutanıdır.

Daha sonraları devamlı olarak köylü evlerinde ağırlandık. Bunlardan biri, daha sonra saflarımıza katılan Carlos Mas, bir diğeri Perucho ve adlarını şimdi hatırlayamadığım başka yoldaşlardı... Bir şafak vakti, başımızda hiçbir rehber olmadan Pilon yolunu geçerek Crescencio'nun kardeşine ait Mongo Perez çiftliğine vardık. Ve işte orada çıkarmamıza katılan, baskından kurtulan ve yakayı ele vermemiş bulunan yoldaşlarımızla karşılaştık: Fidel Castro, Universo Sanchez Faustino Pérez, Raul Castro, Ciro Redondo, Efigenio Ameijeiras, René ve Armando Rodriguez.

Birkaç gün geçtikten sonra Moran, Crespo, Julito Diaz, Calixto Garcia, Calixto Morales ve Bermudez de bizlere katıldılar.

Küçük birliğimizin ne üniforması vardı ne de silahı. Aslında iki makinelimizin dışında bu felaketten hemen hiçbir şey kurtaramamıştık. Fidel bu yüzden hayli payladı bizleri.

Sözleri sefer süresince hiç hatırımdan çıkmamıştır. Hattâ bugün bile aynı canlılıkla hatırlamaktayım:

«Yaptığınız hatanın ceremesini ödemiş değilsiniz. Çünkü böyle bir durumda silahı terketmenin bedeli kendi hayatlarınızdır. Hayatta kalmanın tek yolu silahlı bir ordu meydana getirip ona katılmaktır. Silahları terketmek hem bir suç, hem de en büyük aptallıktır...»

5

La Plata Savaşı

Nihayet ilk zaferimizi, Sierra Maestra'da, La Plata Nehri ağzındaki küçük barakalara yaptığımız hücumla kazandık. Bu zaferin yankıları, döğüştüğümüz bu kayalık bölgenin çok uzaklarına kadar yayıldı. Çünkü, bu zaferle bir ihtilal ordusunun varlığını ve savaşmaya her an için hazır olduğunu herkese ispatlamıştık. Bu zaferden sonra herkesin dikkati bizim üzerimize çevrildi. İlk başarımız, aynı zamanda, son zaferin de bizim olacağı hakkında ki inancımızı pekiştirdi.

Alegria de Pio'daki beklenmedik yenilgiden bir ay sonra, 14 Ocak 1957 tarihinde Magdalena Nehri kıyılarına varmıştık. Burada, Fidel'in emirleri üzerine, adamlarımıza nişan talimleri yaptırдық. Adamlarımızdan bazıları, hayatlarında ilk defa silah kullanıyorlardı. Sağlık kurallarını aylar var ki, unutmuştuk. Nihayet burada yikanmak fırsatını bulabildik. Bazıları da elbiselerini değiştirdiler. O sırada elimizde sadece 23 silah vardı. Bu silahlardan dokuzu dürbünlü, beşi otomatik, dördü elle açılır

kapanır tüfek; ikisi Thomson makineli tüfeği, ikisi makineli tabanca ve birisi de 16 mm'lik av tüfeğiydi.

O gün öğleden sonra La Plata bölgesine varmak için son tepeciği de aştık. O bölgede yaşayan köylülerden Melquiades Elias'ın ağaçlara bıçakla açtığı işaretleri izleyerek ormandaki bir keçiyolunda ilerledik. Melquiades'in ismini bize, o sıralarda örnek bir köylü ihtilalci olan rehberimiz Eutimio vermişti.

Bir süre sonra Eutimio, Casillas tarafından ele geçirildi. Casillas, Eutimio'yu öldürecek yerde, onu 10 bin Peso ve bir de orduda mevki vaadiyle kandırarak Fidel'i öldürmekle görevlendirdi. Bu alçakça planı uygulamak için eline bir çok fırsatlar geçtiyse de, korkaklığı yüzünden Eutimio suikasti gerçekleştiremedi. Bununla beraber, kamp yerlerimizi bildirmek suretiyle düşmana oldukça yararlı oldu.

İhanetinden önceki dönemde, Eutimio sadık bir ihtilalci olarak çalışmıştı. Toprağını korumak için toprak ağalarına ve jandarmalara karşı çarpışan köylülerden biri idi.

O günkü yürüyüşümüz sırasında iki köylüyü ele geçirdik. Sonradan bu köylülerin, rehberimizin akrabaları olduğu meydana çıkınca, birisini geride bırakıp diğerini ihtiyat tedbiri olarak yanımızda götürdük.

Ertesi gün La Plata'da, inşaatı henüz tamamlanmamış çinko damlı barakalar gördük. Bu barakaların arasında düşman üniforması giymiş bir grup insan dolaşmaktaydı. Aynı akşam saat 6'da, güneş batımından biraz önce muhafız yüklü bir motorbot geldi. Bu muhafızlardan bazıları, barakaların yanında indiler. İnenlerden bir kısmı orada kaldı, bir kısmı tekrar vasıtaya bindi. Bu hareket-

leri tam olarak değerlendiremediğimiz için hücumumuzu ertesi güne bırakmağa karar verdik.

16 Ocak'ta şafakla beraber barakaları devamlı göz hapsine aldık. Sahil muhafızları uykuya yatmışlardı. Gönderdiğimiz öncüler, döndüklerinde, hiçbir askere rastlamadıklarını bildirdiler.

Öğleden sonra saat 3'te durumu daha iyi değerlendirebilmek için nehir kenarından barakalara doğru giden yolu izlemeğe karar verdik. Gece sığ La Plata Nehri'ni geçtik ve yol üzerinde mevzilendik. Beş dakika sonra oradan geçmekte olan iki köylüyü daha yakaladık. Bu köylülerden birisinin düşmana yardım ettiğini gayet iyi biliyorduk. Ancak, bizim kim olduğumuzu anladıktan ve tehditlerimizin boşuna olmadığına inandıktan sonra, bu köylüler bize düşman hakkında çok önemli bilgiler verdiler. Barakalarda on beş askerin bulunduğunu, ayrıca o bölgedeki en mel'un üç çavuştan birisi olan Chico Osario'nun oradan geçeceğini öğrendik. Bu çavuşlar, Laviti Plantasyonu'nda görevliydi. Laviti Plantasyonu, Chicho Osario gibi zalimlerin terörle yönettikleri bir çiftlikti. Biraz sonra Chicho görüldü. Fital gibi sarhoştu ve bir zenci çocuğuyla birlikte bir katıra binmişti. Universo Sanchez, tıpkı bir jandarma gibi, Chicho'ya durmasını ve parolayı söylemesini ünledi. Chicho derhal «Sivri-sinek» diyerek parolayı açıkladı.

Perişan durumumuza rağmen Chicho'yu kandırabilmemizin nedeni, herhalde, adamın fital gibi sarhoş olmasıydı. Fidel, sinirli bir poz takınarak kendisinin albay olduğunu, asilerin hâlâ niçin yok edilmediklerini öğrenmeye geldiğini söyledi. Ayrıca, ordunun bütün yaptıklarının palavradan ibaret olduğunu, kendisinin bizzat dağlara çıkıp asileri ko-

valayacağını, bu amaçla sakal bıraktığını ileri sürdü. Fidel, bu konuşmasında, düşmanımızın gücünü, etkisini kasten küçümsemişti. Fidel'in bütün söylediklerini itirazsız kabul eden Chicho Osario, muhafızların zamanlarının büyük kısmını hiçbir iş yapmadan barakalarda yan gelip yatarak geçirdiklerini, pek nadir olarak gereksiz talimler yaptıklarını açıkladı. İhtilalcilerin mutlak surette yokedilmesi gerektiğini de sözlerine ekledi.

Chicho'nun bizden şüphelenmediğini görünce, daha da ileri giderek, o bölgede kimin iyi, kimin kötü olduğunu, kimlere güvenebileceğimizi sormaya başladık. Tabii, Chicho'nun iyi dediklerini bizler için kötü, kötü dediklerini de bizler için iyi olarak kabul ediyorduk. Bu şekilde soruşturarak yirmi kişinin isimlerini aldık. Aşağılık herifin çenesi düşmüştü bir kere. Bize, kendi elleriyle iki kişiyi öldürdüğünü de itiraf etti, «ama generalim Batista serbest bıraktı beni» dedi. Ayrıca, bize rastlamadan biraz önce, kendisine karşı ukalalık ettikleri için onbeş köylüyü öldüresiye dövdüğünü, jandarmaların bile böyle bir şeye cesaret edemeyeceklerini söyledi. Fidel ona, Fidel Castro'yu ele geçirmesi halinde ne yapmayı düşündüğünü sordu. Chicho, hiç tereddüt etmeden sert bir hareketle elini gırtlığına götürdü ve hem Fidel'in, hem de Crescencio'nun gırtlaklarını keseceğini söyledi. Ayaklarındaki Meksika yapısı postalları gösterecek «Bakın, bunları öldürdüğümüz o orospu çocuklarının birinden aldım» dedi. O sırada biz de Meksika yapısı postallar giyiyorduk. Bu sözleriyle, Chicho, kendi ölüm fermanını kendi elleriyle imzalamıştı.

Konuşmamızın sonunda, Fidel'in teklifi üzerine Chicho, bizleri barakalara götürmeyi kabullen-

di. Fidel, amacının, barakalardaki askerleri ani olarak teftiş etmek ve böylece görevlerini ne derece ihmal ettiklerini yüzlerine vurmak olduğunu söyledi.

Chicho önde olduğu halde barakalara yaklaştık. Ben şahsen, bu aşağılık yaratığın, çevirmekte olduğumuz oyunu kavradığından şüpheleniyordum. Fakat, Chicho büyük bir saflık içinde önde yürümeğe devam edince, alkolün onu şursuz hale getirdiği kanaatine vardım.

Barakalara daha fazla yaklaşabilmek için nehri geçerken, Fidel, askerî kurallara göre esirlerin ellerinin bağlanması gerektiğini Chicho'ya bildirdi. Chicho da hiç itiraz etmeden ellerinin bağlanmasına izin verdi. Ve böylece bilmeden fiilen bizim esirimiz durumuna düştü.

Yolda Chicho, bize, yegane nöbetçinin, inşaatı tamamlanmamış barakalarla, Honorio isimli diğer çavuşun evi arasında beklediğini söyledi. Nihayet El Macio'ya giden yol kenarındaki barakalara yakın bir yerde durduk. Bugün binbaşılığa yükselmiş bulunan yoldaş Luis Crespo keşif için ileri gönderildi ve dönüşünde Chicho'nun verdiği bilgileri doğruladı. Luis, iki binayı ve bu binalar arasında nöbet bekleyen askerin sigarasının ateşini görmüştü.

Tam harekete geçmek üzere iken atlı üç muhafız geçince gizlenmek zorunda kaldık. Muhafızların önünde, tıpkı bir katır gibi güttükleri bir köylü vardı. Gizlendiğim yerin hizasından geçerken köylünün şu sözleri söylediğini çok iyi hatırlıyorum: «Ben de sizin gibi insanım.» Bu sözlere muhafızlardan birinin karşılığı şu oldu: «Çeneni kapa ve yürü... Yoksa kırbacı yersin!» Köylünün bizim saldırımız sırasında uzakta olacağını ve kurşunlarımızdan kendisine bir zarar gelmeyeceğini düşünerek

biraz rahatladıkça da, ertesi günü saldırının sonucunu öğrenince El Macio'da bu köylüyü vahşice öldürdüklerini haber aldık.

Elimizdeki yirmiiki silahla, saldırı için hazırlık yaptık. Bu an çok önemliydi, çünkü pek az kurşunumuz vardı. Bu yüzden, ne bahasına olursa olsun barakaları ele geçirmemiz gerekiyordu. Aksi takdirde bütün cephanemizi tüketmiş olacak ve kendimizi artık hiçbir şekilde savunamayacaktık. Camilo Cienfuegos, Benitez, Calixto Morales ve daha sonra El Uvero çarpışmasında kahramanca can veren yoldaş Teğmen Julito Diaz, yarı otomatik tüfekleriyle çavuşun palmiye yapraklarıyla örtülü evini sağdan kuşatacaklardı. Fidel, Universo Sanchez, Luis Crespo, Calixto Garcia, halen binbaşı olan Fajardo ve ben merkezden saldırıcaaktık. Raul ve Almeida, mangalarıyla soldan hücumla geçeceklerdi.

Bu tertip içinde düşman mevzilerinin kırk metre yakınına sokulduk. Tepemizde dolunay parlamaktaydı. İlk olarak Fidel tüfeğini ateşledi ve bunu diğer silahlar izledi. Barakalardaki askerlere derhal teslim olmalarını bildirdik, fakat hiçbir sonuç alamadık. Ateşe başlamamızla birlikte, katil Chicho Osario da idam olundu.

Saldırımız sabah saat 2.40'ta başlamıştı. Fakat muhafızlar umduğumuzdan daha fazla dayandılar. Barakalardan birinde M-1 tüfekli bir çavuş bulunmaktaydı. Her teslim ol çağrımızda bu tüfeğin bir seri ateşlenmesiyle cevap alıyorduk. Brezilya tipi elbombalarımızı fırlatmamız emredildi. Luis Crespo ve ben elbombalarımızı fırlattık. Ama ne onunki patladı ne de benimki. Raul Castro dinamit attı, bu da patlamadı. Bu yüzden, hayatlarımızı tehlikeye sokmak bahasına daha yaklaşmamız ve

barakaları ateşe vermemiz gerekmekteydi. Önce Universo Sanchez, sonra da Camilo Cienfuegos evleri yakmağa teşebbüs ettiler. İkisi de başarı sağlayamayınca Luis Crespo ile ben binalardan birine yaklaştık ve ateşlemeyi başardık. Yangın başlayınca bu binanın, plantasyona ait bir hindistan cevizi deposu olduğunu gördük. Yangın, askerleri savaşı bıraktıracak kadar ürkütmüştü. Kaçmakta olan askerlerden birisi Luis Crespo'nun tüfeğine çarparak göğsünden yaralandı. Luis, askerın silahını aldı ve ateşe devam etti. Bir ağacı siper almış bulunan Camilo Cienfuegos, kaçmakta olan bir çavuşun arkasından bütün kurşunlarını boşalttı.

Hemen hemen hiçbir savunma imkanı kalmayan askerler, bizim ateşimiz altında perişan oldular. İlk olarak Camilo Cienfuegos eve girdi ve içeriden «teslim, teslim!» haykırıları yükseldi. Savaş sonunda elimize geçen silahları derhal saydık: Sekiz Springfield tüfeği, bir Thomson makineli tüfeği ve binlerce kurşun. Saldırı sırasında biz beşyüz kadar kurşun yakmıştık. Ayrıca, fişeklikler, yakıt, bıçaklar, elbise ve bir miktar yiyecek geçti elimize. Yaralı ve ölü listesi şöyleydi: Düşmandan iki ölü, beş yaralı. Bizim tarafta ise burnu kanayan dahi yoktu. Üç de esir almıştık. Bununla birlikte, Honorio alçağıyla beraber birkaç kişi de kaçmıştı.

Yaraladıklarımızın bakımı için elimizden gelen her şeyi yaptıktan sonra askerlerin kaldığı yerleri ateşe vererek çekildik. Ağır yaralanmış bulunan üç kişi bir süre sonra öldüler. Bunları, esir aldığımız askerlere bıraktık. Bu esirlerden biri daha sonraları Binbaşı Raul Castro'nun bölüğüne katıldı ve teğmenliğe kadar yükseldi. Savaş sona erdikten sonra da bir uçak kazasında can verdi.

Bizim yaralılara karşı davranışımızla Batista Ordusu'nun tutumu birbirine taban tabana zıttı. Batista Ordusu, bizim yaralılarımızı derhal öldürdüğü gibi, kendi yaralılarını da ölüme terk ediyordu. Zamanla bu fark, bizim yararımıza çalışan ve zaferimizi çabuklaştıran etkenlerden biri oldu. İtirazlarına rağmen, Fidel, elimizdeki bütün sağlık malzemesinin, ilaçların, kendi yaralılarına bakan esirlerimize bırakılmasını emretti. Bense, bu malzemeyi, dövüşmekte olan kendi adamlarımız için saklamak istiyordum. Sivilleri de serbest bıraktık.

17 Ocak sabahı saat 4.30'da, Palma Mocha'ya doğru yürüyüşe koyulduk. Palma Mocha'ya şafakla beraber vardık ve hemen Sierra Maestra'nın en kayalık, geçilmesi en zor kısımlarını aramağa başladık.

Vardığımız yerde yürekler acısı bir durumla karşılaştık. Bir gün önce bir onbaşıyla bir çavuş, bu bölgede yaşayan köylü ailelerine hava kuvvetlerinin bütün bölgeyi bombardıman edeceğini söyleyince sahile doğru büyük bir göç başlamıştı. Bizim varlığımızdan kimsenin haberi olmadığına göre, demek ki, çavuşlarla sahil muhafızları, böyle bir yalanla köylülerin topraklarına ve mallarına el koymak istiyorlardı. Fakat bu yalanla bizim saldırımız tesadüfen çakışınca, yalan gerçeğe dönüştü ve göçü önlemek imkansızlaştı.

La Plata Savaşı, İhtilal Ordusu'nun zaferle biten ilk savaşıydı. Bu ve bunu izleyen savaşta, elimizdeki silahların sayısı, adamlarımızın sayısından fazlaydı. Fakat diğer savaşlarımızda durum tam tersine olacaktı. Köylüler henüz mücadeleye katılmaya hazır değillerdi. Şehirdeki ihtilalci unsurlarla haberleşme imkanı yoktu.

6

El Arroyo del Infierno Savaşı

El Arroyo del Infierno (Cehennem Deresi), Palma Mocha'ya doğru akan dar ve sığ bir nehir dir. Bu nehrin kenarında, Palma Mocha'dan uzaklara doğru ilerler ve çevredeki tepelere tırmanırken, küçük bir vadiye eriştik. Vadide iki bohio vardı. Burada kamp kurduk, tabii ki bohio'ları kullanmadık.

Fidel, Batista kuvvetlerinin bizi izleyip mutlaka bulacağına inanıyordu. Bu nedenle, bazı düşman askerlerini ele geçirmek amacıyla bir baskın planı hazırladı ve adamlarımızı gereken mevzilere yerleştirdi. Fidel, hatlarımızı gözden geçirdi ve savunmamızı tekrar tekrar kontrol etti.

19 Ocak sabahı, kuvvetlerimizi teftiş ederken çok tehlikeli sonuçlar doğurabilecek bir olay oldu. La Plata Savaşı'nın mükafatı olarak ele geçirdiğim bir onbaşı şapkasını büyük bir gururla giymekteydim. Fakat kuvvetlerimizi gözden geçirmek üzere ağaçlar arasında yürürken gözcüler bizim geldi-

ğimizi duymuşlar ve gelen grubun başında düşman kuvvetlerinin şapkasını giyen birinin bulunduğunu görmüşlerdi. Bereket versin, bu sırada Camilo Cienfuegos'tan başka herkes tüfeğini temizliyordu. Camilo ise üzerimize ateş açtıktan hemen sonra hatasını farketti. İlk kurşun kimseye isabet etmemişti, ikincisinde ise otomatik tüfeği tutukluk yapınca daha fazla ateş etmesi mümkün olamamıştı. Bu olay, sınırlarımızın ne kadar gergin olduğunu göstermesi bakımından manidardır. Bu gerginliği, ancak savaş giderebilecekti. Bekleme süresinde, sınırları çelikten yapılmış kimseler bile dizlerinde yumuşak bir çözülme, bir titreme duyar ve savaşın başlayacağı o ışıklı anın özlemini çeker. Bununla beraber, hiçbirimiz savaşmak için savaşmak istemiyorduk. Savaşıyorsak, bunu gerekli olduğu için yapıyorduk.

22 Ocak sabahı gün doğarken, Palma Mocha Nehri istikametinden gelen silah sesleri duyduk. Bu, kuvvetlerimiz üzerindeki disiplini daha da artırmamızı, daha dikkatli olmamızı gerektirdi. Artık görünmesi muhakkak olan düşmanı beklemekten başka yapılacak bir şey yoktu.

Düşman askerlerinin yakında olduğuna inandığımız için, ne kahvaltı hazırladık, ne de yemek pişirdik. Bir süre önce Crespo ile ben birkaç tane tavuk yumurtası bulmuş, bunları adamlarımıza dağıtmıştık. Yalnız bir tek yumurtayı, tavuk yumurtlamağa devam etsin diye yerine bırakmıştık. O gece duyduğumuz silah sesleri yüzünden Crespo, follukta bıraktığımız son yumurtayı da yememize karar verdi. Bu kararı hemen yürürlüğe koyduk. Öğle vakti bohio'ların birinde bir adamın dolıştığını gördük. Önce adamlarımızdan birinin emirlere ita-

atsizlik ederek evlerin yakınına sokulduğunu sandık. Bir süre sonra, bu adamın bir düşman askeri olduğu meydana çıktı. Bu askeri, altı asker daha izledi. Gelenlerin üçü daha sonra ayrıldı, üçü kaldı. Nöbetçi askerin çevresine bakındığını, kendisini kamufle etmek için kulağının arkasına bir kaç çalı parçası yerleştirdiğini ve gölgede oturduğunu dürbünlerimizle gördük. Adamın yüzünde hiçbir korku yada ürküntü ifadesi yoktu. Fidel'in saldırıyı başlatan ateşiyle birlikte adam, «Ah, anacığım» diye bağıarak cansız yere yığıldı. Çevreye yayılan seri ateşimiz daha sonra nöbetçinin iki arkadaşını da cansız yere yıktı. Bu sırada, yakınımızdaki bohio'da bir askerin ateşimizden korunmaya çalıştığını gördüm. Daha yüksekte olduğum için sadece bacaklarını seçebiliyordum. Ateş açtım, ilk kurşunum boşa gitti. İkinci kurşunum ise tam göğsüne saplandı ve adam tüfeği süngüsünden yere saplanmış olarak yere düştü. Crespo'ya beni ateşiyle korumasını söyleyerek eve yaklaştım. Evde cesedi gördükten sonra askerin tüfeğini, kurşunlarını ve işe yarar diğer askerî malzemesini aldım. Kurşun gerçekten de tam göğsüne saplanmış, belki de kalbinden geçmişti. Ölümü ani olmuştu. Herhalde yapmış olduğu yorucu yürüyüşten olacak, vücut ölüm katılığının ilk işaretlerini göstermeğe başlamıştı bile...

Savaş kısa, fakat çok şiddetli olmuştu. Planımızı başarıyla uygulamıştık. Artık saklanmak için yer aramak sırası gelmişti.

Malzemenin sayımı, yaklaşık olarak 900 kadar kurşun yaktığımızı gösteriyordu. Buna karşılık yetmiş kurşun ve ayrıca Efigenio Ameijeiras'a verilen bir Garand tüfeği ele geçirmiştik. Binbaşı Efigenio

Ameijeiras bu silahı sonraki çarpışmaların çoğunda kullandı. Dört düşman ölüsü saydık. Fakat birkaç ay sonra yakaladığımız bir muhbirden, ölenlerin sayısının aslında beş olduğunu öğrendik. Bu topyekun bir zafer değildi ama, herhalde yabana da atılamazdı.

Başarımız, moralimizi çok yükselttiğinden, bütün gün daha büyük düşman kuvvetlerinin izlemesinden bizi tamamen koruyacak erişilmez yerler aramak yorucu gelmedi hiçbirimize. Bu şekilde dağın öteki yamacına vardık. Çekilmekte olan Batis-ta kuvvetlerine paralel olarak yürüyorduk. İki düşman kuvvet dağın iki yamacına varmak üzere aynı zirveyi aştılar. İki gün kadar düşman kuvvetleriyle bizim kuvvetlerimiz birbirinin farkına dahi varmadan yürüyüşlerine devam ettiler. Bir defasında düşmandan ufak bir nehir ve birkaç yol dönemeceyle ayrılmış olan bir bohio'da geceyi geçirdik. Düşman kuvvetinin başında, zulmüyle Sierra Maestra'da çok kötü bir ün bırakmış olan Teğmen Sanchez Mosquera bulunmaktaydı. Burada, savaştan birkaç saat kadar önce duyduğumuz silah seslerinin, düşman kuvvetlerini saklandığımız yere getirmeyi reddetmiş Haiti asıllı bir köylüyü öldüren silahlardan geldiğini belirtmeyi gerekli bulmaktayım. Eğer bu cinayet işlenmemiş olsaydı, biz düşman kuvvetlerinin yakınımızda olduğunu öğrenemeyecek ve düşmanı hazır bir şekilde bekleyemeycektik.

Yükümüz yine çok ağırlaşmıştı. Bazıları iki tüfek birden taşıyordu. Bu koşullar altında yürümek gerçekten çok zordu. Fakat bu yürüyüşü gerektiren ve kişisel olmayan etkenler vardı. Bu etkenler, Alegria de Pio'daki felaketten sonra beli-

ren etkenlerden çok farklıydı. İşte birkaç gün önce barakalarda saklı bir düşman topluluğunu yenilgiye uğratmıştık. Şimdiyse, bizden sayıca fazla bir düşman öncüsü perişan edilmişti. Artık hepimiz bu biçimdeki savaşların önemini kavramıştık. Çünkü ancak bu gibi çarpışmalarla düşmanın öncüsü yok edilebiliyordu. Öncüsüz bir ordu ise, felce uğramış bir ordudur.

7

Hava Saldırısı

Sanchez Mosquera'nın kuvvetlerini yenilgiye uğrattıktan sonra La Plata Nehri'nin kenarında yürümeğe başladık. Daha sonra Magdalena Nehri'ni geçerek çok iyi tanıdığımız Caracas bölgesine döndük. Fakat bu defa durum çok farklıydı. Bu bölgede ilk saklanışımızda, halk bizi desteklemişti. Ama Casillas'ın kuvvetleri arkamızdan bu bölgeyi taramış ve herkese felaket getirmişti. Köylüler arkalarında birkaç hayvan ve bombos kulübeler bırakarak bölgeyi terketmişlerdi. Bırakılan bu hayvanları kesip yedik. Şimdiye kadar geçirmiş olduğumuz tecrübeler, bize bu kulübelerde kalmanın çok tehlikeli olduğunu öğretmişti. Bu nedenle, diğerlerinden epey ayrılmış bir kulübede geceyi geçirdikten sonra tekrar ormana döndük ve Caracas Tepesi'nin üzerindeki küçük bir şelalenin ortasında kamp kurduk.

Kamp kurduktan sonra, Manuel Fajardo, bana yaklaştı ve savaşı kaybetmemiz ihtimali olup ol-

madığını sordu. Kazandığımız zaferlerin sarhoşluğu içinde değildim. Buna rağmen, her zamanki cevabımı verdim: Savaşı mutlaka kazanacaktık. Fajardo bana bu soruyu soruşunun nedeninin «Gallego» Moran olduğunu söyledi. Fajardo'ya göre, «Gallego» gelip kendisine savaşı kazanmamızın artık mümkün olmadığını, bizim her şeyi kaybettiğimizi söylemiş ve beraberce bu mücadeleyi terketmelerini önermiş. Fidel'e bu hususu derhal açıkladım. Fakat o bana bu olaydan bilgisi olduğunu ve «Gallego» Moran'ın, adamlarımızın moralini gizlice denediğini söyledi. Böyle bir metodun sakıncaları olabileceğine beraberce karar verdik ve Fidel daha fazla disiplin gerektiğini, disiplinsizlik belirmesi halinde ne gibi tehlikeler doğabileceğini kısa bir konuşma ile açıkladı. Ayrıca, ölümle cezalandırılacak üç suçun neler olduğunu bildirdi: 1. Disiplinsizlik, 2. Firar, 3. Moral bozuculuk.

O günlerde durumumuz pek parlak sayılmazdı. Aramızda tam bir birlik yoktu. Adamlarımızın çoğu ne savaş tecrübelerinden doğan bir ruha, ne de tüm ideolojik bilince sahipti. Bir de bakıyorduk bugün bu yoldaş, öbürün şu yoldaş bizi terkedip gidiyordu. Bazıları şehir içerisinde görevlendirilmelerini istiyorlardı. Evet bu şehir görevleri bazen çok tehlikeliydi, ama insan hiç olmazsa dağlardaki hasin hayata, mahrumiyete katlanmıyordu. Bununla beraber, her şeye rağmen dağlardaki mücadelemiz gücünden hiçbir şey kaybetmedi. Moran, hiç yorulmak bilmeksizin bize yiyecek arıyor ve bölge köylüleriyle teması sağlamaya çalışıyordu.

30 Ocak sabahı içinde bulunduğumuz ruh hali işte böyleydi. Hain Eutimio Guerra, hasta anasını görmek için izin istedi. Fidel bu izinden başka ayrı-

ca kendisine seyahati için para da verdi. Eutimio'ya göre, seyahati birkaç hafta sürecekti. O zamana kadar meydana gelmiş olan bir çok olayın nedenlerini henüz anlayabilmiş değildik. Sonradan bu olaylarla Eutimio'nun davranışları arasındaki ilişkiler apaçık ortaya çıktı. Kuvvetlerimize tekrar katıldığında Eutimio, tam Palma Mocha'ya varmak üzereyken hükümet kuvvetlerinin bizim izimizde olduklarını öğrendiğini söyledi. Bunun üzerine bize haber vermeğe çalışmış, fakat Delfin'in bohio'sundaki iki düşman askerin cesedinden başka bir şey bulamamış. (Delfin, El Arroyo del Infierno Savaşı'nı üzerinde yaptığımız toprakların sahiplerinden biriydi.) Bunun üzerine, Eutimio, Sierra boyunca bizim geçtiğimiz yolu bizleri buluncaya kadar izlemiş. Oysa gerçek şuydu: Düşman kuvvetleri Eutimio'yu yakalamış, para ve orduda bir mevki vermek vaadiyle kandırdıktan sonra Fidel'i öldürmek üzere aramıza yollamıştı.

Bu planın bir bölümü olarak, Eutimio, 30 Ocak'tan bir gün önce kamptan ayrıldı. 30 Ocak sabahı, soğuk bir geceden sonra tam yattığımız yerlerden kalkarken, uçak sesleri duyduk. Bu uçakların nereden geldiğini tayin edemiyorduk, çünkü etrafımız ağaçlıklarla çevriliydi. Mutfağımız bizden iki yüz metre kadar ileride, küçük bir pınarın kenarındaydı. Öncülerimiz de orada idi. Birdenbire bir uçağın pike yaptığını duyduk, sonra makineli tüfek sesleriyle bomba gürültüleri işittik.

O sıralarda savaşta henüz pişmemiş olduğumuzdan, dört bir yanımızın ateşle çevrili olduğunu sanmıştık. 50 mm'lik mermiler yere çarptıklarında infilak ederler. Bu yüzden duyduğumuz gürültü bir makineli tüfekten gelmesine rağmen, mermiler ya-

nımıza düştüğü için bize sanki orman tarafından ateş ediliyormuş gibi geliyordu. Bu yüzden düşman piyadesinin üzerimize saldırdığı zehabına kapıldık.

Bana öncülerini beklemek ve hava saldırısında bıraktığımız bazı malzemeyi toplamak görevi verilmişti. Kuvvetlerimizin geri kalan kısmına, La Cueva del Humo'da katılacaktım. Bana İspanyol İçharbi savaşçılarından Chao refakat etmekteydi. Bir süre kadar kayıp adamlarımızı bekledik, fakat gözükken olmadı. Bunun üzerine bizim «kol»un izlerini güçlükle takibe başladık. İzler karışıktı ve ikimiz de ağır yükler taşıyorduk. Sonunda bir açıklığa geldik ve dinlenmeğe karar verdik. Bir süre sonra uzakta bazı hareketler gördük ve sesler işittik. Kol'un izleri öncü gurubuna mensup Guillermo Garcia ve Sergio Acuna tarafından da izlenmekteydi. Karşılaştıktan ve karar vermek için bir sürü düşündükten sonra, Guillermo Garcia'yla ben, neler olup bittiğini anlamak üzere kamp yerimize döndük. Çünkü bir süredir hiçbir gürültü işitmemiştik, uçaklar kaybolup gitmişlerdi. Döndüğümüzde perişan bir manzarayla karşılaştık: Uçak sahra mutfağına saldırmış, makineli tüfek ateşiyle ocak parça parça edilmiş ve atılan bir bomba öncü muhafızların kampının tam ortasında patlamıştı. Neyse ki, bomba patlar-ken orada kimse yokmuş. Moran'la başka bir yoldaş keşfe çıktılar. Moran yalnız döndü ve uzaktan bazı uçaklar gördüğünü bildirdi. Beş uçak gören Moran, civarda hiçbir kara kuvvetine rastlamamıştı. Bunun üzerine beşimiz de ağır yükleri sırtlanarak yola düzeldük. Arkadaşlarımızın yakılıp kül edilmiş bohio-larının yanından geçerken yüreğimiz burkuldu. Geriye kalan canlılar, bize acıklı acıklı miyavlayan bir kediyle gürültümüzü duyup ortaya çıkan bir domuz-

du. La Cueva del Humo diye bilinen bir yerin adını duymuştuk ama tam olarak nerede olduğunu bilmiyorduk. Bu yüzden geceyi kuşku içerisinde geçirdik. Yoldaşlarımızı bulmayı umut ederken düşmanla karşılaşmaktan korkuyorduk.

31 Ocak tarihinde ekili bazı tarlalara bakan bir tepenin üzerinde mevzi aldık. La Cueva del Humo sandığımız yerde bazı araştırmalar yaptık, fakat hiçbir şey bulamadık. Aramızda bulunan Sergio, başlarında beyzbol kepleri bulunan iki kişi görmüş, fakat bize bunu söylemekte geç kaldığı için adamlarla yetişemedik.

Guillermo ile birlikte Aji Nehri'nin kıyısında vadi tabanını araştırmağa çıktık. Orada Guillermo'nun bir arkadaşı bize yememiz için bir şeyler verdi. Fakat etrafta yaşayanların hepsi büyük bir korku içindeydiler. Bu arkadaş, bize, düşman muhafızların Ciro Frias'ın mağazasındaki malları alıp yakıtıklarını söyledi. Ayrıca katırları müsadere ettikten sonra katırcıyı öldürmüşler, Ciro Frias'ın mağazasını yakmışlar ve karısını esir olarak almışlardı. Sabah geçen bu düşman askerlerine Binbaşı Casillas kumanda ediyordu.

1 Şubat'ta kendi küçük kampımızda kaldık. Önceki gün yaptığımız yürüyüşün verdiği büyük yorgunluğu atabilmek için kurduğumuz bu kamp, tamamen açıktaydı. O sabah saat onbirde tepenin öbür yanından gelen silah sesleri işittik. Bu sesler çok geçmeden bize yaklaştı ve bir adamın yardım için yürekler parçalayan çığlıklarını duyduk. Bu olay üzerine Sergio Acuna zihnî dengesini kaybetti. Mevzilendiği yerde silahıyla fişekliğini bırakarak sessiz sedasız kaçtı. Arazi günlüğüne Sergio'nun bir hasır şapka, bir kutu sütözü ve üç sosis aldığını da

kaydettim. Bizi o anda en çok üzen şey sütle sosislerin kaybolması olmuştu. Birkaç saat sonra bazı gürültüler duyduk ve herhangi bir saldırıya karşı derhal hazırlık yaptık. Sergio'nun bize ihanet edip etmediğini bilmiyorduk. Fakat düşman yerine Crescencio ve arkadaşları çıkageldi: Kuvvetlerimize, Manzanillo bölgesinden Roberto Pesant liderliğinde yeni kimseler de katılmıştı. Kayıplarımız firari Sergio Acuna ile Calixto Morales, Calixto Garcia ve Manuel Acuna isimli yoldaşlardı.

Kuvvetlerimize yeni katılmış bir yoldaş da düşmanla karşılaşır karşılaşmaz sırra kadem basmıştı. Yeniden Aji Vadisi'ne indik ve yolumuza devam ederken Manzanillo'dan gelen malzemeyi aramızda bölüştük. Herkese çamaşır ve elbise, bana da ayrıca tam teçhizatlı bir doktor çantası düştü. İsimlerimizin ilk harflerinin Manzanillo'lu kızlar tarafından çamaşırların üzerine işlendiğini görünce çok duygulandık.

«Granma» çıkarmasından iki ay sonra, 2 Şubat tarihinde, artık tamamen kaynaşmış bir grup haline gelmiştik. Manzanillo'dan saflarımıza katılan on kişi, hem gücümüzü artırmış, hem de moralimizi yükseltmişti. Şimdiye kadar kendimizi hiç bu kadar iyi hissetmemiştik. Son hava saldırısı hakkında uzun süre tartıştık ve sonunda her gün yemek pişirmek için yaktığımız ateşle, neşelenmek için yaktığımız kamp ateşlerinden çıkan dumanların düşman uçaklarına yerimizi belli ettiğine karar verdik. Aylarca ve belki bütün savaş süresince bu saldırının anıları çok canlı bir şekilde kaldı ve savaş sonuna kadar gündüzleri açıkta ateş yakmaktan tamamen vazgeçtik.

Hiçbirimiz Eutimio Guerra haininin keşif uça-

ğında bulunduğuna ve bulunduğumuz yeri Caci-
llas'a gösterdiğine inanamazdık. Eminim ki, bu fikir
kimsenin aklından geçmemiştir. Oysa, sonradan aç-
ığa çıkacağı gibi, Eutimio'nun annesinin rahatsızlı-
ğı, bizi terkedip katil Casillas'la temas kurmak üze-
re Eutimio tarafından uydurulmuş alçakça bir
yalandı.

Beklenmedik hava saldırısından sonra Caracas tepesini terkettik ve Manzanillo ile doğrudan doğruya temas kurabileceğimiz bölgelere döndük. Bu bölgelerde dışardan daha çok yardım alabilecek ve ülkenin diğer bölgelerindeki durumu daha iyi anlayabilecektik.

Aji Nehrini aşmış hepimizin tanıdığı bölgelerden geçerek ihtiyar Mendoza'nın evine varıncaya kadar yürüdük. Tepelerin sırtlarında kimsenin yıllardır geçmediği yerlerde kendimize ancak macheta'larla yol açabiliyorduk. Bu yüzden yürüyüşümüz çok ağır bir tempoyla gelişebiliyordu. Geceyi ağzımıza tek lokma koymadan bu tepelerden birisinin üzerinde geçirdik. Şimdi bile çok iyi hatırlıyorum. Crespo, içinde dört domuz sosisi bulunan bir konserve kutusuyla geldiği zaman kendimi sanki hayatımın büyük ziyafetlerinden birindeymişim gibi hissettim. Crespo'nun büyük bir tutumlulukla sakladığı bu sosisleri Crespo, Fidel, ben ve dördüncü yoldaş mideye indirdik. Caracas tepesinin sağındaki eve va-

rıncaya kadar yürüyüşümüze devam ettik. Bu sırada ihtiyar Mendoza bize yiyecek bir şeyler hazırlıyacaktı. Mendoza, korkusuna rağmen, köylü sadakatiyle her geçişimizde bizi ağırlamakla yükümlü sayıyordu kendisini. Crescencio Perez ve diğer ihtilalci köylülerle arkadaşlığı, korkusunu ikinci plana attırıyordu.

Bu yürüyüş özellikle benim için çok azap vericiydi. Çünkü bir astım nöbeti geçiriyordum. Cresponun ve yoldaş Julio Zenon Acosta'nın hiçbir zaman unutamıyacağım yardımları olmasaydı bu korkunç yürüyüşün sonunu getiremezdim.

Hangi köye varırsak varalım, asla bohio'larda uyumazdık. Ama benim kötü sağlık durumum ve Moran'ın rahatsızlığı bizim bir dam altında yatmamızı gerektiriyordu. Kuvvetlerimizin geri kalan kısmını düşmanın gelip gelmediğini gözlemek için civarda nöbete girdiler. Sadece yemek yemek üzere bir ara eve uğradılar.

Kuvvetlerimizi azaltmağa mecbur kalmıştık. Çünkü adamlarımızın bir kısmının morali çok bozuktu, bir kısmıysa ağır yaralıydı. Bu yaralılar arasında şimdiki İçişleri Bakanı Ramiro Valdes'le Crescencio'nun oğlu Ignacio Perez de bulunmaktaydı. Perez daha sonra yüzbaşı rütbesiyle şehit düşecekti. Ramirito dizinden fena halde yaralanmıştı. Bu diz daha önce Moncada kışlasında da yaralanmıştı. Bu yüzden kendisini geride bırakmak zorunda kaldık. Birkaç delikanlı da kaçıp gitmişti. Ama kaçışları, kuvvetlerimizin yararına olmuştu. Bunlardan birisinin dağlarda gerillacının yalnızlığından sinirlerinin bozulduğunu hatırlıyorum. Birdenbire, kendisine uçaksavar tertibatı ve bol yiyeceği bulunan bir kamp vaadettiklerini, oysa şimdi uçakların

kendisini yoketmeğe çalıştığını, ne devamlı bir yeri ne de yiyeceği olduğunu haykırmağa başlamıştı. Yeni gerillacılar genellikle böyle bir ruh hali içerisinde bulunurlardı. Bu ilk sınava dayanabilenler zamanla pisliğe, susuzluğa, açlığa, evsizliğe ve güvensiz bir şekilde yaşamağa alışırlar, kendi tüfeklerinden ve gerillanın sağladığı birlikten başka hiçbir şeye güvenmez hale gelirlerdi.

Ciro Frias yeni iltihaklarla ve iyi haberlerle ortaya çıktı. Fakat bu haberler aynı zamanda aklımızı da karıştırmıştı. Çünkü Frias'ın duyduklarına göre, Diaz Tamayo saf değiştirmek ve ihtilalci kuvvetlerle anlaşmak üzereymiş; Faustino binlerce peso toplamağa muvaffak olmuş. Tek kelimeyle ayaklanma bütün ülkeye yayılıyormuş, hükümet için zorlu günler sayılıymış. Bunlara ek olarak ayrıca hem acıklı hem de ders verici bir haber daha almıştık. Firari Acuna, bazı akrabalarını ziyarete gitmiş, kuzenlerine bir gerilla olarak nasıl çarpıştığı hususunda böbürlenmeğe başlamış. Orada bulunan Pedro Herrera bunları duymuş, jandarmaya haber vermiş. Bunun üzerine Onbaşı Rosello alçağı (daha sonra halk bu adam hakkında hüküm vererek adaleti yerine getirdi), Acuna'ya işkence yapmış, dört defa kurşunlamış ve sonunda asmış. Bu olay adamlarımıza birliğin değerini ve ortak kaderden tek başına kaçmağa çalışmanın faydasızlığını açıkça gösterdi. Şimdi kamp yerlerimizi de değiştirmemiz gerekiyordu, çünkü öldürülmeden önce Acuna'nın işkence altında konuşmuş olması ihtimali büyüktü. Hepsinden beteri de, Acuna'nın Florentino'nun evinde barındığımızı bilmesi idi.

Bu esnada garip bir şey oldu ve bunun tam anlamını neden sonra kavrayabildik: Eutimio Guer-

ra, bize Sergio Acuna'nın Onbaşı Rosello tarafından öldürüldüğünü rüyasında gördüğünü söyledi. Bunun üzerine geleceğe ait olayları rüyada yada buna benzer şekilde daha evvelden görmenin mümkün olup olmadığı hakkında uzun, felsefi bir tartışma başladı. Politik ve kültürel konularda adamlarımızı aydınlatmak benim günlük görevlerimin bir bölümünü teşkil etmekteydi. Bunun üzerine adamlarımıza böyle bir şeyin mümkün olamayacağını, bunun sadece bir tesadüf eseri olduğunu anlattım. Hepimizin Sergio'nun başına böyle bir şey gelmesinden zaten korktuğumuzu, Rosello'nunsa bu bölgeyi kasıp kavuran kişilerin başında geldiğini bildiğimizi ekledim. Üstelik Universo Sanchez de, Eutimio'nun çok palavracı olduğunu ve önceki gün bazı ihtiyaç maddelerini temin etmek amacıyla kamptan ayrılırken bu olayı Eutimio'ya birisinin anlattığını söyleyince tartışma sona erdi.

Geleceğin önceden görülebileceği görüşünde en çok ısrar edenlerden birisi, kendisinden daha önce de söz açtığım, okuma yazma bilmeyen kırkbeş yaşlarında Julio Zenon Acosta adlı bir köylüydü. Acosta benim Sierra'daki ilk öğrencimdi. Kendisine okuma yazma öğretiyordum ve mola verdiğimiz her yerde ona birkaç harf belletmeğe gayret ediyordum. O sıralarda sesli harflerdeydik. Büyük bir iradeyle, geriye değil daima ileriye bakarak, Julio Zenon okur - yazar olmayı hayatının başlıca gayelerinden birisi haline getirmişti. Bu örnek bugün belki birçok köylüye yararlı olabilir, hattâ savaşta kendisine yoldaşlık etmiş bulunanlara ve hikayesini bilenlere dahi, Julio Zenon, bizi bütün kalbiyle destekleyenlerden birisiydi.

Julio araziyi çok iyi tanır, durmadan çalışır, sı-

kıntıda olan her yoldaşın yardımına koşar, şehirden gelip dağlardaki güç yaşama koşullarına henüz uyamamış yoldaşlara destek olurdu. Uzaktaki kuyulardan su getiren, ateş yakan, yağmurlu günlerde bile kuru çalı çırpı bulan hep oydu. Yani, Julio'nun elinden gelmeyen iş yoktu.

İhanetinin ortaya çıkmasından kısa bir süre önce bir gece Eutimio, battaniyesi olmadığını söyleyerek Fidel'inkini ödünç istedi. Fidel de Eutimio'ya aynı battaniyenin altında beraber yatabileceklerini söyledi. Böylece, Eutimio Guerra o geceyi Fidel'in yanında geçirdi. Eutimio'nun üzerinde Fidel'i öldürmek için kullanacağı 45'lik bir tabanca ve tepeden aşağı kaçarken kendisini korumak için fırlatacağı iki el bombası vardı. O sıralarda Fidel'e en yakın olan Universo Sanchez ile bana, nöbetçilerin durumu hakkında sorular da sormuştu. «**Bu muhafızlarla bilhassa ilgileniyorum, çünkü çok dikkatli olmamız gerekiyor**» demişti. Biz de ona yakında üç kişinin nöbet tuttuğunu, bizim de Fidel'i korumak için bütün gece boyunca sırayla nöbete girdiğimizi söyledik. Geceyi Fidel'in yanında geçiren Eutimio, alçakça planını uygulamak için eline mükemmel bir fırsat geçirmişti. Bütün gece Fidel'in hayatı, Eutimio'nun tabancasının namlusunun ucundaydı. Fakat Eutimio bir türlü cesaret edip de tetiği çekemedi. O gece Küba İhtilali'nin kaderi, akli dengesi bozuk bir insanın cesaretine yada korkusuna bağlıydı. Allahtan ki, Eutimio'nun korkusu, o gece diğer özelliklerinden daha ağır basmıştı. Bu yüzden geceyi herhangi bir olay çıkmadan geçirdik.

Florentino'nun evinden ayrılıp bir boğazdaki kuru nehir yatağında kamp kurduk. Ciro Frias, yakınlarda bulunan evine kadar gitti ve dönüşünde

birkaç tavukla birlikte başka yiyecekler getirdi. Böylece açıkta geçirilen bir gecenin mükafatını sabah sıcak çorba ve tavukla gördük. Birisi, Eutimio'nun da oraya gitmiş olduğunu söyledi. Herkesin güvenini kazandığı için Eutimio istediği yere gidip gelebilirdi. Florentino'nun evinde bizlerle karşılaşınca, Eutimio, hasta anasını ziyaret ettikten sonra Caracas'a geçip neler olup bittiğini öğrendiğini söyledi. Eutimio bazen son derece cüretkar hareket edebiliyordu.

El Lomon, Loma del Burro ve Caracas tepeleri dizisine çok yakın Altos de Espinosa isimli bir yerde bulunuyorduk. Düşman uçakları bu bölgeyi sık sık bombardıman ediyorlardı. Eutimio, bir kahinin ciddiyet ve vekarı içerisinde «**Bugün Loma del Burro'yu bombardıman edecekler**» dedi.. Gerçekten de uçaklar Loma del Burro'yu bombardıman ettiler. Eutimio da, kehanetinin gerçekleşmesinden müthiş neşelendi.

9 Şubat 1957'de Ciro Frias ile Luis Crespo yiyecek bulabilmek için her zamanki gibi kamptan ayrıldılar. Ortalık çok sakindi. Sabah saat 10'da yeni katılmış olanlardan Lubrada isimli bir köy delikanlısı, civarda dolaşan birini yakaladı. Bu adamın Crescencio'nun bir akrabası olduğu ve Casillas'ın askerlerinin üslendiği Celestino'nun mağazasında çalıştığı ortaya çıktı. Crescencio'nun akrabası, evde yüz kırk asker bulunduğunu bildirdi. Gerçekten de, bulunduğumuz yerden bu askerlerin bir kısmının uzaktaki düzlükte oldukları görülüyordu. Esir, ayrıca, Eutimio ile konuştuğunu ve Eutimio'nun kendisine ertesi gün civar arazinin bombalanacağını söylediğini bildirdi. Casillas'ın askerlerinin bir kısmı harekate başlamışlardı, fakat esirimiz on-

ların hangi yönde ilerlediklerini bilmiyordu. İlk şüphelenen Fidel olmuştu. Daha sonra Eutimio'nun garip davranışları hepimizin dikkatini çekmeğe başladı. Bu mesele üzerinde çeşitli tahminler ileri sürüldü.

Öğleden sonra saat 1.30'da Fidel kampı dağıtmağa karar verdi. Yakınımızdaki tepenin zirvesine çıkıp keşfe giden arkadaşlarımızı bekledik. Kısa bir süre sonra Ciro Frias ve Luis Crespo meydana çıktılar. Anormal bir duruma rastlamamışlardı. Bu konuyu konuşurken, Ciro Redondo, bir gölgenin hareket ettiğini gördüğünü söyleyerek bize susmamızı işaret etti, tüfeğinin emniyetini açtı. Tam bu sırada silahlar patlamağa başladı. Ardından kampımıza yöneltmiş atışların müthiş gürültüsü ortalığı kapladı. Yeni kampımızı da hemen boşalttık. Bir süre sonra Julio Zenon Acosta'yı tepenin üzerinde ölmüş olarak buldum. Bu, okuryazarlığı olmayan, eğitimden geçmemiş, fakat bir ihtilalcinin zaferden sonra yüzyüze kalacağı muazzam sorunları, güçlükleri çok iyi kavramış bir köylü idi. Kendisini bu güçlüklerle hazırlamak amacıyla öğrenmeğe başladığı alfabeyle artık bitiremeyecekti...

Geride kalan herkes kaçabilmişti. Ben de, kendim için bir gurur ve neşe kaynağı olan sırt çantamı dahi geride bırakmak zorunda kalmıştım. Bu çantada ilaçlar, kitaplar, battaniyeler ve herhangi bir ihtimale karşı yedek olarak sakladığımız bazı yiyecek maddeleri vardı. Kaçarken, La Plata'da Batista Ordusu'ndan ganimet olarak aldığım bir battaniyeyi beraberimde götürmeye muvaffak olmuşum.

Biraz sonra adamlarımızdan bazılarıyla karşılaştım. Almeida, Julito Diaz, Universo Sanchez, Ca-

milo Cienfuegos, Guillermo Garcia, Ciro Frias, Motola Pesant, Emilio Labrada ve Yayo... Atılan kurşunlardan kendimizi koruyabilmek için, çok virajlı bir yol seçmiştik. Diğer yoldaşlarımızın başına neler geldiğini henüz bilmiyorduk. İzlerimizi bulmak çok kolaydı, çünkü hızlı kaçmak zorunluluğu yüzünden bıraktığımız izleri silemiyorduk.

Öğleden sonra saat 5.15'te ormanlığın sonunda kayalık bir noktaya vardık. Bir süre tereddüt ettikten sonra, geceyi burada beklememizin daha iyi olacağına karar verdik. Çünkü önümüzdeki açıklığı gündüz vakti geçmeye kalkışmamız halinde düşman bizi görebilirdi. Oysa burada, düşman bizi izlemiş olsa dahi, kendimizi rahatça savunabilecek imkanlara sahiptik. Ama düşman gözümedi, biz de bu bölgeyi şöyle böyle tanıyan Ciro Frias'ın mütereddit kılavuzluğunda yolumuza devam ettik. Bazılarımız daha az iz bırakmak ve daha rahat yürüyebilmek için iki gruba ayrılmanızı önerdiler. Fakat Almeida ile ben buna karşı çıktık. Çünkü aramızdaki birliğin bozulmasını istemiyorduk. Bir süre sonra Limones isimli bir yere vardığımızı anladık. Biraz tereddüitten sonra, rütbesi yüzbaşı olduğu için grubumuza liderlik eden Almeida, El Lomon'a doğru yürüyüşe devam etmemizi emretti. Fidel, El Lomon'u buluşma yeri olarak seçmişti. Aramızdan bazıları, Eutimio'nun El Lomon'u çok iyi bildiği ve düşman ordusunun orada bizi bekleyebileceğini ileri sürdüler. Artık Eutimio'nun bir hain olduğu hususunda hiçbir kuşkimuz yoktu. Fakat Almeida'nın son kararı, Fidel'in emirlerine uymak ve El Lomon'a doğru yürüyüşe devam etmek oldu.

Üç günlük bir ayrılıktan sonra, 12 Şubat'ta Fi-

del ile El Lomon yakınlarında Derecha de la Caridad adlı bir yerde buluştuk. Burada Eutimio Guerra'nın bir hain olduğu teyid edilerek hepimize bu konuda tam bilgi verildi. La Plata Savaşı'ndan sonra Casillas tarafından ele geçirilince, öldürüleceği yerde, daha önce de yazdığımız gibi, Eutimio'ya, Fidel'i öldürmesi için para ve Batista Ordusu'nda mevki vaadedilmişti. Caracas'taki yerimizi düşmana bildiren, Loma del Burro'ya hücum imkanını veren de Eutimio'ydu. Çünkü Caracas'taki yerimize Loma del Burro'nun hareket planımıza dahil olduğunu da çok iyi biliyordu. Fakat son dakikada hareket planımızda değişiklik yapmıştık. Canon del Arroyo'da gizlendiğimiz vadiye yöneltilen hücumu düzenleyen de Eutimio idi. Bu son saldırıdan tek kayıpla kurtulduysak, bunu, Fidel'in son dakikada verdiği çekilme emrine borçluyduk. Bulduğumuz yerde, Julio Acosta'nın öldüğü herkes tarafından öğrenildi. Jandarmalar da en azından bir ölü ve birkaç yaralı vermişlerdi. İtiraf etmeliyim ki, ben ne kimseyi öldürmüş, ne de yaralayabilmişim. Çünkü bu stratejik çekilme esnasında benim yapabildiğim tek şey, süratle baskın yerinden uzaklaşmak olmuştu.

Nihayet biz on kişilik bir grup halinde, kuvvetlerimizin geri kalan kısmını teşkil eden Raul, Ameijeiras, Ciro Redondo, Manuel Fajardo, Echeverria, «Gallego» Moran ve Fidel'le buluştuk. Bizim gruptan Labrada ortadan kaybolmuştu. Hepimiz onsekiz kişiydik. 12 Şubat 1957 tarihinde yeniden birleşmiş olan İhtilal Ordusu'nun durumu işte buydu. Yoldaşlarımızın bazıları sağa sola dağılmış, bize yeni katılanların bir kısmı kaçmış ve «Granma» seferine katılmış olan tecrübe sahibi yoldaşlardan biri-

si de kayıplara karışmıştı. Bu sonuncu yoldaşın adı Armando Rodriguez idi ve bir Thomson makineli tüfeği taşıyordu. Son günlerde uzaklardan silah sesleri gelmeye başlayınca, yüzünde öyle bir korku ve dehşet ifadesi belirliyordu ki, ona «**cara de cerco**», yani «kapana kısıtılmış fare yüzlü» adını vermiştik. Bu olaydan sonra, adamlarımızdan birisi ne zaman Rodriguez gibi dehşete düşmüş bir hayvan ifadesi takınsa, bunun çok kötü sonuçlar verebileceğini önceden tahmin eder olmuştuk. Çünkü böyle bir ifadenin gerilla hayatıyla bağdaşması imkansızdı. Gerilla argomuzdaki deyiimiyle «**cara de cerco**» tepeden inip kayboldu. Rodriguez'in tüfeğini daha sonraları çok uzaktaki bir **bohio**'da bulduk. Demek ki bacakları çok işe yaramıştı.

9

Bir Hainin Ölümü

Küçük ordumuz tekrar toparlandıktan sonra El Lomon bölgesinden ayrılmaya ve yeni topraklara hareket etmeye karar verdik. Yolumuz üzerinde bölge köylüleriyle temaslar sağladık ve kendi varlığımız için gerekli olan üsleri kurduk. Sierra Maestra'yı terketmiş, ovaya doğru ilerlemekteydik. Ovada, şehirlerde örgütlenmeyi sağlamakla görevlendirilmiş kişilerle buluşacaktık.

La Monteria köyünü geçtikten sonra ufak bir pınar kenarındaki korulukta kamp kurduk. Bu arazi, oğulları bizimle birlikte çarpışmakta olan Epifanio Diaz'a aitti.

Sierra Maestra'dan ayrılışımızın bir nedeni de 26 Temmuz Hareketiyle daha kuvvetli bir temas kurabilmektir. Çünkü bizim gizli olarak sürdürdüğümüz göçebe hayatı 26 Temmuz Hareketinin iki kolu arasında işbirliği kurmayı imkansızlaştırıyordu. Sierra (dağ) ve Llano (ova), hareketin gerilla ve şehir bölümlerini meydana getiriyordu. As-

luna bakılırsa, bu iki kol gerek taktik ve gerekse strateji bakımından birbirinden farklıydı. Daha sonraki aylarda ihtilal hareketinin bütünlüğünü tehlikeye düşürecek olan büyük bölünme henüz meydana çıkmamıştı. Fakat, kavramlarımızın farklı olduğunu daha şimdiden görebiliyorduk.

Diaz'ın çiftliğinde şehir hareketinin en önemli kişileriyle tanıştık. Bunların arasında bugün bütün Küba halkı tarafından tanınan üç kadın da bulunmaktaydı. Bunlar, Raul Castro'nun karısı ve şimdi Küba Kadınlar Federasyonu başkanı olan Vilma Espin, Armando Hart'ın karısı ve Casa de Las Americas'ın başkanı Haydée Santa Maria ve bütün mücadelemiz boyunca bizimle beraber olan sevgili yoldaşımız Celia Sanchez idi. Celia daha sonra bütün varlığıyla bize katılacaktı. Kampımıza gelenlerden birisi de Granma'dan çok iyi tanıdığımız Faustino Pérez idi. Pérez bazı görevlerle şehre gitmiş ve bize rapor vermeğe gelmişti. Raporunu verir vermez de şehre döndü. Bir süre sonra da kendisinin yakalandığını haber aldık.

Ayrıca Armando Hart ile buluştuk. Santiago'lu büyük lider Frank Pais ile de ilk ve son defa karşılaşmak imkanını buldum. Frank Pais daha ilk karşılaşmada insanda saygı uyandıran nadir kişilerden biriydi. Bugün gördüğümüz fotoğraflarına az çok benzemekteydi. Fakat çok derin anlamlı gözleri vardı. Hayatını tamamen halka adayan ve sadece bir defa karşılaşmış olduğum ölü bir yoldaştan söz açmak güç. Ancak şu kadarını söyleyebilirim ki, gözleri bir gayeye bütün varlığı ile bağlanmış bir insanın gözleriydi ve Pais muhakkak ki büyük bir insandı. Bugün ona «Unutulmaz Frank Pais» deniliyor. Kendisini bir defa görmüş olmama

rağmen ben de unutamıyorum. Frank, hayatı böyle genç yaşta sona ermemiş olsaydı, bütün varlığını bugün sosyalist devrim görevine adayacak yoldaşlardan biri olacaktı. Ama halk kitleleri, özgürlüklerine kavuşabilmek için böyle büyük kayıplar vermek, böyle büyük fedakarlıklarda bulunmak zorundadırlar.

Tüfeklerimizi temizleyerek, kurşunlarımızı sayarak ve kaybolmamaları için onları paket yaparak Frank bize sessizce bir düzen ve disiplin dersi verdi. O günden itibaren ben de tüfeğimin bakımına özenmeğe karar verdim. Ve bu karara daima sadık kalmaya çalıştım. Fakat bir titizlik örneği olduğumu hiçbir zaman söyleyemem.

Korulukta başka olaylar da cereyan etti. Örneğin, ilk defa olarak bir gazeteci tarafından, hem de yabancı bir gazeteci tarafından ziyaret ediliyorduk. Herbert L. Matthews adındaki bu ünlü gazeteci beraberinde sadece ufak bir fotoğraf makinesi getirmişti. Çektiği fotoğraflar her tarafa yayıldı ve Batista'nın bakanlarından birinin sersemce konuşmalarına konu oldu. O sırada tercümanlığı, sonraları gerilla hareketine katılıp bu hareketin içinde bir süre kalan Javier Pazos yapmaktaydı. Bu mülakatta ben bulunamamıştım. Fidel'e göre Matthews somut sorular sormuştu. Sorularının hiçbiri düzenbazca değildi ve Matthews'un ihtilale yakınlık duyduğu meydandaydı. Matthews bir anti-emperyalist olduğunu, Batista'ya silah verilmesine açıkça karşı çıktığını, bu silahların Amerika kıtasının savunmasında değil, Latin Amerika halklarının ezilmesinde kullanıldığını ileriye sürmüştü.

Tabii ki Mathews'un ziyareti çok kısa sürdü. O ayrıldığında biz de harekete hazırдық. Bununla be-

raber, Eutimio yakınımızda olduğundan nöbetçilerin sayısını iki misline çıkartmamız tavsiye edildi. Ayrıca Almeida'ya Eutimio'yu bulup esir alması emredildi. Keşif kolu Julito Diaz, Ciro Frias, Camilo Cienfuegos ve Efigenio Ameijeiras'dan kurulmuştu. Ciro Frias, Eutimio'yu kısa zamanda bulup esir aldı. Eutimio'yu bize getirdiklerinde üzerinden 45'lik bir tabanca, üç el bombası ve istediği yerde rahatça dolaşabilmesi için Casillas tarafından verilmiş bir izin kağıdı çıktı. Yakalandıktan ve suçluluğunu apaçık ortaya koyan bu maddi deliller ortaya çıkarıldıktan sonra, sonunun ne olacağını artık kendisi de biliyordu. Fidel'in dizlerine kapandı ve kendisini öldürmemizi diledi. Ölümü hakettiğini söylüyordu. Bu esnada sanki birdenbire ihtiyarlamıştı, şakaklarında şimdiye kadar hiç görmediğimiz ak saçlar belirmişti.

Herkesin sınırları büyük ölçüde gerilmişti. Fidel ihanetinden dolayı onu çok sert bir şekilde haşladı. Eutimio ise, suçunu çok iyi bildiğinden sadece kursuna dizilerek öldürülmesi dileğinde bulundu. Eutimio'nun yakın arkadaşı Ciro Frias'ın konuşmağa başladığı anı hiçbirimiz unutamayacağız. Ciro Frias, Eutimio'ya, şimdiye kadar onun için neler yaptıklarını, Eutimio'nun ailesine hem kendisinin hem de erkek kardeşinin yardımlarını hatırlattı. Eutimio'nun onlara nasıl ihanet ettiğini, ilk önce kardeşini Batista ordusuna satarak ölümüne sebep olduğunu ve sonunda hepimizi yoketmeğe çalıştığını açıkladık. Uzun ve duygulandırıcı bir konuşmaydı bu. Eutimio başı önüne eğik sessizce dinledi. Bir arzusu olup olmadığını sorduk. «Evet», diye cevap verdi. Çocuklarına ihtilalin, daha doğrusu bizim bakmamızı istiyordu.

İhtilal verdiği sözü yerine getirdi. Eutimio Guerra'nın ismi bugün bu kitapta yeniden ortaya çıkıyor, yoksa çoktan unutulmuştu. Hatta kendi çocukları tarafından bile... Bu çocuklar şimdi yeni bir isim altında yeni okullarımızdan birine devam ediyorlar. Kendilerine bütün halk çocuklarına yapılan muamele yapılıyor. Onlar da kendilerini daha iyi bir hayata hazırlıyorlar. Fakat babalarının ihtilalle ihanet ettiği için idam edildiğini ergeç öğrenecekler. Ama onlara ikbal ve servet uğruna büyük suç işlemiş bir köylü olan babalarının herşeye rağmen suçunu kavradığını, affı için en ufak bir teşebbüste bulunmadığını, ayrıca son anlarında sadece çocuklarını düşündüğünü, onlara iyi davranılmasını istediğini söylemekle adalet yerine getirilebilir.

Guerra son isteğini bildirmişti ki birden hava karardı, müthiş bir fırtına koptu, şimşekler çakmağa, gök gürlemeğe ve sağanak halinde yağmur yağmağa başladı. Şimşeklerden birini izleyen gök gürültüsünün bütün sesleri örttüğü bir anda, Eutimio Guerra'nın hayatına son verildi, öyle ki yanında duran yoldaşlar bile tüfek sesini duymadılar.

Ertesi gün, Guerra'yı gömerken meydana gelen küçük bir olayı, şimdi de hatırlıyorum. Manuel Fajardo Guerra'nın mezarına bir haç koymak istedi, fakat ben buna engel oldum. Çünkü böyle bir işaret, üzerinde kamp kurduğumuz toprakların sahiplerinin başını belaya sokabilirdi. Bunun üzerine Manuel, yakındaki bir ağacın gövdesine küçük bir haç kazıdı. İşte bugün de aramızdaki hainin nerede gömülü olduğunu belli eden işaret budur.

Bu sırada Moran aramızdan ayrılmıştı ve kendisini ne kadar az saydığımızı da çok iyi bilmekteydi. Çünkü hepimiz bir gün bizi bırakıp kaçacağından

şüpheleniyorduk. Moran bir aralık tam üç gün ortadan kaybolmuş ve geriye döndüğünde Eutimio'yu aramağa çıktığını, fakat ormanda kaybolduğunu söylemişti.

Bulduğumuz yerden ayrılmak üzereyken bir silah sesi işittik ve bir süre sonra Moran'ı bacağın-
dan bir kurşunla yaralanmış olarak bulduk. Bu olaya tanık olan adamlarımızın arasında önemli tartışmalar geçti; bazılarımız Moran'ın kendisini kazayla yaraladığını, bazılarımızsa geride kalmak, çarpışmaya katılmamak amacıyla kasıtlı olarak bacağına bir kurşun sıktığını ileriye sürmekteydi.

Bununla beraber, Moran'ın bu olaydan sonraki hayatı, ihaneti ve en sonunda Guantanamo'daki ihtilalciler tarafından idam edilmesi Moran'ın kendisini kasıtlı olarak vurduğuna inananları bir bakıma haklı çıkartmaktadır.

Bu olaydan sonra bulduğumuz yerden ayrıldık. Frank Pais bize Mart ayının ilk günlerinde bir gurup adam göndermeğe söz vermişti. Bu yeni gurup bize, Epifanio Diaz'ın Jibaro yakınlarındaki evinde katılacaktı.

Epifanio Diaz'ın evinden ayrılışımızı izleyen günler, benim için savaşın en acılı günleriydi. Bu notlarla, ihtilalci mücadelemizin ilk bölümünün bu mücadeleye katılmış bütün yoldaşlar için ne demek olduğunu, hepimizi ne şekilde etkilediğini belirtmeğe çalıştım. Eğer bu bölümde, kendimden, kendi çabalarımından, ihtilalci mücadeleye ortaklığımdan diğer bölümlere göre daha fazla söz açıyorsam, bu, şimdi söyleyeceklerimin ilerdeki bölümlere bağlı olusundan ve hikayemizin sürekliliğini bozmamak isteyişimdendir.

Epifanio'nun evinden ayrıldığımız sırada, ihtilalci grubumuzda, ilk ihtilal ordusundan onyediyi bulunmaktaydı. Ayrıca üç yeni yoldaş da bize katılmıştı. Bunların adları: Gil, Sotolongo ve Raul Diaz'dı. Bu üç yeni yoldaş «Granma» ile gelmişler, bir süre Manzanillo yakınlarında gizlenmişler, bizim varlığımızdan haberdar olunca da bize katılmağa karar vermişlerdi. Hikayeleri hepimizin hikaye-

sine benziyordu. Köylülerin evinde gizlenmek suretiyle jandarmalardan kurtulabilmişler, Manzanillo'ya ulaşmışlar ve orada gizlenmişlerdi. Şimdi ihtilal ordusuyla kader birliği yapıyorlardı. Bu dönemde ordumuzu genişletmek çok güçtü, birkaç yeni yoldaş bize katılmıştı, ama eskilerden bir kısmı aramızdan ayrılmıştı. Çok güç maddi koşullar içerisinde mücadele ediyorduk. Fakat manevi koşullar daha da güçtü, daima kuşatılmış, bir köşeye sıkıştırılmış gibi hissediyorduk kendimizi.

O sıralarda belirli bir yön seçmeksizin yürüyüşümüze ağır ağır devam ediyor, yaprakları hayvanlar tarafından yenilmiş, sadece gövdeleri kalmış çalılar arasında gizleniyorduk. Bir gece Fidel'in küçük radyosundan, Crescencio Perez'le yanımızdan ayrılmış «Granma» yoldaşlarından birisinin yakalanmış olduğu haberini aldık. Eutimio daha önce bize bundan bahsetmişti, fakat şimdiye kadar resmi hiç bir haber alınmamıştı, şimdi hiç olmazsa sağ olduğunu öğreniyorduk. Batista Ordusu tarafından sorguya çekilen esirlerin bu sorgulardan sonra sağ kalmaları olağan değildi. Yürüyüşümüz sırasında arada bir, jandarmaların değişik yönlerden makinelili tüfekle ateş ettiklerini işitiyorduk. Jandarmalar genellikle ormanlık bölgelere ateş ediyorlar, fakat içeriye girmeğe cesaret edemiyorlardı.

22 Şubat tarihinde arazi günlüğüme, bir astım krizinin ilk belirtilerinin ortaya çıktığını ve bu krizin adamakıllı ciddi olabileceğini yazdım. Çünkü yanımda astıma karşı ilaç kalmamıştı. Yeni buluşma tarihimiz 5 Mart olduğundan birkaç gün beklememiz gerekiyordu.

Daha önce de belirttiğim gibi, bu dönemde, ağır ağır, başıboş ve kararsız yürüyor, Frank Pais'

in göndereceği silahlı gurupla 5 Mart tarihinde bu-
luşuncaya kadar vakit geçirmeğe çalışıyorduk. Kü-
çük cephanemizin sayısını artırmadan önce ateş
gücünü artırımağa karar vermiştik; bu nedenle San-
tiago'daki bütün silahların Sierra Maestra'ya gön-
derilmesi gerekmektedir.

Bir sabah şafakla beraber, etrafında hemen
hiç bir bitkinin bulunmadığı küçük bir nehrin ken-
rına vardık. Orada, Las Mercedes vadisi yakınında,
zannedersen La Majagua denilen bir yerde (isim-
ler anılarımda biraz bulanık şimdi) kuşku bir gün
geçirdik. Gece ise, bizi gördüğü zaman ileride baş-
larına gelecekleri düşünerek korkan, fakat gene de
hayatlarını tehlikeye sokarak bizleri ağırlayan,
böylece ihtilalin gelişmesine katkıda bulunan köy-
lülerden ihtiyar Emiliano'nun evine vardık. Sierra'-
da yağmur mevsimi başladığından her gece ilikleri-
mize kadar ıslanıyorduk. Bu nedenle, ortalıkta Ba-
tista Ordusu'ndan pek çok asker bulunmasına rağ-
men, tehlikeli olduğunu bile bile bohio'lara sığın-
mak zorunda kalıyorduk.

Astım krizim çok ileri safhada bulunduğundan
hızlı hareket etmem mümkün değildi. Bu yüzden
adamlarımızı yeniden toparladıktan sonra, bohio
yakınındaki bir küçük kahve fidanlığında geceyi
geçirmek zorunda kaldık. 27 yada 28 Şubat tarih-
inde ülkedeki sansür kaldırıldı ve radyo son aylarda
meydana gelen olayların hepsini anlattı. Bu arada
terör olaylarından ve Matthews'un Fidel'le yaptığı
mülakattan söz etti. Savunma Bakanı, bu mülaka-
tın baştan aşağı uydurma olduğunu ileri sürdü; e-
ğer doğruysa, mülakatla ilgili resimlerin yayınlan-
ması gerektiğini söyledi.

Emiliano'nun oğlu Hermes bize yiyecek bir

şeyler getirmiş ve izleyeceğimiz yolu göstermişti. Fakat 28 Şubat sabahı Hermes görünmeyince Fidel bulunduğumuz yeri derhal terketmemizi ve yolları gören başka yerlerde mevzi almamızı emretti. Zira ne olacağını hiçbirimiz bilmiyorduk. Öğle üzeri saat dört sıralarında Luis Crespo'yla Universo Sanchez yolları gözlerlerken, büyük sayıda düşman askeri- nin Las Vegas'tan gelen yolu tutmağa hazırlandığını gördüler. Askerler yolumuzu kesmeden tepenin kenarına hızla koşmamız ve diğer yana geçmemiz gerekiyordu. Askerleri daha önceden gördüğümüz için bunu yapmamız çok güç değildi. Biraz sonra havan toplarının ve makineli tüfeklerin sesleri yakınlımızda duyulmağa başladı. Demek ki, Batista Ordusu yerimizi önceden öğrenmişti. Tepenin üstüne çıkıp öte yana geçmek herkes için çok kolaydı, fakat benim için muazzam bir meseleydi. Tepeye zar zor tırmanabilmiştim. Fakat astım krizim dayanılmaz bir hal almıştı. Bir adım dahi atmam mümkün değildi. Crespo'nun bana ne kadar yardım ettiğini ve artık daha ileriye gidemeyecek hale gelince, beni bırakması için kendisine nasıl yalvardığımı çok iyi hatırlıyorum. Ama, Crespo'nun «Seni Arjantinli orospu çocuğu seni. Yürü, yoksa dipçiği yersin» diye bağırması üzerine tekrar davranmak zorunda kaldım. Crespo beni ve çantamı sırtında taşıyarak tepeyi aşmamızı sağladı. Bu sırada büyük bir fırtına başlamıştı.

Nihayet küçük bir bohio'ya vardık. Purgatorio adlı bir yerde bulunduğumuzu öğrendik. Fidel kendisini, Batista Ordusu'ndan Binbaşı Gonzales olarak tanıttı ve asileri aradığını söyledi. Bohio'daki köylü zoraki bir nezaketle bizi evine davet etti ve ağırladı. Komşu bohio'daki köylü de orada bulun-

maktaydı. Bu sonuncusu muazam bir dalkavuktu. Hastalığımдан dolayı, Binbaşı Gonzales pozundaki Fidel'e kendisine öğüt veren ve Fidel isimli delikanlının tepelerde niçin çarpıştığını soran köylü arasındaki konuşmanın zevkine tam olarak varamadım.

Bir karara varmamız gerekiyordu, çünkü benim daha ileriye gitmeme imkan yoktu. Geveze komşu ayrıldıktan sonra, Fidel evinde kaldığımız köylüye kim olduğunu açıkladı. Bunun üzerine evsahibi Fidel'i kucaklayarak kendisinin Ortodoks Partisi'nin üyesi olduğunu, Chibas'ı önder olarak tanıdığını ve bize hizmete hazır olduğunu söyledi. O anda bu adamı temas kurmak, hiç olmazsa bazı ilaçlar getirtmek üzere Manzanillo'ya göndermemiz gerekiyordu. Ben evin yakınlarında bir yerde kalacaktım. Bundan köylünün karısının bile haberi olmayacaktı.

Bizim gruba en son katılan birisi beni korumakla görevlendirilmişti. Bu adam geçmişi biraz karanlık, ama güçlü kuvvetliydi. Fidel, cömert bir tavırla bana grubumuzun en değerli silahlarından birisi olan bir Johnson otomatik tabancası bıraktı. Hepimiz sanki aynı yönde gidiyormuşuz gibi hareket ettik, birkaç adım sonra ben ve El Maestro diye çağırdığımız yoldaş gizleneceğimiz yere doğru gözden kaybolduk. Aynı gün radyo Matthews'un telefonla mülakat verdiğini ve o ünlü resimleri yayınlamak üzere olduğunu söylediğini bildirdi. Diaz Tamayo bunun imkansız olduğunu, çünkü Matthews'un gerillaları kuşatan ordu hatlarını geçemeyeceğini ileri sürmekteydi. İhtilal hareketinde ikinci kumandan mevkiinde bulunmakla suçlandırılan Armando Hart hapse atılmıştı. Tarih 28 Şubat'tı.

Dost köylü kendisine verilen görevi yaptı ve

ben böylece yeteri kadar adrenalin'e sahip oldum. Bundan sonra benim için Sierra'daki savaşın en azaplı on günü başladı. Ağaçlara, tüfeğimin namlusuna dayanarak yürümeğe çalışıyordum. Yanımda her silah sesiyle titremeğe başlıyan, tehlikeli bir bölgede öksürmeğe mecbur kaldığımda sinirleri bozulan bir arkadaş bulunmaktaydı. Normal koşullarda Epifanio'nun evine bir günde varabilirken, bu defaki yürüyüşümüz on gün aldı. Buluşma tarihimiz 5 Mart olarak seçilmişti. Fakat bölgedeki düşman askerlerinin varlığı ve ağır hareketimiz yüzünden buluşma yerine ancak 11 Mart'ta varabildik.

Ev sakinleri bize olup bitenleri anlattılar. Fidel'in onsekiz kişilik grubu Altos de Merino'da düşman tarafından hücumla uğramak üzere olduklarını sandıkları bir sırada tesadüfen ikiye ayrılmıştı; adamların onikisi Fidel'le, altısı da Ciro Frias'la yola düzülmişti. Daha sonraları Ciro Frias'ın grubu düşman tarafından baskına uğratılmışsa da hiçbirisine bir şey olmadan bu baskından kurtulmuş ve yeniden toparlanmıştı. Bunlardan birisi olan Yayo silahsız bir şekilde Epifanio Diaz'ın evinin yanından geçerek Manzanillo'ya doğru gitmekteydi. Ondan herşeyi öğrendik. Frank'ın göndereceği silahlı grup hazır, fakat Frank'ın kendisi Santiago'da hapiste bulunuyordu. Biz bu grubun lideri Yüzbaşı Jorge Sotus'la buluştuk. 5 Mart'ta gelmeye çalışmış, fakat mümkün olmamıştı. Çünkü yeni bir grubun etrafta bulunduğu haberi duyulunca, Batis-ta askerleri bütün yolları tutmuşlardı. Aramıza katılacak yeni elli kişi için gerekli hazırlıkları tamamladık.

13 Mart tarihinde yeni ihtilalci grubu beklerken radyodan Batista'yı öldürmek maksadıyla bir suikast teşebbüsünde bulunulduğunu ve teşebbüsün sonunda kimlerin öldüklerini öğrendik. Öldürülenlerin başında, öğrenci lideri Jose Antonio Echeverria gelmekteydi. Menelao Mora da öldürülenler arasındaydı. Ayrıca bu teşebbüsle hiç ilişkisi olmayan kişiler de hayatlarını kaybetmişlerdi. Ertesi günü, Ortodoks Partisi militanlarından ve Batista'ya karşı çıkmış olan Pelayo Cuervo Navarro'nun bir suikastle öldürüldüğünü ve cesedinin şehrin lüks mahallelerinin bulunduğu El Laguito civarına bırakıldığını öğrendik. Tarihin garip bir cilvesiyle daha sonraları, Pelayo Cuervo Navarro'nun katilleri ile oğulları Küba'yı «komünizm rezaletinden» kurtarıp «özgürlüğüne» kavuşturmak için başarısız Domuzlar Körfezi çıkartmasında bir araya gelecektlerdi.

Sansürün baskısına rağmen Batista'nun hayatını hedef alan bu unutulmaz fakat başarısız suikast teşebbüsü hakkında etraflı bilgi edindik. Ben

şahsen bu öğrenci liderini tanıımıyordum. Fakat Meksika'da 26 Temmuz Hareketiyle Öğrenci Birliği Yönetim Kurulu ortak harekete karar verdiklerinde arkadaşlarıyla tanışmıştım. Bu arkadaşlar şunlardı: Binbaşı Faure Chomon (sonraları Sovyetler Birliğine elçi olarak gönderildi), Frustuoso Rodriguez ve Joe Westbrook. Bunların hepsi de suikast teşebbüsünde yer almışlardı.

Suikast tertipleyenler Başkanlık Sarayında Batista'nın bulunduğu üçüncü kata kadar çıkmağa muvaffak olmuşlardı. Fakat önemli bir darbe teşkil edebilecek teşebbüsleri suya düşünce, Başkanlık Sarayı, içinde hayatlarını verdikleri bir tuzak haline gelmişti.

Takviye kuvvetlerinin 15 Mart tarihinde gelmesi planlanmıştı. Evvelce anlaştığımız yerde, nehrin dirsek verdiği dar bir vadide, saatlerce bu takviye kuvvetlerini bekledik. Burada gizlenip kimse'nin dikkatini çekmeden beklemek kolay sayılırdı. O gün hiç kimse gözükmeydi. Beklediklerimiz 16 Mart sabahı şafakla birlikte meydana çıktılar ve bir takım aksilikler yüzünden geç kaldıklarını bildirdiler. Hepsi o kadar yorgundu ki, ormanlık arazide dinlenecekleri yere kadar birkaç adım dahi yürümeğe takatları kalmamıştı. Pirinç yetiştiren bir çiftçiye ait kamyonlarla gelmişlerdi. Yaptıklarından korkan bu çiftçi, daha sonra Costa Rica'ya kaçmış, oradan Küba'ya silah kaçırmış ve sonunda ülkesine bir kahraman olarak dönmüştü. Çiftçinin adı Hubert Matos'tu.

Gelen takviyeler aşağı yukarı elli kişi kadardı ve ancak otuzu silahlıydı. Beraberlerinde biri Madzen, öteki de Johnson olmak üzere iki otomatik tüfek de getirmişlerdi. Sierra'nın çok ağır koşullarına

henüz hazırlıklı değildiler. Bu bakımdan, yeni katılanlarda «Granma» grubunun başlangıçtaki eksiklerinin hepsini görebiliyorduk: Özellikle disiplin eksikliği, güçlülere uyma yeteneğinden yoksunluk, kararsızlık, böyle bir yaşantıya intibaksızlık... Elli kişilik grubun başında Yüzbaşı Jorge Sotus bulunmaktaydı. Onar kişilik mangalara ayrılmışlardı, her manganın başında bir tegmen bulunmaktaydı. (Rütbeleri henüz ihtilal hareketi tarafından tasdik olunmamıştı.) Manga teğmenleri şunlardı: Yoldaş Dominguez (kısa bir süre sonra Pino del Agua'da öldüğünü sanıyorum), Yoldaş Rene Ramos Latour (iyi bir gerilla örgütçüsüydü ve hükümet kuvvetlerinin son saldırısında kahramanca çarpışarak öldü), «Pedrin» Soto (bizim «Granma»dan arkadaşımız, sonunda bize katılmağa muvaffak olmuştu; bir muharebede öldükten sonra Raul Castro tarafından rütbesi binbaşılığa yükseltildi,) Yoldaş Pena (Santiago'lu bir öğrenci, binbaşılığa kadar yükseldi, fakat ihtilalden sonra intihar etti) ve son olarak iki yıllık savaştan sağ kalan yegane manga lideri teğmen Hermo...

Yeni gelenlerin karşılaştığı problemlerin en önemlisi, yürüyüşte güçlük çekmeleriydi. Aralarında en kötü yürüyen liderleri Jorge Sotus'tu, daima geride kalıyor ve bu yüzden adamlarına kötü bir örnek oluyordu. Yeni gelenlere kumanda etmek görevi bana verilmişti. Bunu Sotus'a bildirdiğimde, bana, adamlarını ancak Fidel'e teslim etmek emrini aldığını, lider kaldığı sürece adamlarını kimseye teslim edemiyeceğini söyledi. O zamanlar bende hâlâ bir yabancılik kompleksi vardı. Bu yüzden daha ileriye gitmek istemedim, fakat yeni gelenlerde bariz bir huzursuzluk bulunduğunu sezmiştim. Yeni

gelenlerin talim eksikliği yüzünden çok uzun zaman alan birkaç kısa yürüyüşten sonra, Fidel Castro'yu bekleyeceğimiz yere vardık. Burada, Fidel'den daha önce ayrılmış küçük grupla karşılaştık. Grupta bulunanlar, Manuel Fajardo, Guillermo Garcia, Juventino, Pesant, üç Sotomayor kardeş ve Ciro Frias'tı.

O günlerde yeni gelenlerle eskiler arasındaki muazzam farklar kolaylıkla görülebilirdi: Bizimkiler disiplinli, anlaşmış ve harbe alışkındılar. Yeni gelenlerde hâlâ ilk günlerin hastalığı bulunmaktaydı; günde bir defa yemek yemeğe alışkın değildiler ve tayınları hoşlarına gitmediği zamanlar yemek bile istemiyorlardı. Taşdıkları çantalarda hiç gereksiz binbir türlü şey bulunmaktaydı; örneğin çantaları ağır geldiğinde bir havludan vazgeçmektense bir kutu sütözünü bırakmayı tercih ediyorlardı. Biz de onların bıraktıkları kutuları ve yiyecekleri toplayarak yararlanıyorduk. La Derecha'ya yerleştikten sonra durum daha da ciddileşti. Çünkü dik kafalı olan Jorge Sotus'la askerlerimiz arasındaki gerginlik günden güne artıyordu. Bu yüzden özel tedbirler almak zorunda kaldık ve savaşta kullandığı ad Daniel olan Rene Ramos'u gizlendiğimiz yerin ağzındaki makineli tüfek mangasının başına koyduk. Böylece tatsız bir şeyin meydana gelmesini sağlamış olduk.

Bir süre sonra, Jorge Sotus, özel bir görevle Miami'ye gönderildi. Orada tatmin olmayan ihtirası yüzünden görevlerini unutup, Amerikan Dışişleri Bakanlığının da yardımıyla kendisi bir takım karanlık işlerden sonra geçici hükümetin başkanı olarak ilan eden Felipo Pazos'la tanıştı ve böylece ihtilale ihanet etti.

Bununla beraber, zamanla pişmanlık gösterip kendisini affettirmek, temize çıkarmak isteyince, Raul Castro ona bir fırsat daha verdi. İhtilal bu fırsatı kimseden esirgememişti. Fakat, bu defa da İhtilal Hükümeti'ne karşı komplo kurmağa kalkışınca yirmi yıl hapse mahkum edildi. Hapishanede de gardiyanlardan biriyle bütün karşı ihtilalcilerin barınağı olan Amerika Birleşik Devletlerine kaçtı.

Oysa kendisine daima elimizden geldiği kadar yardım etmeğe, diğer yoldaşlarla arasında beliren anlaşmazlıkları azaltmağa ve disiplinin niçin gerekli olduğunu anlatmağa çalışmıştık. Guillermo Garcia, Caracas bölgesinden Fidel'i getirmeğe gitmişti; ben de bacağındaki yara aşağı yukarı iyileşmiş bulunan Ramiro Valdes'i getirmek için kısa bir seyahat yapmıştım. 24 Mart tarihinde Fidel, kendisine tamamen bağlı oniki yoldaşla aramıza katıldı. Görünüşleri herkesin üzerinde olumlu izlenimler bıraktı. Ellerine geçirdikleri her şeyi denk yapmış olan bu sakallı grupla yüzleri traşlı, üniformaları temiz, çantaları şık yeni grup arasında çok büyük fark vardı. Fidel'e karşılaştığımız sorunları anlattım. Bu sorunlar hakkında karara varmak amacıyla küçük bir heyet kuruldu. Heyette Fidel, Raul, Almeida, Jorge Sotus, Ciro Frias, Guillermo Garcia, Camillo Cienfuegos, Manuel Fajardo ve ben bulunuyorduk. Fidel bana verilen yetkileri kullanmayışımı ve her şeyi aramıza yeni katılmış bulunan Sotus'a bırakmamı eleştirdi. Sotus'a karşı kimse nin kişisel bir düşmanlığı yoktu, fakat, Fidel'e göre içinde bulunduğumuz sırada Sotus'un davranışlarına müsamaha edilmemeliydi. Yeni gelenlerle eskiler, yeni takımlar halinde tertiplendi. Takımların başında Yüzbaşı Raul Castro, Juan Almeida ve Jor-

ge Sotus bulunacaktı. Camilo Cienfuegos öncülerin ve Efigenio Ameijeiras artçının başında yer alacaktı. Ben genelkurmayın doktoru olacaktım, Univero Sanchez ise kurmay mangası lideriydi.

Kuvvetlerimiz, aramıza yeni katılanlarla ve iki otomatik tüfekle eskisinden çok daha iyi bir duruma gelmişti. Eski ve epeyce yıpranmış bulunan ve tesir güçleri henüz belli olmayan bu yeni silahlar, her şeye rağmen vurucu gücümüzü artırmıştı. Hemen ne yapabileceğimizi tartıştık. Ben, yeni gelenlerin savaşta pişmesi, bilenmesi için, ilk fırsatta bir düşman karakoluna saldırılması görüşündeydim. Fakat, Fidel'le birlikte heyetin diğer üyeleri yeni gelenlerin bir süre yürüyüş yapmaları, böylece orman ve dağ hayatının güçlüklerine alışmaları, tepeden tepeye koşmayı öğrenmeleri düşüncesindediler. Böylece doğruya doğru hareket edip mümkün olduğu kadar fazla yürümeğe karar verdik. Gerilla savaşının ilk ve temel derslerini öğrettikten sonradır ki, düşmana saldırma fırsatını arıyacaktık.

Büyük bir şevkle hazırlandıktan sonra, görevini yerine getirmek üzere harekete geçen kuvvetlerimiz ilk kan vaftizini El Uvero savaşında yapacaktı.

1957 yılının Mart ve Nisan ayları, ihtilalciler için, yeniden kuruluş ve yetiştirme aylarıydı. La Derecha'da takviye aldıktan sonra mevcudu seksen kişiye yükselen ordumuzun kuruluşu şu şekildeydi:

Öncü grubu, Camilo tarafından yönetilen dört kişiydi. Bunu izleyen takımın başında Raul Castro ve üç teğmen bulunmaktaydı. Teğmenler Julito Diaz, Ramiro Valdes ve Nano Diaz'dı. İki de El Uvero'da kahramanca dövüşerek ölen Diaz yoldaşlar arasında bir akrabalık yoktu. Birisi Santiago'luydu, bu yüzden bu şehirdeki rafineriye, Santiago de Cuba'da ölen kardeşinin hatırasına «Hermanos Diaz» adı verilmiştir. Öteki Diaz, Artemisa'lı olup Moncada ve Granma'da bizimle bulunmuştu. Bu teğmenlerin her biri bir mangaya komuta ediyordu. Yüzbaşı Jorge Sotus'un komutasında Teğmen Ciro Frias (daha sonra Frank Pais cephesinde öldü), Teğmen Guillermo Garcia (bugün Batı Bölümü Ordusu

Komutanı) ve Teğmen Rene Ramos Latour (Sierra'da binbaşı rütbesine yükseldikten sonra çarpışmada öldü) bulunmaktaydı. Bunları genelkurmay ya da «Comandancia» izlemekteydi. Genelkurmayda Başkomutan Fidel Castro, Ciro Redondo, Manuel Fajardo (bugün binbaşı), Crespo (binbaşı), Universo Sanchez (binbaşı) ve doktor olarak da ben bulunuyorduk. Genellikle en arkadan gelen takım Almeida'nın komutasındaydı. Almeida'nın teğmenleri Hermo, Guillermo Dominguez (Pino del Agua'da öldü) ve Pena'ydı. Teğmen Efigenio Ameijeiras ve üç adamı artçıları teşkil ediyorlardı.

Kuvvetlerimizin büyüklüğü yüzünden artık her manga yemeğini ayrı olarak pişiriyordu. Yiyecek malzemesinin, ilaçların ve cephanenin de mangalar arasında bölünmesi gerekiyordu. Hemen her mangada tecrübeli gerillacılar bulunmakta ve bunlar yeni gelenlere nasıl yemek pişirildiğini, yiyecek malzemesinin en iyi şekilde nasıl kullanıldığını, sırt çantalarının nasıl hazırlanacağını ve Sierra'da en iyi yürüme şeklinin ne olduğunu öğretmekteydiler. La Derecha, El Lomon ve El Uvero arasındaki yol otomobille bir kaç saat içerisinde alınabilir. Fakat bu yol bizim için aylarca süren dikkatli yürüyüş demekti. Adamlarımızı savaşa ve savaş sonrası hayata böyle alıştıırıyorduk. Altos de Espinosa'dan tekrar geçerken, biz tecrübeli gerillacılar Julio Zenon'un mezarı etrafında bir şeref kıtası teşkil ettik. O civarda battaniyemin bir parçasını buldum. Benim «stratejik kaçışım» sırasında böğürtlen çalılarına takılmış kalmıştı. Kalan kısımları çantama koyarken bir daha malzememi bu şekilde kaybetmeyeceğime bütün kalbimle söz verdim.

Aramıza yeni katılmışlardan Paulino isimli bi-

risi, ilaç kutularını taşımama yardımcı olmak üzere yanıma verilmişti. Böylelikle benim işim biraz kolaylaştığı için, her gün uzun yürüyüşlerden sonra adamlarımızın dertlerine birkaç dakika ayırabiliyordum. Guerra'nın ihaneti yüzünden düşman uçakları tarafından saldırıya uğradığımız Loma de Caracas'tan tekrar geçtik. Burada adamlarımızdan birisinin daha rahatlıkla kaçabilmek için arkada bıraktığı tüfeklerden birisini bulduk. Oysa hiç fazla silahımız yoktu, aksine silah kıtlığı çekiyorduk. Ayrıca mücadelemizde yeni bir aşamaya girmiştik. Savaş koşullarında bir değişme olmuştu. Düşman artık bizimle karşılaşmaktan korktuğu için geniş araziye girmekten çekiniyordu. Bizim de onlarla karşılaşmağa henüz niyetimiz yoktu.

O günlerde siyasi hayat, fırsatçılık örnekleriyle doluydu. Pardo Llada, Conte Agüero ve aynı cinsten diğer leş kargaları birer demagoji uzmanı kesilmiş, barış isteklerinde bulunuyorlar, hükümeti «tavşana kaç, taziye tut» örneği eleştiriyorlardı. Hükümet de barıştan söz açmıştı. Yeni Başbakan Rivero Agüero, gerektiğinde, şehir dışındaki bölgelere asayiş getirmek amacıyla Sierra Maestra'ya bile gidebileceğini ileriye sürmüştü. Bununla beraber birkaç gün sonra Batista, Fidel ya da diğer asilerle konuşmanın gereksiz olduğunu, çünkü Fidel'in Sierra'da bulunmadığını, dolayısıyla bu «haydut sürüsü» ile konuşmak için hiçbir sebep görmediğini ileriye sürüyordu. Böylece Batista grubu savaşa devam isteğini açıkça ortaya koyuyordu. Kendileriyle anlaştığımız yegane nokta da buydu zaten. Çünkü biz de savaşa ne bahasına olursa olsun devam kararlıydık. O günlerde bize karşı yürütülen düşman hareketinin başına Albay Barrera atandı.

Ordu tayın bedellerini çalmakla ün yapmış bulunan Barrera, daha sonraları askerî atase olarak gönderildiği Venezuela'nın Caracas şehriden Batista kuvvetlerinin yokedilişini kılını kıpırdatmadan seyretti. Bu esnada bizim Amerika Birleşik Devletlerindeki propagandamızı sağlayan birkaç ilginç kişi de vardı aramızda. Bunlardan özellikle ikisi, yardımları yanında bizim için bazı sorunlar da yaratıyordu. Guantanamo denizi üssündeki ailelerini bırakıp gelmiş olan bu üç Kuzey Amerikalı'dan ikisi mahrumiyete ve iklime dayanamadıkları için Sierra'da bir tek silah sesi duymadan gazeteci Bob Taber tarafından geriye, analarının yanına götürüldüler. Üçüncüsü El Uvero savaşına katıldı ve hiç olmazsa bir savaşta çarpışmış olarak hasta bir şekilde yanımızdan ayrıldı. Bu delikanlılar ideolojik bakımdan ihtilale hazırlıklı değillerdi ve bizim aramızda sadece kendi macera hırslarını tatmine çalışıyorlardı. Yanımızdan ayrılırırken, üzölmemize rağmen, bir bakıma seviniyorduk da. Özellikle bu işe ben çok sevinmiştim, çünkü doktor olduğum için sık sık bana koşuyorlardı.

Yine bu sıralarda, Sierra Maestra'da kimsenin bulunmadığını kendilerine ispatlamak amacıyla, hükümet bazı gazeteciler için binlerce metre yükseklikte uçan uçaklarla bir gezinti tertiplemişti. Bu garip gezi kimseyi tatmin etmemiş, bizim oralarda bulunmadığımızı kimseyi inandıramamıştı. Ayrıca halka yalan söyleyerek kendilerini ihtilalci gibi satan Conte Agüero gibi adamların yardımıyla hükümetin halkı nasıl kandırmağa çalıştığı da böylece ortaya çıkmıştı. Bu sıkıntılı günlerde, nihayet yelken bezinden yapılmış bir hamağa sahip olabildim. Yelken bezinden yapılma hamak, benim şimdiye ka-

dar sahip olmadığım çok değerli bir şeydi. Merhamet tanımayan gerilla kurallarına göre, yelken bezinden yapılma hamaklar ancak kendilerine çuval bezinden hamak yapmış olanlara verilebilirdi. Bunun sebebi gerillacıların tembelliğe alışmalarını önlemektir. Fakat ben çuvaldan yapılmış hamaklarda yatamıyordum, çünkü çuval elyafına karşı allerjim vardı. Bu yüzden yerde yatmağa mecbur oluyordum. Çuvaldan yapılma bir hamagım olmadığından, keten hamak sahibi de olamazdım. Bu gibi sıkıntılı durumlarla hepimiz hemen her gün karşı karşıya kalıyorduk. Fakat Fidel çektiğim azabın farkına vardı, kuralların aksine bana bir keten hamak verdi.

La Plata nehrinin kıyısında, Palma Mocha'ya uzanan tepelerin eteğindeydik ve bir gün önce kendimize bir at eti ziyafeti çekmiştik. At eti bizim için sadece lüks bir yemek değil, aynı zamanda adamlarımızın içinde bulunduğumuz koşullara ne dereceye kadar uyduklarını ortaya koyan bir araçtı. İçimizdeki köylüler, at eti yenmesine çok kızmışlar, gücenmişlerdi. Kendilerine ayrılan at etlerini yemeği reddettiler ve bazıları Manuel Fajardo'ya tıpkı bir katılmış gibi baktılar. Çünkü barış zamanında kasap olduğundan dolayı atı boğazlamak görevi Manuel Fajardo'ya verilmiştir.

Yediğimiz bu ilk at, La Plata'nın öteki yakasındaki köylülerden Popa'nın malıydı. Popa şimdi okuma yazma biliyor olmalı. Eğer bu satırları okuyacak olursa, üç uğursuz yüzlü asinin kendi bohio'sunun kapısını vurduklarını ve kendisini bir ihbarcı sanarak ihtiyar ve yorgun atını ondan nasıl aldıklarını hatırlayacaktır. Bu hayvan birkaç saat sonra hepimizin azağı olacaktı. Bir kısmımız için at

eti nefis bir ziyafet olurken, peşin hükümlü köylülerimizin mideleri çok güç bir sınav verecekti. Çünkü köylüler insanın sadık dostu olan atı yemekle yamyamlık yaptıklarına inanıyorlardı.

1957 Nisanı ortalarında henüz yetiştirme döneminde bulunan ordumuz El Turquino yakınındaki Palma Mocha bölgesine döndü. Bu dönemde en yiğit mücahitlerimiz, köylülerdi.

Guillermo Garcia ve Ciro Frias, köylü devriyeleriyle birlikte Sierra'da bir yerden ötekine giderek bize haberler getiriyor, yiyecek buluyor, keşfe çıkıyorlardı. Böylece kuvvetlerimizin devamlı hareket halinde bulunan gerçek öncülerini teşkil ediyorlardı. O günlerde eski savaşlarımızdan birisinin yer aldığı El Arroyo del Infierno'ya yeniden döndük. Bizi karşılamaya gelen köylüler bu bölgedeki saldırı hakkında bize bilgi verdiler. Böylelikle, jandarmaları bizim kampa kimin sevkettiğini, savaş sırasında kimlerin öldüğünü öğrendik. Kulaktan kulağa haber götürmekte çok usta olan köylüler, bu bölgede bütün olup bitenleri bir bir ilettiler bize.

O günlerde radyosu olmayan Fidel, bölge köylülerinden birisinin radyosunu ödünç istedi. Köylü

bu teklifi kabul edince, haberleri doğrudan doğruya Havana'dan almağa başladık. Oldukça büyük olan bu radyoyu adamlarımızdan biri sırt çantasında taşımaktaydı.

Batista Ordusu'nun onbaşı üniformasını giymiş bulunan Guillermo Garcia, yine düşman askeri gibi giyinmiş iki yoldaşla birlikte bizi ele verenin kim olduğunu aramağa çıktı. Ertesi günü bu adamı «albayın emirleri üzerine» getirdiler. Adam saf saf geldi, fakat bizim perişan kılıklı ordumuzu görür görmez kendisini bekliyen sonun ne olduğunu anlayıverdi. Bununla beraber büyük bir küstahlıkla, bize kendisinin Batista Ordusu ile ilişkilerini anlattı. Bizi görünce o Casillas piçine ordusunu bizim kampa seve seve sokabileceğini söylediğini, fakat kendisini dinlemediklerini de sözlerine ekledi.

Birkaç gün sonra yakındaki tepelerin birinde bu muhbir idam edilerek gömüldü. Bu sırada Celia, iki Kuzey Amerikalı gazeteciyle birlikte geleceği haberini gönderdi. Bu gazeteciler güya aramızda bulunan Kuzey Amerikalı delikanlıları görmek üzere gelecekler, fakat gerçekte Fidel'le bir görüşme yapacaklardı. Celia, hareketimize yakınlık duyanlardan topladığı bir miktar parayı da göndermişti. Lalo Sardinias'ın Kuzey Amerikalıları Estrada Palma bölgesinden getirmesi kararlaştırıldı. Çünkü, Sardinias eski bir tüccar olarak bu bölgeyi iyi biliyordu. Zamanımızı bu bölgedeki köylülerle temas kurmağa vakfetmiştik. Bu köylüler, günden güne genişleyen hareket bölgemizin tümüyle teması sağlıyabilmemiz için bize devamlı kamp yerleri hazırlıyor, bütün ilişkilerimizde ara kademe görevini görüyorlardı. Böylece kendi kuvvetlerimizin ihtiyaç duyacağı malzemeleri saklıyabileceğimiz

evler seçtik ve buralarda donatım depoları kurduk. Ayrıca bu evler Sierra'da bir noktadan diğerine devamlı mesaj taşıyan ulaklar için dinlenme yeri oluyordu. Bu habercilerin, uzun mesafeleri çok kısa zamanda alabilmek için olağanüstü yetenekleri vardı. Onların «yürüyerek yarım saat» yada «aha orada» gibi sözleri bizi çok kereler yanıltıyordu. Çünkü onların bu zaman ve mesafe kavramları, şehirde yaşayan kişilerin kullandığı kavramlardan çok farklıydı.

Lalo Sardinias'ın ayrılmasından üç gün sonra, altı kişinin Santa Domingo bölgesinden geldiğini öğrendik. Bunların ikisi kadın, ikisi gringo idi. (Gringo, Latin Amerikalılar tarafından Kuzey Amerikalıları tahkir için kullanılan bir deyimdir. Ç. N.) Öbür iki kişiyi kimse tanıımıyordu. Bununla beraber, aldığımız bazı çelişik haberlere göre, jandarmalar bir ihbar üzerine bu grubun varlığını öğrenmiş ve içinde buldukları evi kuşatmışlardı. Sierra'da haberler büyük bir hızla, fakat çok değiştirilerek yayılır. Camilo, Celia Sanchez'le Kuzey Amerikalıları ne pahasına olursa olsun kurtarmak üzere, bir takımla harekete geçti. Hepsi sağ salim döndüler sonunda. Yanlış alarm almamıza sebep, o günlerde köylüler arasında çok çabuk yayılan söylentilerdi.

23 Nisan'da kampımıza, gazeteci Bob Taber ve bir fotoğrafçı geldi. Onlarla birlikte Celia Sanchez ve Haydée Santa Maria yoldaşlar, ayrıca ovadaki hareket tarafından gönderilmiş iki kişi de gelmişti. Bunlar, bugün Las Villas Valisi olan, Santiago'daki hareketin başı Marcos veya Nicaragua lakaplı Binbaş İglesias ve daha sonraları Millî Banka'nın Müdürü olan, hareketin koordinatörü Marcelo Fernan-

dez idi. Fernandez, Amerikalılara tercümanlık ediyordu. Her şey planlandığı gibi geçti; biz bir yandan Kuzey Amerikalılara kuvvetimizi göstermeğe, öte yandan da sordukları bazı tehlikeli soruları atlatmağa çalışıyorduk. Bu gazeteciler hakkında hiç bir şey bilmiyorduk. Ama aramızdaki üç Amerikalı, gazetecilerin sorularını çok ustalıkla cevaplandırırlar. Böylelikle bu delikanlılar, bize ve dağ hayatına uymada güçlük çekmelerine rağmen, gene de çevremizdeki ilkel hayat içerisinde yeni bir ruh edindiklerini göstermiş oldular.

İhtilalin en sevilen kişilerinden biri olan «El Vaquerito» (kovboy) nun aramıza katılmasıyla, grubumuz biraz daha kalabalıklaştı. Başka bir yoldaşla birlikte gelen Vaquerito, Camagüey bölgesindeki Moran şehri yerlilerinden olduğunu ve bir aydır bizi aradığını söyledi. Bütün bu gibi durumlarda yaptığımız gibi, Vaquerito'yu önce sorguya çektik, sonra da politik bilinçlenmenin ilk derslerini verdik. Bu son görev, genellikle bana düşmekteydi. Kafasında tek siyasi fikir bulunmayan Vaquerito, sağlam, neşeli, her şeye fevkalade bir macera gözü ile bakan toy bir delikanlıydı. Aramıza yalınayak katıldığı için, Celia ona bir çift Meksika yapısı deri ayakkabı verdi. Celia'nın fazladan bir çift ayakkabısı vardı. Vaquerito'nun ufacık ayaklarına da bundan başkası uymazdı. Yeni pabuçları ve büyük hasır şapkasıyla Meksikalı kovboylara benzediğinden, kendisine Vaquerito adını takmıştık.

Vaquerito ihtilalin sonunu göremedi. Çünkü Santa Clara'nın elimize geçmesinden bir gün önce Sekizinci Bölüğün İntihar Mangası şefi olarak hayata gözlerini yummuştu. Onun olağanüstü neşesini, sürekli canlılığını, tehlikeyle burun buruna gel-

diğinde takındığı romantik havayı hepimiz hatırlıyoruz. Müthiş bir palavracıydı Vaquerito. Gerçekleri öylesine bir süslerdi ki, dinleyen gerçeğin nerede bitip, yalanın nerede başladığını bir türlü kestiremezdi. Ama iş savaşı gelince arslan kesiliyordu. Başlangıçta haberci, sonra asker ve nihayet intihar mangası komutanı olarak görev aldığı ihtilalimizde, kendisi için gerçekle hayal dünyası arasında kesin bir sınır olmadığını ortaya koydu Vaquerito. Hayalinde canlandırdığı kahramanlıkları savaş alanında da aynen yaratabileceğini hepimize gösterdi. Onun büyük cesareti, ihtilalimizin sonunda bir efsane halini almıştı.

Bize katıldıktan bir süre sonra, Vaquerito'ya kendi hayatı hakkında sorular sormağa karar verdim. Vaquerito bize yaşantısını anlatmağa başladı. Birçok parlak menkıbeden sonra anlattıkları bitince, kendisine kaç yaşında olduğunu sorduk. Bize 20 yaşında olduğunu söyledi, fakat şimdiye kadar yaptığı işlere bakılacak olursa, ilk işine, doğmadan beş yıl önce başladığı ortaya çıkıyordu.

Yoldaş «Nicaragua», Santiago'da saraya yapılan hücumdan artan kalan bazı silahların bulunduğu haberini getirmişti. Kendisine bakılacak olursa, bu silahlar on makineli tüfek, onbir Johnson tüfeği ve altı karabinadan ibaretti. Başka silahlar da bulunuyordu ama, bunlar Miranda Şeker Fabrikası civarında açılacak olan ikinci cephe kullanılacaktı. Fidel bu fikre karşı çıkararak bütün silahların bizi takviye etmek üzere getirilmesini emretti; ikinci cephe için ancak birkaç tane silahın ayrılmasına izin verdi. Etrafı talan etmekte olan jandarmalarla herhangi bir çatışmaya girmeden yürüyüşümüze devam ettik. El Turquino'ya tırmanmayı kararlaştır-

mıştık. Bu en yüksek dağa çıkışın bizim için adeta mistik bir anlamı vardı.

Bob Taber'e verilen mülakat El Turquino'ya tırmanıncaya kadar sürdü. Taber daha sonra Amerika Birleşik Devletlerinde gösterilecek olan bir film hazırlıyordu. Bu sıralarda bizden pek korkulmamaktaydı. O sırada bize katılan bir guajiro, Casillas'ın kendisine, Fidel'i öldürmesi için 300 pesoyla gebe bir inek vermeyi vadettiğini söyledi. Bizim başkumandanımızın değeri hakkında yanılanlar, görüldüğü gibi, sadece Kuzey Amerikalılar değildi.

Elimizde bulunan bir yükseklik ölçere göre, El Turquino denizden 1850 metre yükseklikteydi. Bu noktayı ihtiyatla belirtiyorum, çünkü elimizdeki aleti hiç bir zaman tecrübeden geçirmemiştik. Deniz seviyesinde gayet iyi çalışmaktaydı, fakat çıktığımız yüksekliği resmi kayıtlardaki yükseklikten bayağı farklı gösteriyordu.

Bir düşman bölüğü arkamıza düştüğünden, Guillermo'yla bir grup yoldaşa pusuya yatıp düşmana ateş etmeleri görevi verildi. Astımından dolayı «kol»un en arkasında yürümeğe mecbur kaldığım için taşımakta olduğum Thomson makineli tüfeği elimden alındı. Onu ancak üç gün sonra bana yeniden verdiler. Benim için Sierra'da en gergin günler bunlardı, çünkü her gün düşmanla karşılaşmak ihtimali olmasına rağmen silahsızdım.

1957 Mayıs'ında iki Kuzey Amerikalı delikanlı, mülakatını bitiren Bob Taber'le birlikte aramızdan ayrılıp Guantanamo'ya sağ salim vardılar. Maestranın tepesinde ve yamaçlarında ağır ağır ilerlemeğe devam ediyorduk. Temaslar kuruyor, yeni bölgeleri keşfediyor, ihtilal ateşini ve «barbudos» efsanesini bütün Sierra'ya yayıyorduk. Köy-

lüler bizden artık eskisi kadar korkmuyor, bizler de onlara eskisinden daha çok güveniyorduk. Gücümüz izaffi de olsa, adamakıllı arttığından, Batis-ta Ordusu'nun baskınlarından eskisi kadar kork-muyorduk. Genel olarak, guajiro'lara eskisinden çok daha yakındık şimdi.

Mayısın ilk onbeş gününde devamlı olarak yürüdük. Ayın başında El Turquino'ya yakın bir tepenin üzerindeydik. Daha sonraları birçok meydan savaşına sahne olacak olan Santa Ana, El Hombrito, Pico Verde'den geçtik. Pico Verde'de Escudero'nun evini bulduk ve Loma del Burro'ya varıncaya kadar uzun yürüyüşe devam ettik. Santiago'dan gönderilip Oro de Guisa yakınlarındaki Loma del Burro bölgesinde saklanan silahları bulmak üzere doğuya doğru gidiyorduk. Bu iki haftalık seyahat esnasında, bir gece çok gerekli bir ihtiyacı gidermek için gruptan ayrıldıktan sonra yolumu şaşıp ormanda kayboldum. Kuvvetlerimizi ancak üç gün sonra El Hombrito denilen bir yerde bulabildim. İşte kaybolduğum bu günlerde sırt çantalarımızda sağ kalabilmemiz için gerekli her şeyi taşıdığımızın farkına vardım: Tuz, yağ, konserve yiyecekler, sütözü, uyumak, ateş yakmak ve yemek pişirmek için gerekli olan herşey ve o zamandan bu yana çok yararını gördüğüm bir pusula.

Kaybolduğumun farkına varır varmaz, pusulamı çıkarttım. Onunla yönümü bularak birbuçuk gün kadar yürüyüşe devam ettim, ama sonunda iyice çıkmaza girdiğimin farkına vardım. Nihayet bir köylü kulübesine rastladım. Oradaki köylüler beni bizimkilerin kampına yönelttiler. Daha sonraları böyle haşin kayalık arazide pusulanın kesin değil, takribi bir yön verdiğini, kaybolmamak için insanın ya tecrübeli kılavuzlarla birlikte hareket etmesi yada araziye çok iyi bilmesi gerektiğini öğrendik. İşte bu nedenle, daha sonraki hareketlerimiz sırasında bütün bu bölgeyi avucumuzun içi gibi tanımıştık.

Bizim «kol» a tekrar katıldığım da gösterilen sıcak kabul beni çok duygulandırdı. Tam katıldığım sırada üç muhbirin yargılandığı bir halk mahkemesi kurmuşlar ve Napoles adlı birini ölüme mahkûm etmişlerdi. Bu mahkemenin reisi Camilo'ydu.

Bu dönemde doktor olarak görev almam gerekiyordu ve bu nedenle her küçük köyde geçici bir danışma istasyonu kuruyordum. Görevim monotundu, çünkü hastalara verilecek ancak birkaç ilaç vardı ve Sierra'da rastlanılan hastalıklar da her yerde aşağı yukarı aynıydı: Erken yaşlanmış, dişsiz kadınlar, şiş karınlı, solucanlı, vitaminsiz, raşitik çocuklar. Bunlara bütün Sierra Maestra'da rastlanıyordu. Bugün de rastlanıyor, fakat eskisinden daha az. Bu hastalıklı annelerin çocukları bugün Camilo Cienfuegos Okul Sitesi'ne devam ediyor, sağlam bir şekilde büyüyorlar.

Bu bölgenin kadınlarına söylediklerimi dinleyen küçük bir kızcağızı hatırlıyorum. Kadınlar adeta dinî bir hava içerisinde geliyor ve çektikleri azapların nedenini öğrenmek istiyorlardı. Klinik

olarak kullandığım bohio'da bir çok kadını muayene edişimi dikkatle gözledikten sonra, bu kızcağız, muayene olmağa gelen annesine «**Ana, bu doktor her gelene aynı şeyi söylüyor**» demişti. Ve söylediği tamamen doğrudu, benim bilgim ancak bu kadarına yetiyordu. Fakat ayrıca hastaların hepsi de aşağı yukarı aynı dertten mustarıpti ve farkına varmaksızın hepsi de bana aynı acıklı hikayeyi anlatıyordu. Doktor, birkaç çocuk sahibi genç bir annenin nehirden evine bir kova su taşıdığında yorulmasının nedenini, az gıdayla çok fazla çalışmak diye teşhis edecek dahi olsa, sonuç değişecek miydi? Yorgunluğun nedenini bu kadına anlatabilmek imkansızdı, çünkü bütün hayatı boyunca kovalarca suyu aynı yere taşımış olmasına rağmen, sadece şimdi kendisini yorgun hissetmeğe başlamıştı. Sierra'da insanlar tıpkı yabani çiçekler gibi bakımsız, ihtimamsız büyürler. Hiç bir karşılık görmeksizin çalışarak kendilerini tüketir, perişan ederler. Hastalarla bu temaslarımız sonunda, bu kişilerin yaşantılarında kökten bir değişme yapılması gerektiği bilincine daha kuvvetle vardık. Toprak reformu fikri gitgide daha açıklık kazandı ve halkla kaynaşmamış bir teori olmaktan çıkıp, varlığımızın temeltaşı haline geldi. Gerilla grubuyla köylüler tek bir kütle halinde kaynaşmağa başladılar. İhtilale giden yolda bunun ne zaman gerçekleşmeğe başladığını söylemek mümkün değildir. Ancak kendi açımdan şunu söyleyebilirim ki, Sierra'daki guajiro'larla temasım, benim esasen mevcut olan kararlılığımı, daha değerli, daha huzurlu bir güce dönüştürdü. Sierra Maestra'nın bu acılı ve sadık sakinleri, bizim ihtilalcı ideolojimizi pekiştirmede oynadıkları rolün belki de farkında değildirler.

Guillermo Garcia burada, yüzbaşı rütbesine yükseltildi ve bize katılıp köylülerin kumandasını üzerine aldı. Belki yoldaş Guillermo bu tarihi hatırlamaz. Benim günlüğümde 6 Mayıs 1957 olarak yazılıdır.

Ertesi gün Haydée Santa Maria, Fidel'den aldığı kesin talimatla, gerekli temasları yapmak üzere aramızdan ayrıldı. Fakat bir gün sonra «Nicaragua»nın esir düştüğünü haber aldık. Kendisine bize silah getirme görevi verilmişti. Bu olay aramızda büyük bir şaşkınlık yarattı, çünkü silahlarımızı nasıl ele geçirebileceğimizi hiç birimiz bilmiyorduk. Bununla beraber, aynı yönde yürümeğe devam ettik. Bir süre sonra, Sierra Maestra'nın aşağı yamaçlarında, Pino del Agua yakınlarında, içinde terk edilmiş bir oduncu kampı bulunan küçük bir vadiye vardık. Burada terk edilmiş iki bohio bulunmaktaydı. Bizim postalardan birisi, civardaki bir karayolunun yakınında Batista Ordusu'ndan bir onbaşıyı ele geçirdi. Bu onbaşı «Machado»dan beri halka karşı işlemiş olduğu suçlarla kötü bir ün yapmıştı. Bu nedenle aramızdan bazıları, onbaşının idam edilmesi teklifinde bulundular. Fakat Fidel bu teklifi reddetti ve onbaşının başına, aramıza yeni katılmış olanlardan birkaç kişiyi nöbetçi dikti. Ayrıca kaçmaya teşebbüs ettiği takdirde bunu hayatıyla ödeyeceği de onbaşıya ihtar edildi.

Silahlarımızın kararlaştırılan yere varıp varmadığını anlayabilmek için yolumuza devam ettik. Çantalarımızı esirin bulunduğu kampta bıraktığımızdan, yürüyüşümüz epey sürmesine rağmen yorucu olmadı. Ama olumlu bir sonuç da vermedi. Herhalde Nicaragua'nın tutuklanmasından olacak, silahlar kararlaştırılan yere varmamıştı. Bir dük-

kandan bazı yiyecek ve içecekler alarak hiç değilse geriye eli boş dönmedik. Böylece, asıl beklenen yükü getirememiş, fakat herkesin yüzünü güldürebilmıştik.

Ağır ağır geldiğimiz yolu izleyerek, yorgun argın geriye dönüyor, açık bölgeleri dikkatle geçiyorduk. Birdenbire ileriden silah sesleri gelmeğe başladı. Müthiş telaşlandık. Çünkü adamlarımızdan biri, kampa mümkün olduğu kadar çabuk dönebilmek için önden gitmişti. Bu, Santiago'dan gelen takviyelerle aramıza katılan Guillermo Dominguez idi. Hemen birkaç öncü gönderdik ve meydana gelebilecek beklenmedik olayları karşılamak üzere hazırlandık. Adamlarımız, Crescencio'nun grubundan olan Fiallo adlı bir yoldaşla birlikte döndüler. Gerillacılara bizim yokluğumuz sırasında katılan Fiallo, kamptan gelirken yol üzerinde bir cesede rastladığını söyledi. Bazı jandarmalarla silahlı bir çatışma olduğunu, jandarmaların çok sayıda düşman kuvvetleri bulunan Pino del Agua yönünde çekildiklerini de sözlerine ekledi. İhtiyatla yolumuza devam ettik ve yol üzerindeki cesedin yanına vardık.

Cesedin Guillermo Dominguez'e ait olduğunu teşhis ettim. Dominguez'in belden yukarısı çıplaktı, sol şakağında bir kurşun, göğsünde bir süngü yarası bulunmaktaydı. Görünüşe göre, kafası kendi av tüfeğinden çıkan saçmalarla parçalanmıştı. Etine gömülen saçma parçaları bunu gösteriyordu.

Elimizdeki çeşitli delilleri inceliyerek gerçeği kestirebildik. Herhalde jandarmalar, esir aldığımız onbaşılarını ararken, Dominguez'in bizim yönden geldiğini duymuşlardı. Dominguez, aynı yoldan bir gün önce de geçtiği için korkusuzca yürüyor olmalıydı. Crescencio'nun adamlarından bazılarının da

diğer yönden bizimle buluşmak üzere geldikleri sırada, jandarmalar Guillermo'yu esir almışlardı. Crescencio'nun adamları, jandarmaları arkadan çevirip ateşe başlayınca da geri çekilen jandarmalar, kaçmadan önce Dominguez'i katletmiş olacaktı.

Pino del Agua, Sierra'nın ortasında, bıçkı atelyelerinin bulunduğu bir kamptı. Jandarmalar, kereste naklinde kullanılan bir yoldan işliyorlardı. Kendi dar patikamıza ulaşmak için, biz de bu yolu yüz metre kadar izlemek zorunda kaldık. Yoldaşımız bu olayda, en basit tedbirleri dahi almamış ve şanssızlığından jandarmalara rastlamıştı. Onun acı sonu, gelecekte hepimize ders olacaktı.

Esir aldığımız onbaşının atını Pino del Agua'da kestik. Eşine ender rastlanan bir attı bu, ama bulunduğumuz ormanda bize hiçbir faydası dokunmuyordu. Üstelik yiyeceğimiz de tükenmek üzereydi. Her gün berbat şeyler yemekten anamız ağlarken, böyle taze bir yiyeceğe burun kıvıracak halimiz yoktu. Bu at eti ziyafetiyle ilgili komik bir olayı da anlatmadan geçemiyeceğim. Atının başına gelenlerden haberi olmayan onbaşı nefis etsuyunu içip, kendisine ikram ettiğimiz at etini midesine indirirken, hayvanı bir arkadaşından ödünç aldığını söylüyor, arkadaşının adresini bize vererek, fırsat bulduğumuz takdirde atı ona iade etmemiz için yalvarıp duruyordu.

Aynı gün radyodan «Granma» seferi üyelerinden bazılarının mahkûm edildiklerini, ancak yargıçlardan birinin karar aleyhinde oy kullandığını öğrendik. Mahkûmiyet kararına karşı çıkan yargıcin adı Urrutia idi ve bu asil hareketinin mükafatı-

nı zaferden sonra geçici cumhurbaşkanlığına tayin edilmek suretiyle gördü. O sıralarda bir yargıcın bu şekilde oy kullanması çok yürekli bir hareketti. Ama şüphesiz ki bu, o gün için böyle idi. Sonraları devrimci gelişmeye ayak uyduramadığı için cumhurbaşkanlığında başarılı olamadı. Karakteri ve tutarsızlığı yüzünden bir çok ihtilaflara sebep oldu. Nihayet 26 Temmuz'un devrimden sonraki ilk kutlama töreninde halkın gösterdiği tepki üzerine cumhurbaşkanlığından istifa etmek zorunda kaldı.

İşte radyodan bu mahkûmiyet kararını dinlediğimiz sırada, Santiago ile aramızdaki bağlantıyı sağlayan adamlarımızdan biri çıkageldi. Andres adındaki bu habercinin verdiği bilgiye göre, silahlar pek yakında elimize geçecekti. Silahların teslim yeri olarak Babun kardeşlere ait sahildeki bir kereste işletmesi seçilmişti. Babun kardeşler, silahların bize teslim edileceğini pekala biliyorlardı. Buna göz yummakla gelecek için kârlı bir yatırım yaptıklarını düşünüyorlardı. (Ne var ki ileride bu aile ikiye bölünecek ve Babun kardeşlerden üçü Domuzlar Körfezinde yakayı ele vereceklerdi.) Bu dönemde bir çok kimse devrimi kendi çıkarlarına alet etmek, zaferden sonra yeni hükümetten imtiyazlar koparmak amacıyla bize küçük lütuflarda bulunuyordu. Babun kardeşler de, ileride köylüleri yaşadıkları topraklardan insafsızca sürerek latifundia'larını genişletip, ormanları diledikleri gibi kullanmak hesabındaydılar. O sıralarda Babun ailesi gibi art hesapları olan Kuzey Amerikalı bir gazeteci de aramıza sokuldu. Macar asıllı olan bu gazetecinin adı Andrew Saint George'du.

Andrew başlangıçta bize karşı gerçek çehresini maskeleyemeğe muvaffak olmuştu. Bir Yankee gaze-

tecisi olduğunu söylüyordu. Fakat aslında kendisi bir FBI ajanı idi. Aramızda ingilizce bilen kimse bulunmadığı için, fransızca konuşan tek adam olarak gazeteciyle ilgilenmek görevi bana verildi. İçtenlikle itiraf etmeliyim ki, başlangıçta bu adam bana pek tehlikeli görünmedi. Ama ikinci görüşmemizde bir ajan olduğunu açıkça belli etti. Pino del Agua'nın kenarından Peladero nehrinin kaynağına doğru ilerliyorduk. Sırtımızda ağır yükler olduğu halde kayalık bir araziden geçmek zorundaydık. Peladero nehrine katılan Arroyo del Indio diye bir kol vardır. Bu kolun bulunduğu yerde de bir kaç gün geçirdik. Kanun dışı bir devrimci devletin nüvesini de bu bölgedeki köylerden geçerken kurduk. Geçtiğimiz yerlerde bizi olup bitenden haberdar edecek sempatizanlar bıraktık. Hayatımız devamlı olarak, ağaçlarla kaplı dağlarda geçiyordu. Geceleri hiç beklemediğimiz bir anda birkaç dost evine rastlayınca, bu evlerde sabahlayanlar da oluyordu. Ama çoğunluğumuz gecelerimizi dağ sırtlarında geçiriyor, gündüzleri ise ağaçların altında pusuya yatıyorduk. Yılın bu döneminde en tehlikeli düşmanımız macagüera idi. Macagüera, yumurtalarını macagua veya maccaw denilen ağaç üzerine bırakan bir cins at sineği idi. Yılın belirli zamanlarında dağlarda büyük ölçüde üriyordu. Macagüera'nın ısırması vücutta müthiş kaşıntıya sebep oluyor, kaşınan yerlerde de pislikten iltihaplar, çibanlar belirliyordu. Bacaklarımızın örtüsü olmayan kısımları, bileklerimiz, ensemiz, macagüera sokmasından delikdeşikti.

Nihayet, 18 Mayıs tarihinde silahlar hakkında haber geldi. Silahların neler olduğunu öğrenince kampta herkes heyecanlanmıştı, çünkü hepimiz daha iyi silaha kavuşmak istiyorduk. Yine bu sıralar-

da, Bob Taber'in çekmiş olduğu filmin Amerika Birleşik Devletlerinde büyük bir başarıyla gösterilmiş olduğunu öğrendik. Bu haber, Andrew Saint George'dan başka herkesi neşelendirdi. Kendisi bir FBI ajanıydı ama, aynı zamanda bir gazeteciydi. İlk haber verme şerefini bir başkasına kaptırması, yani atmıştı. Yankee gazeteci hemen ertesi gün aramızdan ayrılarak bir tekneyle Santiago de Cuba'ya hareket etti.

Aynı gün adamlarımızdan birisinin de kaçmış olduğunun farkına vardık. Kurduğumuz kampta silahların gelmek üzere olduğunu bilmeyen kalmadığından, içimizden birinin kayıplara karışması çok teklilikliydi. Bu adamı arayıp bulmak üzere keşif kolları çıkarıldı. Bu keşif kolları adamın bir sandalla Santiago'ya kaçtığı haberiyle döndüler. Aklımıza gelen ilk şey bu adamın hükümet makamlarına silahlar hakkında bilgi vermek üzere yanımızdan ayrıldığıydı. Fakat daha sonraları, kendisinin, içinde yaşadığımız koşulların, mahrumiyetlerin gerektirdiği maddî ve manevî güce sahip olmadığı için kaçtığı ortaya çıktı. Bununla beraber emniyet tedbirlerimizi artırmamız gerekiyordu. Adamlarımızdaki bedenî, ideolojik ve manevî yetersizlikleri yenmek için her gün büyük mücadeleler veriyorduk. Fakat aldığımız sonuçlar her zaman için cesaret verici olmuyordu. Zaafalarına mağlup olanlar, ayrılmak için çeşitli bahaneler uyduruyorlar, izin koparamayınca da bizi bırakıp gidiyorlardı. Hem de kaçmanın cezası yakalanır yakalanmaz idam edilmek olduğu halde.

Nihayet o gece silahlar geldi. Bizim için dünyada bundan daha muhteşem bir manzara düşünlemezdi o anda. Ölüm saçan aletler, silaha aç gözlerimizin önünde sergilenmişti. Üç makineli tüfek, üç Mad-

zen otomatik tüfeği, dokuz M-I karabinası, on Johnson otomatik tüfeği ve tam altı bin kurşun teslim edilmişti. M-I tüfeklerinin 45'er kurşunu bulunmasına rağmen, adamlarımız en çok bu silahlara değer veriyorlardı. Bu yüzden bu silahlar adamlarımıza Sierra'daki kıdemlerine ve liyakatlerine göre dağıtıldı. M-I tüfeklerinden birisi bugün binbaşı olan Ramiro Valdes'e verildi, iki tanesi Camilo'nun komanda ettiği öncülere dağıtıldı. Dört M-I tüfeği, ayaklı makineli tüfekleri korumak için kullanılacaktı. Otomatiklerden bir tanesi yüzbaşı Jorge Sotus'un takımına, bir diğeri Almeida'nın takımına ve üçüncüsü de kurmay heyetine tahsis edilmişti. Kurmay heyetine ayrılanı kullanma görevi bana verilmişti. Ayaklı makineli tüfeklerin dağıtımını şöyleydi: Bir tanesi Raul'a, bir diğeri Guillermo Garcia'ya, sonuncusu da Crescencio Perez'e. Böylelikle ben de ilk defa olarak çarpışan gerillacı durumuna girmiş oluyordum. Bu tarihe kadar ancak arada bir çarpışmalara katılmış ve kuvvetlerimizin doktoru olarak görev almıştım.

Otomatik tüfeğin bana verildiği anı hiç unutamıyacağım. Kalitesi bozuk ve epeyce eski olan bu tüfek benim için gene de önemli bir kazanç sayılırdı. Bu tüfeği kullanmada bana yardımcı olmak üzere dört kişi verildi. Bu dört gerillacı sonraları tamamen farklı yollar izlediler: Pupo ve Manolo Beaton kardeşler, Binbaşı Cristino Naranjo'yu öldürüp Sierras de Oriente'ye kaçtılarsa da, orada bir köylü tarafından yakalandılar ve devrime ihanet ettikleri için sonunda idam edildiler. Bir başka yardımcım, bu otomatik silah için gerekli olan teçhizatı taşıyan onbeş yaşlarındaki Joel Iglesias adında bir delikanlıydı. Joel bugün **Jovenes Rebeldes** (Genç İhtilalci-

ler) in başkanıdır ve rütbesi binbaşısıdır. Bugün bir teğmen olan sonuncu yardımcımın adı Onate'ydi, fakat biz kendisine Cantinflas adını takmıştık.

Silahlara kavuşunca adamlarımızı ideolojik bakımdan yetiştirmek ve savaş güçlerini artırmak yolundaki çabalarımızı sona erdirecek değildik. Bir kaç gün sonra, 23 Mayıs'ta, Fidel, adamlarımızın bir kısmına, bu arada bütün bir mangaya yolvererek kuvvetlerimizi 127 kişiye indirdi. Artık çoğumuz silahlıydık. Seksen kişi ise çok mükemmel silahlarla donatılmıştı. Komutanıyla birlikte safdışı edilen mangadan geriye sadece Crucito isimli birisi kalmıştı. Bu adam daha sonraları en sevilen mücahitlerimizden birisi haline geldi. Crucito bir halk ozanıydı. Kentli ozan Calixto Morales'le sık sık kafiye yarışı yapardı. Morales «Granma»yla gelmiş ve kendi kendisine «**ovaların bülbülü**» lakabını takmıştı. Crucito kendi köylü türkülerinde Morales'in bu lakabıyla tath bir şekilde alay eder «**Soy guacaico de la Sierra - Ben kocamış bir Sierra akbabasıyım**» nakaratını kullanırdı.

Bu sempatik yoldaş, her mola verişimizde piposunu tüttürerek, ihtilal hikayesini dile getiren türküler yakardı. Sierra'da kağıt diye bir şey olmadığından, bu güzelim türküleri kağıda dökememişti. Bu yüzden Pino del Agua Savaşı'nda bir kurşun hayatına son verince, bu türkülerden de geriye hiçbir şey kalmadı.

Kereste bölgesinde, Raul'la Fidel'in çocukluk arkadaşı olan ve o zamanlar Babun kardeşlerin yanında çalışan Enrique Lopez'in bize çok büyük faydaları oldu. İhtiyaçlarımızın sağlanmasında irtibatı kuran Enrique, aynı zamanda bütün bu bölgeden tehlikesiz şekilde geçmemizi de temin ediyordu. Bu

bölgedeki yollarda Batista Ordusu'na ait kamyonlar cirit atıyordu. Bunları ele geçirmek için bazı başarısız teşebbüslerde bulunduk. Ama başarısızlıklarımız, yakında girişeceğimiz bir başka teşebbüsün başarılı olmasına yardım edecekti. Kazandığımız bu savaşın yarattığı psikolojik etki, ihtilal süresinde bütün diğer savaşlardan çok daha fazla olacaktı.

Burada El Uvero Savaşı'ndan söz açıyorum.

25 Mayıs'ta Calixto Sanchez komutasındaki bir kuvvetin «El Corintia» adlı bir botla Mayari'de kayaya çıktığını haber aldık. Bir kaç gün sonra da bu sefere katılanların başına gelen felaketi öğrendik: Prio (Socarras) kendilerine katılmak lütfunda dahi bulunmaksızın adamlarını ölüme göndermişti. Bu olay bize, böyle bir çıkartma sırasında önceden düşman kuvvetlerini bir başka noktaya çekerek yeni gelenlerin toparlanmalarına ve böylece eyleme girmelerine imkan hazırlamalarının zorunlu olduğunu gösterdi.

Bu sırada Fidel'le benim aramda ilginç bir tartışma geçti. Ben Batista Ordusu'na ait kamyonlardan birisini ilk fırsatta ele geçirmemiz kanısındaydım. Ama Fidel, El Uvero hareketini çoktan planlamıştı. El Uvero'daki düşman kışlasını ele geçirmemizin daha önemli olduğunu, bunun bize, etkileri daha geniş bir zafer getireceğine inanıyordu. Başarı sağladığımız takdirde, bu, herkesin moralini büyük ölçüde yükseltecek, ayrıca bütün ülkede bizden söz edilmesini sağlayacaktı. Buna karşılık, bir düşman kamyonunu ele geçirdiğimiz takdirde, bunun alelade bir trafik kazası olduğu ileri sürülebileceği gibi, halk bu açıklamayı ne kadar şüpheyle karşılasa karşılansın, bizim Sierra'daki vurucu gücümüz de tam anlamıyla ortaya çıkmayacaktı. Bununla bera-

ber koşulların uygun olduğu bir sırada bir kamyon ele geçirmek fikrinden tamamen vazgeçmemiz de doğru olmazdı. Ama Şimdilik bütün faaliyetimizi bu noktaya hasretmenin gereği yoktu.

İtiraf edeyim ki, o zamanlar Fidel'in bu görüşleri karşısında tam anlamıyla ikna olmuş değildim. Ancak bu tartışmadan yıllarca sonra, bugün, Fidel'in verdiği kararın doğru olduğunu teslim ediyorum. Bulduğumuz bölgeden kamyonla geçen bir düşman devriyesine karşı girişeceğimiz sınırlı bir hareket pek de verimli olmayacaktı. Ne var ki, bu dönemde, bir an önce savaşa girme arzusu, bizim daha uzak hedefleri görmemizi engelliyor, Őiddete başvurma eğilimlerimizi kuvvetlendiriyordu. Her ne ise, bu tartışmadan sonra El Uvero Savaşı için hazırlıklara giriştik.

Saldıracağımız yer tesbit edildikten sonra, bu saldırının nasıl yapılacağını en ince ayrıntılarına kadar hesaplamamız gerekiyordu. Örneğin, düşman askerleriyle nöbetçi karakollarının sayısını öğrenmemiz, düşman haberleşmesinin nasıl yapıldığını tesbit etmemiz, yan yolları, sivil halkın durumunu ve yayılış şeklini bilmemiz şarttı. Bütün bu çabalarımızda, halen binbaşı olan Yoldaş Caldero'nun büyük faydaları dokundu bize. Yanılmıyorsam, Caldero, kereste işletmesi idarecisinin damadıydı o sıralarda.

Üzerlerinde Batista ordusuna ait hüviyet kartları bulunan iki muhbiri ele geçirmiştik. Bu, düşman ordusunun, bizim civarda bulunduğumuzdan haberdar olduğunu göstermekteydi. Casillas tarafından bizim buluşma yerlerimizi ve durumumuzu öğrenmek üzere gönderildiklerini itiraf eden bu muhbirlerin merhamet dilenmeleri hem iğrenç, hem de bir bakıma acıktıydı. Fakat, bu güç koşullar altında savaş kuralları unutulamazdı, dolayısıyla bu iki casus ertesi gün idam edildiler.

Aynı gün, yani 27 Mayıs tarihinde genelkurmay, bütün subaylarla bir toplantı yaptı ve Fidel bu toplantıda 48 saat içinde savaşa başlayacağımızı bildirdi. Bize yürüyüş için adamlarımızla silahlarımızı hazırlamamız emrini verdi. Harekatın teferruatı henüz bildirilmemişti.

El Uvero kışlasıyla bu kışlanın giriş çıkış yollarını ve geçitlerini çok iyi bilen Caldero, bize kılavuzluk edecekti. O gece yürüyüşe başladık. 16 kilometrelik bu yürüyüş uzun bir yürüyüş sayılırdı, bereket versin, Babun şirketi tarafından bıçkı yerine ulaşmak üzere özel olarak inşa ettirilmiş yollardan yürüyorduk. Bununla beraber özellikle tehlikeli bölgeye yaklaştıkça daha tedbirli hareket etmemiz gerektiğinden, yolu ancak sekiz saatte alabildik. Nihayet emirler tebliğ edildi. Emirler bir cümleden ibaretti:

«Nöbetçi kulelerini al ve tahta barakaları kurşunla delik deşik et!»

Etrafa serpilmiş bulunan bazı kütüklerin dışında, bu kışlada düşmanın mevzileneceği hiçbir siper yoktu. En kuvvetli noktalar ise, kışlanın dışında stratejik yerlere yerleştirilmiş ve içlerinde üç yada dört düşman askeri bulunan nöbetçi kuleleriydi. Kışlayı yukarıdan gören bir tepenin üzerinden kurmay heyeti muharebeyi sevk ve idare edecekti. Kışlaya çalıların arasından yanaşacak ve birkaç metre ileride mevzi alacaktık. Çevredeki binalara ateş etmemiz kati surette yasaklanmıştı, çünkü bu binalarda kadınlar ve çocuklar bulunmaktaydı. Bizim saldırımızdan haberdar olan, fakat şüphe uyandırmamak için kampta kalan kereste kampı müdürünün karısı da çevredeki bu binaların birindeydi. Hücum mevzilerimizi aldığımızda zihinlerimizi en çok meşgul eden şey, sivillerin durumuydu. El Uvero'daki kışla

deniz kıyısında inşa edilmişti. Bu bakımdan sadece üç yönden saldırarak kışlayı tamamen çember altına alabilirdik. Peladero'dan gelen sahil yolundaki nöbetçi kulübesine saldırma görevi Jorge Sotus ve Guillermo Garcia'nın kumandasındaki takımlara verilmişti. Almeida, kuzeye düşen bir gözetleme yerinin icabına bakacaktı. Fidel kışlaya bakan tepenin üzerinde bulunacak ve Raul kendi takımıyla önden ilerleyecekti. Bana otomatik tüfeğim ve yardımcılarımla birlikte ortalara düşen bir yerde mevzilenmek görevi verilmişti. Camilo ve Ameijeiras, Raul'la benim mevzilerimin arasından ve önden hücumla geçeceklerdi. Fakat ikisi de karanlıkta yerlerini yanlış hesapladılar ve benim sağımdan ateş edecekleri yerde solumdan ateşe başladılar. Crescencio'nun takımı Chivirico'ya giden yol üzerinde mevzilenecek ve gönderilebilecek düşman takviye kuvvetlerini tutacaktı. Saldırımızın baskın halinde olmasından dolayı bütün hareketin kısa sürede biteceğini tahmin etmiştik. Fakat dakikalar birbirini kovalıyor, adamlarımız hâlâ mevzilerine yerleşemiyorlardı. Kılavuzlarımız Caldero ile bölgenin yerlilerinden Eligio Mendoza, bize getirebilecekleri bütün haberleri getirdiler. Gece çok geçmeden sona erecek ve biz düşman askerlerini planladığımız şekilde baskına uğratmadan şafak sökecekti. Tam bu sırada Jorge Sotus, kendisine ayrılan yerde mevzi alamamış olduğunu bildirdi, fakat artık mevzi değiştirmek için vakit kalmamıştı. Fidel dürbünlü tüfeğiyle ateş açınca, bu atışa gelen cevaplardan kışlanın yerini tayin edebildik. Benim mevkiim biraz yüksekçe olduğundan kışlayı çok iyi görebiliyordum. Fakat çok uzakta bulunduğum için adamlarımla birlikte daha iyi mevzilenmek üzere ileriye doğru hareket ettik.

Herkes ilerliyordu. Almeida küçük kışlanın girişini savunan noktaya doğru harekete devam etti. Camilo'nun solumda olduğunu görüyordum. Fransız lejyonerleri gibi başından ensesine doğru inen bir mendilin üzerine bir bere takmıştı. Beresinin üzerinde bizim ihtilal hareketinin işareti bulunmaktaydı. Her taraftan gelen silah sesleri arasında büyük bir ihtiyatla kışlaya yaklaşıyorduk. Bu esnada bizim takıma, kendi birliğinden ayrılan birkaç kişi katıldı: Pilon kasabasından Bomba adlı bir yoldaş, bir de Mario Leal ve Acuna... Düşman büyük bir inatla direniyordu. Sonunda bir açıklığa ulaştık ve buradan çok ihtiyatla ilerlememize devam ettik. Çünkü düşman hem sürekli, hem de isabetli ateş ediyordu. Düşman kışlasına en fazla elli altmış metre yaklaştığım sırada iki askerin en öndeki hendekten fırladıklarını gördüm. İkisine de ateş ettim, fakat kurtularak bizim için dokunulmaz sayılan yan binalara girip saklandılar. Düşmanla aramızda çıplak bir arazi parçasından başka bir şey kalmamasına ve düşman kurşunlarının tepemizden ılık çalarak geçmesine rağmen ilerlememize devam ettik. Bu esnada yakınımda bir inleme duydum, bunu birkaç haykırış izledi. Bunların yaralanmış bir düşman askerinden geldiğini sanarak ileriye doğru fırlayıp teslim olması için bağırdım. Fakat inleyen, başından yaralanan yoldaş Leal'di. Kendisini alelacele muayene ettim. Kurşunun girip çıktığı yer, pariental bölgedeydi. Leal şuurunu kaybetmek üzereydi. Üstelik bir koluyla bacağına da felç gelmişti. Yanımda yaraları saracak hiçbir şey yoktu, bu yüzden cebimde bulunan bir kağıt parçasıyla yaraların üstünü örttüm. Bir süre sonra Joel Iglesias'ı onun başına dikerek hücumu devam ettik. O sırada Acuna da yaralandı. Bu

nun üzerine daha fazla ilerlemeden önümüzdeki hendekten ateşe başladık. Ateşimize şiddetli bir ateşle cevap verdiler. Cesaretimizi tekrar toplayıp direnişi kırmak üzere saldırıya geçtik. Geçmemizle beraber, nöbetçi kulübesi teslim oldu. Bütün bunları birkaç dakikada anlatabiliyorum. Aslında ilk ateşin başlamasından, kışlanın teslim alınmasına kadar çarpışma iki saat kırkbeş dakika sürdü. Solumda öncülerimizden bir kısmı, yanılmıyorsa Victor Mora'yla birlikte üç kişi, son direnimi gösterenleri de esir aldılar. Hendekten tüfeğini başının üstünde tutan bir asker fırladı. Her taraftan «**Teslim olduk**» sesleri geliyordu. Kışlaya doğru hızla yaklaşırken son defa olarak bir makineli tüfek ateşi duyduk. Bu ateş Teğmen Nano Diaz'ı öldürmüştü. Depoya vardık ve benim ateşimden kaçan iki askeri, karakol doktorunu ve yardımcısını esir aldık. Doktor beyaz saçlı, sessiz bir adamdı. Bugün kendisinin devrimci kadroda yer alıp almadığını bilmiyorum. Ama o günlere ait kendisiyle ilgili enteresan bir anım vardır: Doğrusu tıp alanında benim pek öyle fazla bilgim yoktu. Üstelik yaralıların sayısı da o kadar fazlaydı ki, benim hepsine bakmam mümkün değildi. Yaralıların bir kısmını bu askerî doktora getirdiğimde, bana kaç yaşında olduğumu ve eğitimimi ne zaman bitirdiğimi sordu. Kendisine eğitimimi birkaç yıl önce bitirdiğimi söyleyince, bana açık açık, «**Bak oğlum, bu yaralılarla sen ilgilensen daha iyi olur. Çünkü ben tıbbiyeden yeni mezun oldum, tecrübem de sana göre çok az**» dedi. Aslında doktor, pratik eksikliği bir yana, esir düşme korkusundan bütün bildiklerini de unutmuştu. Bu durumda doktor gömleğini tekrar sırtıma geçirmem gerekiyordu. Ama doktorluğa başlayabilmek için ellerimi yıkamam da kafi geldi.

İhtilalin en kanlı çarpışmalarından biri olan El Uvero muharebesinde edindiğimiz tecrübeleri sonradan birer birer gözden geçirdik. Şimdi muharebenin genel gelişimini anlatabilirim. Çarpışma aşağı yukarı şu şekilde cereyan etti:

Fidel ateş açarak işareti verince, hepimiz kışlaya doğru ilerlemeğe başladık. Düşman bütün ateş gücüyle karşılık verdi ve ateşinin önemli bir kısmını hareketi idare etmekte olan liderimizin bulunduğu tepeye yöneltti. Birkaç dakika sonra Julito Diaz, Fidel'in yanbaşında bir kurşunla vurularak öldü. Dakikalar geçtiği halde düşmanın direnişi devam ediyor, düşman askerlerini teslim olmak zorunda bırakacak kadar korkutamıyorduk. Merkezde en önemli görev Almeida'nındı. Kışlaya doğru ilerleyen Raul'un kumandasındaki kuvvetlere yol açmak üzere ilerideki bir gözetleme yerini ne bahasına olursa olsun ortadan kaldıracaktı.

Batıl itikatları olan kılavuzumuz Eligio Mendoza'nın, tüfeğini kapıp çılgın gibi saldırıya katılışı da anılmağa değer. Eligio, bir azizin kendisini koruyacağına inandığı için, dikkatli olmasını öğütleyenlere hiç aldırış etmeden ileri atılmıştı. Ama bu aziz, Eligio'yu, birkaç dakika sonra vücudunu parçalayan bir kurşunla canvermekten kurtaramadı. Çok iyi siper almış düşman kuvvetleri birkaç kayıp verdirerek bizi geriye püskürttüler. Merkezden ilerlemek çok güçtü. Peladero'dan gelen yol üzerinde Jorge Sotus, «Polis» lakaplı bir yardımcısıyla düşmana sokulmak istedi. Fakat yardımcısı düşman tarafından derhal öldürülünce canını kurtarmak için Jorge Sotus kendini denize attı ve bu dakikadan itibaren harekete yararlı olma imkanını tamamen yitirdi. Takımın diğer üyeleri ilerlemeğe gayret etti-

lerse de düşman ateşi onları da geriye sürdü. Yanılmıyorsam Vega isimli bir köylü öldü, Manals ciğere-rinden, Quike Escalona kolundan, kaba etinden ve elinden vuruldular. Kütükleri siper almış olan kışla-daki düşman, otomatik ve yarı otomatik silahlarla üzerimize ateş açıyor ve küçük kuvvetlerimizi dar-madağın ediyordu. Almeida karşı karşıya kaldığı düş-manı kontrol altına alabilmek için son bir hücum emri verdi. Bu hücumda Cilleros, Maceo, Hermes, Leyva, Pena ve Almeida'nın kendisi yaralandılar. Almeida'nın yaraları omuzuyla sol bacağındaydı. Yoldaş Moll hücum sırasında düşman ateşiyle can verdi. Fakat her şeye rağmen, sonunda düşman ye-nilgiye uğratılıp kışlaya giden yol kuvvetlerimize açıldı. Guillermo Garcia'nın diğer yandan açmış ol-duğu isabetli makineli tüfek ateşi, savunma yapan-lardan üçünü öldürdü. Bir dördüncüsü koşarak dı-şarı fırladıysa da kaçarken vurulmaktan kurtula-madı. Takımı iki ayrı birliğe bölünmüş olan Raul, kışlaya hızla yaklaştı. Savaşın bizim lehimize sonuç-lanmasında en önemli rolü Yüzbaşı Garcia ile Yüz-başı Almeida oynadılar. Her ikisi de kendilerine gös-terilen gözetleme noktalarına saldırıp, buraları peri-şan ederek, nihai saldırıya imkan hazırladılar. Bu savaşta büyük yararlıklar gösterenlerden biri de kurmay heyetinden ayrılıp doğrudan doğruya çarp-ışmaya katılan Luis Crespo'dur.

Düşmanın direnişi çözülyordu. Nihayet kış-lanın üzerinde beyaz teslim bayrağı dalgalanmağa başladı. Tam bu sırada muhtemelen adamlarımızdan birisi yeniden ateş etti. Bunun cevabı, Nano Diaz'ı başından yaralayarak öldüren bir yaylım ateşi ol-du. Nano'nun makineli tüfeği son dakikaya kadar düşmana büyük kayıp verdimiştii. Crescencio'nun

takımı çarpışmaya pek az katıldı, çünkü makineli tüfeği tutukluk yapınca adamlarıyla birlikte hiç değilse Chivirico yolunu tutmak zorunda kalmıştı. Buradan kaçan düşman askerlerinin bir kısmını durdurmağa muvaffak da oldular. El Uvero muharebesi iki saat kırkbeş dakika sürdü; iki taraftan da büyük ölçüde ateş açılmasına rağmen sivillerden hiç yaralanan olmadı.

Savaşın sonra sayım yaptığımızda şu durumla karşılaştık: Bizim taraf altı ölü vermişti; Moll, Nanno Diaz, Vega, «Polis», Julito Diaz ve Eligio Mendoza. Ağır yaralılarımız Leal ve Cilleros'tu. Bunları yaraları daha hafif olanlar izliyordu. Maceo omuzundan, Hermes Leyva göğsünden, Almeida sol kol ve sol bacağından, Quike Escalona sağ kolundan ve sağ elinden, Manals ciğerinden, Pena dizinden, Manuel Acuna sağ kolundan yara almışlardı. Toplam olarak aramızdan 15 kişi savaş dışı edilmişti. Düşman ise 19 yaralı, 14 ölü ve 14 esir vermiş, altı düşman askeri kaçmayı başarmıştı. Komutayı elinde bulunduran asteğmen yaralanıp beyaz bayrak çekince, 53 düşman askerinden geriye kalan 14'ü teslim olmak zorunda kalmıştı.

Savaşa bizim aşağı yukarı 80, düşmanın da 53 kişiyle girdiğini ve toplam olarak 113 kişiden 38'inin, yani dörtte birden fazlasının iki saat kırkbeş dakikada savaş dışı edildiğini dikkate alırsanız, bunun ne zorlu bir savaş olduğunu kavrayabilirsiniz. Teslim etmek gerekir ki, iki taraf da çarpışmada büyük cesaret göstermişti. Bu zaferle daha da olgunlaştık, moralimiz muazzam ölçüde yükseldi, ayrıca kararlılığımız ve nihai zaferin bizde olacağı hakkındaki umutlarımız da adamakıllı güçlendi.

Bu olayı izleyen aylar bizim için büyük güçlük-

lerle dolu geçmesine rağmen, artık zaferi kazanmanın sırrını öğrenmiştik. El Uvero çarpışmasından sonra düşman, ana karargaha uzak düşen küçük kışlaları kısa zamanda tahliye etmek zorunda kalmıştı.

Çarpışmada attığımız ilk kurşunlardan biri, kışlanın telefonuna isabet etmiş ve Santiago ile irtibatını kesmişti. Bu yüzden düşman çarpışmayı zamanında haber alamamış, keşif uçakları geldiği sırada ise biz çoktan dağa çıkmıştık. Kışlayı öylesine yoğun bir kurşun yağmuruna tutmuştuk ki, 14 düşman askerinden başka kışlanın maskotu olan üç pa-pağan da bu arada can vermişti.

Tıp mesleğine tekrar döndükten sonra ilk hastam, Cilleros oldu. Bir mermi sağ kolundan girmiş, ciğerlerinden geçip omurgasına saplanarak bacaklarını felce uğratmıştı. Durumu oldukça ciddi idi. O anda yapabileceğim tek şey, kendisine bazı teskin edici ilaçlar verip göğsünü sargı beziyle sıkıca sarak daha rahat nefes almasını sağlamaktı. Cilleros'un hayatını kurtarabilmek için tek şey ise, sırf Batista kuvvetleri doktorunun şeref sözüne güvenerek onu ve Leal'i tedavi edilmek üzere düşman himayesine bırakmaktı. Buna karşılık, ondört düşman esirini beraberimizde götürecektik. Vardığımız kararı birkaç iç açıcı cümle ekliyerek Cilleros'a açıkladığımda, dudaklarında acı bir tebessümle yüzüme öyle bir bakmıştı ki, gözlerindeki ifade herhangi bir kelimedenden daha etkiliydi. Bunun, kendisinin sonu demek olduğunu anlatmak istiyordu. Ve biz de biliyorduk bunu... Bir ara onu alnından öpmeye niyetlendim, fakat birden bu hareketimin kendisinin ölüm kararını imzalamak gibi bir anlama geleceğini hissederek durdum. Düşman elinde bıraktığımız adamlarımıza içim kan ağlayarak veda ettim. Ucunda öl-

mek de olsa, kendilerini düşmana terketmememiz için diretiyorlardı. Fakat hayatlarını koruyabilmek, uzatabilmek için bütün fırsatları değerlendirmemiz gerekiyordu. İki yoldaşımızı, kendilerini elden geldiği kadar iyi şekilde tedavi ettiğimiz yaralı düşman askerleriyle birlikte orada bırakarak ayrıldık. Düşmanın bu yoldaşlara iyi baktığını sonradan öğrendik. Ancak, Cilleros Santiago'ya varamadan hayata gözlerini yummuştu. Leal ise ölümden kurtulmuş ve daha sonra Isla de Pinos Cezaevine gönderilmişti. Kendisi, o önemli olayın izlerini hâlâ taşımaktadır.

Babun'un kamyonlarından birini her cins malzemeyle, özellikle tıbbî malzemelerle tıkabasa doldurduktan sonra dağda gizleneceğimiz yere doğru yola koyulduk. Ölülerimizi görebilmek ve yaralılarımızı tedavi altına alabilmek için tez davranmamız gerekiyordu. Ölüleri bir yol dönemecinde gömdük. Düşmanın baskısının artacağını tahmin ettiğimizden, yürüyebilecek durumda olanların derhal harekete geçmeleri, benim de emin bir yerde yaralıları tedavi altına almam kararlaştırıldı. Yaralıların taşınması, saklanacağımız yerin seçilmesi, benim için yardımcıları bulunması ve yaralıları iyileştirecek ilaçları temin edebileceğimiz kimselerle temas kurulması görevleri Enrique Lopez'e verildi.

O gece herkes çarpışmada başından geçenleri anlattığı için hiç kimseyi uyku tutmadı. Sırf merak yüzünden, bu savaş hikayelerine göre kaç düşmanın öldürüldüğünü tesbite çalıştım. Adamlarımızın verdiği rakamlar bir araya getirildiğinde, düşmanın mevcudundan çok daha fazla ceset sayıldığı ortaya çıkıyordu. Bu sonuç, bize bütün gerçeklerin, kabul edilmeden önce ayrı ayrı kişiler tarafından te-

yid edilmesi gerektiğini öğretti. Bundan sonra düşman kayıpları hakkında adamlarımızın verdiği her bilgide mübalağa payını dikkate alarak ölümü ispatlayacak maddî deliller, örneğin öldürülmüş düşman askerinin üzerinden alınan herhangi bir şey getirmelerini istemeğe başladık. Devrim ordusuna verilecek herhangi bir raporda gerçeği daima ön plana almak, temel ilkelerimizden biri oldu. Adamlarımıza, gerçeklere saygı göstermenin, gerçeği her şeyin üstünde tutmanın önemini benimsetmeğe çalıştık.

Ertesi sabah kuvvetlerimiz bize veda ederek ayrıldılar. Ben, Joel Iglesias ve Onate adındaki yardımcılarımla kaldım. Sinecio Torres adlı bir kılavuz ile, yaralı amcasını bırakmak istemiyen Vilo Acuna da bizimle birlikte kalanlar arasındaydı.

O sabah gün ısrken düşman uçakları tekrar tepimizde dolanmaya başladı. Arkadaşlarımız bizden ayrılalı epey olmuştu. Bir süre, ormana girerken bıraktığımız izleri silmek için uğraştık. Sonra bir kamyon yolundan yüz metre kadar ileri giderek, bizleri saklanacağımız yere götürmek üzere Enrique Lopez'in getireceği kamyonları beklemeğe başladık.

Almeida, Pena ve Quike Escalona yürüyemiyorlardı. Manal'ın yürümesini de ben istemiyordum, çünkü ciğerlerinden yaralanmıştı. Manuel Acuna, Hermes Leyva ve Maceo kendi başlarına yürüyebilecek durumdaydılar. Yaralıları korumak, bakımlarını yapmak ve kendilerini taşımak görevi Vilo Acuna, Sinecio Torres, Joel Iglesias, Alejandro Onate ve bana düşüyordu. Kamyonları beklerken bir haberci çıkageldi. Enrique Lopez'in bize yardım edemeyeceğini, hastalanan kızıyla meşgul olmak üzere Santiago'ya gitmek zorunda kaldığını, bununla beraber bize yardım etmek üzere

bazı gönüllüler göndereceğini bildirdi. Gönüllüleri saatlerce bekledik, fakat gelen giden olmadı...

Durumumuz oldukça güçlü. Çünkü Quike Escalona'nın yaraları iltihaplanmağa başlamıştı. Manals'in yaraları da hayatını tehlikeye düşürebilirdi. Bunun üzerine yan yolları araştırıp düşman askeri bulunmadığına kanaat getirince, yaralıları üç dört kilometre ilerideki bir bohio'ya taşımağa karar verdik. Bohio çoktan terkedilmiş, fakat geride birkaç tavuk kalmıştı. Yaralıları hamaklara yerleştirmek çok güç olduğu için ilk gün kereste kampından iki işçi bize yardımcı oldular.

Ertesi sabah gün ışıırken karnımızı iyice doyurduktan sonra buradan süratle ayrıldık. Çünkü düşman askerlerinin gelebileceği yollara çok yakın olan bu bölgede koca bir gün oyalanmıştık. Bulduğumuz yer, Babun şirketinin ormanın derinliklerine girmek üzere inşa ettiği yollardan birinin sonundaydı. Del Indio Boğazı'na doğru kısa fakat oldukça güç bir yürüyüşe başladık. Daha sonra dar bir patikadan tırmanarak Israel adlı bir köylüyle karısının ve kayınbiraderinin yaşadığı bir kulübeye vardık. Böyle sert bir arazi üzerinde yaralılarımızı taşımak çok, ama çok güçlü, fakat herşeye rağmen bunu da başardık. Israel'le karısı yaralılarımızın uyuyabilmeleri için kendi yataklarını bizden esirgemediler.

Eski silahlarımızla muharebede aldığımız küçük ganimetlerin bir kısmını arkada bırakmağa mecbur kalmıştık, çünkü taşımakta olduğumuz yaralılar her adım attıkça adeta biraz daha ağırlaşıyorlardı. Ancak bıraktığımız izler bizi ele verebilirdi. Bu yüzden zamanımız bol olduğu için evvelce konakladığımız her yere birimizin gidip izleri temizlemesini kararlaştırdık. Bu sırada, Peladero bölgesindeki

bazı arkadaşlarını bulmak üzere, Sinccio aramızdan ayrıldı.

Kısa bir süre sonra Acuna'yla Joel Iglesias bana yamacın öte yanından gelen bazı garip sesler duyduklarını söylediler. Demek ki, düşmanla en güç koşullar altında yapacağımız çarpışma nihayet gelip çatmıştı, yaralılarımızı bırakamazdık, çünkü bize teslim olunan bu yoldaşlarımızı ölünceye kadar korumak bizim görevimizdi. Çarpışmaya yaralıların bulunduğu bohio'dan mümkün olduğu kadar uzakta girebilmek için ilerlemeğe başladık. Önümüzdeki yolda çıplak ayak izleri, düşmanın da aynı yönde ilerlemekte olduğunu göstermekteydi. Temkinli bir şekilde ilerlerken, birkaç kişi arasında geçen konuşmalar kulağımıza geldi. Makineli tüfeğimi doldurduktan sonra, Vilo'yla Joel'in de yardımıyla, konuşanlara ani bir baskın yaptım. Bu adamların Fidel tarafından serbest bırakılan ve ormandan çıkmak için yol arayan düşman esirleri olduğu çok geçmeden anlaşıldı. Düşman askerlerinin bazıları yalınayaktı. Kendinden geçmek üzere olan yaşlı bir onbaşı, kısık bir sesle, ormanı avucumuzun için gibi bildiğimiz için bizi ne kadar takdir ettiğini söyledi. Bu adamların kılavuzları dahi yoktu, yanlarında sadece Fidel tarafından imzalanmış bir geçiş izni taşıyorlardı. Birdenbire karşılarında çıkmamızın yarattığı şaşkınlık içinde bulunan askerlere, bir daha ne sebeple olursa olsun, ormana girmemeleri ihtarını verdik.

Düşman askerlerinin hepsi şehir çocuklarıydı, dağlarda karşılaşılacak güçlüklerden, bu güçlüklere nasıl çare bulunacağından habersizdiler. Bohio'nun bulunduğu açıklığa gelince onlara sahile doğru giden yolu gösterdik. Fakat daha önce ormandan başlayarak içeriye doğru yayılan bölgenin bi-

zim olduğunu ve buralarda yabancı bir kuvvet görmemiz halinde, bir devriye kolu olarak, ana kuvvetlerimizi haberdar edeceğimizi hatırlattık. Gerçekten bir keşif koluna çok benzediğimiz için düşman askerleri ihtarımızı can kulağıyla dinlediler. Buna rağmen, biz de, bu civardan en seri şekilde ayrılmayı yerinde bulduk.

Geceyi bohio'nun dört duvarı arasında geçirdik. Gün ışıırken de, bohio'nun sahiplerinden yaralılarımız için bir kaç tavuk istedikten sonra ormana doğru hareket ettik. Ormanda köylü karı-kocayı bekleyerek bütün günü geçirdik, fakat gelen giden olmadı. Daha sonraları, düşman kuvvetlerinin bu köylüleri küçük kulübede yakalayıp bizi bulmak üzere kılavuz olarak kullandıklarını ve bir gün evvelki kampımızın yakınından geçtiklerini öğrendik.

Etrafı devamlı olarak ve dikkatle gözlediğimiz için kimse bizi baskına uğratamazdı, fakat bu koşullar altında girişeceğimiz bir çarpışmanın sonucunun ne olacağını şimdiden kestirmek güç değildi. Akşam karanlığında Sinecio üç gönüllüyle birlikte gözüktü. Bu gönüllülerin biri, Feliciano adında yaşlı bir adam, diğerleri ise sonradan ihtilal ordusuna katılacak olan Banderas ve Israel Pardo adında iki kişiydi. Teğmen Banderas, daha sonra El Jigue çarpışmasında öldü, ihtilaleci bir ailenin en yaşlı üyesi olan Israel Pardo ise bugün yüzbaşidir. Yeni gelen bu üç yoldaş yaralılarımızı tehlike bölgesinin öte yanındaki bir bohio'ya taşımamıza yardım ettiler. Beklediğimiz köylü karı-koca, yukarıda da söylediğim gibi, düşman kuvvetlerinin eline düştüklerinden dolayı gelemeyeceklerdi. Bununla beraber bir ihanetten şüphelenerek bu yeni bohio'yu da ertesi gün erkenden terketmeyi kararlaştırdık.

Karnımızı bohio'nun yakınından topladığımız meyva ve sebzelerle doyurduk.

Ertesi gün, yani «Granma» nın karaya çıkmasından tam altı ay sonra, erkenden tekrar yürüyüşümüze başladık. Yaralıları sağlam dallardan sarkan bir hamak üzerinde teker teker taşıyabiliyorduk. Taşıyıcıların omuzları perişan olmuştu. Bu bakımdan taşıyıcıların her on yada onbeş dakikada bir değişmesi gerekiyordu. Her yaralıyı taşımak için en az altıyla sekiz adama ihtiyacımız vardı. Ben, ağaçlara tutunarak kendisini şöyle böyle sürükleyen Almeida'yla birlikte yürüyordum. Nihayet İsrail ormanda kestirme yol buldu. Taşınma sırası da Almeida'ya gelmişti. Ancak tam bu esnada muazzam bir sağanak başladı ve Pardos'un evine hemen ulaşmamızı önledi. Eve gece bastırırken yaklaşabildik. Dört kilometrelik kısa bir uzaklığı oniki saatte kat edebiliştik.

O sıralarda aramızda en önemli kişi Sinecio Torres'ti. Çünkü yolları, bu bölgenin insanlarını çok iyi tanıyor ve bize her bakımdan yardımcı oluyordu. Sinecio iki gün sonra Manals'ın tedavi edilmek üzere Santiago'ya gönderilmesini sağladı.

O günlerde birbirleriyle çelişen haberler alıyorduk. Bir habere göre Celia Sanchez hapse atılmıştı, bir diğerine göre öldürülmüştü. Ayrıca düşman devriye kollarının Hermes Caldero'yu esir aldıkları rivayeti ortalıkta dolaşıyordu. Tüyerimizi diken diken eden bu haberlere inansak mı, inanmasak mı, bir türlü kestiremiyorduk. Örneğin, irtibatımızı sağlayan Celia'nın tutuklanması, bizim her şeyden tecrit edilmemiz demektir. Bereket versin Celia'nın tutuklandığı haberi doğru çıkmadı. Bununla beraber Hermes Caldero gerçekten düşmanın e-

line geçmişti. Bu yoldaş zindana gönderilirken hayatını mucizevî şekilde koruyabildi.

Peladero Nehrinin kıyısındaki bir latifundia'ya David adında birisi bakıyordu. Bu adam bizimle çok sıkı işbirliği kurdu. Bir defasında bizim için bir inek kesmişti. Nehrin kıyısında kesilen hayvanın etlerini gidip biz alacaktık. Bu bakımdan gece vakti gitmemiz gerekiyordu. İlk olarak başlarında Israel Pardo bulunan bir grubu gönderdim. Bunları başlarında Banderas bulunan ikinci grup izledi. Banderas henüz çok disiplinsiz olduğundan bütün yükü başkalarına taşıttı, hiç yardım etmedi, bu yüzden etin taşınması bütün geceyi aldı. Almeida yaralı olduğundan adamlarımız benim komutam altındaydı. Sorumlu bir kişi olarak, Banderas'a, davranışlarını değiştirmedeği sürece artık bizim için bir savaşçı sayılmıyacağını, sadece bir sempatizan olabileceğini söyledim. Bunun üzerine gerçekten değişti. İş discipline geldiğinde asla örnek bir savaşçı sayılamazdı, fakat ihtilal gözlerini açtıktan sonra, atılğan, geniş fikirli, saf ve samimi yoldaşlardan biri olup çıktı. Bize katılmadan önce dağlarda, her şeyden uzak, küçük toprağını ekip biçen, bütün sevgisini ağaçlara ve tarıma vermiş bir köylü idi. Küçük bir kulübede iki domuz ve bir köpekle yaşıyordu. Bir gün bana kendisini terketmiş olan karısıyla birlikte Santiago'da yaşayan iki oğlunun resmini gösterdi. Bir başka gün, ihtilal zafere ulaştıktan sonra bu allahın belası topraktan ayrılıp esaslı birşeyler yetiştirmek üzere başka yerlere gitmek istediğini açıkladı.

Bunun üzerine ona kooperatiflerden söz açtım. Önceleri dediklerimi pek iyi anlayamadı. Bütün istediği, yine kendisinin ekip biçeceği kendi toprağına sahip olmaktı. Yavaş yavaş kollektif tarımın daha

iyi olduğuna, makinenin verimi çok artıracığına inandırdım onu. Bugün sağ kalmış olsaydı, Banderas, tarımsal üretim alanında başı çeken savaşçılardan birisi olacaktı. Daha o zamanlar Sierra'da kendi kendine okuma yazma öğrenerek geleceğe hazırlanıyordu. Banderas tarihte yeni bir sayfanın yazılmasına katkıda bulunmanın değerini kavramış çalışkan bir köylüydü.

İhtiyacımız olan önemli şeylerin bir listesini benden isteyen David'le uzun uzun konuştum. Santiago'ya gidiyordu ve ihtiyaç duyduğumuz şeyleri oradan getirebilirdi. David patronuna bağlı, köylüleri küçük gören, ırkçı ve tipik bir kahyaydı. Bununla beraber Batista Ordusu kendisini esir alıp bizimle olan ilişkilerinden dolayı kendisine zalimce işkence yaptıktan sonra geriye döner dönmez David'in en fazla çaba sarfettiği şey, kimseyi ele vermediğine, hakkımızda hiçbir şey söylemediğine bizi inandırmak olmuştur. David'in bugün Küba'da mı kaldığını, yoksa İhtilal tarafından topraklarına elkonulan eski efendilerini mi izlediğini bilmiyorum. Fakat bildiğim kadarı, o günlerde bir değişikliğin gerekliliğine inanmış olmasıydı. Bununla beraber değişikliğin kendisine, kendi dünyasına kadar erişebileceğini hiçbir zaman aklına getirmemişti. İhtilal tarihi basit insanların samimi gayretleriyle kurulmuştur. Bizim görevimiz, her insandaki iyilik ve soyluluğu geliştirmek, tam olarak bilinçli olmayan David'den günün ışığını göremiyen Banderas'a kadar herkesi bir devrimci haline getirmektir. İhtilal ayrıca karşılıksız fedakarlıklar da ister. Bugün ihtilalin başarılarını görenler, geride kalanları da hatırlamak ve onlar gibilerin daha az olduğu bir gelecek için çalışmak zorundadırlar.

1957 Haziran'ının tamamını yaralı yoldaşlarımızın bakımıyla, Fidel'in kuvvetlerine katılacak küçük takımımızın örgütlenmesine verdik.

Bu sıralarda dış dünyayla temasımızı David kuruyordu. Bize yiyecek bulan, gerekli bilgileri veren David, güçlüklerimizi biraz olsun hafifletiyordu. Tabii o günlerde Pancho Tamayo'nun paha biçilmez yardımlarından yoksunduk. Bölgenin yaşlı köylülerinden biri olan Tamayo bizimle daha sonra temasa geçecek ve dış dünyayla ilişkimizi sağlayacaktı. Ama savaşın bitiminde Beaton kardeşler tarafından öldürülecekti.

Sinecio'nun ise zamanla ahlaki bozulmuş, kuvvetlerimiz için topladığımız para ile kafa çekmeğe, sağda solda boşboğazlık etmeğe başlamıştı. Kendisine verilen emirleri de yerine getirmiyordu artık. Bir keresinde, kafayı iyice bulduktan sonra 11 silahsız acemi er getirdi kampımıza. Silahsız kimse-leri aramıza almak istemiyorduk, ama gene de pek

çok kimse imkanları zorlayarak gerilla kuvvetlerine katılmann bir yolunu buluyordu. Yerimizi bilen köylüler de bize sık sık yoldaşlar getiriyordu. Ama bir yandan da aramızdan ayrılanlar olduğu için, benim komutam altındaki vurucu kuvvetin sayısı hiçbir zaman otuzun üstüne çıkmadı.

Astımım da iyice azmıştı bu sıralarda. Yeterince ilacım olmadığı için ben de, yaralılar gibi, bir işe yaramaz hale gelmişim. Sierra'da bir kocakarı ilacı olan kurutulmuş «clarin» yapraklarını sigara gibi içerek krizlerimi hafifletmeğe çalışıyordum. Böylelikle, hareket hazırlıklarına giriştiğimiz sırada sağlığımı biraz olsun düzeltebilmişim. Yola çıkmadan önce, bir keşif kolunu, El Uvero saldırısından sonra işe yaramaz hale geldikleri için geride bıraktığımız silahları aramakla görevlendirdik. Bu silahları onarabileceğimizi ümit ediyorduk.

İçinde bulunduğumuz durumda bu silahların hepsi, hele 30 kalibrelik makineli tüfek, bizim için adeta hazineydi. Bu yüzden bütün geceyi onları arayarak geçirdik. En sonunda hareket tarihi olarak 24 Haziran'ı tespit ettik. Grubumuzda, nekahat devresindeki 5 yaralı, 5 yardımcı, Bayamo'dan katılan 10, civardan gelen 4 kişiyle 2 gönüllü olmak üzere 26 kişi bulunmaktaydı. Yürüyüş kolunun başında Vilo Acuna'nın komutasında öncüler yer alacak, onu benim komutamdaki kurmay heyeti izleyecekti; çünkü, Almeida yaralı olduğu için kurmay heyetine komuta edemiyordu. En arkadan da Maceo ile Pena'nın komutasındaki iki manga gelecekti. O sıralarda Pena teğmen, Maceo ve Vilo ise erdi. En yüksek rütbe, yüzbaşı olan Almeida'nındı. Bütün hazırlıklara rağmen, bazı olaylar, 24 Haziran'da harekete geçmemizi önledi. İhtiyar Tamayo sağa sola

koşuyor, bize durmadan malzeme ve haber taşıyordu. Nihayet David de büyük bir yükü döndü yanımıza. Ancak, acemilerle yaralılar yüzünden malzemenin tamamını taşımamıza imkan yoktu. Bunun için yol üzerinde yükün bir kısmını saklayabileceğimiz bir mağara aramağa koyulduk.

26 Haziran tarihinde ilk defa diş hekimi olarak sahneye çıkıyordum, fakat adamlarımız bana daha mütevazi olan «dişçi» ünvanını vermişlerdi. İlk kurbanım bugün bir yüzbaşı olan Israel Pardo'ydu. Pardo elimden iyi kurtuldu sayılır. Onu Joel İglesias izledi. Ne var ki, Joel'in köpek dişini yerinden ancak dinamit oynatabilirdi. Benim bütün gayretlerim sonuç vermediğinden Joel'in belalı diş savaşı sonuna kadar ağzında kaldı. Elimin çok ağır oluşu bir yana, uyuşturucu maddemiz de yoktu. Bu yüzden «psikolojik anestezi» kullandık; açıkçası, hastalarım fazla sızlandılar mı küfürü basarak seslerini kısıyordum!

Yürüyüşlerden nefret edenler bizi zamanla terk ettiler, fakat yerlerine yenileri geldi. Tamayo dört kişilik bir grup getirdi; aralarında Felix Mendoza adında tüfekli biri de vardı. Mendoza bir arkadaşıyla beraber Batista Ordusunun onları baskına uğratarıp arkadaşını tutukladığını, kendisinin de çok dik bir kayalıktan kazasız belasız atlayıp paçayı kurtardığını söyledi. Ancak daha sonraları, «Batista Ordusu» sanılan birliğin Yoldaş Lalo Sardinas tarafından yönetilen bir keşif kolu olduğunu ve Mendoza'nın arkadaşının da tutuklanmayıp Fidel'in emrindeki kuvvetlere götürüldüğünü öğrendik. Bu arada, şimdi Küba Ordusu'nda binbaşı olan Evelio Saborit de aramıza katıldı.

Felix Mendoza'yla adamlarının aramıza katıl-

malarından sonra otuz altı kişi olmuştuk. Ertesi gün üç kişi ayrılıp yeniden aramıza iki kişi katılınca sayımız otuz beş oldu. Yürüyüş başlayınca bu sayı tabii ki daha da azaldı.

Peladero yamaçlarına tırmanıyor ve her gün pek az ilerleyebiliyorduk. Radyo bir terör dalgasının bütün adayı kapladığını bildirdi. Temmuz'da Santiago'da patlak veren mücadelede Frank'ın kardeşi Josue Pais ile birkaç yoldaşının öldürüldüklerini duyduk. Yürüyüşlerimizin kısalığına rağmen, adamlarımızdan bazılarının morali bozulmağa başlamıştı. Bunlar «**şehirde daha yararlı görevlerde bulunmak**» üzere kendilerini bırakmamızı istiyorlardı. La Botella tepesinden aşağıya inerken Benito Mora'nın evine uğradık. Benito, Sierra'nın sarp kayalıkları üzerindeki fakirhanesinde bizleri ağırladı. Bu eve varmadan biraz önce adamlarımı bir araya topladım, onlara tehlikeli dakikaların yaklaşmakta olduğunu, düşmanın yakınımızda bulunduğunu, belki de günlerce ağzımıza hiçbir şey koymadan sürekli olarak yürümemiz gerekeceğini anlattım. Aramızda bu koşullara dayanamıyacak olanların şimdi açıkça ortaya çıkmalarını istedim. Adamlarımızdan bazıları kendi korkularını samimiyetle itiraf edip yanımızdan ayrıldılar. Chicho adında birisi küçük bir grup adına konuşarak ölünceye kadar bizimle beraber olacaklarını söyledi. Chicho o kadar imanlı, o kadar kararlı konuşmuştu ki, Benito Moranın evinden ayrılıp küçük bir vadide geceyi geçirmek için kamp kurduğumuzda, aynı grubun, gerillacıları terketmek isteğinde olduklarını bildirmesi, hepimizi şaşkınlığa uğrattı. Bu isteği kabul ettikten sonra, bulunduğumuz yere «ölüm deresi» adını verdik, çünkü Chicho'yla arkadaşlarının muazzam karar-

lılığı ancak bu noktaya kadar sürmüştü. Bu ad biz Sierra'dan ayrılana kadar dillerden düşmedi.

Şimdi tam yirmi sekiz kişiydik, fakat ertesi gün tam ayrılırken aramıza iki kişi daha katıldı. Gilberto Capote ve Nicolas adındaki bu adamlar eskiden Batista Ordusu'nda bulunmuşlar ve sonunda özgürlük için çarpışmak üzere Sierra'ya gelmişlerdi. Bunları getiren Aristides Guerra'ydı. Aristides bize sonradan muazzam yararları dokunan ve bölgeyle irtibatımızı sağlayan adamlarımızdan birisiydi. Kendisine «El Rey del Condumio - Oburlar şahı» lakabını takmıştı. Aristides'in bize sayılmıyacak kadar çok hizmetleri dokundu. Bayamo'dan hareket bölgemize kadar katır kervanları selamete getirmek gibi, çok kereler düşmana karşı doğrudan doğruya çarpışmaktan daha tehlikeli sayılabilecek işler başardı.

Yürüyüşümüz sırasında aramıza yeni katılanları silahlarına alıştıрмаğa çalışıyorduk. Onlara tüfeğin nasıl tutulduğunu, nasıl doldurulacağını, nasıl boşaltılacağını ve tüfekte kurşun olmaksızın nasıl ateş talimi yapılacağını gösteren iki eski asker vardı aramızda. Fakat bu dersler sırasında öğretmenlerden birisinin sahiden kurşun yakması üzerine kendisini bu görevden çekti ve göz hapsine aldı. Bu davranışımız eski askeri oldukça kederlendirmişti. Yüzünde öyle hüznü bir ifade belirmişti ki, bu nu usta bir aktörün bile yapması imkansızdı. Daha sonraları bunlar yürüyüşe dayanamayıp Aristides'le birlikte yanımızdan ayrıldılar. Fakat Gilberto Capote bir süre sonra bize yeniden döndü ve Pino del Agua'da kahramanca döğüşerek öldü.

Kamp olarak kullandığımız Polo Torres'in La Mesa'daki evinden ayrılarak Tutto Almeida adın-

daki bir köylünün rehberliğinde yola koyulduk. Gayemiz La Nevada'ya vardıkdan sonra El Turquino'nun kuzey yamaçlarını aşarak Fidel'e kavuşmaktı. Bu yönde yürürken, bizi görür görmez kaçmağa çalışan iki köylüye rastladık. Arkalarından hayli koştuğumuz bu köylüleri yakaladığımızda, bunların Moya soyadını taşıyan iki zenci kızı olduğunu gördük. Adventist tarikatına mensup oldukları için o sırada her türlü şiddet hareketini reddeden bu zenci kızları, daha sonra bize bütün savaş boyunca yardımcı olmaktan çekinmediler.

Zenci kızlara rastladıktan sonra karnımızı büyük bir iştahla doyurduk ve dinlendik. Gelgelelim, La Nevada'ya ulaşmak üzere Malverde'den geçerken bu bölgede düşman kuvvetlerinin bulunduğunu öğrenince biraz keyfimiz kaçtı. Kısa bir tartışmadan sonra, bizim küçük kurmay heyetiyle kılavuzlarımız, geriye dönüp doğrudan doğruya El Turquino üzerinden gitmemize karar verdiler. Bu yol çok daha sert olmasına rağmen, içinde bulunduğumuz koşullar altında, hiç olmazsa daha tehlikesizdi.

Bu sırada transistorlu küçük radyomuzdan da can sıkıcı haberler aldık. Bu haberlere göre, Estrada Palma bölgesinde yoğun çarpışmalar olmaktaydı ve Raul da fena halde yaralanmıştı. Bu haberlere inanıp inanmamakta da tereddüt ediyorduk; çünkü böyle haberlere güvenmememiz gerektiğini tecrübeyle öğrenmiştik. Fidel'e en kısa zamanda ulaşabilmek için adımlarımızı hızlandırdık. Gece de yürüyüşümüze devam ettik. Gecenin bir kısmını da, İspanyol asıllı olduğundan El Vizcaino adını taşıyan ve tek başına yaşayan bir köylünün evinde geçirdik. El Vizcaino, El Turquino dağının eteklerindeki küçük bohio'sunda tek başına yaşıyordu, bir taşın al-

tındaki küçük bir çukurda dikkatle sakladığı marksist kitaplardan başka da hiçbir dostu yoktu. Bu bölgedeki pek az insan tarafından bilinen marksist militanlığını ortaya koyarak bize hangi yolu izlememiz gerektiğini gösterdi. Böylelikle ağır ağır ilerlemeye devam ettik. Yürüdükçe Sinecio'nun yaşadığı, bildiği yerlerden adamakıllı uzaklaşıyorduk. İlerledikçe bir sürgün haline gelen, fakat köylü kişiliğini de hala muhafaza etmek isteyen Sinecio için bu durum çok azap vericiydi. Dinlenmek için mola verdiğimiz bir sırada, aramıza yeni katılanlardan Cuervo Remington tüfeğiyle nöbet tutarken, Sinecio Torres elinde başka bir tüfek olduğu halde nöbet yerine gitmiş. Ben yarım saat kadar sonra bunu duyunca derhal peşlerine düştüm, çünkü Sinecio'ya hiç güvenim kalmadığı gibi bu tüfekler o sıralarda bizim için büyük değer taşıyordu. Nöbet yerine vardığımda ikisinin de firar etmiş olduklarını gördüm. Bandreas'la Pardo, kaçakların yanında ağır silahlar bulunduğunu akıllarından çıkarmıyarak Sinecio'yla Cuervo'nun peşine düştüler, fakat ikisine de rastlayamadılar.

Kuvvetlerimizin moralini yerinde tutabilmek çok güçtü. Silahlarımız eksikti, ihtilalin lideriyle doğrudan doğruya temasa geçemiyorduk, yolumuzu tam olarak bilmiyorduk, üstelik hayalimizde ve guajiro'ların hikayelerinde dev gibi büyüyen düşmanlarla sarılı idik. Şehirlerden yeni katılanların isteksizliği ve Sierra'da karşılaşılan binbir güçlüğü hiç alışık olmamaları, bizim küçük kuvvetimizde devamlı olarak moral bozukluğu yaratıyordu. Bu arada «El Mexicano» adında birisi bir firar hareketi düzenledi. Bugün bu adam, ihtilale ihanet etmiş bir alçak olarak Miami'de yaşamaktadır.

Bu firar tertibinden, Yoldaş Hermes Leyva'nın ihbarıyla haberim oldu. Hermes'le Joel Iglesias kardeş çocuklarıydılar. Bu sorunu görüşmek için bir toplantı tertitledim. Toplantıda El Mexicano, bütün ecdadı üzerine yemin ederek, yanımızdan ayrılırken kaçmayı hiç aklına getirmediğini, bizi ele verenleri yakalayıp öldürmek için küçük bir gerilla kuvveti kurmağa teşebbüs ettiğini, zira bizim çok hareketsiz olduğumuzu söyledi. Ama gerçek niyeti, bizi ele verenleri paraları için öldürmekti. Bu ise düpedüz bir eşkiyalıktı. Bu olayı izleyen El Hombrito'daki çarpışmada tek kaybımız Hermes olduğundan, hepimiz, Hermes'i, kendisini ele verdiği için El Mexicano'nun öldürdüğünden şüphelenmiştik, fakat bunu ispatlamak için elimizde delil yoktu.

Kısa fakat zorlu yürüyüşlerden sonra Las Cuevas yakınlarında, El Turquino'nun batı yamacında Palma Mocha bölgesine ulaştık. Bu bölgedeki guajiro'lar bizi çok iyi karşıladılar. Ben şimdi büyük şevkle çalıştığım yeni mesleğim sayesinde, yani «dişçi» olarak köylülerle doğrudan doğruya temas kurabiliyordum. Karnımızı doyurup gücümüzü yeniden kazandıktan sonra, Palma Mocha'yla El Infierno'nun daha alışık olduğumuz bölgelerine doğru hareket ettik. Bu bölgelere 15 Haziran'da vardık. Orada, bölge köylülerinden Emilio Carrera, Yoldaş Lalo Sardinias'ın yakınlarında bir yerde pusuda beklediğini söyledi. Bu köylü, bir düşman keşif koluna baskın yapılması halinde kendi evinin de tehlikeye gireceğinden korkmaktaydı. 16 Haziranda, Fidel'in alayından ayrılmış olan Lalo Sardinias'ın komutasındaki takımla karşılaştık. Lalo başlangıçta bize şehirden ihtiyacımız olan malzemeleri getiren bir tüccardı. Sonradan ihtilale neden katılmak zorun-

luluğunu duyduğunu anlattı. Bir defasında baskına uğrayınca bir adamı öldürmek zorunda kalmış, böylece istese de istemese de gerillacı olmuştu. Lalo'ya o civarda Sanchez Mosquera komutasındaki düşman kuvvetlerinin öncüsünü bekleme talimatı verilmişti. Dikkatli Sanchez Mosquera'nın Palma Mocha nehri bölgesine yeniden girdiğini, Fidel'in adamları tarafından çevrilmek tehlikesiyle karşı karşıya kaldığı halde El Turquino'yu hızlı yürüyüşle aşip dağın öte yanına varmak suretiyle çemberden sıyrıldığını öğrendik.

Düşman kuvvetlerinin bize yakınlığını zaten biliyorduk. Çünkü birkaç gün önce, bir bohio'ya yaklaşırken düşman askerlerinin bir gün öncesine kadar işgal ettikleri siperleri görmüştük. Görünüşte düşman kuvvetlerinin bize karşı yürüttükleri devamlı saldırının delilleri gibi gözükten bu işaretlerin, gerçekte Batista kuvvetlerinin çekilmekte olduklarını gösterdiğinden zerre kadar şüphemiz yoktu. Sierra'daki harekatta artık nitelik bakımından bir değişim ortaya çıkmıştı. Düşmanı çevirecek ve yoketme tehdidi altında çekilmeğe zorlayacak kadar güçlenmiştik.

Düşman bunu çok iyi anlamış olduğundan Sierra'ya ancak tek tük saldırılarda bulunuyordu. Fakat düşman subaylarının en inatçısı, en saldırganı, en kanlısı, 1957 yılında basit bir teğmen iken ertesi yılın Haziran ayındaki genel düşman saldırısından sonra albaylığa yükseltilen Sanchez Mosquera'ydı. Mesleğinde çok çabuk ve parlak bir şekilde yükselmiş olan Mosquera, aynı zamanda kendi kesesini doldurmayı da ihmal etmemişti, çünkü kuvvetleriyle birlikte Sierra labirentine her girişinde köylüleri insafsızca soyuyordu.

İkiyüze yakın bir gerilla kuvveti... Disiplinli, morali daha yüksek, ve silahla mücehhez. Bazısı yeni. İnsan baktıkça, doyamıyor, daha bakası geliyor. Daha önce sözünü ettiğim Sierra'daki niteliksel değişimin şimdilerde daha bir farkına varıyor insan. Yanımız, yöremiz buram buram özgürlük kokuyordu. Geceleri korkusuzca yüksek sesle konuşabiliyor, hamaklarımızda o yandan bu yana sere serpe dönebiliyorduk. Artık her an herşey için tedbir almak gerekli değildi. Tüm bunlardan da önemlisi Sierra'daki köylere gidip, köylülerle daha yakın ilişkiler kurma hakkı verilmişti bizlere. Eski yoldaşların gösterdiği sıcak ilgi, kalbimizi sevgiyle doldurmuş, coşturmuştu.

O sıralar Adanın «prima donnaları» Felipe Pazos ve Raul Chibas adlı iki kişiydi. Tüm aykırı yaratılıştaydılar. Chibas'ın kardeşi Eddie, kişiliğiyle ülkede sembol olmuş bir insandı. Raul bu sembolün kanatları altında geçinip gidiyordu. Ne ze-

kiydi, ne akıllıydı ve ne de etrafını doyuracak bir etkenliği vardı. Kardeşinin faziletlerinden bir teki ne dahi sahip değildi. Ortodoks Partisinin bayağı sözü edilen bir adamı olmasının nedeni, etliye sütlüye karışmaz, herşeye burnunu sokmaz karakteriydi. Çok az konuşuyordu ve bir an önce Sierra'yı terketmek istiyordu.

Felipe Pazos'a gelince, o da çok ayrı bir kişiliğe sahip, ünlü bir iktisatçıydı. Devlet sektöründe görev almanın (o sıralarda Prio Socarras Hükümeti iktidardaydı) tüm hileye, hurdaya bulaşmak olduğu, geçer akçe yönetimin çalıp çırpıma dayandığı bir kadroda, hele, hele bir Milli Bankanın Genel Müdürü olarak hazineden bir kuruş dahi çalmamış olması, onu ülkede bir namus timsali yapmaya yetmiş de artmıştı bile. Böyle bir kapkaç döneminde lekelenmeden kalabilmek oldukça güç bir şey diye düşünebilir insan. Bir bakıma doğrudur da bu. Kendi işinden başka bir işe karışmayan, ülkenin talan edildiği bir sıra, kayıtsız bir gözlemci olarak kalan bir bürokrat için doğrudur tabii! Fakat yaşamış olduğu dönem içinde, yapılan rezaletleri hergün lanetlemeyen, bunlara karşı kayıtsız kalan bir ihtilalci düşünülebilir mi? İşte Felipe Pazos bu düşünülmesi imkansız işi, büyük bir cambazlıkla başardı ve Batista'nın hükümet darbesinden sonra Milli Bankanın müdürlüğünden, başında bir namus halesi olarak ayrıldı. Yani şerefiyle, zekasıyla ve büyük bir iktisatçının allah vergisi kabiliyetleriyle. Ve büyük bir küstahlıkla, Sierra'ya gelip Harekatın başına geçmek istedi. O küçücük Makyewel zekasına göre, memleketin kaderini elinde tutacak tek insandı o. Harekete ihanet etmek fikri belki de daha o zamanlar kafasında yer almaya başlamıştı. Belki de daha

sonraları böyle düşünmeye başladı. Fakat her ne olursa olsun, davranışlarında hiçbir zaman açık ve samimi değildi. Az sonra ayrıntılarıyla üzerinde durduğumuz ortak bildiriye arkasını yaslayarak, kendisini 26 Temmuz Hareketinin Miami'deki temsilcisi olarak ilan etti. Bu yoldan da Cumhuriyetin geçici cumhurbaşkanı olmayı tasarlıyordu. Geçici hükümetin başına getirilecek olan Prio, böylece kendisine her bakımdan sadık ve yararlı bir Cumhurbaşkanıya sahip olacaktı.

O sıralar oturup iki çift laf etmeye bile zaman ayıramıyorduk. Buna rağmen Fidel, bir ara, bildiriye çok daha sert hale getirmek için çalıştığını, daha önce karar altına alınmış ilkelere asla taviz verilemeyeceğini açıkça belirtmek istediğini söyledi. Fakat bu örümcek kafalı, duygusuz iki adam ortaklıkta ayağa dolaştığı sürece, halkı bir ayaklanmaya çağdırmak oldukça çetin işti.

Temel ilke olarak bildiri özellikle şu önemli hususlar üzerinde duruyordu: **«Tüm muhalefet partilerini, sivil kurumları, ve devrimci güçleri içine alan geniş bir devrimci cephenin yaratılması.»**

Bu temel ilkenin ardından birtakım teklifler sıralanıyordu: «Ortak mücadele için devrimci bir sivil hükümetin kurulması.» «Geçici Hükümete başkanlık etmek üzere birisinin tayin olunması.» Bildiride ayrıca bu Devrimci Cephenin başka bir ülkeyi, Küba'nın içişlerini ilgilendiren müzakerelerde yardıma çağırılmayacağı, kendiliğinden olacak böyle bir yanışmayı da asla kabul etmeyeceği belirtiliyordu. Bildiri «Ne biçimde olursa olsun, hiçbir askeri cuntanın Cumhuriyetin geçici hükümeti olarak kabul edilmeyeceğini» de özellikle açıklıyordu. Alınan karar, orduyu politika dışı tutmaktı. Fakat ortak

cephe orduya bütünlüğünü koruyacağı konusunda tam bir teminat veriyordu. Seçimler bir yıl sonra yapılacaktı. Geçici hükümetin bağlı kalmak zorunda olduğu programa göre sivil yada askeri bütün siyasi suçlulara özgürlükleri verilecek radyo ve basın için haberleşme özgürlüğü mutlak teminat altına alınacak, bireysel, sosyal bütün haklar anayasa ile korunacak, önce mahalli idarelere danışıldıktan sonra geçici belediye başkanları tayin edilecek, karaborsanın kökü kurutulacak, devlet örgütlerinin verimini artıracak tedbirler alınacak, idareciler yetiştirmek üzere kurs programları hazırlanacak, sendikalarda demokratik ilkeler yürürlüğe konulacak, bütün sanayi kuruluşlarıyla, sendikalarda hür seçimlere gidilecek, yurttaşların topluma ve kendi ülkelerine karşı olan görevleriyle haklarının önemini belirtecek bir eğitim programıyla, okuma yazma bilmeyenlere, okuma yazma öğretecek yoğun bir kampanya hemen yürürlüğe konulacak, bütün kamu toprakları dağıtılacak ve üzerinde ekim yaptıkları topraklar ister devlet, ister kişilere ait olsun, eski sahiplerine tazminat ödenerek yarıcılarının, kirali toprakta ekim yapanların, toprağa yerleşmiş olanların bağımsız üreticilere dönüşümü için bir toprak reformu uygulanacak, Küba parasının değerini korumak üzere sağlam bir mali politika benimsenecek ve böylelikle milli kredi üretim alanına kaydırılacak, sanayileşme hızlandırılacak, yeni iş alanları açılacak.

Bunlara ayrıca iki önemli madde daha eklenmişti: Küba halkının özgürlük çağrısı etrafında birleşeceklerini bütün dünyaya göstermek üzere, tarafsız, dürüst, temiz ve liderlik yeteneklerine sahip, ayrıca bu çağrıyı sembolleştirecek bir Küba'lı-

nın vakit geçirmeksizin Cumhuriyetin geçici hükümetinin başına getirilmesi. Bugün Küba'da bu görevi yerine getirebilecek yeterince insan vardır. (Tabii ki, bu bildiriye imzalayanlardan Felipe Pazos, kalbinde bu görev için yeterli sayıda değil, ancak bir tek adamın bulunduğu, onun da kendisi olduğuna inanıyordu.) İkinci madde ise şuydu: Geçici başkan partiler üstü kalacak, tamamen tarafsız ve dürüst seçimlerin yürütülmesini sağlamak bakımından, siyasi olmayan kurumlarca seçilecek.

Bildiride ayrıca şu husus da özellikle belirtilmişti: «**Bütün bunları tartışmak üzere Sierra'ya kadar gelmek gerekli değildir. Biz Havana'da, Meksika'da, yada herhangi başka bir yerde temsil olunabiliriz.**»

Fidel bildirinin hazırlanması sırasında, tarım reformunun daha açık seçik ortaya konulması konusunda ısrar ettiyse de bu iki ilkel insanın artık taşlaşmış kafalarını etkilemek hemen hemen imkansızdı. «Tüm kamu topraklarının dağıtılmasını sağlayacak bir toprak reformunun ana hatlarının belirtilmesini» Diario de la Marina bile destekleyebilirdi. Bildirinin incisi ise «**eski sahiplere tazminat ödenerek**» deyimiydi.

Bildiride öne sürülen hususların bir kısmı ihtilal hükümeti tarafından ilk tasarlandığı şekilde yürürlüğe konulmadı. Bununla beraber burada belirtelim ki, düşmanlarımız bildiride üstü kapalı bir şekilde varılan anlaşmayı Sierra'nın yetkisini tanımamak suretiyle ihlal ettiler ve geleceğin ihtilal hükümetini, emrivakiler karşısında bıraktılar.

Ashında bildiride varılmış gibi gözükene anlaşma, hiçbirimizi doyuracak nitelikte değildi. Fakat o günün şartları gözönünde tutulursa, istediğimiz gi-

bi olmadıysa da, bildiri gene gerekli ve ilerici olması bakımından işimize geliyordu. Özü ne olursa olsun, ihtilalci gelişimi engelliyeceği yere kadar gelir, ondan sonra kaldırılır rafa konurdu. İş oraya kadar bile varmadan, düşmanlarımız ihanetleriyle, bu bizi rahatsız edici taviz bağlarını koparmamıza ve halka gerçek yüzlerinin ne olduğunu göstermemize yardım ettiler.

Yapmayı düşündüklerimizle, bildiride açıkladığımız program arasında büyük farklar olduğunu biliyorduk. Hattâ böyle bir program, bizim çabalarımızı bir dereceye kadar da sınırlıyordu. Bütün bu tavizlerden bir tek şey öğrenmiştik. Sierra Maestra'da istediklerimizi yapmak imkansızdı. Çünkü uzun süredir askeri gücümüzü ve halkın Fidel'e duyduğu güveni kendi aşağılık amaçlarına alet etmek isteyen dostlara, belirli bir süre de olsa, dayanmak zorunda olduğumuzu biliyorduk. Artık bu alçakların niyeti açıkça belli olmuştu. Bu alçaklar kompradorlar aracılığı ile Kuzeyli efendilerine bağlanan emperyalizmi Küba'da yaşatmak istiyorlardı.

Bildirinin olumlu olan yanları da yok değildi. Sierra Maestra'yı ön plana alıyor ve şöyle diyordu: «Sierra konusunda Hükümetin yaptığı menfi propagandaya kimse aldanmamalıdır. Sierra Maestra çoktan beri özgürlüğün yıkılmaz bir kalesi olup, bütün vatandaşların kalbinde yer etmiştir. Halkın bize gösterdiği inanç ve güveni Sierra'da nasıl ödememiz gerektiğini çok iyi bilmekteyiz.» Esasında bunu sadece Fidel biliyordu. Öteki ikisi Sierra Maestra'daki mücadelenin gelişimini seyirci olarak izleyecek güçte dahi değillerdi ve zaten bir süre sonra dağlardan ayrıldılar. Chibas Batista polisi tarafından başına uğratıldı ve biraz okşandıktan sonra kapağı

yakın arkadaşı ile beraber Amerika Birleşik Devletlerine attı.

Satılmışlar oynadıkları oyunu çok iyi hesaplamışlardı. Küba oligarşisinin en namlı üyelerinden bir grup, Küba'nın özgürlüğü adına Sierra Maestra'ya gelecek, gerillacıların başıyla ortak bir bildiri yayınlayacaklar ve ondan sonra diledikleri gibi at oynatmak üzere Miamiye gideceklerdi. Herşeyi iyice düşünüp taşınmışlardı ama, kavrayamadıkları bir tek gerçek vardı: Siyasi manevra, tarafların gücüne bağlı olarak gelişir. Taraflardan biri kendileriydi, öteki ise silahlı Küba halkı. Gerilla ordusunun mutlak güvenine sahip liderimizin çabuk harekete geçişi bu dolabın daha da gelişmesini önledi ve birkaç ay sonra anlaşmanın sonuçları Miami'de belli olunca, düşman felce uğradı. Bu yenilgi üzerine, bizi bölücülük ve kendi irademizi keyfi olarak Sierra'dan uygulamaya çalışmakla suçladılar. Düşman kurnaz numarasını yutturamayınca taktiğini değiştirmek zorunda kaldı. Caracas antlaşması adı altında yeni bir tuzağın hazırlıklarına giriştiler.

Bildirinin tarihi 12 Temmuz 1957 idi ve gazetelerde yayınlanmıştı. Bizim için bu bildiri almakta olduğumuz yol üzerinde küçük bir moladan başka bir şey değildi. Biz gerillacılar, istibdat ordusunu savaş alanında yenilgiye uğratmak olan temel görevimize devam edecektik. O günlerde benim komuta edeceğim yeni bir birlik kuruldu. Artık yüzbaşydım. Bu arada başka terfiler de oldu. Ramiro Valdes yüzbaşılığa yükseltildi ve kendi takımıyla benim komuta ettiğim kuvvetlere verildi. Başka bir takıma komuta eden Ciro Redondo da yüzbaşı olmuştu. Birliğimde üç takım bulunmaktaydı. Birinci takım aynı zamanda öncülere liderlik eden ve müf-

rezenin komutanı olan Lalo Sardinas'ın komutasındaydı. Benim komutam altındaki kuvvetlere «**çulsuz köylüler**» adı verilmişti. Değişik kıyafetler içinde, değişik silahlar taşıyan yetmiş kişiydik. Adamlarımın herbiriyle ayrı ayrı iftihar ediyordum. Birkaç gece sonra bu iftihar yerini büyük bir gurura bırakacaktı. Kendimi ihtilalle sarmaş dolaş hissedecek ve adamlarımın her türlü övgüye ve terfiye hak kazandıklarını gösterebilmek için yerimde duramaz olacaktım. «Carlos»a (Frank Pais'in takma adı) tebriklerimizi ve en iyi duygularımızı bildiren bir mektup yazdık. Mektup, gerilla ordusunda okuma yazma bilen bütün subaylar tarafından imzalandı. (Sierra köylülerinin yazı yazmakla başları pek hoş değildi ve ayrıca gerilla gücümüzün büyük bir kısmı bu gibi yoldaşlardan kurulmuştu.) Mektup yazılırken iki sütun bırakılmıştı. Biri imza, öteki rütbe için. Sıra bana geldiğinde Fidel sadece «**Binbaşı yaz!**» diye emir verdi. Böylece törensiz, şölensiz, beklenmedik bir anda Gerilla Ordusu İkinci Birlik Komutanı Binbaşı Guevara oldum. Bu birlik daha sonra Dördüncü Birlik adını alacaktı.

Gerillacılar Santiago'da kendileri için kahramanca döğüşen, onlara ihtiyaçları olan malzemeleri gönderen ve üzerlerindeki yükü kısmen hafifleten şehirli kardeşlerine yazdıkları mektubu, şimdi hangisi olduğunu pek hatırlayamadığım bir köylü kulübesinde hazırladılar. Garip, anlaşılmaz bir kibirlilikle, dünyanın en gururlu insanlarından biri gibi hissediyordum kendimi. Rütbe işaretim olan küçük yıldız Manzanillo'dan ısmarladıkları bir kol saati ile birlikte bana, Celia tarafından verilmişti. Binbaşı olarak ilk görevim Sanchez Mosquera'yı kuvvetlerimle kuşatmaktı. Fakat maalesef bu al-

çakların alçağı, canavar adamla karşılaşmak mümkün olmadı, çünkü bizim bulunduğumuz bölgeden çoktan ayrılmıştı.

Yürümekte olduğumuz El Hombrito bölgesinde artık iyiden iyiye karargahtan uzaklaşmıştık. Kendi başımıza bir şeyler yapabileceğimizi ispatlayabilmek bakımından gelecek için planlar yapmaya koyulduk.

Bir yandan da yaklaşmakta olan 26 Temmuz gününü kutlama hazırlıkları yapıyorduk. Fidel, kendime göz kulak olmam şartıyla, beni hareketlerimde serbest bırakmıştı. Son toplantımızda, bugün İhtilal Ordusu Genel Kurmay Başkanı olan Doktor Sergio del Valley'le tanıştık. Sergio o günlerde bizim kuvvetlerimizin yeni doktoru olarak göreve başlamıştı ve Sierra'da imkanların elverdiği kadar yararlı olmaya çalışıyordu.

Varımız yoğumuzla varolduğumuzu gösterebilmek için elimizden gelen herşeyi yapmamız gerekiyordu. Daha önce ovalık bölgede çarpışan yoldaşlarımız birçok aksiliklerle karşılaşmışlardı. Miranda Şeker Fabrikasının bulunduğu bölgede açılacak yeni bir cephe için saklanmış olan silahlar polisin eline geçmiş ve polis aralarında Faustino Perez'in de bulunduğu birçok yiğit lideri hapse tıkmıştı. Bilindiği gibi Fidel kuvvetlerimizin bölünmesine başından beri karşı olmuş, fakat şehir hareketinin ısrarı karşısında fikrini değiştirmek zorunda kalmıştı. Bu silahların polisin eline geçmesi, Fidel'in görüşünün ne kadar yerinde olduğunu açıkça ortaya koyuyordu. Bu olaylar üzerine genişlemekte ve büyümekte olan gerilla kuvvetlerini mümkün olduğu kadar Sierra Maestra etrafında toplamaya çalıştık.

İş başa düşünce, insan yeni yeni sorunların daha iyi farkına varıyor. Bundan sonra gireceğimiz bütün çarpışmalarda başarılı olabilmek için, katı bir disiplini tartışmasız uygulamamız, komutanları seçmemiz ve bir Kurmay heyeti teşkil etmemiz gerekiyordu. Adamlarımızın bir kısmındaki disiplin yetersizliği göz önüne alınırsa bunun hiç de kolay bir iş olmayacağı hemen ortaya çıkacaktır.

Müfrezelerin kurulmasından hemen sonra Santiago'ya görevli olarak giden, çok sevdiğimiz yoldaşımız Teğmen Maceo çarpışmada öldüğünden kendisini bir daha göremedik.

Bu arada aramızdan bazıları terfi ettirildiler: Raul Castro Mercader'le William Rodriguez teğmenliğe yükseltildiler. Bu gibi işlemlerle küçük gerilla kuvvetimizi belirli bir düzene sokmaya çalışıyorduk. Bir sabah adamlarımızdan birinin, gerçekten çok perişan halimizde bizim için çok değerli olan 22 kalibrelik tüfekle kaçtığını öğrendik. Ara-

mızdaki adı «El Chino Wong» olan kaçak, öncü grubundan olup, ihtimal Sierra'nın eteklerinde bulunan kendi köyüne gitmişti. Arkasından iki kişi gönderdik. Fakat İsrail Pardo'yla Banderas elleri boş geri dönünce umudumuz iyice kırıldı. Araziyi çok iyi tanıdığından, hem maddi, hem de manevi gücünü gerektiğinde çok kısa zamanda toparlayabilen İsrail'e benim yanımda özel işlemlerde bulunma görevi verildi.

Elimizdeki imkanlara kıyasla oldukça cüretli sayılacak bir plan hazırlamaya başladık. Bu plana göre önce gece vakti Estrada Palma'ya saldıracak, sonra yakındaki Yara ve Veguitas köylerindeki düşman garnizonlarını ele geçirecek ve aynı yoldan dağa dönecektik. Baskın'ın bize sağladığı üstünlüğe güvenerek tek bir saldırıyla, üç karargahı ele geçirebilecektik. Fazla kurşun harcamadan atış talimi yaptık ve hem çok eski, hem de çok yıpranmış Madzen otomatik tüfeğinden başka bütün silahlarımızın iyi durumda olduklarını tesbit ettik. Kısa bir mektupla durumu Fidel'e bildirdik ve planı onaylayıp onaylamadığını sorduk. Kendisinden bir cevap alamadık, fakat 27 Temmuz tarihinde Raul Castro tarafından yönetilen bizden ayrı ikiyüz kişilik grubun Estrada Palma'ya saldırdıklarını radyoda verilen resmi rapordan öğrendik.

Bohemia dergisi, sansüre uğramamış olan birinci baskısında, gerillacılar tarafından Estrada Palma'daki hasarları, bu arada eski kışlaların yakılıp yıkılmasını anlatan bir yazı yayınladı. Bu yazıda aralarında Fidel Castro'yla Celia Sanchez'in de bulunduğu bütün ihtilalcilerin dağdan indikleri anlatılmaktaydı. Bu gibi olayların hepsinde olduğu gibi, gerçeğe masal birbirine karışmış ve gazeteci-

ler bunları birbirinden ayıramamışlardı. Gerçekte saldırı ikiyüz kişiden çok daha az bir grupla yapılmış ve o günlerde yüzbaşı olan Guillermo Garcia tarafından yönetilmişti. Düşmanla yüz yüze bir çatışmaya girilmemişti. Çünkü kendi mevzilerine güvenmeyen ve 26 Temmuzda mutlak bir saldırı bekleyen Barreras, saldırıdan çok kısa bir süre önce Estrada Palma'dan ayrılmıştı. Bir bakıma Estrada Palma saldırısı boşa gitmiş sayılırdı. Bu saldırıyı izleyen günlerde düşman askerleri bizi adım adım takibe başladılar. Henüz tam anlamıyla düzenli bir birlik olamadığımızdan, San Lorenzo yakınlarında uyuyan bir adamımız düşman tarafından esir alındı. Bu haberi alır almaz derhal harekete geçtik. 26 Temmuzdan sonra etraftaki başka kışlalara saldırmaya ve bu arada köylüler arasında ihtilal ruhunu canlı ve dipdiri tutmaya karar verdik.

Maestra'ya doğru yürüyüşe devam ederken kaçaklarımızın ardından gönderdiğimiz iki kişiden birisi La Jeringa yakınlarında bize yetişti ve şunları anlattı: Kaçakları ararken, öteki adam gerçekte kendisinin «El Chino Wong» un samimi bir arkadaşı olduğunu, ona ihanet edemeyeceğini söylemiş ve geriye dönen yoldaşını kendisiyle birlikte kaçıp bir daha gerillacılara dönmek için kandırmaya çalışmış. Bunun üzerine görevine sadık yoldaş, arkadaşını önce bu niyetinden vazgeçirmeye çalışmış, fakat ikna edemeyince, yeni kaçağı öldürmek zorunda kalmış.

Yoldaşın anlattıklarından sonra bütün arkadaşlarımı bu olayın olduğu bölgeye bakan bir tepe üzerinde topladım. Olanları bir defa da ben anlattım. Bunun ne anlama geldiğini ifade ettim. Kaçmanın

ve hele ihtilale ihanet etmenin ölüm olduğunu ve bu ağır cezanın nedenlerini bir bir açıkladım. Nöbet yerini terketmeye cüret etmiş adamın cesedi önünden, birer birer hiç konuşmadan geçtik. Adamlarımızdan bir kısmı henüz ölümle karşı karşıya gelmemişlerdi. Belki de ihtilalden çok bu ölüye karşı kişisel duygularla bağlıydılar. Bunda bilinçli olmayışlarının etkisi büyüktü. Çok güç şartlar altındaydık. Bu bakımdan ölüyü bir ibret olsun diye kullandık. Şimdi aradan şu kadar zaman geçtikten sonra bu ihaneti işleyen adamın ismini açıklamak yersiz. Yalnız şu kadarını söyleyelim ki, bulunduğumuz bölgenin fakir ve genç köylülerinden birisiydi.

Artık çok iyi bildiğimiz yerlerden geçiyorduk. 30 Temmuz'da Lalo Sardinas Madencilik Bölgesinde tüccarlık yapan Armando Oliver adında eski bir arkadaşı ile ilişki kurdu. California bölgesi yakınlarında bu adamla, Jorge Abich'le buluştuk. Minas ve Bueycito'ya saldırmak niyetinde olduğumuzu anlattık. Başkalarına planlarımızı ele verip, sırlarımızı açıklamak elbette tehlikeliydi. Fakat Lalo Sardinas bu yoldaşları tanıyor ve onlara güveniyordu.

Armando, Casillas'ın her Pazar günü bu civarlara geldiğini söyledi. Evinden barkından uzak askerlerin vazgeçemedikleri adetlerinden biri, buldukları bölgelerde hemen kendilerine bir yavuklu edinmektir. Onun da bir yavuklusu vardı. Tabii ki buralara geldiğimiz anlaşılmadan bir saldırıya geçmeyi ve şansımız yaver giderse Casillas'ı da diri diri ele geçirmeyi tercih ediyorduk. 31 Temmuz gecesi saldırıya geçmeye karar verdik. Bize kamyon, kılavuz ve Bueycito yoluyla Manzanillo - Bayamo yolunu bağlayan köprüleri uçuracak bir mayını

bulma görevini Armando Oliver üzerine almıştı. Ertesi gün öğleden sonra saat ikide yürüyüşe başladık. Maestra'nın tepesine varmamız iki saat sürdü. Tepede arazi teçhizatımızdan başka bütün yüklerimizi bıraktık ve sakladık. Uzun süre yürüdükten sonra bir sıra evin yanından geçtik. Bunların birinde bir eğlenti vardı. Herkesi dışarıya çağırdık ve onlarla konuşarak burada olduğumuzun duyulması halinde, kendilerini sorumlu tutacağımızı açıkça belirttik. Bundan sonra daha da sık adımlarla yolumuza devam ettik. Aslında konuştuğumuz köylülerin düşmanla hemen bir temas kurmaları imkansızdı. Çünkü o günlerde Sierra Maestra'da telefon yada herhangi bir haberleşme olanağı yoktu. Düşmana bizi gammazlamak isteyen birisinin de bizden önce oraya varabilmesi için koşması gerekiyordu.

Bir süre sonra bize kullanmamız için bir kamyonet veren yoldaş Santiesteban'ın evine vardık. Bu kamyonete ilave olarak, Armando Oliver'in gönderdiği iki kamyonumuz daha vardı. Böylece bütün adamlarımız kamyonlara bindirilmiş olarak (Lalo Sardinias ilk kamyonunda, ben ikincisinde, Ciro'yla takımı da üçüncü kamyondaydı). Minas köyüne üç saatten az bir zamanda vardık. Minas'ta düşmanı biraz gevşek bulduk. Bu bakımdan bizim için en önemli iş Bueycito'ya doğru kimsenin yerinden kılmadamamasını sağlamaktı. Bugün ihtilal ordusunda bir binbaşı olan Teğmen Vilo Acuna'nın komutasında bir artçı mangası bırakarak, adamlarımızın geri kalan kısmıyla Bueycito varoşlarına doğru hareket ettik.

Köyün girişinde bir kömür kamyonunu durdurduk ve adamlarımızdan birisiyle birlikte düşman muhafızlarının nöbet tutup tutmadıklarını öğ-

renmeye gönderdik. Çünkü bazan Bueycito'ya girişte düşman karakolları Sierra'dan gelen herşeyi durdurup kontrol ediyorlardı. Fakat ortalıkta kim-
senin olmadığını bütün nöbetçilerin mışıl mışıl uyuduklarını öğrendik.

Planımız basit fakat oldukça iddialıydı. Lalo Sardinias kışlaya batı yönünden saldıracak, Ramiro'yla takımı binayı kuşatacaklar, Ciro kurmay heyetinin makinalı tüfeğiyle önden saldırmaya hazır olacak ve Armando Oliver herşeyden habersizmiş gibi bir otomobille gelecek ve arabanın farlarını muhafızlara çevirdikten sonra yakıp söndürülecekti. İşte tam bu esnada da Ramiro'nun adamları önlerine geleni esir alarak kışlayı ele geçireceklerdi. Ayrıca, kulübelerinde uyuyan bütün nöbetçilerin esir alınması için de bazı tedbirler almamız gerekiyordu. Sonradan Pino del Agua'da ölen Teğmen Noda'nın takımı biz ateş etmeye başlayınca kadar yol üzerindeki bütün araçları alıkoyacaktı. Düşman kuvvetlerini tutmak amacıyla Bueycito'yu ana yola bağlayan köprüyü uçurmak üzere William gönderilmişti.

Yaptığımız bu plan gerçekleşemedi. Çünkü adamlarımız araziye hemen hemen hiç tanımıyorlardı ve araziye tanımayan bir birlik için bu hareket gerçekten oldukça güç bir hareketti. Ramiro kendi takımının bir kısmını geceleyin kaybetti ve bulunması gereken yere geç geldi. Beklediğimiz otomobil hiç gelmedi ve adamlarımızı tam mevzie yerleştirirken bazı köpekler havlamaya başladılar.

Ben köyün ana caddesinden ilerlerken, evlerden birinden bir adam çıktı, adamı görür görmez «Dur! Kim var orada» diye bağırdım. Adam beni düşman askerlerinden birisi sanarak kendisini «jan-

darma» olarak tanıttı. Tüfeğimi ona yöneltince koşarak tekrar eve girdi ve kapıyı kapadı. Evin içinden jandarmanın telaşından devirdiği iskemlelerin, masaların ve kırılan camların sesi geliyordu. Tuhaf bir sezikle jandarmayla aramda sözsüz bir anlaşmanın olduğunu sanıyordum. Amacımız kışlayı ele geçirmek olduğundan benim ateş etmeme imkan yoktu. Öte yandan jandarma da bağırarak arkadaşlarına haber veremeyecekti. Daha dikkatli ve tedbirli yürümeye devam ettik. Birliğimizin son kısmını mevzilere yerleştirirken köpeklerin havlamasından mıdır, yoksa jandarmayla olan karşılaşmanın gürültüsünden midir nedir bilemiyorum, kışla nöbetçisi ileri doğru fırladı. Ben Thomson'umu, nöbetçi de Grand'ını emniyetten düşürmüştü. İsrail Pardo yanımdaydı. Ben «Dur» diye bağırdım, adam ufak bir harekette bulundu. Bana bu ufak hareket yeter de artardı bile. Onu tam alnından vurmak için tetiği çektim, fakat ateş almadı. Artık tamamen savunmasız bir durumdaydım. Bu durumda İsrail Pardo tetiğe bastı, fakat onun 22 kalibrelik bozuk tüfeği de ateş almadı. İsrail'in hayatını nasıl kurtardığını bilmiyorum. O anda bildiğim tek şey varsa, o da, caddeye ulaşmak için olanca gücümle köşeyi dönüşümdür. Burada benim Thomson'u yeniden ateşe hazır hale getirdim. Bize ateş eden nöbetçi farkında bile olmadan, bizimkilere saldırı işareti vermişti. Etrafından aniden kurşunlar yağmur gibi yağmaya başlayınca dehşete düşmüş ve bir sütunun arkasına sinmişti. Kısa süren çarpışmamızın sonunda, kendisini orada bulduk. İsrail temas kurmak üzere kışlaya doğru ilerlediği sırada silah sesleri kesilmiş ve teslim işareti verilmişti. İlk silah seslerini duyunca Ramirito'nun adamları he-

men çarpışmaya girmişler ve kışlaya arkadan saldırıp kapıdan içeriye mermi yağdırmaya başlamışlardı.

Kışlada altısı yaralı olan oniki muhafız vardı. Biz ise bir kayıp vermiştik. Aramıza yeni katılanlardan yoldaş Pedro Rivera göğsünden vurulmuştu. Adamlarımızdan üçü hafif yaralar alarak işi kolay savuşturmuşlardı. Kışlayı, içinden işimize yarayan şeyleri aldıktan sonra ateşe verdik. Karakol çavuşu ile Oran isimli bir muhbiri de esir alarak kamyonlarla Bueycito'dan ayrıldık.

Yolumuz üzerinde karşılaştığımız köylüler bize soğuk bira ve hafif yiyecek verdiler. Ortalık iyice aydınlanmıştı. Ana yol üzerindeki küçük tahta köprü havaya uçurulmuştu. Son kamyon da geçtikten sonra, bir dere üzerindeki bir tahta köprüyü daha havaya uçurduk. Bu işleri büyük bir ustalıkla yapan mayıncı yeni üye olarak Oliver tarafından getirilmişti. Adı Cristino Naranjo olan bu mayıncı birliğimiz için büyük bir kazançtı. Cristino daha sonraları binbaşılığa kadar yükseldi ve ihtilalin zafere ulaşmasından sonra bir cinayete kurban gitti.

Yolumuza devam ettik. Las Minas'a vardığımızda küçük bir toplantı için mola verdik. O bölgedeki bakkallardan Abich ailesinden birisi, yalvar yakar çavuşla muhbiri halk adına bırakmamız için dilekte bulundu. Biz bu adamları köye düşman askerleri birşey yapmasınlar diye tuttuğumuzu anlatmaya çalıştıksa da, Abich o kadar ısrar etti ki, sonunda ikisini de serbest bırakmaya, halkın güvenliği için teminat aldıktan sonra razı olduk. Sierra'ya yaklaşırken ölü yoldaşımızı kasabanın mezarlığına gömdük. Üzerimizden bu süre içinde sadece birkaç keşif uçağı geçmişti. Kimsenin bizi gözlemediğinden emin olabilmek için bir dükkanın ö-

nünde durduk ve yaralılarımızın bakımını yaptık. Yaralılarından birisi omuzundan oldukça sathi bir yara almıştı. Fakat kurşun adaleyi kesmiş olduğundan tedavisi bayağı güçtü. İkinci yaralı küçük kalibreli bir silahla elinden yaralanmıştı. Üçüncüsünün kafasında bir şiş vardı. Adamlarımızın anlattıklarına göre, silah sesleri ile ürken kışla katırları sağa sola deli gibi çifte atmaya başlamışlar ve bu sırada çifteleriyle çözülen bir sıva parçası bizim yoldaşın kafasına düşmüştü.

Alto de California'da kamyonları bıraktık ve yeni silahları dağıttık. Benim bu baskındaki rolüm o kadar önemli değildi. (Çünkü kaçmak zorunda kalmıştım.) Fakat karakoldaki gıcır gıcır Browning otomatik tüfeğe el koydum. Çünkü Thomson'um ikide birde tutukluk yapıyordu. Dağıtım yapılırken kullanılan kıstas, en iyi silahların en iyi savaşçılara verilmesiydi. Bu arada korkaklık gösterenlere ve mojudos'lara (ıslananlar) da yol vermiştik. Mojudos'lar duyulan ilk silah sesleri üzerine kaçarken nehire düşüp gerçekten ıslananlardı. Görevlerini en iyi yerine getirenler arasında saldırıyı yönetmiş olan Yüzbaşı Ramiro Valdes ve adamlarıyla birlikte bu küçük çarpışmada çok önemli bir rol oynamış olan Teğmen Raul Castro bulunmaktaydı.

Tepelere vardığımızda düşmanın bizi devamlı olarak kuşatmaya çalıştığını, ayrıca bütün haberleşmeye ve yayına sansür konulduğunu öğrendik. Bu arada, devrim için gerçekten büyük bir kayıp olan Frank Pais'in Santiago sokaklarında öldürüldüğünü de öğrendik. Frank'ın ölümüyle, Küba ihtilalinin en temiz, en şerefli evlatlarından biri daha aramızdan ayrılmıştı. Bu cinayet üzerine San-

tiago, Havana ve bütün Küba halkı sokaklarda kendiliğinden oluşan Ağustos Grevine katıldılar. Hükümetin yarı sansürü, mutlak sansür halini aldı. Leyleğin ömrü laklakla geçer kabilinden geveze ve uydurma muhalefetin, sesini kestiği yeni bir döneme girdik. Batista'nın satınaldığı alçakların işlediği cinayetler ülkeye yayıldı ve Küba halkı gerçek bir savaş hazırlığına girişti.

Frank Pais'in ölümüyle gerçek ve yürekli bir savaşçımızı kaybettik. Fakat bu cinayete karşı halkın gösterdiği tepki, yeni güçlerin mücadeleye katılmakta olduklarını ve halkımızın savaş azminin günden güne kuvvetlendiğini ortaya koydu.

Ben Lydia'yla devrimci harekete başladıktan birkaç ay sonra tanışmıştım. Dördüncü Birliğin komutanlığına yeni başlamıştım. Erzak bulmak üzere Sierra Maestra'nın eteğinde, Bayamo yakınlarındaki San Pablo de Yao köyüne gitmiştik. Köyde ilk rastladığımız evlerden birisi bir fırıncının ailesine aitti. Fırın sahiplerinden birisi olan Lydia kırkbeş yaşlarındaydı ve oğlu bizim birliğin bir üyesiydi. Daha ilk dakikadan itibaren Lydia büyük bir şevkle ihtilalci harekete katılmış ve örnek bir şekilde kendini özgürlük savaşına adanmıştı.

Lydia'yı düşündüğüm zaman içimde bu kusursuz devrimci için müşfik bir takdir duygusundan da fazla şeyler buluyorum, çünkü bu kadın benim için özel bir yakınlık göstermiş, kendisini hangi cepheye tayin edersem edeyim benim emrimde çalışmayı herşeye tercih etmişti. Lydia hem hareketimiz, hem de benim için sayılamıyacak kadar çok haber götürüp getirmişti. Santiago'yla Havana'ya bizim en

tehlikeli evraklarımızı komuta ettiği kolun resmi tebliğlerini, çıkarmakta olduğumuz El Cubano Libre (Özgür Küba) adlı gazeteyi götürmüş, Sierra'dan bize kağıt, ilaç gibi ihtiyacımız olan herşeyi her istediğimiz anda getirmişti.

Cesareti öylesine sonsuzdu ki erkek ulaklarımız bile onunla karşılaşmaktan kaçınırlardı. Bunlardan birisinin Lydia hakkında, takdir ve kıskançlıkla karışık fikrini çok iyi hatırlıyorum, bu haberci bana şöyle demişti: «Bu kadın Maceo'dan bile erkek. Fakat sonunda hepimizin ölümüne sebep olacak. Tamamen çılgınca şeyler yapıyor. Biz burada oyun oynamıyoruz.» Fakat Lydia düşman hatlarını kendi bildiği gibi geçmeğe devam etti.

Ben Las Vegas de Jibacoa'daki Mina del Frio bölgesine gönderildiğimde Lydia peşimden geldi. Bu bir süredir komuta ettiği yardımcı kampı bırakmak, canlı ve biraz da sert bir şekilde emrettiği adamlarından ayrılmak anlamına gelmekteydi. Küba'lılar bir kadından emir almağa hiç alışık olmadıkları için Lydia'nın bu sertliği adamları arasında bir güceniklik yaratıyordu. Yao ve Bayamo arasında Cueva'daki kampı bütün üslerimiz arasında düşman hücumuna en açık olanıydı. Burası çok tehlikeli bir yer olduğundan Lydia'yı başka bir yere göndermek istemiştik. Düşman bu kamp yerinin farkına vardıktan sonra, adamlarımız buldukları yeri çok kereler düşman ateşi altında terketmek zorunda kalmışlardı. Bu yüzden Lydia'yı buradan tamamen ayırmak için çaba sarfetmiş, fakat ancak benimle birlikte yeni bir ateş hattına geldiğinde muvaffak olabilmiştim.

Lydia'nın karakterini ortaya koyan olaylardan sanki bugün olmuş gibi hatırladığım birisi şuydu:

En iyi savaşçularımızdan Geilin'in öldürüldüğü gündü. Geilin Lydia'nın ileri karakolunda görevliydi. Bir görevden dönerken Lydia bazı adamların sin-sice Geilin'in bulunduğu ileri karakola doğru ilerlediklerini gördü, mutlaka bir muhbirin haber vermesi üzerine oluyordu bu iş. Bunun üzerine Lydia hiç tereddüt etmeksizin Geilin'e durumu bildirebilmek için havaya ateş etmek üzere 32 kalibrelik tabancasına davrandı, fakat dost eller kendisini tam zamanında engellediler, çünkü Lydia'nın ateş etmesi halinde herkesin hayatı tehlikeye girecekti. Bu sırada düşmanlar ilerleyip, kamp nöbetçisi Geilin'i baskına uğrattılar. Kendisini büyük bir cesaretle koruyan Guillermo Geilin iki defa yara aldıktan sonra, bu canavarların eline düştüğü zaman başına neler geleceğini çok iyi bildiği için hayatına kendi elleriyle son verdi. Düşman askerleri bunun üzerine ilerleyip buldukları herşeyi yaktılar ve ondan sonra kamp yerinden ayrıldılar.

Ertesi gün Lydia'yla karşılaştım. Yüzündeki ifade bu genç savaşçının ölümünden dolayı ne büyük bir keder duyduğunu, ayrıca kendisini engelleyen kişiye beslediği kırgınlığı açığa vuruyordu. «Beni öldürselerdi, keşke, fakat şu delikanlı kurtulsaydı. Ben nasıl olsa yaşlıyım, ama o henüz yirmi yaşında bile değildi» dedi. Bazan Lydia ölümü umursamaz haliyle biraz da övünür gibi gelirdi bana. Bununla beraber ona verilen görevlerin hepsini harfiyen yerine getirmişti.

Lydia benim enikleri ne kadar sevdiğimi bildiğinden bana hep Havana'dan bir yavru getireceğini vaadederek dururdu, fakat içinde bulunduğumuz koşullarda böyle bir vaadi yerine getirmek çok güçtü. Düşman ordusunun büyük saldırısı sırasında,

Lydia kendisine verilen görevleri tam olarak yerine getirdi, Sierra'ya inip çıkarak en önemli evrakları taşıdı, bizim dış dünyayla biricik temas noktamızdı. Kendisine aynı çapta bir başka kadın yoldaş refakat etmekteydi. Adı bütün ihtilal ordusu tarafından hatırlanan ve herkesin bildiği, herkesin saydığı bu kadın yoldaş Clodomira'ydı. Lydia ve Clodomira daima birbirlerinden ayrılamaz kader yolcuları olmuşlar, daima beraberce gidip gelmişlerdi. İstiladan sonra, Las Villas'tan ayrılır ayrılmaz Lydia'ya benimle temasa geçmesini söyledim, çünkü Havana'yla Sierra Maestra'daki karargahımız arasındaki haberleşme esas olarak Lydia vasıtasıyla sağlanıyordu. Geldiğimde Lydia'nın bana yazmış olduğu bir mektup buldum. Bu mektupta bana bir enik bulduğunu ve gelecek seferinde beraberinde getireceğini yazmaktaydı.

Lydia ve Clodomira bir daha gelemediler. Kısa bir süre sonra, bu kadın yoldaşlarla kıyaslandığında bir savaşçı, bir devrimci ve bir insan olarak çok hafif kalan bir adamın güçsüzlüğü düşmana buldukları yeri tespit etme imkanını verdi. Yoldaşlarımız kendilerini kanlarının son damlasına kadar savundular, yakalandığı zaman Lydia yaralıydı. Bu baskından sonra Lydia'yla Clodomira'nın cesetleri ortadan kayboldu. Hiç şüphe yok ki özgürlük savaşında çarpıştıkları son günlerde olduğu gibi gene beraberce son uykularını uyuyorlardı.

Belki günün birinde muazzam bir mezarlık halini alan bu adanın kuş uçmaz kervan geçmez bir köşesinde kemikleri bulunacak. Fakat İhtilal Ordusunda o kederli günlerde çarpışanların, kendilerini fedaya hazır olanların arasında hergün ölümü göze alarak adanın geri kalan yanlarıyla irtibatımızı sağ-

layan bu kahraman kadınların hatırası ebediyen yaşayacaktır. Hepimizin gönlünde, özellikle biz Birinci Cephe üyeleriyle benim gönlümde Lydia, kim-
senin alamıyacağı bir yer tutmaktadır.

Komuta ettiğim takım kurulu bir ay olmuştu ve biz Sierra Maestra'da sürdürdüğümüz hareketsiz hayattan sıkılmağa başlamıştık. El Hombrito vadisinde bulunuyorduk. Bu vadiye El Hombrito (insancık) adının verilmesinin nedeni, vadiden bakıldığında tepede, üstüste iki kaya çıkıntısının küçük bir adam şekline benzemesiydi.

Adamlarımız hâlâ çok acemiydiler ve gerçekten güç durumlarla karşılaşmadan önce onları yetiştirmemiz gerekiyordu. Fakat devrimci savaşımızın zaruretleri bizi her zaman için savaşa hazır durumda bulunmağa zorluyordu. Üstelik, Sierra Maestra'nın özgür Küba toprağı olarak bilinen bölgesini istilaya kalkışacak düşman kuvvetlerinin hepsine saldırmamız gerekiyordu.

29 Ağustos gecesi, bir köylü büyük bir düşman kuvvetinin El Hombrito yoluyla Maestra'ya çıkmağa hazırlandığını haber verdi. Yanlış haberlere karşı çok tedbirli davrandığımızdan bu köylüyü rehin

aldım ve yalan söylemesi halinde çok sert şekilde cezalandırılacağı tehdidiyle bize doğruyu söylemesini emrettim. Köylü söylediklerinin doğru olduğuna defalarca yemin ettikten sonra, düşman askerlerinin şimdiden Julio Zapatero'nun Maestra'dan birkaç kilometre uzaklıkta bulunan evine varmış olduklarını bildirdi. O gece mevzi aldık. Lalo Sardinias'ın takımı doğu yanımızda kuru eğrelti otları arasında yer alacak ve düşman kuvvetleri durdukları anda ateş açacaktı. Birliğin daha az ateş gücü olan Ramiro Valdes batı yanımızda bulunacak, gürültü çıkararak gereğinde işareti çakacaktı. Ateş güçlerinin hafif olmasına rağmen mevzilendikleri yer daha az tehlikeliydi, çünkü düşman kuvvetleri buldukları yere varabilmek için dar bir boğazı aşmak zorundaydılar.

Düşmanı, Lalo'nun gizlendiği tepenin kenarından geçen patikadan bekliyorduk. Ciro yandan saldıracak, ben de gayet iyi silahlandırılmış bulunan takımım ile derhal ateşe başlayacaktım. Teğmen Raul Mercader'in komutasındaki en iyi mangamız nihai saldırıyı yaparak zaferin meyvelerini toplayacaktı.

Planımız çok basitti: Düşman yoldaki küçük dönemece yaklaşır iri bir kayanın etrafından aşağı yukarı doksan derecelik bir dönüş yapmağa başlayınca ben önden gelen on, oniki kişinin ilerlemesine göz yumacak, daha sonra arkadan gelenlere ateş ederek iki grubu birbirinden ayıracaktım. Diğer düşman askerleri de adamlarımız tarafından derhal yok edileceklerdi. Raul Mercader'in mangası, öldürülenlerin silahlarını toparlayacak ve Vilo Acuna'nın komutasındaki artçı birliğin koruyucu ateşi altında hemen geri çekilecektik.

Gün ışıırken Ramiro Valdes'le birlikte bir kahve fidanlığından dağın yamacında bulunan Julio Zapatero'nun evini gözetlemeğe başladık. Güneş yükselirken birkaç kişi yüzlerini yıkamak ve ihtiyaçlarını gidermek üzere evden dışarı çıktılar. Bir süre sonra bu adamlar başlarına Batista Ordusu'nun keplerini geçirince, rehin tuttuğumuz köylünün anlattıklarının doğru olduğu meydana çıktı. Bu sırada bütün adamlarımız mevzilerini almışlardı. Ben de yerime gittim. Düşman kuvvetlerinin en önünde giden asker yamacı tırmanmağa başlamıştı bile... Bekleyiş sanki hiç bitmeyecek gibi geliyor, parmaklarım bu savaşta ilk defa kullanacağım otomatik Browning'in tetiğini ikide bir yokluyordu. Nihayet düşman kuvvetleri adamakıllı yaklaştı. Hiçbir şeyden endişelenmeden çıkardıkları sesleri ve gürültüleri duyuyorduk. İlk düşman askeri dönemeci döndü, onu diğerleri izledi. Tam altıncı düşman askeri geçerken ön taraftan gelen bir ses planımızı altüst etti. Bu asker başını kaldırıncaya, hemen ateş etmek zorunda kaldım. Asker devrildikten sonra herkes ateşe başladı ve otomatik tüfeğimi ikinci defa ateşleyince düşman askerlerinin hepsi ortadan kayboldular.

Raul Mercader'in mangasına hücum emrini verdim. Bazı gönüllüler de saldırıya katıldılar. Düşmana iki yandan ateş ediyorduk. Öncü grubundan Teğmen Orestes, Raul Castro Mercader, Alfonso Zayas, Alcibiades Bermudez, Rudolfo Vazquez ve diğerleri ileriye atılarak iri bir kayanın ardından Binbaşı Merob Sosa komutasındaki düşman bölüğüne ateş etmeğe başladılar. Rudolfo Vazquez yaraladığım askerin silahını aldı. Ancak, bu yaralının sadece bir sıhhiye eri olduğunu, üzerinde 45'lik bir

revolver'den başka silah namına bir şey bulunmadığını öğrenince bayacağı üzüldük. Öteki beş asker ise, yolun sağına kayıp civardaki bir nehir yatağına gizlenerek sırra kadem basmıştı. Bir süre sonra ilk bazuka sesleri duyulmağa başladı. Demek ki, düşman, beklenmedik saldırımızın yarattığı şaşkınlıktan kurtulmuştu.

Benim otomatik tüfeğimden başka elimizde ağır silah olarak sadece bir Maxım makineli tüfeği vardı, bu silahı da o zamana kadar hiç denememiştik.

İsrael Pardo ile Joel Iglesias, Ramiro Valdes'in yanında av tüfekleriyle seri şekilde ateş açıp müt-hiş bir gürültü yaratarak düşmanı yeniden şaşkınlığa uğrattılar. Bu şaşkınlıktan yararlanarak yan tarafta bulunan takımlara geri çekilme emrini verdim. Bu takımlar harekete geçer geçmez de, artçılara ateş emri vererek biz de çekilmeğe başladık.

Selametele çekilmemizi sağladıktan sonra Vilo Acuna da bize katıldı. Ancak acı bir haberi vardı: Joel Iglesias'ın yeğeni olan Hermes Leyva bu çatışma sırasında ölmüştü.

Bir süre sonra Fidel tarafından gönderilmiş bir takımla karşılaştık. Yüzbaşı Ignacio Perez'in komutasındaki bu takıma, pek yakında bizden çok üstün düşman kuvvetleriyle çarpışmak zorunda kalacağımızı bildirdim. Savaş meydanından bin metre kadar çekildikten sonra yeni bir baskın için pusuya yattık. Çok geçmeden düşman askerleri biraz önce çarpıştıkları savaş meydanına tekrar geldiler ve gözlerimizin önünde Hermes Leyva'nın cesedini yakarak hınçlarını aldılar. Bu vahşet karşısında kendilerine uzak mesafeden ateş etmekten başka bir şey gelmiyordu elimizden. Uzak menzilli ateşimize, düşman bazuka atışıyla cevap verdi.

Bu çarpışma, bize, ne kadar hazırlıksız olduğumuzu gösterdi. Hareket eden hedeflere yakın mesafeden bile isabetli atış yapamıyorduk. Bununla beraber, her şeye rağmen, bir zafer kazanmıştık. Çünkü, Merob Sosa'nın bölüğünü durdurmuş, hatta geri çekilmelerini sağlamıştık. Ganimet olarak da küçük bir silah ele geçirmiştik ama, buna karşılık yiğit bir savaşımızı da kaybetmiştik.

Bazuka ve havan toplarıyla donatılmış 140 kişilik bir bölüğe karşı kazandığımız bu zaferden sonra cesaretini ispat etmiş olanlar terfi ettirildiler. Alfonso Zayas teğmenliğe yükseltildi. Diğer terfi edenleri bugün kesinlikle hatırlıyamıyorum.

O gece yada düşman askerlerinin çekilmesinden bir gece sonra Fidel'le bir görüşme yaptım. Fidel, Las Cuevas bölgesinde Batista kuvvetlerine nasıl saldırdıklarını büyük bir neşe içinde anlattı. Ancak bu çarpışmada da yiğit yoldaşlarımızdan bazıları can vermişti. Gerilla kuvvetlerimize ilk katılanlardan Manzanillo'lu Juventino Alarcon, Pastor, Yayo, Castillo ve bir düşman teğmeninin oğlu olduğu halde aramıza katılan ve hepimizin büyük sevgisini kazanan Oliva da öldürülenler arasındaydı.

Fidel'in kazandığı zafer bizimkinden çok daha önemliydi. Çünkü Fidel bir baskın düzenlememiş, gayet mükemmel şekilde savunulan bir düşman garnizonuna göz göre göre saldırmıştı. Her ne kadar düşman kuvvetlerini tamamen yok edememişlerse de, büyük kayıplar verdirmişlerdi. Bunun üzerine düşman kuvvetleri buldukları yeri ertesi gün apar topar terketmek zorunda kalmışlardı.

Günün kahramanlarından biri «**El Negro Pilon**» du. Pilon bir gün bir bohio'ya rastlamış ve içeride bir yığın acaip boru görmüştü. Üzerinde kutular

bulunan bu boruların ne olduğunu bilmeyen Pilon, hiçbir şey almadan kulübeden ayrılıp geri dönmüştü. Bunların düşman tarafından oraya bırakılmış bazukalar olduğunu neden sonra farkettilik. Bazuka hakkında o sıralarda hiçbir bilgimiz olmadığı için, bacağından yaralı olan Pilon da nasıl bir hazine ile karşı karşıya bulunduğunu farkedememiş ve eli boş dönmüştü. Böylece, küçük müstahkem mevkiiler üzerinde çok etkili olan bu değerli silahlara sahip olmak fırsatını kaçırmıştık.

Savaşımızın yankıları devam ediyordu. Bir yada iki gün sonra Batista Ordusu tarafından yayınlanan bir bültende beş yada altı ölüden söz açıldığını duyduk. Cesedi yakılan yoldaşımızdan başka, dört yada beş köylü de düşman tarafından öldürülmüştü. Bizim o bölgede bulunduğumuzu Batista Ordusu'na ihbar etmedikleri için, Merob Sosa, köylüleri baskından dolayı sorumlu tutmuş ve hepsini öldürmüştü. Oysa, Abigail, Calixto, Pablito Lebon (Haiti asıllı) ve Gonzales adındaki bu köylüler bizimle pek işbirliği yapmamışlardı. Evet, bütün köylüler gibi, bizim varlığımızdan haberdardılar, bize yakınlık duymaktaydılar, fakat hazırlamakta olduğumuz harekattan hiç haberleri yoktu. Batista Ordusu komutanlarının metodlarını bildiğimiz için, niyetlerimizi köylülerden dikkatle gizliyorduk. Hatta köylülerden biri tesadüfen baskının hazırlanmakta olduğu bölgeden geçecek olsa, onu bu baskın sona erinceye kadar tutukluyorduk. Sosa'nın adamları, bu talihsiz köylüleri kendi bohio'larında katletmiş, ondan sonra da bohio'ları ateşe vermişlerdi.

Bu çarpışma bize, yürüyüş nizamındaki düşman kollarına belirli koşullar altında saldırmanın ne kadar kolay olduğunu da göstermişti. Üstelik,

yürüyüş nizamındaki kolun en başındaki askerlere ateş ederek düşman kuvvetini hareketsiz hale getirmenin taktik bakımından ne kadar doğru olduğu da meydana çıkmıştı. Bu taktik zamanla kuvvetlerimiz tarafından o kadar benimsendi ki, bu yüzden düşman Sierra Maestra'ya giremez oldu. Çünkü bütün düşman askerleri herhangi bir yürüyüşte öncülük etmeğe asla yanaşmıyorlardı.

Fidel'le tekrar bulduğumuzda yaptığımız mütevazi, fakat oldukça etkili işler üzerinde uzun uzun konuştuk. Yaptıklarımız etkiliydi, çünkü daha doğru dürüst silahlanmamış kuvvetlerimizle mükemmel şekilde donatılmış ve silahlandırılmış düşman kuvvetleri arasındaki açık eşitsizliğe rağmen başarı kazanılmıştı.

Bu savaş, düşman kuvvetlerinin Sierra'dan kesin olarak çekilmesine yol açan bir dönüm noktası oldu. Bundan sonra Sierra'ya sadece Batista Ordusu'nun en cesur, en zalim ve en hırsız komutanlarından Sanchez Mosquera birkaç defa girebilecek, ancak bunlar da birer gösteriş olmaktan öte gidemeyecekti.

Fidel'le 29 Ağustos'ta buluştuktan sonra, Pino del Agua'daki bıçkı atölyesine gitmek üzere yola koyulduk. Aldığımız bilgilere göre, burada önemli bir düşman kuvveti yoktu, olsa olsa küçük bir garnizon bulunabilirdi. Fidel'in planı şöyleydi: Eğer küçük bir garnizon varsa, tereddüt etmeden derhal ele geçirecektik; yoksa, kuvvetlerimizle bir gövde gösterisi yaptıktan sonra Fidel Chivirico Bölgesi'ne doğru yoluna devam edecekti, bense kendi kuvvetimle Batista Ordusu'nu pusuda bekleyecektim. Zira, böyle durumlarda bizim geçişimizin köylülerin zihninde yarattığı izlenimleri silmek için mukabil bir gövde gösterisi yapmak üzere Batista kuvvetleri derhal arkamızdan gelirdi.

Pino del Agua Savaşı öncesinde, Dos Brazos del Guayabo'dan savaş yerine doğru ilerlerken bir takım önemli olaylarla karşı karşıya kaldık. Bu olaylarda yer alan kişiler, ihtilalin sonraki safhalarında da önemli roller oynadılar.

El Uvero Savaşı'ndan kısa bir süre sonra bize katılan bölge köylülerinden Manolo ve Popo Beaton'un firar etmeleri bizim için ağır bir darbe oldu. El Uvero'daki savaş günlerinde birbirlerine kardeş gibi bağlanan bu iki kişi kampımızdan gizlice ayrılmışlardı. Daha sonra ikisi de geriye döndü. Fidel kendilerini affettiyse de, hiç bir zaman bir eşkiya olmaktan ileri gidemediler. Devrim zafere ulaştıktan sonra Manolo, bazı kişisel nedenlerle Cristino Naranjo'yu öldürdü. Hapsedildiği Cabana kalesinden kaçmağa muvaffak oldu. Bir zamanlar bizimle birlikte çarpıştığı Sierra Maestra'da küçük bir gerilla kuvveti meydana getirdi, bu arada devrimin ilk günlerinde saflarımıza katılmış olan yiğit yoldaşımız Pancho Tamayo'yu da öldürdü. Sonunda bir grup köylü Manolo ile Popo'yu yakalayarak ikisini de Santiago'da kurşuna dizdi.

Bir başka üzücü olay da şuydu: Roberto Rodriguez adındaki bir yoldaş emirlere itaatsizlik ettiği için silahı elinden alınmıştı. Rodriguez çok disiplinsizdi, bu bakımdan bağlı bulunduğu mangaya komuta eden teğmen silahını elinden alarak kendisini cezalandırmıştı. Ancak silahının elinden alınmasına üzülen Rodriguez, bir arkadaşının tabancasını ele geçirerek intihar etti. Rodriguez'in cezasını kaldırmak, aramızda anlaşmazlık yarattı. Ben Rodriguez'in askeri törenle gömülmesine karşı idim, buna karşılık adamlarımızdan bir kısmı onun da şehit sayılmasını istiyorlardı. Ben, ölen ne kadar üstün özelliklere sahip bulunursa bulunsun, bu koşullar altında intihar etmenin bir suç teşkil ettiğini ileri sürdüm. Sonunda adamlarımız yatıştılar ve Rodriguez'i askeri bir törenle şereflendirmektense, dini bir tören yapmayı kabul ettiler.

Bu genç yoldaş birkaç gün önce bana hayat hikayesini anlatmıştı. Gerçekten çok hassas bir delikanlıydı. Bünyece zayıf olmasına ve asi yaradılışına rağmen, gerilla hayatına kendisini uydurabilmek için büyük çaba harcıyordu; ama bu çabalar kendisini zaafların en büyüğünden, intihar etmek zaafından kurtaramamıştı.

İki gün sonra, 4 Eylül'de, bir gövde gösterisi yapmak üzere Las Minas de Bueycito'ya küçük bir müfreze gönderdik. Müfrezeye komuta eden Yüzbaşı Ciro Redondo, dönüşünde Leonardo Baro adında bir esir getirdi. Baro bir karşı-devrimci olarak büyük roller oynamıştı. Bir gün bana uzun uzun anasının yürekler acısı hastalığından söz açtı. Çok inandırıcı konuşuyordu. Kendisini serbest bırakabileceğimi, ancak bazı şartlarım olduğunu söyledim. Baro'nun bir otobüse binip Havana'ya gitmesini, hasta anasını gördükten sonra bir yabancı elçiliğe sığınarak bir daha bize karşı çarpışmak istemediğini, Batista rejimini takbih ettiğini bildirmesini teklif ettim. Fakat Baro, bu teklifi kabul edemeyeceğini bildirdi. Bunun üzerine, sadece elçiliğe iltica etmesi ve artık çarpışmak istemediğini bildirmesi hususunda anlaştık.

Baro'yu dört yoldaşla birlikte gönderdik. Bu yoldaşlara, yolda Baro'nun kimseyi görmesine izin vermemelerini emrettik, zira Baro kampımızı ziyarete gelen bir çok köylünün isimlerini öğrenmişti. Ayrıca Baro'ya Bayamo varoşlarına kadar refakat etmeleri, orada Baro'yu bıraktıktan sonra başka bir yol izleyerek geri dönmeleri de emredildi.

Adamlarımız emirlere uymadılar. Kendilerini doğru dürüst gizlemedikleri gibi, serbest bırakılmış bir esir, hatta bir sempatizan saydıkları Ba-

ro'nun da iştirakiyle bir toplantı yaptılar. Nihayet Bayamo'ya ciple giderken yol üzerinde Batista kuvvetleri tarafından durdurulup yoldaşlarımızın dördü de öldürüldü. Baro'nun bu cinayette elini kana bulayıp bulamadığını kesinlikle bilmiyoruz. Bununla beraber esaretten kurtulduktan sonra katil Sanchez Mosquera'nın emri altına girerek Bueycito'ya giden ve orada bizimle temas halindeki köylüleri tanıyıp ele veren Baro'dur. Benim bu hatam, Küba halkının sayısız kurbanlar vermesine sebep olmuştur. Ancak Baro da, devrimin zafere ulaşmasından bir kaç gün sonra yakalanarak idam edilmiştir.

Bu olaydan hemen sonra San Pablo de Yao'ya indik. Ortalıkta düşman kuvvetleri bulunmadığı ve köylüler bizi bağırılarına basmak için birbirleriyle yarış ettikleri için köyü tek silah atılmadan bir saatte işgal ettik, çevredeki insanlarla temas kurduk. Köyde dükkan sahipleri tarafından verilen kamyonları gene bu dükkan sahiplerinden satın aldığımız malzemelerle tıka basa doldurduk. Her şeyi bono karşılığında kredi ile satın alıyorduk. İşte bu sırada, kendisinden daha önce de söz ettiğim Lydia Doce ile tanıştım.

Bu malzemeyi nasıl taşıyacağımızı planlamamız gerekiyordu. Çünkü San Pablo de Yao'dan, Cristina maden ocağının yanından geçerek Pico Verde'ye çıkan yol oldukça dikti. Bu yokuşu ancak özel arazi kamyonları tamamen yüklü olmamak şartıyla çıkabilirlerdi. Nitekim bizim kamyonlar bu yokuşa dayanamayıp yolda bozuldu ve malzemeleri yeniden katırlarla adamlarımızın sırtına yükleyip çıkartmak zorunda kaldık.

O günlerde aramızdan yine bir takım ayrılma-

lar oldu. Yao'ya yürüyüşümüz sırasında sarhoşluğu yüzünden arkadaşlarının hayatını tehlikeye sokan bir yoldaş aramızdan atıldı. Oysa iyi bir savaşçı idi. Ayrıca, Jorge Sotus manga komutanlığını bırakarak Fidel'den aldığı bir tavsiye mektubuyla Miami'ye gitti. Aslına bakılacak olursa, Sotus, Sierra'ya bir türlü alışamamıştı. Gaddar olduğu için adamları da kendisini pek sevmiyorlardı. Hayatında birçok yükselişler ve düşüşler gösterdi. Miami'deki davranışları çok kararsızdı. Tekrar ordumuza katıldı ve affedildi. Geçmişteki hataları unutulmak üzereyken, Hubert Matos'un zamanında bize ihanet etmeğe kalkıştı ve yirmi yıl hapse mahkum oldu. Hapishaneden gardiyanın yardımıyla tekrar Miami'ye kaçmağa muvaffak oldu. Orada Küba'ya korsanca bir saldırının hazırlıklarını yaparken, bir kaza sonucunda elektrik akımına kapılarak öldü.

Bu sırada yanımızdan ayrılan yoldaşlar arasında, bir süre bizimle kaldıktan sonra Llano'ya dönen, hareketimizin şehirlerdeki koordinatörü Marcelo Fernandez de bulunmaktaydı.

Pino del Agua'ya 10 Eylül'de vardık. Pino del Agua, Maestra ormanlarının ortasında bir bıçkı atelyesinin çevresine kurulmuş bir köydür. Bu dönemde köyün yöneticisi bir İspanyol'du. Köyde birkaç işçi vardı, fakat hiç asker yoktu. Köyü işgal ettikten sonra Fidel, düşmanın durumu ergeç öğreneneğini düşünerek bir plan hazırladı. Bu plan gereğince küçük bir şaşırtma hareketine giriştik. Fidel'in kolu herkesin gözü önünde Santiago'ya doğru yürüyüşüne devam ederken, biz gece vakti dönüş yaparak düşmana pusu kurduk. Adamlarımızı o şekilde mevzilendirmiştik ki, hiçbir düşman kamyonunun gözümüzden kaçması mümkün değil-

di. Yao'dan, Pico Verde'ye giden yol tamamen kontrolümüz altındaydı. Bu arada doğrudan doğruya Maestra'ya giden ve kamyonlarla geçilmesi mümkün olmayan yolu da ihmal etmedik. Pico Verde'deki grup av tüfekleriyle silahlandırılmıştı ve gerektiğinde bize alarm verecekti. Pico Verde yolu çekilmeye çok elverişli idi. Düşmanla işimiz bittikten sonra biz de bu yolu kullanmak istiyorduk. Efigenio Ameijeiras, yine Pico Verde bölgesinden gelen arka yollardan birini gözetleyecekti. Lalo Sardinias'ın mangası Zapato bölgesinde kalıp, Peladero nehrinin kıyısında son bulan orman yollarını koruyacaklardı. Ancak bu sonuncu tedbir gereksizdi. Çünkü bu yollara ulaşabilmek için düşmanın Sierra üzerinde çok uzun bir yürüyüş yapması gerekiyordu. Üstelik ormanda kol nizamında yürümek adetleri de yoktu. Ciro Redondo ile takımı Siberia'dan gelen yolu tutmakla görevlendirilmişlerdi.

Biz düşman ordusunu Guisa'dan itibaren yükselen yolun kayalık yamacındaki ormanda bekliyorduk. Çünkü böylece kamyonları pusuya düşürebileceğimizi ve yoğun bir ateş altına alabileceğimizi hesaplamıştık. Üstelik seçtiğimiz noktadan düşman kamyonlarının gelişini çok uzaktan fark etmek mümkün olabilecekti. Planımız basitti: İki yandan ateş ederek yol dönemecinde ilk kamyonu durduracak ve sonra diğerlerini de ateş altına alarak ileri gitmelerini önleyecektik. Çarpışmaya girecek olan takım en iyi silahlarla donatılmıştı. Ayrıca Yüzbaşı Raul Castro Mercader'in adamlarından bazıları da destek olacaklardı.

Pusu kurduğumuz yerde düşmanın gelmesini yedi gün sabırla bekledik. Nihayet yedinci gün birisi bize düşmanın yaklaşmakta olduğunu haber

verdi. Bulduğumuz bölgedeki meyil çok fazla olduğundan bu dik yokuşu çıkmağa çalışan kamyonların motor gürültülerini, kamyonları görmeden çok önce duyabiliyorduk. Derhal savaşa hazırlandık. En önemli noktaya Yüzbaşı Ignacio Perez komutasındaki adamlarımızı yerleştirmiştik. İlk gelen kamyonu bunlar durduracaktı. Çatışma başlamadan yirmi dakika önce sağanak halinde bir yağmur başladı ve hepimizi iliklerimize kadar ıslattı. Bu sırada bize doğru yaklaşan düşman askerleri de herhangi bir baskın ihtimalinden çok yağın yağmurla ilgilenmekteydiler.

Çarpışmayı başlatacak olan yoldaş, otomatik Thomson tüfeğiyle ilk atışı yaptı, fakat isabet kaydedemedi. Bundan sonra bir yaylım ateşidir başladı ve ilk kamyondaki düşman askerleri korku ve şaşkınlık içinde yola atlayıp kayaların ardında kayboldular. Fakat kaçmadan önce bütün savaşçılarımızdan, birliğimizin ozanı Jose de Cruz (Crucito)-yu öldürdüler.

Düşman askerlerinden birisi yolun döneminde kamyonun altına siper almış ateş ediyor, bacağımızı kaldırmamıza dahi imkan vermiyordu. Ben çarpışma yerine varıncaya kadar bir iki dakika geçmişti. Adamlarımızdan çoğunun böyle durumlarda sık sık rastlandığı gibi yanlış bir emre uyarak geri çekilmekte olduklarını gördüm. Arquimedes Fonseca, nişancısı tarafından terkedilen bir makineli tüfeğimizi tekrar ele geçirirken, elinden yaralanmıştı. Herkese tekrar mevzilerini almaları ve Lalo Sardinas ile Efigenio Ameijeiras'ın kuvvetlerinin bizimle işbirliği yapmasını emrettim.

Bu sırada yol üzerinde mevzilenmiş Tatin adında bir savaşçımız, emirlerime itaatsizlik ederek «or-

da, kamyonun altında... kaçalım, kaçalım!» diye bağırmağa başladı. Bu bozguncu haykırışa rağmen cesaretimi topladım. Fakat kamyon altından bize ateş eden düşman askerine birşey yapamıyordum. Oraya yaklaşmak da çok pahalıya malolacaktı bize. Düşman askerleri beş kamyonla gelip, yol dönemecine dayanmışlardı. Antonio Lopez'in mangası, emirleri harfiyen yerine getirerek hiçbir düşman erinin geçmesine izin vermemiştir. Bununla beraber bir grup düşman askeri bizim ilerlememize karşı inatla direniyordu. Lalo ve Efigenio imdadımıza yetişerek kamyonlara saldırıp, son direnişi de ortadan kaldırdılar. Askerlerden bir kısmı başıbozuk bir şekilde, bir kısmı da bütün cephaneyi geride bırakarak kurtarabildikleri iki kamyonla kaçtılar.

Bu arada Gilberto Caldero'ya teşekkür borçlu olduğumuzu belirtmeliyim. Çünkü düşmanın planlarını ancak onun sayesinde öğrenebilmiştik. Bu yoldaş, bir başka bölgedeki keşif görevi sırasında esir düşmüştü. Bir süre düşman elinde kaldıktan sonra, Fidel'i zehirlemek üzere görevlendirilmişti. Yapacağı tek şey bir şişe içindeki zehiri Fidel'in ayağına dökmekten ibaretti. Oysa bizim taraftan gelen silah seslerini duyar duymaz, bütün askerler gibi Gilberto da kamyondan atlamış, fakat yaylım ateşinden kaçacağı yerde hemen saflarımıza karışıp, durumu bildirmişti.

İlk kamyonu sardığımızda, içinde iki ölü ve bir de can çekişirken bile çarpışmağa gayret eden yaralı bir düşman askeri bulduk. Adamlarımızdan biri, bu askerin çabalarına soğukkanlılıkla son verdi. Bu askerin böylesine barbarca hareket etmesinin nedeni, ailesinin büyük kısmının Batista Ordusu tarafından yok edilmiş olmasıydı. Bununla be-

raber kendisini şiddetle azarladım. Bu söylediklerimin kamyonun altında çadır bezlerinin arasına gizlenmiş hareketsiz duran yaralı bir düşman askeri tarafından duyulduğunun farkında değildim. Benim söylediklerimden ve azarladığım savaşçının özür dilemesinden cesaret alan yaralı düşman askeri, ortaya çıkarak kendisini öldürmememiz için bize yalvarmaya başladı. Savaşçılarımızdan biri yanına yaklaştığı zaman, öldürüleceğinden korkan bacağı kırık asker, «Öldürme, öldürme! Che esirleri öldürmeyin diyor» diye bağıyordu. Çarpışma bittikten sonra onu bıçkı atelyesine götürüp ilk tedavisini yaptık.

Öteki kamyonlar çarpışma sırasında hasara uğramıştı, fakat elimize önemli sayıda silah geçmişti. İşte çarpışmanın bilançosu şöyle idi: Bir otomatik tüfek, beş Garand, cephanesiyle birlikte bir ayaklı makineli tüfek... Fidel'in kuvvetlerine mensup olan Efigenio Ameijerias da bir Grand'a elkoymuştu. Efigenio, savaşın kaderini kendi kuvvetlerinin tayin ettiğini ileri sürerek ele geçirdiğimiz savaş ganimetlerinden bazılarına sahip çıkmak istiyordu. Oysa, Fidel, Efigenio'nun müfrezesini bize yardımcı olmak üzere benim komutam altına vermişti. Bu yüzden Efigenio ile adamlarının bütün itirazlarına rağmen silahların hepsini kendi adamlarım arasında bölüştürdüm. Efigenio grubuna ise sadece elkoydukları Grand'ı bıraktım. Browning fedakarca dövuştüğü için Anttonio Lopez'e verildi. Garand'lar, Teğmen Joel Iglesias'a, Virelles'e, Onate'ye ve isimlerini şimdilik hatırlayamadığım iki kişiye dağıtıldı. Bu ganimet bölüşmesinden sonra üç kamyonu da ateşe verdik. Zira, içlerinde işe yarayacak bir şey kalmamıştı.

Adamlarımızı toplarken üzerimizde bazı düşman uçakları uçuşmağa başladı. Fakat bulunduğumuz yerden açtığımız yaylım ateşi üzerine uzaklaşmak zorunda kaldılar. Pardo kardeşlerden Mingo'yu, düşman askerlerinin civarda olduğunu bildirmek üzere göndermiştik. Arkadan kendi macerasını Fidel'e anlatmak üzere Caldero da yola koyuldu. Onunla birlikte Fidel'e yeni bir haberci daha gönderdik. Bu haberci çarpışmamızın sonuçları hakkında Fidel'e bilgi verecekti. Ayrıca Ciro'ya, tuttuğu mevziden ayrılmasını bildirmek üzere Mongo Martinez'i yolladık. Çok geçmeden silah sesleri duyuldu. Av tüfeğiyle silahlandırılmış adamlarımızdan bir kısmı, gizlice yaklaşmakta olan bir düşman askeri gördüklerini, «Dur» diye bağırdıkları halde bu emri dinlemediği için ateş açtıklarını, bunun üzerine düşman askerinin tabanları yağlayıp kaçtığını bildirdiler. Bu başarılarının delili olarak da düşman askerinin bıraktığı bir Springfield getirmişlerdi. Bu bölgede hâlâ düşman askerinin kalmış olması bize hayli garip göründü. Bununla beraber silahı ganimetlerimiz arasına koyduk. İki gün sonra da Mongo Martinez çıkageldi. Av tüfekli düşman askerleri tarafından pusuya düşürüldüğünü, kendisine ateş açıldığını ve yaralanmış olduğu için kaçmak zorunda kaldığını söyledi. Yüzü barut izleriyle kaplıydı. Demek ki bizim yoldaşların düşmandan ele geçirdiklerini sandıkları Springfield'in kaynağı bu idi. Yaralandıktan sonra tekrar düşman eline düşmek için Martinez çapraz bir yol alarak ormanda kaybolmuş, bu yüzden Ciro Redondo'ya ne çarpışmanın sonucunu, ne de çekilme emrini bildirebilmişti. Çekilme emrini, ertesi günü Ciro'nun bize gönderdiği bir haberci ile kendisine ulaştırabildik.

B-26'lar bıçkı atölyesinin üzerinde uçuşarak insan avına çıktıkları sırada biz kahvaltı ediyor, ka-kaolarımızı yudumluyorduk. B-26'lar uzaklaştıktan sonra tam yola koyulacağımız sırada, birkaç saat öncesine kadar Ciro'nun gözlemekte olduğu Sibe-ria yolundan düşman askerleriyle dolu dört kamyo-nun geldiğini gördük. Ama geç kalmışlardı; çünkü adamlarımız çoktan daha emin yerlere çekilmiş bulunuyordu. Çekilme işareti olarak havaya iki el ateş ettikten sonra biz de oradan uzaklaştık.

Yarattığı yankılar bakımından büyük önem ta-şıyan bu çarpışmanın haberleri bütün Küba'ya ya-yıldı. Düşman askerlerinden üçünü öldürmüş, biri-ni de yaralamıştık. Ayrıca ertesi gün savaş alanın-dan tekrar geçerken Efigenio'nun takımı bir düş-man askeri daha yakalamıştı. Onbaşı Alejandro esir düştükten sonra sonuna kadar yanımızda aşçı ola-rak hizmet etti. Crucito'nun savaş alanında gö-mülmesi sırasında bütün adamlarımız büyük bir keder içerisindeydiler, çünkü soylu bir yoldaşı ve güçlü bir ozanımızı kaybetmiştik.

Bu savaşta gösterdikleri olağanüstü gayretle dikkati çekenler şunlardı: Efigenio Ameijeiras, Lalo Sardinias, Yüzbaşı Victor Mora, Teğmen Antonio Lo-pez ve mangası, Dermidio Escalona ve Arquimedes Fonsecas... Ayaklı makineli tüfek Arquimedes'e ve-rilmişti; eli iyileştikten sonra kendisine verilen bu silahı kullanacaktı. Bizim taraf bir ölü vermiş, bir yoldaşımız da hafif yaralanmıştı. Bazılarımız da ufak yara bereler almıştı. Zavallı Mongo'nun karşı-laştığı kurşunlar da caba...

Pico Verde bölgesinde birleşmek üzere Pino del Agua'dan ayrı ayrı yollara saparak ayrıldık. Pico

Verde'de yoldaş Fidel'in gelişini beklerken kendimize çeki düzen verecektik.

Bu çarpışmanın değerlendirmesi, siyasi ve askeri bir zafer kazanmış olmamıza rağmen, hâlâ çok büyük eksikliklerimiz olduğunu gösteriyordu. Basın unsuru yanlış kullanılmış, çarpışma başladıktan sonra çıkartılan bir «çekilme emri» söylentisi adamlarımızın şaşırmasına yol açmıştı. Birkaç kişinin savunduğu kamyonların alınışında bile vurucu gücümüzün noksanlığı kendisini göstermişti. Ayrıca, geceyi bıçkı atölyesinde geçirmek suretiyle kendimizi düşmana budalaca teşhir ettiğimizi de belirtmek gerekir. Son olarak, çekilişimiz de tamamen düzensiz şekilde yapılmıştı. Bütün bunlar, kuvvetlerimizin savaş hazırlıklarını geliştirmemiz, disiplini güçlendirmemiz gerektiğini ortaya koyuyordu. Bu sebeple, savaştan sonraki günlerimizi bu hazırlıklara adayacaktık.

Pino del Agua çarpışmasından sonra, Fidel'in birliklerinden birkaçıyla takviye edilmiş olan gerilla örgütümüzü düzene sokmaya koyulduk. Amacımız, çarpışmalarda daha yararlı ve etkili olabilmektir.

Pino del Agua çarpışmasında ne çetin ceviz olduğunu gösteren Teğmen Lopez, her biri ayrı ayrı, gözünü kırpmadan canını feda etmeye hazır müfrezesiyle birlikte, disiplin kuruluna üye seçilmişti. Bu kurulun görevi, nöbet, genel disiplin ve temizlik kurallarıyla ihtilal ahlakına bağlılığı sağlamak ve bunu gözetmektir. Ama çok ömürsüz oldu ve kurulduktan birkaç gün sonra dağıtıldı.

Bütün bunlar olurken, Botella dolaylarında her zaman uğrak olarak kullandığımız bir kampta, iki ay kadar önce tüfeğiyle birlikte sırta kadem basan Cuervo adındaki eski bir asker kaçağı idam edildi. Tüfeğini ne yaptığını bilmiyorduk, halen de bilmiyoruz, ama kendisinin ne halt ettiğini çok iyi bili-

yorduk. Sözüm ona ihtilal uğruna mücadele ve hainlerin kökünü kazımak maskesi altında, dağlarda yaşayan koca bir bölgenin halkını tuzağa düşürmüş, kimbilir belki de orduyla işbirliği ederek kırdırmıştı.

Hain, üstelik kaçak da olduğu için, yargılanması göz açıp kapayıncaya kadar sonuçlandı. Karardan sonra, gövdesini toprak altına göndermekten başka yapacak birşey kalmıyordu bizim için. Bölgedeki halkı kabadayılıklarıyla sindirerek suç işleyen bu gibi toplum dışı adamların idamı, maalesef Sierra Maestra'da seyrek görülür olaylardan değildi.

Chivirico saldırısından sonra, Fidel'in Sonador bölgesini dolaşıp tekrar bizim kesime döndüğünü öğrendik. Bir an önce onunla buluşabilmek için, Peladero'ya doğru ilerlemeye karar verdik. Yolumuzun üzerindeki kıyı bölgesinde, diktatörlükle ve **latifundista**'larla ilişkileri olduğu bilinen, ama bize karşı düşmanca davranmayan Juan Balansa adında bir tüccar vardı. Bölgede dayanıklılığı ile ün salmış katırına bir çeşit savaş vergisi olarak el koyduk ve Peladero dolaylarındaki Pinalito'ya doğru yola çıktık.

Peladero'ya varmak için dik yamaçlardan inmemiz gerekiyordu. Ama katırı ne yapacaktık? Hayvanı gözden çıkarıp, keserek etlerini mi taşımalıydık; düşman bölgesinde mi bırakmalıydık, yoksa gidebildiği kadar götürmeli miydik? Son çözüm yolunu seçtik. Hem, kesip parça parça etlerini taşımak da bir sürü iş çıkaracaktı başımıza.

Bizim emeklediğimiz, süründüğümüz, sarmışıklara sarılıp, can hayliyle kaya çıkıntılarına asıldığımız yerlerde, katır hiç duraksamadan, güvenli adımlarla inmeye devam ediyordu. Maskotumuz olan yavru köpeğin bile durup kucağa alınmayı bekledi-

ği yerlerde, o yoluna devam etti. Olağanüstü bir canbazlık yeteneği vardı katırcığın.

Kopmuş kaya parçalarıyla dolu Peladero'yu geçerken de bana mısın demedi. Akıl almaz sıçrayışlarla kayadan kayaya atlayıp gidiyordu. Ona yaşama hakkını kazandıran da bu marifetleri oldu. Sonraları ben bindim üzerine. İlk defa böyle sürekli bir binek hayvanım oluyordu. Sierra'daki sayısız çarpışmalarımızdan birinde Sanchez Mosquera'nın eline düşünceye kadar katır benim oldu.

Disiplin kurulunun dağıtılmasına yol açan üzücü olay, Peladero dolaylarında geçti. Disiplin kuraları konulmasına içerleyen yoldaşlardan bir kısmı, bu işi devamlı çelmeliyor, kurulun çalışmasını engelliyordu. Bu böyle sürüp gidemezdi. Sert tedbirler almak zorundaydık. Artçı müfrezelerden biri, herşeyi bir yana bırakıp, çok önemli bir sorunu incelemeye çalışan kurul üyelerine tatsız bir oyun oynadı. Aptestlerini üst üste yaparak pisliklerini de ortalığa yığmak suretiyle, kurul üyelerini çileden çıkarmışlardı. Bu olaydan sonra müfrezedekilerin bir kısmı tutuklandı. Bir suçluyu idam etmek gibi tatsız görevlerle karşılaştığımız zamanlar, cellatlık heveslisi olmakla pis bir şöret yapan Humberto Rodriguez de vardı tutuklananlar arasında. Rodriguez, ihtilalin zafere ulaşmasından sonra, suçortağı olan bir başka asi askerle birlikte, tutuklulardan birini öldürecekti. Sonra da La Cabana hapishanesinden birlikte kaçacaklardı.

Humberto'nun yanı sıra iki yoldaş da «tutuklanmıştı». Gerilla savaşının ağır şartları yanında, hapis pek de önemli bir ceza değildi. Ama işlenen suç yeterince büyük olduğu zaman, disiplinsizlik gerekçesiyle tutuklananlara bir yada iki gün yiyecek

verilmiyordu. Bu da, gerçekten suçluyu kıvrım kıvrım kıvrandıran bir ceza oluyordu.

Bu tatsız şakadan iki gün sonra, elebaşları hâlâ tutukluyken, Fidel'in bizim bölgede, «El Zapato» denilen yerde olduğu duyuldu. Onu karşılayıp konuşmaya gittim. Buluşalı daha on dakika olmamıştı ki, Ramiro Valdes bir haber getirdi. Lalo Sardinas işgüzarlık edip disiplinsiz bir yoldaşı cezalandırmaya kalkmış ve vuracaktı gibi tabancasını çekip adamın şakağına dayamış. Tabanca kazara patlamış ve yoldaşımız kurşunu yer yemez ölmüş. Hiç vakit kaybetmeden hemen kampa dönüp Lalo'yu nezarete aldirdim. Genel bir düşmanlık havası esiyordu ona karşı. Adamlarım, derhal yargılanıp idam edilmesini istiyorlardı.

İfade almaya ve delil toplamaya giriştik. İfadeler ikiye bölünmüştü: Bir kısmı bunun kasıtlı cinayet olduğu konusunda sarsılmaz bir inanç taşıyor, bir kısmı ise kaza olması ihtimalini kabul ediyordu. Bu ifadelerden ayrı olarak, şunu belirtmeliyim ki, bir yoldaşa bedeni ceza vermek gerilla yasalarının kesinlikle yasaklanmıştı. Bu ise, Lalo Sardinas'ın yasayı ilk çiğneyişi değildi.

Durum çok nazikti. Yoldaş Lalo Sardinas birinci sınıf bir savaşçı, disipline sıkı sıkıya bağlı, gözünü budaktan esirgemez fedakar bir adamdı. Oysa, ölüm cezasında diretenler, grubumuzun en iyileri olmaktan çok uzaktılar.

Tanıkların ifadesi gece bastırana kadar sürdü. Fidel yargulamaya geldi. Ölüm cezasına kesinlikle karşıydı, ama bütün savaşçıların fikrini almadan bu yolda karara varmanın akıllıca olmayacağını da biliyordu. Yargılamanın ikinci bölümü Fidel'in veya benim, en ufak bir korku belirtisi göstermeksizin

ifadeleri dinleyen sanığı savunmamıza ayrılmıştı. Ölüm talebi ile son bulan birkaç ateşli ve heyecanlı ifadeden sonra, ortaya çıkıp, yoldaşlardan bu konuyu hafife almamalarını rica etme sırası bana geldi. Yoldaşımızın ölümünün, içinde bulunduğumuz mücadelenin koşullarına bağlanması gerektiğini, savas halinde olduğumuzu ve gerçek suçlunun Batis-ta olduğunu anlatmaya çalıştım. Ama ne fayda; sözlerim sanığa düşman gözüyle bakan dinleyicilerin bir kulağından girip, öteki kulağından çıktı.

Çok geç olmuştu. Tartışmayı sürdürebilmek için meşaleler ve mumlar yakmıştık. O zaman Fidel konuştu. Tam bir saat. Lalo Sardinas'ın beraat etmesini sağlayabilecek sebepler ileri sürdü. Bizim hatalarımızı, disiplinsizliğimizi, her gün işlediğimiz kusurları ve bunların sonucu olan güçsüzlüğümüzü bir bir sayıp döktü. Ve savunması çok güç olan bu olayın, aslında disiplin kavramını savunmak için meydana geldiğini ve bunu hatırdan çıkarmamamız gerektiğini belirtti. Meşalelerin titrek ışığında, arkasındaki güdük çalıların önünde büsbütün heybetli duruyor, sesi duyguyla dalgalanarak konuşuyor, konuşuyordu. Ve adamlarımızın çoğu, önderimizin sözlerini sarsılmaz bir inançla kabul ediyorlardı. O müt-hiş ikna gücü, o gece başarılı bir sınav geçirdi.

Ama onun bu üstün yetenekleri dahi, karşıt fikirlerin hepsini susturamadı. Sonunda iki ceza biçimi düşünüldü ve bunların oya konulmasına karar verildi: Ya hemen orada kurşuna dizilecek, yada rüt-beleri sökülecekti. Bir insan hayatının söz konusu olduğu bu oylamada, kolayca duygularına kapılanları etkileyecek bazı olaylar oldu. Kimi iki kere oy kullanıyor, kimi de ileri sürülen ceza şekilleri üzerinde tartışarak, bunlara başka başka anlamlar veri-

yordu. Bu yüzden oylamaya ara vermek zorunda kaldık. Sececekleri ceza biçimlerini teker teker yeniden anlattık ve herkesin derhal karar vermesini istedik. Ben, küçük bir deftere oyların sonucunu işlemekle görevlendirildim. Çoğumuz severdik Lalo'yu; suçunu kabul ediyor ama hayatının kurtulmasını istiyorduk. İhtilal kadrosunun en değerli elemanlarından biriydi. Bize katılmış bir genç kızın, Oniria'nın, acı dolu bir sesle, bizim kolun bir üyesi olarak oylamaya katılma izni isteğini hâlâ hafızamdan silemiyorum. Ona da oy kullanma izni verildi ve herkes oyunu verdikten sonra sayıma geçildi. Bu garip oylamanın sonuçlarını, laboratuvarlarda kullanılanlara benzer ufak ufak kağıtlara işliyordum. Oylar birbirine son derece yakındı. Son tereddütlerden sonra 146 **guerillero**'nun oyu şöyle bölünmüştü: Ölüm cezası 70, rütbelerinin sökülmesi 76. Lalo kurtulmuştu.

İş bununla bitmedi. Ertesi gün, çoğunluğun oyuna karşı olanlar, gerilla hareketinden ayrılma kararlarını açıkladılar. Bunların çoğu dürüstlüğü su götürür kişilerdi, ama aralarında gerçekten iyi çocuklar da vardı. İşin tuhafı, karardan hoşnut olmayıp İhtilal Ordusu'ndan ayrılanların arasında, disiplin kurulu Başkanı Teğmen Antonio Lopez'le müfrezesinden birkaç kişinin bulunuydu. Bunlardan bir ikisinin adını iyi hatırlıyorum. Curro diye biri vardı, Padro Jiménez diye biri vardı. (Bu, Batisa'nın bakanlarından birinin yeğeni olduğu halde mücadeleye katılmaktan kaçınmamıştı.) Sonradan ne olduklarını bilmiyorum. Curro ve Jiménez ile beraber Canizares kardeşler de ayrılmışlardı. Onların kaderi hiç de parlak olmadı: Biri Domuzlar Körfezinde öldürüldü, biri de yine orada, kiralık askerlerin

çıkartma teşebbüsünden sonra tutuklandı. Çoğunluğun kararına saygı göstermeyen ve mücadeleden çekilen bu adamlar, sonunda düşman hizmetine girdiler ve bu topraklara birer vatan haini olarak döndüler.

Önderlerimiz de, savaşçılarımız da giderek uyanıyorlardı. Aramızda en iyi düşünenler, bir toprak reformunun ve toplum düzeninin baştan sona değişmesinin gerekli olduğunu seziyorlar; bunlar olmadan ülkenin güçlenemeyeceğine inanıyorlardı. Ama pranga gibi sürüklemek zorunda oldukları bir yükleri vardı: Mücadeleye sadece macera hevesi için yada zafer çelenkleri yanında maddî menfaatler elde etme umuduyla katılmış olmaları.

Daha başkaları da ayrıldılar, durumdan hoşnut olmadıkları için. Onları şimdi görsem tanımam bile. Sadece Roberto aklımda. Yalanlarla dolu bir masal uyduran Roberto. Conte Agüero bunu **Bohemia**'da yayınladığı zaman bütün itibarını yitirmişti. Lalo Sardinias'ın rütbesi alındı ve eski itibarını kazanabilmek için, düşmana karşı bir er olarak dövüşme cezasına mahkum edildi. Teğmenlerimizden biri, Lalo'nun amcası Joaquin de la Rosa da onunla beraber gitmeye karar verdi. Yüzbaşı Sardinias'ın yerine, Fidel en iyi savaşçılarından birini, bizim öncü kolunda Yüzbaşılığa yükselen Camilo Cienfuegos'u verdi bana.

İhtilalimizin adını bir kalkan gibi kullanarak, mücadeleye başladığımız bölgede ve Caracas'la Lomon'da haydutluk eden bir eşkiya grubunu zararsız bir hale getirmek için, bir dakika bile kaybetmeden yola koyulmamız gerekiyordu. Camilo'nun bizim koladaki ilk görevi, cebri yürüyüşle ilerleyip, bu haydutların hepsini, yargılamak üzere ele geçirmektir.

Sierra'daki şartlar, oldukça geniş bir alanda serbestçe yaşamamıza imkan veriyordu. Ordu hemen hemen bu bölgeyi işgal etmedi sayılır, hattâ hiç ayak basmadığı yerler bile vardı. Ama yönetim sistemimiz yeterince düzenli ve ihtilal hareketi maskesi altında yağma, soygun ve daha bir çok yasa dışı işler yapan çapulcu takımıyla baş edecek kadar sert değildi.

Üstelik, Sierra'daki siyasal şartlar daha hâlâ düzelmiş değildi. Dağlı halkın politikaya sokulması işi oldukça kısır kalıyor; bölgede her an müdahaleye hazır bir düşman ordusunun varlığı ise halkın bu kısır yanını düzeltme yolundaki bütün çabalarımızı boşa çıkarıyordu.

Düşman, bir kere çemberi daralttı. Sierra'ya yürüyeceklerini gösteren çeşitli belirtiler vardı. Bu da, bölge halkının paniğe kapılması için yeterliydi. İçlerinde en korkak ve dirençsiz olanlar diktatörlük katillerinin muhtemel akınından kaçabilecek bir çı-

kar yol bulmadan rahat edemediler. Sanchez Mosquera, **Las Minas de Bueycito** köyünde karargah kurmuştu. Yeni bir saldırı için hazırlık yapıldığı apaçık ortadaydı.

Bu tehditlere rağmen, El Hombrito vadisindeki işimize, bir serbest bölge ortamı yaratma hazırlıklarına devam ettik. Hattâ bu ıssız Sierra'da bir endüstriyel faaliyetin temelini atarak, fırın kurduk. El Hombrito'nun bu kesiminde, gerilla kuvvetleri için giriş kapısı sayılabilecek bir kamp vardı. Bize katılmak isteyen gençler, gruplar halinde oraya geliyorlar ve bizimle çalışan, sonuna kadar güvendiğimiz köylülerin emrine veriliyorlardı. Önderleri Aristidio, El Uvero çarpışmasından birkaç gün önce aramıza katılmıştı. Ama çarpışmaya onsuz girdik. Çünkü düşüp kaburgasını kırmıştı. Üstelik bu olaydan sonra, savaşa devam etme konusunda herhangi bir istek göstermedi.

Gerçek anlamını bilmeden ihtilal saflarına katılan köylülerin tipik bir örneği idi Aristidio. Durumu kendince değerlendirmiş ve bekleyip, rüzgarın ne yönden eseceğini görmenin daha yararlı olduğu kanısına vararak, tabancasını birkaç pesoya satmıştı. Daha sonra her önüne gelene, gerillalar bölgeden çekip gittikten sonra, evinde oturup kuzu kuzu yakalanmayı bekleyecek kadar aklını kaçırmadığını, orduyla ilişki kuracağını anlatmaya başlamıştı. Bu sözler, birkaç kanaldan kulağıma geldi. İhtilal zor günler geçiriyordu. Bölge başkanı olarak bana tanınmış yetkilere dayanarak, soruşturma açtırdım. Kısa sürdü bu ve Aristidio idam edildi.

Bugün kendi kendimize şunu sorabiliriz: Gerçekten ölümü hak edecek kadar suçlu muydu; yoksa yapıcı dönemde ihtilal hizmetinde kullanılabil-

cek bir hayatı kurtarmak mümkün müydü? Savaş insafsızdır. Ve düşmanın saldırganlığı üzerindeyken, değil ihanete, ihtimaline bile göz yummak imkansızdır. Bu olay birkaç ay önce, gerilla hareketi daha sallantıdayken, yada birkaç ay sonra daha güçlendiğimiz zaman olmuş olsaydı, belki de paçayı kurtarırdı. Aristidio şansına küssün. Ne yapalım, o arkadaşlarına ihanet suçunu işlediği zaman biz, ancak böylesine suçlara verilen ölüm cezasını uygulayabilecek güçteydik. Hapishanemiz olmadığı için daha başka cezaların infazına imkanımız elvermiyordu.

Bulduğumuz bölgeden bir süre için ayrılarak, tam takım halinde Magdalena'daki Los Cocos'a doğru ilerlemeye koyulduk. «El Chino» Chang'ın başkanlığında Caracas bölgesini haraca kesen bir eşkiya takımını yakalamak üzere Fidel'le buluşacaktık. Öncü kuvvetlerle gitmiş olan Camilo, biz varıncaya kadar birkaç esir almıştı bile. Temizleme hareketi on gün sürdü. Oradaki bir köylü kulübesinde eşkiya elebaşısı ünlü Chang, yargılandı ve ölüme mahkum edildi. Onun emriyle köylülere işkence edilmiş, bir kısmı da öldürülmüştü. İhtilalin adını kullanarak ve mallarını çalarak o bölgeye dehşet salmıştı. Bu arada bir yandan İhtilal Ordusu'nun «habercisi» olmakla övünen, öte yandan da bir çocuğun ırzına geçmiş olan bir köylü de ölüm cezasına mahkum edildi. Daha sonra, kentli delikanlılar ve Chang'ın vadettiği başiboş ve bol paralı bir hayat masalına kanmış köylülerden meydana gelen çetenin büyük bir kısmını yargıladık.

Çoğu serbest bırakıldı. Ama üçünün aklını başına getirmek için sembolik bir gösteride bulunmayı kararlaştırdık.

Chang ve ırza geçmekten sanık köylü ormanda bir ağaca bağlanarak idam edildiler. Büyük bir soğukkanlılık gösterdiler. Chang yuvalarından uğramış gözlerini tüfeklere dikip, «**Viva la revolucion!**» diye haykırdı. Ölümü büyük bir vekar ve soğukkanlılıkla karşıladı. Son dileği cenazesinde Peder Sardinas'ın bulunmasıydı. Peder Sardinas ise o sıralarda kamptan çok uzaklarda olduğundan bu isteği yerine getiremezdik. Bunun üzerine Chang son duasına tanıklık etmemizi diledi; sanki bu tanıklık öbür dünyada günahlarını bağışlatmaya yararmış gibi.

Ondan sonra sıra, çetede üç çocuğun sembolik idamına geldi. Chang'ın karanlık işlerine alabildiğine karışmışlardı. Ama Fidel bir şans daha tanımak istiyordu. Gözlerini bağladık ve kurşuna dizecekmiş gibi sıraladık. Havaya üç el ateş edildi. Bir de baktılar ki dipdiriler. Biri üstüme atıldı ve mutlulukla minnet karışımı bir duyguyla, sanki babasıymışım gibi şapur şapur öptü beni.

Bu olayların bir görgü tanığı vardı. CIA ajanı Andrew St. George. Look Dergisi'nde yayınlanan ve Birleşik Devletlerde yılın en sansasyonel haberi olarak nitelenen röportajı ona bir ödül kazandırdı.

Herşey olup bittikten sonra, Sierra'da geçmiş bu olay barbarca görünebilir. Oysa, o dönemde bu adamlar için başka hiçbir ceza uygulamaya imkan yoktu. Ölümü pek hak etmedikleri bir gerçek; ama bir sürü suça katılmış oldukları da bir gerçek. «İdam edilenler» in üçü de İhtilal Ordusu'na katıldılar. Sonradan, ikisinin devrim boyunca çok parlak işler başardıklarını duydum. Üçüncüsüne gelince, uzun bir süre benim emrimde kaldı. Askerler arasında söz dönüp dolaşıp savaş anılarına geldiği zamanlar, anlattıklarını yoldaşlardan birinin kuşkuyla kar-

şıladığını sezince hemen atılır, «Hiçbir zaman ölümden korkmadım ben» derdi, «Che tanığımdır.»

İki gün sonra bir başka çeteyi ele geçirdik. Onların idamı çok üzücü oldu. Aralarında Dionisio adında bir guajiro ile eniştesi Juan Lebrigio vardı. Gerilla bölüğümüze ilk yardımcı olanlardan ikisiydi bunlar. Hain Eutimio Guerra'nın maskesini düşüren ve ihtilalimizin en zor günlerinde bize alabildiğine yardım eden Dionisio da, eniştesi gibi, sonraları güvenimizi büyük ölçüde kötüye kullanmıştı. Kentlerdeki örgütlerin bize gönderdikleri bütün malzemeye el koyup kullanmış, birkaç yerde konaklayıp gizlice davalarını öldürmüştü. İzlediğı bu kaypak yol, onu cinayet işlemeye kadar götürmüştü.

O sıralarda Sierra'da, bir adamın zenginliğı, özellikle karılarının sayısına göre değerlendirilirdi. Törelere sadık kalan ve kendini bir paşa gibi gören Dionisio, ihtilalin kendisine sağladığı güçlerden yararlanarak üç ev, her üç evde birer kadın ve yeterli yiyecek stoku edinmişti. Yargılama sırasında, Fidel'in öfkeyle kendisini, güveni kötüye kullanma, ihanet ve ahlaksız bir tutumla suçlamasını (ne de olsa bu üç kadını halkın parasıyla besliyordu) dinledi ve köylülere özgü o safdillilikle kadınların üç değil, iki olduğunu, çünkü birisinin nikahlı karısı olduğunu —ki bu doğruydu— söyledi.

Bu yargılama sonunda Masferer'in suçüstü yakalanmış iki casusuyla, harekatta özel görevler yüklenmiş Echeverria adında bir çocuğı da idam ettik. Echeverria ailesi İhtilal Ordusuna birkaç savaşçı yetiştirmişti (kardeşlerden biri «Granma Seferi» ne katılmıştı), ama bu çocuk, bizim gelmemizi beklerken bir küçük birlik kurmuş ve hangi şeytana uymuşsa uymuş, gerilla bölgesine silahlı sal-

dırılar düzenlemeye başlamıştı. Son anları çok duygulandırıcı oldu. Kusurlarını anlamıştı, ama idam edilerek ölmek kavramını bir türlü kafası almıyordu. Bir sonraki çarpışmada ölmesine izin vermemiz için yalvardı. Çarpışırken bile bile ölüme atılacağına andıçıyor, sadece ailesinin onuruna leke sürmekten kaçındığını söylüyordu. Yargı kurulunca idama mahkum edilen Echeverria (lakabı «Squinty» idi) anasına uzun, dokunaklı bir mektup yazdı. Verilen cezanın yerinde ve doğru olduğunu anlattı ve anasının İhtilale sadık kalmasını istedi.

İdam edilenlerin sonuncusu «El Maestro» denilen, renkli kişiliği olan biriydi. Hasta ve başıboş bir halde bu dağlarda onunla dolaşırken geçirdiğim zor anlarda kendisini yakından tanımıştım. Çok geçmeden hastalık bahanesiyle bizden ayrılmış ve sefih bir hayat sürerek belasını bulmuştu. En iyi numaralarından biri, kendisini benim yerime koyarak «Dr. Guevara» diye tanıtmayı ve muayeneye gelen bir köylü kızına tecavüze yeltenmesiydi. Masferrer'in iki casusunun dışında, hepsi de ölümlerini ihtilale bağlılıklarını bildirdiler. Ben orada değildim, ama görenlerden biri anlattı: Peder Sardinias, mahkumlardan birine son telkinde bulunmak istemiş. Adam, «belki bir başkasının ihtiyacı vardır size aziz Peder, benim bu palavralara karnım tok,» demiş.

İhtilal böyle adamlarla yürütülüyordu. Başından beri disipline girememişlerdi. Kendi küçük kişisel dertleriyle uğraşmaktan başka birşeye karışmayan yalnız insanlardı. Toplum düzenini değiştirmekle hiç mi hiç ilgileri yoktu. İhtilalin kontrolü çok kısa bir süre için yada çok az ölçüde gevşese, şaşırtıcı bir kolaylıkla kendilerini suç işlemeye sürükleyen hatalara düşüyorlardı.

Dionisio ve Juanito Lebrigio, İhtilalin canlarını bağısladığı ve bugün ordumuzun safları arasında olan tesadüfi suçlulardan daha kötü kişiler değildiler. Ama o anda bir demir yumruk gerekliydi. Disiplin kurallarına karşı gelenleri bastırmak ve sürekli yönetimden yoksun bölgelerde başgösteren anarşi tohumlarını yok etmek için, herkese örnek olacak cezalar uygulamak zorundaydık.

Echeverria, bir ihtilal kahramanı olabilir, İhtilal Ordusu'nda subay olan iki kardeşi gibi bir önder, bir eylem adamı haline gelebilirdi. Ne var ki, o belirli dönemde suç işlemek bahtsızlığına uğradı ve bunu hayatıyla ödedi. Burada adını anıp anmama konusunda düşündüm. Ama ölüm karşısındaki tutumu öylesine dürüst, öylesine ihtilalci, öylesine sağlamdı ki, cezasının doğruluğunu öylesine kavramıştı ki, bizce bu son, onu yüceltti. Acı olmakla beraber, ihtilalimizin sağlıklı kılınması, Batista diktatörlüğünün artıkları olan bu eşkiyalıkların temizlenmesi gerektiği konusunda başkalarına yeterli örnek oldu bu olay.

Bu yargılamalarda ilk defa olarak bir konu ortaya atılmış ve tartışılmıştı. Llano'daki 26 Temmuz Harekatının önderleriyle çeşitli tartışmalardan sonra Sierra'ya sığınmış biriydi tartışmaya yol açan. Bu adam İhtilalden sonra Tarım Bakanı olarak Toprak Reformu Kanununa imzasını koymak cesaretini gösteremeyip görevinden ayrılmak zorunda kalan Sori Marin'den başkası değildi.

İhtilal Ordusu'nun kontrol altına almağa çalıştığı bölgede sükun ve asayiş sağlamaya çalışmak gibi güç görevi tamamladıktan sonra, yeniden El Hombrito'ya doğru yola çıktık. Öncü kuvvetin başında Camilo Cienfuegos ve dört teğmen vardı: Orestes, Boldo,

Leyva ve Noda. İkinci müfrezenin kumandanı Yüzbaşı Raul Castro Mercader ve teğmenleri Alfonso Zayas, Orlando Pupo ve Pablo Cabrera idi. Ramiro Valdes küçük kurmay karargahımızın kumandanıydı. Joel Iglesias da teğmeniydi. Daha onyedisine bile basmamış olan Joel otuz kişiye kumanda ediyordu. Onlara emir verirken saygıyla **siz** diye hitap eder, ötekiler de ona sen derler ama emirlerine büyük bir disiplin içinde uyarlardı.

El Hombrito'ya yeniden yerleşmemiz 1957 Ekiminin sonlarını buldu. Kontrolümüz altındaki bölge için bir savunma temeli kurmaya giriştik. O sıralarda Havana'dan gelmiş iki öğrencinin yardımıyla, El Hombrito Nehri üzerinde kurmayı düşündüğümüz minyatür bir hidroelektrik istasyonunun planlarını hazırlamaya başladık. Aynı zamanda, **El Cubano Libre** adındaki gazetemizi yayınlamaya başladık. Eski ama bizim için çok değerli bir teksir makinesi getirmiştik Llano'dan. Bu makineyle, hem yazı işlerini hem de dizgi işlerini Leonel Rodriguez ve Ricardito Medina adındaki öğrencilerin yürüttüğü gazetenin ilk sayılarını çıkarttık.

Bu yerleşmiş dönemdeki hayatımızı düzenlemeye işte böyle başladık. Bu düzeni, nehir boyundaki halkın işbirliğine ve himayesine, özellikle de «İhtiyar Bayan Chana» dediğimiz kibar dostumuza borçluyduk. Düşman havacılarına yeni bir yapıyı hedef kılmak istemediğimiz için eski bir **bohio**'da fırın kurduk. Bir de üzerinde «Mutlu 1958» yazılı olan kocaman bir 26 Temmuz bayrağı yaptırtdık. Bayrağı, çok uzaklardan, ta Las Minas de Bueycito'dan bile görünmesi umuduyla El Hombrito'nun en yüksek tepesine diktik. Bu arada bölgede devamlı dolaşiyor, otoritemizi güçlendiriyor ve sağlam bir

varlık haline getiriyorduk. Aynı zamanda, her an, Sanchez Mosquera'nın saldırısına karşı hazırlık yapıyor, geçmesi ihtimali olan yollarda istihkamlar kuruyorduk.

Mar Verde çarpışmasını izleyen günler çok hareketli geçti. Çarpışmayı aralıksız sürdürmeye, düşmanı kısıtıp kuşatmaya yada cephe saldırılarına dayanmaya gücümüzün henüz yeterli olmadığını pekala biliyorduk. Bunun için de Hombrito Vadisi'nde güvenlik tedbirleri alırken, savunmaya geçtik. Mar Verde'ye birkaç kilometre uzaklıktaki vadiye, Santa Ana'ya doğru uzanan ve Guayabo deresini aşan yoldan gidilir. Guayabo deresi boyunca ilerleyerek güneye inip Botella Dağı'nı geçtikten sonra Mina del Frio'dan gelen yola saparak da gidilebilir oraya.

Bütün bu ulaşım yollarını iyice kontrole aldık. Bu arada düşmanın ormandan geçerek baskın yapmasını ve bizi gafil avlamasını önlemek için de, sürekli nöbetçi bulundurmamız gerekiyordu.

Ağırlıklarımızı La Mesa kesimindeki Polo Torres'in evine taşımıştık. Yaralılarımızı da oraya gö-

türdük. Aralarında, ayağından yaralandığı için yürüyemeyen Joel Iglesias da vardı.

Sanchez Mosquera'nın taburları Santa Ana'da konaklıyordu. California yolunda da bilmediğimiz bir hedefe doğru ilerleyen düşman taburları vardı.

Mar Verde çarpışmasından dört beş gün sonra alarm verildi. Sanchez Mosquera'nın taburları ilerliyordu; hem de ana yol olan Santa Ana'dan El Hombrito'ya uzanan en işlek yoldan. Hemen pusuda bekleyen adamlarımıza haber verdik. Mayınları yeniden elden geçirdiler. Kendi başımıza yaptığımız bu ilk mayınların pek ilkel bir ateşleme düzeni vardı. Bir yaya bağlı olan demir parçası, yayı serbest bıraktığımız zaman ileri fırlıyor ve demir kapsüle çarpıyordu. Mar Verde çarpışmasında bir işe yaramayan bu mayınların bu sefer de daha farklı bir sonuç vermediğini ayrıca belirtmeliyim.

Birkaç dakika sonra, ateş sesleri kumanda mevkiimizden bile duyulmaya başladı. Mayınlar patlamadığı ve düşman olanca hızıyla ilerlediği için, bizimkilerin ricat ettikleri haberi geldi. Yalnız, geri çekilirken, düşmana zayıt verilmeyi de başarmışlar. Bize gelen bilgilere göre, öldürülen ilk düşman, uzun boylu, şişman bir çavuşmuş. Teğmen Enrique Noda ile «El Mexicano», bir süvari takımına kumanda eden ve 45'lik tabanca taşıyan bu çavuşa, yakın mesafeden Garand'ları ile ateş etmişler. Adamın eskali konusunda ikisinin de ifadesi birbirini tutuyordu. Ama sonuç olarak, Sanchez Mosquera'nın taburları bizimkileri geri çekilmek zorunda bırakmıştı.

İki hafta sonra, Brito adında bir köylü iyi kalpliliğimizden ötürü teşekkür geldi bize. Düşman onu takımın en önünde yürümeye zorlamış. Ve bu ölüm yürüyüşünde bizim çocukların nişan alıp ken-

disini vurur gibi yaptıklarını açıkça görmüş. O gün hiç kimsenin ölmediğini de ondan öğrendim. Ama Altos de Conrado'da ölenler oldu.

Bulduğumuz yeri, elimizdeki bölük pörçük teçhizatla savunmamız güç olduğu için, doğru dürüst siper bile kazmamış, Minas de Bueycito yolunu kesmek için yaptığımız eski savunma hattıyla yetinmiştik. Düşman ilerledikçe pusuda bekleyen adamlarımız tehlikeye girdikleri için, onlara da çekilmelerini emretmiştik. Ortalıkta kimseler kalmamıştı. Sadece, köy kolcularının mallarını gasbetmesine göz yummana kararında olan, belki de el altından düşmanla bağlantısı bulunan bir iki köylü vardı görünürlerde.

Yavaşça Altos de Conrado'ya uzanan yola çekildik. Burası Sierra Maestra'nın yanında ufak bir tepe gibi kalıyordu. Doruğunda da Conrado adında bir guajiro yaşıyordu. Bu yoldaş PSP (Sosyal Halk Partisi) nin üyesiydi. Ta başından beri bizimle ilişki kurmuş ve pek değerli hizmetlerde bulunmuştu. Ailesini uzaklara yollamıştı. Evde kimsesi yoktu. Pusu için ne mükemmel bir yer! Eve açılan üç patika vardı. Bunlar da ormanın içinden geçerek tepeleri dolana dolana doruğa kadar uzanıyor ve tropik bitki örtüsüyle tamamen örtülüyordu. Bu patikaların dışında, evin her yanı, tırmanması alabildiğine tehlikeli sarp kayalar ve baş döndürücü uçurumlarla çevriliydi.

Ağaçların kesilmiş olduğu bir noktada yol genişliyordu. Sanchez Mosquera'nın saldırılarına karşı koymak için biçilmiş kaftandı burası. Birinci gün, küçük kulübenin ocağına fitilli iki bomba yerleştirdik. Bu elimizdeki en basit pusu imkanıydı. Çekilsek, düşman muhtemelen eve girecek ve ocağı kul-

lanacaktı. Bombalar küllerin altında kuzu kuzu yatıyordu. Ocak yakıldığı veya kor konduğu zaman fitillerin ateş alacağını ve bombaların patlayarak pek çok kişinin ölümüne sebep olacağını hesaplıyorduk. Tabii bu daha sonra yararlı olabilecek bir çareydi.

Sabırla bekleyerek üç gün kaldık orada. Saat başında nöbet değiştiriyorduk. Yılın o mevsiminde ve o yükseklikte, geceler çok soğuk ve rutubetli oluyordu. İtiraf edeyim ki, biz daha bütün geceyi savaş düzeninde dışarda geçirecek kadar pişmemiştik.

İlk sayısı birkaç gün önce çıkan gazetemiz **El Cubano Libre**'yi bastığımız teksir makinesinde, Batista askerlerini dağıtmak için bir bildiri yayınladık. Niyetimiz bunları, geçecekleri yol boyundaki ağaçlara yapıştırmaktı.

8 Aralık sabahı bulunduğumuz tepeden, taburun dağa tırmanmaya başladığını duyduk. Döne döne çıkan yolda ilerleyerek iki üç yüz metre aşağımıza kadar yaklaştılar. Bildirileri yapıştırmak için birini gönderdik. Luis Olazabal gönüllü gitti. Aşağıdakilerin ateşli bir taşıtmaya girdiğini duyuyorduk. Duvar boyunca nöbet tuttuğumuz için, söylenenleri iyice işitebiliyordum. Subay olduğu konuşmasından anlaşılan biri haykırarak emretti: «Peşimden yürüyün. İleri!» Karşısındaki asker, her kim idiyse, öfkeyle bu emre karşı çıktı. Sonunda tartışma bitti ve taburlar harekete geçti.

Ağaçların arasından, küçük gruplar halinde ilerlediklerini görebiliyorduk. Bir an onlara baktıktan sonra, bildirileri asıp pusyu yerimizi belli etmenin akıllıca bir davranış olup olmadığını düşündüm. Luis'i tekrar çağırıp, bildirileri toplamasını söyledim. Bunu yapabilmek için ancak birkaç saniyelik

vakti vardı. Ön saflardaki askerler hızla ilerliyorlardı.

Savaş düzenimiz alabildiğine basitti. Hesapça, düşman ağaçlık bölgeden çıkınca, teker teker ilerleyecek ve arkadaşlarından ayrılıp açıklığı geçmeye çalışan her askeri düşürebilecektik. Bir sakız ağacını siper edinen Camilo bunları bekliyordu. İleri bakarak yürüyen asker önünden geçerken, bir metreden az bir mesafeden Thomsonu ateşleyiverecekti.

Ondan sonra yolun iki yakasındaki çalılara gizlediğimiz keskin nişancılar işe girişecekti. Teğmen İbrahim'le bir başkası yolun kenarında, Camilo'nun on metre kadar ilerisinde duruyorlardı. Askeri zimbaldalıktan sonra kimsenin Camilo'ya yaklaşmaması için önden ateş açıp ona siper olacaklardı.

Ben yirmi metre kadar uzakta, yan tarafta, gövdemin ancak yarısını gizleyen bir ağacın arkasında duruyordum. Silahım, askerlerin gelmekte olduğu patıkaya çevrilmişti. Biz, düşmanın geldiğini derhal farkedecek durumda değildik. Çünkü uzandığımız takdirde görülme tehlikesiyle karşı karşıyaydık. Camilo'nun atışını bekliyecaktık. Kendi verdiğim emrin dışına çıkarak, kafamı uzatıp çevreme göz attım. Çarpışmalardan önceki o büyük gerginliği duyabiliyordum. İlk askerin ortaya çıktığını gördüm. Kuşkuyla çevresine bakındı ve yavaşça ilerledi. Gerçekten de, burada bir pusu kokusu seziliyordu. Alışılmamış bir manzara; ormanın sık bitki örtüsü ortasında bir açıklık ve bir pınar. Bir kısmı kesilmiş, bir kısmı yanmış, bir kısmı ayakta kalmış ağaçlar, bir ıssızlık, bir terkedilmişlik duygusu uyandırıyordu. Siper alıp, çatışmanın başlamasını beklemeye koyuldum. Bir tüfek tarrakası, sonra her yandan gelen ateş sesleri. İlk ateş edenin Camilo ol-

madığını, beklemekten sınırları bozulan İbrahim'in ateş ettiğini farkettim. Vaktinden önce ateş etmiş ve hemen arkasından kurşun yağmuru başlamıştı. Oysa bulunduğumuz yükseklikten hiçbir şey görmemize imkan yoktu. Bizim tek tek atışlarımızla, askerlerin boşuna yaktıkları mermilerin ateşi birbirine karışmıştı, ama seslerden hangi tarafın ateş ettiğini farkedebiliyorduk. Bilemedin beş altı dakika sonra, havan yada bazukalardan savrulan ilk güllerin ışığını duyduk tepemizde. Gereğinden daha uzun menzile ayarlandıkları için, çok gerimizde patladılar.

Birden hoş olmayan bir şey hissettim. Yanığa yada uyuşmaya benzer birşey. Ağacın dışında kalan sol ayağıma kurşunu yemiştım. Hemen tüfeğimi ateşledim (Daha iyi nişan alabilmek için dürbünlü tüfek almıştım kendime). O anda, ağaçların dallarını iki yana ayırarak hışırtılar içinde ilerleyen birilerinin hızla üzerime geldiğini duydum. Daha yeni ateş ettiğim için tüfeğimin hiçbir faydası yoktu bana. Kendimi yere atarken elimdeki tabancayı da düşürmüştüm. Tabanca altımdaydı, düşman ateşinin tam karşısında olduğum için doğrulup tabancayı alamıyordum. Umutsuzluğun verdiği bir çeviklikle yana yuvarlandım ve tabancayı yakaladım. O anda bizimkilerden birinin, «Cantinflas» dediğimiz yoldaşın bana doğru geldiğini gördüm. Bu tehlike ve acı dolu anlarda bile, Cantinflas'cık disiplini bozmamış, tüfeği tutukluk yaptığı için çekileceğini bana haber vermeye gelmişti. Tüfeği elinden çekip aldım. Cantinflas yanıma çömeldi. Tetik yerinden oynadığı için tüfek çalışmıyordu. Düzeltip tüfeği ona uzattım ve kendisi hakkında düşündüklerimi de söylemeden edemedim: «Asıl tutukluk yapan, senin öküz kafan!» Gerçek adı Onate olan Cantinflas tü-

feği alıp kendisini ateş alanına attı. Ağacın siperinden çıkar çıkmaz Garand'ını boşaltmaya, yürekliliğini göstermeye çalışıyordu. Ama istediği olmadı. Vuruldu çünkü. Kurşun sol kolundan girip omuz kemiğinden çıktı. Böyle bir şey herhalde pek görülmemiştir. Artık ikimiz de yaralıydık ve kurşun yağmuru altında geri çekilmek şansımız da yoktu. Yapılacak tek şey, kesilmiş ağaçların yanındaki kütüklere kadar sürünmek ve sıyrılıp arkalarına geçmekti. Bizimkilerin ne tarafta olduğunu da bilmiyorduk. Kütüklere ulaşabildik. Cantinflas bayıldı. Yaramın verdiği bütün acıya rağmen, daha rahat hareket edebiliyordum. Ötekilerin yanına kadar gidip yardım isteyebildim.

Düşman saflarında ölenler olduğunu biliyorduk, ama kaç ölü olduğunu bilmiyorduk. Yaralılarımızla (yani ikimiz) birlikte Polo Torres'in evine doğru yola koyulduk. İlk andaki uyuşma ve savaş heyecanı geçtikten sonra, acıyı bütün şiddetiyle duymaya başladım ve yürümem imkansız hale geldi. Nihayet yarı yolda bir ata bindim. Seyyar hastanemize böylelikle varabildim. Cantinflas da, sahra sedyesi yerine kullanılan bir hamakla taşınıyordu.

Yaylım ateşi durmuştu. Düşman Aktos de Conrado'yu ele geçirmiş gibimize geliyordu. Nereye kadar ilerlediklerini öğrenmek için, «Pata de la Mesa» diye ad taktığımız yerden, dere boyunca gözcü çıkarttık. Bu arada köylülerle ailelerinin çekilmesi işini düzenledik. Fidel'e uzun bir mektup yazıp, durumunu anlattım.

Ramiro Valdés'in kumandasındaki takımı Fidel'in yanına gönderdim. Birliğimizin içinde bir korku ve yenilgi rüzgarı esiyordu. Savunmada azami hareket kabiliyetini sağlayabilmek için, mümkün

olduğu kadar az kişiyle kalmak istiyordum. Camilo ufak bir savunma grubunun başında kaldı.

Çarpışmanın ertesi sabahı, bölgede öylesine kör kör parmağım gözüne bir sessizlik ve durgunluk hüküm sürüyordu ki, düşmanın ne gibi bir numara peşinde olduğunu anlamak için en iyi gözcülerimizden birini, Lien'i keşfe çıkardık. Ve düşmanın, topuyla tüfeğiyle, bölgeden çekilmiş olduğunu öğrendik. Lien, Conrado'nun evine kadar gitti. Ama askerlerin izine rastlamadı. Hatta araştırmasının bir delili olarak da, **bohio**'ya gizlediğimiz bombalardan birini aldı geldi.

Teftişe sıra geldiği zaman, yoldaş Guile Pardonun tüfeğinin yerinde yeller estiğini gördük. Kendi tüfeğini bir başkasıyla değiş tokuş etmiş, ve geri çekilirken onu savaş alanında bırakarak ikinci tüfeği alıp gelmişti. İşleyebileceği en ağır suçlardan biriydi bu. Kural açık ve kesindi: yanına sadece tabancasını alıp gidecek ve tüfeğini düşmanın elinden kurtaracaktı. Yada bir başka tüfek bulup gelecekti. Guile büyük bir yeis içinde yola düştü. Birkaç saat sonra da dudaklarında muzaffer bir gülümseme, elinde kendi tüfeği çıkageldi. Sonunda esrar çözüldü. Ordu, saldırımızı karşılamak için gizlendiği yerden bir adım bile ayrılmamıştı. Her iki taraf da kendi siperlerine çekilmişler ve yoldaşımızın bulunduğu yere insan ayağı basmamıştı. Tüfeğin başına bardaktan boşanırcasına yağın yağmurda ıslanmaktan başka birşey gelmemişti.

Ordu uzun bir süre, Sierra Maestra'da daha ileri gidemedi. Özellikle bu bölgede, bulunduğu noktayı hiçbir zaman aşamadı. Öteki köyler arasında El Hombrito'dan geriye sadece yakılıp yıkılmış bir dizi kulübe kalmıştı. Sanchez Mosquera'nın geçtiği

nasıl da belli oluyordu! Fırınımızı da yakmışlardı. Üzerinde hala dumanlar tüten yıkıntıların arasında birkaç kediyle bir domuzdan başka hiçbir şey yoktu. Bunlar da saldırganların gazabından kurtulmuşlar; sonunda bizim midemize kısmet olmuşlardı. Machadito çarpışmasından bir iki gün sonra, bugün Sağlık Bakanı olan yoldaş, usturayla yarımı yardı ve bir M-1 tüfeği kurşunu çıkardı. Ondan sonra hızla iyileştim.

Sanchez Mosquera, çuval çuval kahveden tutun da ev eşyasına kadar götürebileceği ne varsa, askerlerin sırtına yükleyip götürmüştü. Uzun bir süre, Sierra'ya burnunu sokmayacağı kanısındaydık.

Bu olup bitenlerden sonra bölgenin siyasal yönden hazırlanması işine girişmek ve temel endüstri merkezimizi yeniden kurmak gerekiyordu. Ama bu sefer El Hombrito'da değil, daha ıssız bir yerde, Mesa'nın bulunduğu bölgede kuracaktık.

Sürekli bir savaş hali içinde yaşamak ve bu yeni duruma uymak, halk bilincinde ister istemez yeni bir davranış, yeni bir düşünüş biçimi yaratıyor. Kişi, rahatını, huzurunu bozacak acı tecrübelere dayanabilecek bir değişim geçirmek zorunda kalıyor. Sierra Maestra ve yeni yeni özgürlüğe kavuşan bölgeler bu acı tecrübeyi geçirdiler.

Engebeli dağlık bölgelerdeki durum en hafif deyimiyle korkunçtu. Özgürlük aşkıyla tutuşan köylüler, ta uzaklardan göçedip gelmişlerdi buralara. İğneyle kuyu kazar gibi, yeni açılmış topraklardan ekmeklerini söküp çıkartmaya çabalıyorlardı. Uğraşüyor, didiniyor; yeni birşey yaratmanın büyük fedakarlıklar gerektirdiğini bu ucu bucağı görünmez uçurumlarda, bu kartal yuvası yamaçlarda kahve yetiştirebilmek için adeta yalvarıyorlardı fidelere. İnsanın yüzyıllar boyu süre gelmiş kendi toprağına sahip olabilmek özlemiyle bu amansız

yamaçları işliyor; toprağı alınterleriyle suluyor; kendi kendilerini aşıyorlardı.

Kahve fideleri umutla beklenen meyvaların tomurcuklarını verdiği zaman, topraklara yeni bir sahip çıkıveriyordu. Bu ya bir yabancı firma, ya bir yerli yağmacı, yada köylülerin gırtlaklarına kadar borca gömülmüş olmalarını fırsat bilen bir spekülâtör oluyordu. Yabancı firmaların yada yerli toprak ağalarının hizmetindeki siyasi cacique'ler, zaptiye kumandanları, bu keyfi davranışlara başkaldıran köylüleri ya hapse atıyor yada öldürüyorlardı. Tecrübesizliğimiz yüzünden Alegria de Pio'da uğradığımız yenilgiye paralel olarak, burada karşılaştığımız yenilgi ve umutsuzluk manzarası buydu.

Köylüler, bugün artık efsaneleşen sakalları o günlerde yeni yeni uzamaya başlamış bu ince, zayıf adamların, kendileri gibi baskı güçlerinin yeni kurbanları olduğunu anladılar. Ve bize sürekli olarak, hiçbir menfaat gözetmeden, yenilgiye uğrayanlardan hiçbir şey beklemeden yardım ettiler.

Günler günleri kovaladı ve artık iyice pişmiş askerlerden kurulu küçük birliğimiz La Plata ve Palma Mocha zaferlerini tattı. Baskı rejimi bütün gaddarlığıyla buna misilleme yaptı. Köylüler kitleler halinde öldürüldüler. Sierra Maestra'nın köylülerle dolu vadilerinde, tedhiş ve zulüm, zincirinden boşanmış bir azgın köpek gibi kol geziyordu. Köylüler yardımlarını durdurdular. Onlarla **guerilleros** arasında karşılıklı güvensizlikten doğan bir duvar yükselmmişti. Köylüler misilleme hareketlerinden, gerillalar ise korkakların ihanetinden çekiniyorlardı. Buna rağmen, adil ve anlayışlı olmak zorundaydık. Nitekim, **guajiro**'lar yavaş yavaş davamıza karşı inançlarını tekrar kazandılar.

Çaresizlik ve hırstan gözü dönmüş diktatörlük, binlerce **guajiro** ailesinin Sierra Maestra'dan alınarak kentlerde iskan edilmesini emretti.

Gençlerin hemen hepsini içine alan, en güçlü ve en dayanıklılardan meydana gelen bir grup, özgürlüğü ve savaşı, köleliğe ve kente tercih etti. Kadınlar, çocuklar ve yaşlılarla dolu sonu gelmez kervanlar yollara düştü. Doğup büyüdüleri yerleri bırakıp, **llano**'ya iniyorlar, kentlerin dış mahallelerinde ev ev üstüne yığıyorlardı. Küba, tarihinin en korkunç sayfasını ikinci bir defa, yeniden yaşıyordu: Yeni iskan. Bunu ilk buyuran, sömürgeci İspanya'nın eli ve gözü kanlı generali Weyler olmuştu. Şimdi de emir, Fulgencio Batista'dan, Amerika kıtasının görüp göreceği hainlerin en büyüğünden, katillerin en azılısından geliyordu.

Açlık, sefalet, hastalık, salgın, diktatörlüğün yeniden iskan ettiği köylülerin çoğunu kırıp geçiriyordu. Çocuklar bakımsızlıktan ve gıdasızlıktan ölüyorlardı. Oysa iki adım ötede, hayatlarını kurtarabilmek için gerekli her şey vardı. Küba halkının öfkeli protestoları, patlak veren uluslararası skandal ve baskı rejimin ihtilalcileri yenememesi karşısında, diktatör, köylü ailelerin Sierra Maestra'dan uzaklaştırılmasına son vermek zorunda kaldı. Ve yeniden doğup büyüdüleri topraklara döndüler. Perişandılar. Hastaydılar. Bir çoğu ölüp gitmişti.

Daha önce diktatörlüğün bombardımanlarını, **bohio**'larının yakılışını, kitle halinde cinayetleri görmüşlerdi. Bu sefer de, rejimin barbarlığını ve insanlıktan nasıl uzak olduğunu gördüler. Onlara reva görülen davranış, Kurtuluş Savaşı sırasında, İspanyol sömürgecilerinin Küba'lılara yaptıklarını fersah fersah geçmişti. Batista, Weyler'e rahmet okutu-

yordu. Köylüler ölünceye yada zafere erişinceye kadar mücadele için sarsılmaz bir azimle döndüler. Ya öleceklerdi, ya özgürlüğe kavuşacaklardı.

Şehirlerden gelme gerillacılarımız, palmiye yapraklarından örme şapkalar giymeye başladılar. Korkuları kalmadı. Mücadeleye katılmaya ve kendilerini kurtuluşa götüreceği yolda sonuna kadar cesaretle ilerlemeye karar verdiler. Bu değişiklikte, köylülere karşı tutumumuzun ve savaşta zafere erişiminin rolü büyüktü. Ve köylülerin böylesine değişmesi, Sierra Maestra'da nasıl karşı durulmaz bir güç olduğumuzu ortaya koyuyordu.

İki şıktan birini seçme durumunda kalan köylülerin hepsi, ihtilal yolunu seçtiler. Daha önce de sözünü ettiğimiz bu düşünce ve davranış değişikliği bu sefer kendini iyice gösterdi. Savaş acılarıyla, üzüntülerle doluydu, orası doğru. Ama geçici bir aşamaydı. Kişinin hayatta kalabilmek için kendini uydurmak zorunda olduğu bir durumdu bu. Gelecekleri buna bağlıydı. Köylüler bunu anladıkları zaman, ileride ortaya çıkacak aksiliklere karşı hazırlıklı bulunmak için gerekli düzeni kurdular.

Terkettikleri topraklara döndüler. Hayvanlarını daha kötü günlere saklamak amacıyla kesimi durdurdular. Makineli tüfeklerin yırtıcı sesine alıştılar. Her aile kendi sığınağını kurdu. Aileleri, davaları, ev eşyalarıyla birlikte geçici süreler için savaş bölgelerinden kaçmaya alıştırdılar kendilerini. Geride sadece **bohio**'larını bırakıyorlar, düşman da bunları yakıp yerle bir ederek öfkelerini çıkarıyordu. Eski evlerinin dumanlar tüten yıkıntıları üzerinde yeniden ev kurmaya alıştırdılar kendilerini. Ağzlarından bir tek yakınma sözü duyulmuyor, ama

kinleri gittikçe yoğunlaşıyor, zafere ulaşma azimleri gittikçe biliniyordu.

Diktatörlüğün yiyecek ablukasına karşı mücadele açıldı ve hayvan dağıtımına başlandı. Onlara gözleri gibi bakıyorlar, aslında ufak birer kooperatif sayılacak biçimde gruplar kurup, hayvanların güvenli bir yere götürülmesinde işbirliği ediyorlardı. Otlaklarını ve katırlarını seve seve toplumun ortak hizmetine veriyorlardı.

Mülklerinin sınırını büyük bir hassasiyetle koruyan en ateşli, en inançlı bireycilerin bile, savaş yüzünden, büyük mücadelenin ortak hizmetlerine katılması, ihtilalin yeni bir mucizesiydi. Bundan da büyük bir mucize daha oldu: Küba köylüsü özgürlüğe kavuşmuş bölgelerde, mutluluğunu yeniden buldu. Başlangıçta, her girdiğimiz köy evinde ürkek fısıltılarla karşılaşırken şimdi Sierra'da halkın şen şakrak, mutlu, yürekten kahkahalarını gururla dinliyorduk. Kendi gücünü farketmenin, özgür bölgemiz halkına kazandırdığı nefesine güvenin yansımasıydı bu kahkahalar.

1958'e girdiğimizde, savaşımaya başlayalı bir yılı geçmişti. Burada durumun genel bir özetini tekrarlamak yararlı ve gerekli olacaktır. Askeri durumumuz, örgütlenme durumumuz, siyasal durumumuz ve kaydettiğimiz ilerleme.

Askeri durumumuzla ilgili olarak şunları belirtmek istiyorum. Hatırlanacağı gibi, birliklerimiz 2 Aralık 1956'da, Las Coloradas kıyılarında karaya çıkmıştı. Üç gün sonra üzerimize baskın yapılmış ve Alegria de Pio'da bozguna uğramıştık. Ay sonunda yeniden gruplara ayrılarak, o günlerdeki gücümüze uygun düşen ufak çapta hareketlere giriştik. Faaliyet alanımız, Oriente'nin güney yakasında, La Plata nehrinin kıyılarındaki küçük La Plata kışla-sıydı.

Karaya çıkışımız ve Alegria de Pio bozgununa uğramamızla El Uvero çarpışması arasında geçen sürede, birliğimiz sadece bir tek gerilla grubundan ibaretti. Bu gerilla kuvvetine Fidel Castro kuman-

da ediyordu. En büyük özelliği de sürekli hareket halinde oluşuydu. (Bu devreyi göçebelik dönemi olarak tanımlayabiliriz.)

2 Aralıkla, El Uvero çarpışmasının olduğu 28 Mayıs tarihleri arasında, yavaş yavaş şehirle bağlantılar kurduk. İlişkilerimizin bu döneminde, kentlerdeki örgütün liderleri ihtilalin öncü kolu olan bizlerin önemini ve ihtilal önderi olarak Fidel'in gücünü değerlendiremediler.

Uygulanacak taktik konusunda iki ayrı fikir belirtmeye başladı. Bu da, sonraları **Sierra** ve **Llano** diye ün salan iki apayrı stratejiye yol açıyordu. Tartışmalarımız ve iç çatışmalarımız sert oluyordu. Bütün bu çekişmeler bir yana, bu dönemde yapılacak ilk iş, sağ kalmayı ve gerillanın temelini atmayı başarmaktı.

Köylülerin tepkileri, daha önce pek çok kere denenmişti. Alegria ve Pio bozgunundan hemen sonra, yenilmiş birliğimize karşı sürekli bir destek ve yakın bir dostluk göstermişlerdi. Yeniden gruplaşmamızdan ve ilk çarpışmalardan sonra, Batista Ordusu baskı hareketleriyle köylerde bir tedhiş havası estirmiş ve köylüler kuvvetlerimize karşı soğuk durmaya başlamışlardı. Bu davranışın temelinde yatan neden şuydu: Bizi görürlerse ihbar etmek zorundaydılar. Batista Ordusu, bizim varlığımızı bir başka kaynaktan öğrendiği takdirde ise, bu onlar için ölüm demektir. Bizi ihbar etmek hem kendi vicdanlarına aykırı bir davranış olacaktı, hem de hayatlarını tehlikeye atacaktı. Çünkü ihtilal yasaları hızla işliyordu.

Yapılan tedhişin etkisinde kalan veya en azından hiçbir yana bağlı olmayan, ne yapacağını bilemeyen ve bu çıkmazdan kurtuluşu Sierra'yı terket-

mede bulan köylülere rağmen, ordumuz her geçen gün biraz daha kuvvetleniyordu. Önce o kesimi, daha sonra doğuda Turquino Dağının ötelерinden batıda Caracas Dağına kadar yayılan Maestra bölgesini kontrolümüz altına aldık. Gerillanın ne kadar zorlu olduğunu ve mücadelenin ne kadar uzun süreceğini anladıktan sonra köylülerin akılları başlarına gelmeye başladı ve savaşçı olarak ordumuza katıldılar. Giderek, sadece saflarımıza katılmakla kalmadılar, bizlere de destek oldular. Köylerde çoğunlukla herkes birbirinin akrabası olduğu için Gerilla Ordusu alabildiğine yayıldı.

Kuvvetlerimiz sadece köylülerin desteği ve gönüllülerin yardımıyla değil, aynı zamanda Ulusal Komitenin ve başlı başına bir güç olan Oriente Eyalet Komitesinin gönderdiği kuvvetlerle de takviye edildi. Karaya çıkışımızla El Uvero çarpışması arasındaki süre içinde beş takıma bölünmüş elli kişilik bir kuvvet geldi. Hepsi aynı cins olmamakla beraber herkesin bir silahı vardı. Bunların ancak otuzu kaliteli silahtı. La Plata ve El Arroyo del Infierno çarpışmaları bu grubun bize katılmasından önce oldu. Altos de Espinosa'da baskına uğramış ve adamlarımızdan birini kaybetmiştik. Gaviro bölgesinde de neredeyse aynı şey gelecekti başımıza. Görevi Fidel'i öldürmek olan bir casus, orduyu tam üç kere üstümüze sürdü.

Bu baskınlarda edindiğimiz acı deneyler ve dağlardaki çetin yaşama şartları, bizi tecrübeli birer asker yapıp çıkarmıştı. Yeni gelenler ilk olarak El Uvero çarpışmasına katıldılar. Bu çarpışma çok önemliydi. Çünkü son derece iyi tahkim edilmiş bir hedefe güpegündüz saldırıda bulunmuştuk. Çarpışmanın süresi ve katılanların sayısı yönünden, sava-

şın en kanlı olaylarından biriydi bu. Bu çarpışmada düşmanı Sierra Maestra'nın kıyı kesiminden püs-kürttük.

El Uvero'dan sonra, İkinci Takımın kumandanlığına getirildim. Daha sonraları bu, Dördüncü Takım adını aldı. Faaliyet alanımız Turquino'nun doğusunda kalan bölgeydi. Fidel'in kumandasındaki takım, sadece Turquino Dağının batısında faaliyet gösterecek, biz ise dağın öte yanında yayılabildiğimiz kadar yayılmağa çalışacaktık. Taktik uygulamasında belirli oranda bağımsızdık. Ama genel olarak Fidel'in kumandasındaydık ve haberciler kanalıyla her hafta, yada onbeş günde bir bağlantı kuruyorduk.

Kuvvetlerin bu bölünüşü 26 Temmuz'un yıldönümüne rastladı. Birinci Takım, José Marti takımı, Estrada Palma'ya hücum ederken, biz de hızla Buycito yönünde ilerlemeye başladık ve ilk çarpışmada ele geçirdik bu bölgeyi. O dönemle 1958 Ocak ayı arasındaki sürede ihtilalcilerin elindeki kesimin tahkimatını tamamlamıştık. Ordu bu bölgeye nüfuz edebilmek için, kuvvetlerini birleştirmek ve takviyeli birliklerle ilerlemek zorundaydı. Bu yoldaki hazırlıkları çok yoğun, çok etraflı oldu. Ama elde ettikleri sonuçlar oldukça verimsizdi. Çünkü hareket kabiliyetinden yoksundular. Düşman birliklerinin bir kısmı kuşatıldı, bir kısmı imha edildi veya en azından durduruldu. Bölgeyi daha yakından tanıdık. Her yanını karış karış öğrendik. Manevra kabiliyetimiz arttı. Ve göçebelikten çıkıp yerleşik döneme girdik. Pino del Agua'ya yaptığımız ilk saldırıda çok ustaca metodlar uyguladık. Artık düşmanın huyunu suyunu öğrenmiş olduğumuzdan onları iyice şaşıratabiliyor; sağ gösterip sol vuruyorduk. Her şey Fi-

del'in düşündüğü gibi oluyordu. Saldırıya başladıktan birkaç gün sonra Fidel ortaya çıkıyor, düşman askerleri onu ele geçirmek için ilerliyor, benim adamlarım onları pusuya düşürüyor, bu arada Fidel bir başka yerde bitiveriyordu.

Yıl sonunda düşman birlikleri tekrar çekilmek zorunda kaldılar Sierra'dan. Batıda Caracas Dağı ile doğuda Pino del Agua arasındaki bölge bizim kontrolümüz altındaydı. Bölgenin güneyi denizle sınırlanıyordu. Düşman ordusu Maestra'nın kuzey yamaçlarındaki küçük köyleri işgal etmişti.

Bizzat Fidel'in kumandası altında bütün birliklerimizle Pino del Agua'ya ikinci saldırımızda, faaliyet alanımız büyük çapta genişledi. İki yeni takım kuruldu: Raul'un kumandasındaki «Frank Paris» ve Almeida'nın takımları. Her iki takım da Fidel'in kumandasındaki Birinci Takımdan ayrılmıştı. Zaten Fidel'in birliği, uzak bölgelerde örgütlenmemizi sağlamak amacıyla kurulan bu yeni birlikler için sürekli bir kaynak durumundaydı.

Bu, ordumuz için bir birlik beraberlik dönemi idi. Pino del Agua'daki ikinci çarpışmaya kadar bu beraberlik sürüp gitti. 16 Şubat 1958'e kadar... Pino del Agua'da çıkmaza düştük: düşman ilerlediği halde, kolaylıkla savundukları tahkim edilmiş mevkilerine saldıramıyorduk.

«Granma» seferi üyelerinin ölümü bizlere büyük acı vermişti. Hepsinin kaybına üzülüyorduk, ama hepsinden çok Nico Marquez'e yanıyorduk. Birinci yılda, iyi ahlakları ve yiğitlikleriyle birliklerin saygısını kazanmış daha başka savaşçılar da ölüp gittiler aramızdan. Bunlardan Nano ve Julio Diaz'ı sayabilirim. Aynı soyadını taşıdıkları halde kardeş değillerdi. İkisi de El Uvero çarpışmasında öldü.

Sonra, Mar Verde'de düşen Ciro Redondo, San Lorenzo çarpışmasında ölümle randevulaşan Yüzbaşı Soto. Mücadelemizin kentlerdeki pek çok şehidi arasında, bizler için en büyük kayıp, Santioga de Cuba çarpışmasında ölen Frank Pais oldu.

Sierra Maestra'daki askeri faaliyetlere, kentlerdeki Llano örgütünün başardığı işleri de eklemek gerek. Ülkenin belli başlı kentlerinde Batista rejimine karşı savaşıyan gruplar vardı. Ama mücadelenin temel taşını Havana ve Santiago teşkil ediyordu.

İki ana nedenden ötürü, Llano ile Sierra arasında sürekli bağlantı sağlanamıyordu. Sierra'nın coğrafi şartlar yüzünden izole oluşu ve gruplar arasındaki taktik ve strateji farkları. Bu ikinci sorun, toplumsal ve siyasal görüşlerin değişik olmasından doğuyordu. Sierra, doğal şartlar yüzünden ve bazen de ordu kuşatması geçit vermeyecek biçimde sıklaştırıldığı için tecrit edilmiş duruma düşüyordu.

Ülkenin bir yıllık mücadelesini kısaca özetlerken, bizim dışımızdaki savaşçı grupların genellikle kısır ve olumsuz sonuçlara varan çalışmalarını da belirtmek gerek.

13 Mart 1957: Öğrenci Birliği, Batista'ya hadini bildirmek için Başkanlık Sarayı'na saldırdı. Bu harekatta, bir avuç seçkin savaşçı şehit oldu. Başlarında FEU'nun (Federacion Estudiantil Universitaria - Üniversite Öğrencileri Federasyonu) başkanı vardı. Bir büyük savaşçıydı o. Gençliğimizin gerçek bir sembolüydü o. «Manzanita» Echeverria idi o.

Birkaç ay sonra, Mayısta bir çıkartma teşebbüsü yapıldı. Bu teşebbüs, belki de daha Miami'den yola çıkmazdan önce ihanete uğramıştı. Çünkü harekatı finanse eden Prio hainiydi. Harekat, katılan-

ların tümünün son ferdine kadar kırılmasıyla sonuçlandı. «**El Corintina**» seferiydi bu. Gelenlerin başında Calixto Sanchez vardı. O da yoldaşlarıyla beraber, Kuzey Oriente'li kiralık katil Cowley'in kurbanı oldu. Daha sonra ihtilal, Cowley'e hakettiği cezayı verdi.

El Escambray'da bir kısmı 26 Temmuz Hareketi, bir kısmı da Öğrenci Birliği tarafından yönetilen savaşçı gruplar kuruldu. Öğrenci Birliğine bağlı olan grupları, birliğin bir üyesi yönetiyordu. Önce onlara, sonra da bizzat ihtilale ihanet eden ve şimdi sürgünde olan Guitérrez Menoyo idi bu. Birliğe sadık kalan savaşçılar daha sonra ayrı bir takım kurdular. Bunlar Binbaşı Chomon'un kumandasına verildi. Geri kalanlar ise Escambray'da İkinci Ulusal Cephe'yi meydana getirdiler.

Cristal ve Baracoa dağlarında, yarısı gerilla, yarısı kiralık asker olan bir düşman kuvvetinin çekirdeği kurulmuştu. Raul, Altıncı Takımla yaptığı saldırıda bunları temizledi.

O dönemdeki silahlı mücadele sırasında meydana gelen bir başka olay da, 5 Eylül 1957'de Cienfuegos Deniz Üssündeki ayaklanma idi. Bu ayaklanmanın elebaşısı Teğmen San Roman'dı. Darbe başarıya ulaşamayınca öldürüldü. Hesapça Üs tek başına ayaklanmayacaktı. Bu rastgele bir hareket değildi. Silahlı kuvvetler arasındaki yaygın bir yeraltı hareketinin bir bölümüydü. Bu hareketin başında, diktatörlüğün suç ortaklığı ile lekelenmemiş, sözümona dürüst askerler vardı. Bugün anlaşılıyor ki, bu dürüst, bu saf askerler arasına **Yankee** emperyalizminin uşakları sızmıştı. Bilinmeyen bir nedenle, ayaklanma daha sonraki bir tarihe ertelenmişti. Erteleme emrini vaktinde alamayan ve ayak-

lanmayı engelleyemeyen Cienfuegos Deniz Üssü de, hareketi sonuna kadar götürmeye karar verdi. Başlangıçta duruma hakim olmuşlardı. Ama affedilmez bir hata işlediler ve Cienfuegos'dan sadece birkaç dakikalık yerde olan Escambray dağlarına çıkmadılar. Oysa, bütün kente hakim duruma geçmişlerdi ve dağa çekilmiş olsalardı parçalanmaz bir cephe kurabilirdiler.

26 Temmuz Hareketinin ulusal ve yerel liderleri ayaklanmaya katıldılar. Halk da katıldı. En azından, isyana yol açan o büyük heyecanı paylaştılar. Ve bir kısmı da silahlandı. Belki de bu durum, ayaklanmanın öncülerinde bir çeşit yükümlülük duygusu uyandırdı ve hakim oldukları kentten kopamaz hale getirdi.

Akademi çıkışlı subayların gerilla hareketini yeterince önemsememeleri ve buna halkın mücadelesi gözüyle bakmamaları, bu bozguna büyük rol oynadı. Nitekim, ordudaki yoldaşlarının yardımı olmadığı takdirde, davayı kaybedeceklerini sanan ihtilalciler, arkalarını denize vererek, kentin dar sınırları içinde bir ölüm kalım savaşına giriştiler. Birliklerini toplayıp Cienfuegos üstüne sevkeden düşmanın ezici gücü karşısında tamamen yok oldular. Ayaklanmaya silahsız olarak katılan 26 Temmuz'cular da, bu sonucu değiştirecek durumda değildiler. Kıssadan hisse: Güçlü olan kimse, stratejiyi o tayin eder...

Bu dönemdeki büyük çapta sivil halk katliamı, peşpeşe gelen yenilgiler, diktatörlüğün işlediği cinayetler de gösteriyordu ki, uygun bir ortam bulmak şartıyla, despotik ve hâlâ güçlü bir hükümete karşı girişilecek halk mücadelesinde en etkili olan ve halk çocuklarının hayatını en az tehlikeye sokan metot,

gerilla savaşıdır. Gerilla kuvveti kurulduktan sonra, kayıplarımız iki elin parmaklarıyla sayılacak kadar azalmıştı. Bunlar da gözünü budaktan esirgemeyen, sonuna kadar direnen yoldaşlarımızdı. Ama şehirlerde ölenler sadece sonuna kadar direnenler olmuyordu. Tam anlamıyla ihtilalci olmayan arkadaşları da onlarla beraber gidiyordu. Hattâ ve hattâ bu işlerle hiç mi hiç ilgisi olmayan masumlar da ölüyordu. Bu da, ağır şartlara hazır ve dayanıklı olmamalarından ileri geliyordu.

Mücadelenin birinci yılı sona ererken, bütün ülkeyi kapsayacak bir genel ayaklanma ihtimali belirdi ufukta. İyi planlanmış ve mükemmel bir teknikle yürütülenlerden tutun, kişisel dürtülerin meydana getirdiği tek tek tedhiş hareketlerine kadar çeşitli sabotajlar yapılıyordu. Bu hareketlerin sonunda, pek çok masum insanın kanı dökülüyor, en iyi savaşçılar kurban veriliyordu. Üstelik, halkın davasına gerçekten bir yararı da olmuyordu bu sabotajların.

Askeri durumumuz güçleniyor, işgalimizde olan bölgeler gittikçe genişliyor. Batista ile silahlı bir mütareke halindeydik: ne onun adamları Sierra'ya çıkıyorlar, ne de bizimkiler pek aşağı iniyorlardı. Bizi sıkı şekilde kuşatmışlardı. Ama adamlarımız daima bir kaçamak yol buluyorlardı.

Örgütlenmeye gelince, yıl sonuna doğru gerilla ordumuz, teçhizat, belirli ve asgari ölçüde bazı sanayi hizmetleri sağlayacak örgütler, hastaneler ve ulaştırma servisleri kurmayı başarmıştı.

Guerilleros'un ihtiyaçları çok basitti. Kişi olarak, biraz yiyecek, bazı kaçınılmaz giyecek ve ilaçlar; gerillacı olarak, yani savaş halinde bir silahlı kuvvet olarak da silah ve cephane istiyordu. Siyasal

gelişmesi için ise propaganda araçları gerekliydi. Bu asgari ihtiyaçları karşılayabilmek için bir ulaşım ve haberleşme sistemi kurmak şarttı.

Başlangıçta, küçük gerilla birlikleri, yirmi kişi kadardı. Bunlar Sierra'da bulunan sebzelerden yapılmış tatsız tuzsuz yavan bir yemekle yetiniyorlar, bayramlarda tavuk suyuna yapılmış çorbayla midelelerini şenlendiriyorlardı. Arada bir köylüler bir domuz bulup getiriyorlardı. Bunları parayla almak konusunda büyük titizlik gösteriyorduk. Gerilla kuvveti genişledikçe ve **preguerillos** grupları eğitime alındıkça ihtiyaçlar da giderek arttı. Sierra köylülerinin hayvanları yoktu. Kendileri de ancak ölmeyecek kadar yiyerek açlıklarını bastırıyorlardı. Örneğin tuz gibi kaçınılmaz mamul madde ihtiyaçlarını karşılamak için kahve satışına bel bağlıyorlardı. İlk iş olarak köylülerden bazılarıyla anlaşmaya vardık: Fasulye, mısır, pirinç gibi belirli bazı ürünler yetiştirecekler, biz de bunları satın almayı taahhüt edecektik. Bu arada, civar kasabalardaki bazı tüccarlarla, yiyecek ve techizat sağlanması konusunda anlaşmaya vardık. Gerilla kuvvetlerine ait katır kervanları düzenlendi.

İlaç sorununa gelince; bunları kentlerden getirebiliyorduk. İstedığımız miktar ve kalitede olmakla beraber, en gerekli ilaçları sağlayabiliyorduk.

Kendimize silah edinmek de bir başka dertti. Llano'dan silah getirmek zordu. Coğrafi şartların güçlüğü bir yana, şehir kuvvetlerinin de silaha ihtiyacı olduğu için, bunları gerillalara vermekten kaçınıyorlardı. Fidel, bize techizat bulabilmek için boynuna sert tartışmalara giriyordu. Savaşçıların beraberlerinde getirdiklerinin dışında, o ilk yıl içinde bize gönderilen silahlar, Saray baskınında kullanı-

lan silahlardan arta kalanlardı. Bunlar, daha önce sözünü ettiğim bölgenin ileri gelen toprak ağalarından ve kereste tüccarlarından Babun'un aracılığıyla gönderilmişti.

Cephanemiz hem kitti, hem de gerekli çeşitlerin hepsi yoktu. Ama bu ilk yıl içinde, cephane imalı, hattâ boş kovanların yeniden doldurulması bile imkansızdı bizim için. Sadece 38'lik tabanca kurşunlarını barutla yeniden dolduruyordu demircimiz. Bir de, tek atışlı tüfeklerde kullanılan 30-06'lıkları yenileyebiliyorduk. Tutukluk yaptığı ve mekanizmayı bozduğu için, bu kurşunları yarı otomatik silahlarda kullanamıyorduk.

Bu dönemde bazı belirli sağlık kuralları konuldu ve ilk hastaneler kuruldu. Bunlardan biri benim kumandam altındaki bölgedeydi. Issız, yolu olmayan ve düşman uçakları tarafından görülemeyecek bir yerde kurulan bu hastane yaralılar için nisbeten güvenliydi. Ama, sık ağaçlı bir ormanın ortasında olduğu için, rutubet yaralılara ve hastalara dokunuyordu. Bu hastaneyi Yoldaş Sergio del Valle kurmuştu. Doktor Martinez Paez ve Doktor Vallejo ile Doktor Piti Fajardo, Fidel'in birlikleri için de buna benzer hastaneler kurdular. Bunlar ikinci yıl daha bir düzene girdi.

Birliğin, fişeklik, palaska, arka çantası ve ayakkabı gibi ihtiyaçları, bölgemizde kurulan bir deri işleri atölyesinde karşılanıyordu. İlk asker kasketini yaptığımız zaman, bunu alıp koltuklarım kabara kabara Fidel'e gösterdim. Bir velvele koptu ki, sormayın gitsin. Herkes bunun bir **guagüero** (otobüs şoförü) kasketi olduğunu söylüyordu. O güne kadar bu kelimeyi hiç duymamıştım. Halime acıyıp bana yakınlık gösteren tek kişi, Manzanillo'lu bir

belediye meclisi üyesi oldu. Bize katılmak için gerekli hazırlıkları yapmak üzere kampa gelmişti; giderken kasketi de hatıra olarak götürdü.

En önemli sanayi kuruluşumuz bir demir ve silah imalathanesi oldu. Burada bozuk silahlar onarıyor; bombalar, mayınlar ve ünlü M-26'lar (Molotof kokteyli) yapıyordu. Başlangıçta, mayınları teneke kutulardan yapıyor ve içlerini, düşman uçaklarının sık sık attıkları bombaların patlamamış olanlarından çıkardığımız malzemeyle dolduruyorduk. Bu mayınlar çok kusurluydu. Üstelik, ateşleme pimi de her zaman kapsüle isabet etmiyordu. Daha sonra yoldaşlardan biri, önemli saldırılarda bombayı olduğu gibi kullanmayı akıl etti. Kapsülü çıkarıyor, yerine bir tüfek takıyor ve tüfeğin tetiğine bağladığımız ipi uzaktan çekince mayın patlıyordu. Daha sonraları, maden alaşımli özel fitiller ve elektrikli kapsüller kullanarak bu sistemi geliştirdik. Bunlar daha iyi sonuç verdi. Bu, bizim buluşumuz olduğu halde, gerçek gücünü Fidel kazandırdı. Daha sonraları, Raul yeni çalışma merkezinde, savaşın birinci yılında kurduklarımızdan çok daha güçlü bir sanayi yarattı.

Aramızdaki tiryakileri hoşnut etmek için bir sigara imalathanesi kurduk. Purolar berbattı, ama daha iyisini bulmamıza imkân olmadığı için, bunlar bize dünyanın en iyi puroları gibi görünüyordu.

Ordunun et ihtiyacını, muhbirlerin ve **latifundista**'ların hayvanlarına el koyarak karşılıyorduk. Etleri eşit paylara ikiye ayırıyor ve köylülerle aramızda bölüşüyorduk.

Fikirlerimizi yaymak için, ölen kahramanlarımızın anısına **El Cubano Libre** diye adlandırdığımız bir gazete çıkarmakla işe başladık. İlk üç dört sa-

yı bizim nezaretimizde basıldı, daha sonraları Luis Orlando Rodriguez yayına devam etti. Ondan sonra, Carlos Franqui yeni bir soluk getirdi gazeteye. Gazeteyi llano'dan getirdiğimiz bir teksir makinesinde basıyorduk.

Birinci yılın sonlarıyla, ikinci yılın başlarında, ufak bir verici istasyonu kurduk. İlk sürekli yayınlar 1958 Şubatında başladı. Dinleyicilerimiz de, istasyonun karşısındaki tepede yaşayan Palencho adındaki köylüyle, Pino del Agua saldırısının hazırlıklarını tamamlamak için kampa gelmiş olan Fidel'di. Yayını bizim alıcımızdan dinledi. Sonra yayınları Birinci Takım üzerine aldı ve 1958'in Aralık ayında Küba'daki birinci sınıf istasyonlardan biri haline geldik.

Elektrik ışığına kavuşmak için binbir eziyetle Sierra'ya taşıdığımız jeneratörler ve vinç gibi teçhizat da dahil olmak üzere, bütün bu ufak ilerlemeler, hep kendi kişisel ilişkilerimize bağlı kalıyordu. Güçlükleri yenebilmek için bir ulaşım ve haberleşme sistemi kurmak zorundaydık. Bu konuda benim birliğimde Lydia Doce, Fidel'in birliğinde de Clodomira büyük rol oynadılar.

O günlerde sadece komşu köylerden yardım görmekle kalmıyorduk. Kent burjuvazisi de malzeme ve teçhizat gönderiyordu bize. Ulaşım yollarımızta Contramaestre, Palma, Bueycito, Las Minas de Bueycito, Estrada Palma, Yara, Bayamo, Manzanillo, Guisa'ya kadar uzanıyordu. Bu kasabalar aktarma ve konaklama uğrakları oluyordu. Oralardan alınan mallar katırlara yükleniyor, Sierra'nın gizli geçitlerinden bizlere ulaştırılıyordu. Bazen bizden olup da, henüz eğitimi tamamlamadığı için silah altına alınmamış olanlar, yanlarına silahlı adamları-

mızdan birkaçını da alıp Yao veya Las Minas gibi yakın kasabalara iniyorlar yada bölgedeki, içlerinde ne aransa bulunabilecek dükkanlarına gidiyorlardı. Aldıklarını sırtlarına vurup getiriyorlardı. Sierra Maestra'da yokluğunu hemen hemen hiç duymadığımız tek şey kahveydi. Bazen tuzumuz bitiyordu, o zaman tuzun en önemli ihtiyaçlardan biri olduğunu anlıyorduk. Evet, bazen tuzumuz bile olmuyordu, ama her zaman kahvemiz hazırды.

Kendi verici istasyonumuzdan yayın yapmaya başladıktan sonra, birliklerimizin varlığı ve savaş azmi bütün ülkede duyuldu. Bağlantılarımız çoğalıp yayılmaya, batıda önemli ikmal merkezlerinin bulunduğu Havana ve Camagüey'e, doğuda da Santiago'ya kadar uzanmaya başladı.

Haberleşme örgütümüz öylesine gelişti ki, bölgedeki köylüler sadece düşman ordusunun varlığını değil, bölgeye adım atan her yabancıyı bize bildiriyorlar, kuş uçurtmuyorlardı. Yabancıları, faaliyetleri hakkındaki soruşturmamızı bitirene kadar oyalıyorduk. Yaşama şartlarımız ve faaliyetlerimiz hakkında bilgi edinmek amacıyla bölgeye sızmış bir sürü ordu ajanını ve casusunu böylelikle bertaraf edebildik.

Bir hukuk düzeni kurmaya giriştik. Ama Sierra yasaları henüz yürürlükte değildi. Savaşın son yılının başında örgütlenme durumumuz bu merkezdeydi.

Siyasal mücadele, çok karmaşık ve çelişkilerle dolu bir konuydu. Batista, diktatörlüğüne gerekli desteği sağlamak, ülkeyi keyfince yönetmek için, seçimlerde hile yaptırmış, aklına eseni kanunlaştıracak çoğunluğu binbir çeşit sahtekarlıkla elde etmişti.

Sansür olmadığı devirlerde, bazı muhalif seslerin yükselmesine göz yumuluyordu. Ama öte yandan resmi sözcüler ve rejimin yordakçısı yüksek kademeli memurlar, gırtlaklarını yırtarcasına ulusal birlik çağrısında bulunuyorlar ve radyolar bu konuşmaları ülkenin dört bir yanına bangır bangır haykırıyordu. Bazen Otto Meruelo'nun isterik sesi, bazen Pardo Llada ve Conte Agüero'nun cafcıflı sözlerle kendilerini maskaraya çevirişleri duyuluyordu. Radyoda söylediklerini gazetesinde de tekrarlayan Agüero, «Fidel kardeş»e Batista rejimi ile uyuşma çağrısında bulunuyordu.

Muhalefet grupları da birbirlerinin gözünü oymakla meşguldüler. Birleştikleri tek asgari müşterek, herbirinin iktidara gelme hırsıydı. Bunu elde etmek için de kendi aralarında kirli iç çatışmalara düşüyorlardı. Muhalefet gruplarının hepsine Batista ajanları sızmıştı. Bunlar, partilerin bütün faaliyetlerini dakikasınca Batista'ya bildiriyorlardı. Bu muhalefet gruplarının en belirgin niteliği gangsterlik ve fırsatçılık olduğu halde, arada bir, dava uğruna eza cefa çekenler, hattâ canlarını feda edenler de çıkıyordu içlerinden.

Gerçekten de Küba toplumu öylesine bir kargaşalık içindeydi ki, yiğit ve yürekli kişiler, Prio Socarras gibileri rahat düzenlerini sürdürebilsinler diye canlarını veriyorlardı.

Öğrenci Birliği ihtilal yolunu seçti. Ama onların hareketi bize bağlı olmaksızın yürütülüyordu. PSP (Partido Socialista Popular) bazı toplu hareketlerde bize katıldı. Ama karşılıklı güvensizlik işbirliğini baltaladı. İşçi Partisi, ne gerilla kuvvetinin, ne de bizzat Fidel'in ihtilal savaşındaki rolünü tam anlamıyla kavrayamıyordu.

Bir sohbet sırasında PSP liderlerinden birine söylediklerimi, kendisi daha sonra o dönemin en gerçek tanımı olarak sık sık başkalarına tekrarladı: «Hapishanede canavarca işkencelere ses çıkarmadan katlanabilen adamlarımız var, ama düşmanın elinden bir makineli tüfeği koparabilecek tek adamınız yok.» Bir **guerillero** olarak durumu açık seçik görebiliyordum. Bu bir strateji anlayışının sonucuydu. Emperyalizme ve sömürücü sınıfların aşırılıklarına karşı mücadeleye karar veriyorlar, ama iktidara geçmek gibi bir ihtimali akıllarına bile getirmiyorlardı. Daha sonraları, partililerden gerilla ruhunu kavramış olanlar bize katıldı. Ama artık silahlı mücadelenin sonu yakın olduğu için, gerilla savaşında pek pişemediler.

Hareketimiz içinde, birbirinden farklı iki eğitim vardı. Bunlardan daha önce söz etmiş ve Sierra ve Llano adıyla ikiye bölündüğünü anlatmıştım. Stratejik düşünce farkları ayırıyordu bizi. Sierra, gerilla savaşını sürdürebilecek, bunu yayacak ve böylece diktanın elindeki kentleri kuşatarak, baskı ve yıpratma yoluyla rejimin çökmesini sağlayacak duruma gelmişti. Llano görünüşte bizden daha koyu ihtilalci kesilmiş, bütün kentlerde silahlı mücadeleye girmiş, Batista'yı devirecek ve iktidar yolunu açacak bir genel grev düzenlemeye kalkışmıştı.

Bizden daha koyu ihtilalci kesilmeleri sadece görünüşteydi diyorum; çünkü o dönemde Llano'daki yoldaşlarımız gerekli siyasal olgunluğa ve güce erişmemişlerdi. Ve genel grev anlayışları fazlasıyla sınırlıydı. Ertesi yılın 9 Nisan'ında genel greve gidildi. Karanlıkta göz kırpılmış, ne kimseye haber verilmiş, ne bir ön siyasal hazırlık yapılmış, ne de kitle hareketine girişilmişti. Sonuç tabii hezimet oldu.

Mücadele sürdükçe değişimlere uğrayan her iki görüşün de, Ulusal Hareket Komitesinde üyeleri vardı. Hazırlık döneminde, yani Fidel Meksika'ya gidinceye kadar, Ulusal Komite üyeleri, yanılmıyordum; Fidel, Raul, Faustino Pérez, Pedro Miret, Nico Lopez, Armando Hart, Pepe Suarez, Pedro Aguilera, Luis Bonito, Jesus Montané, Melba Hernández ve Haydée Santa Maria idi. Benim bu dönemde katkım pek sınırlıdır. Bu devreye ait belgeler de yok denecek kadar azdır. Sonraları Pepe Suarez, Pedro Aguilera ve Luis Bonito uyuşmazlık sebebiyle çekildiler. Meksika'da bulunduğumuz sırada da, Mario Hidalgo, Aldo Santa Maria, Carlos Franqui, Gustavo Arcos ve Frank Pais Komiteye katıldılar.

Bütün bu yoldaşların arasından, birinci yıl içinde Sierra'ya çıkıp orada kalanlar sadece Fidel ve Raul oldu. «Granma» seferine katılmış olan Faustino Pérez, kentlerde çalışmakla görevlendirildi. Pedro Miret, Meksika'dan ayrılmamızdan birkaç saat önce tutuklanmıştı. Ertesi yıl, bize silah getiren bir tekneyle Küba'ya gelebildi. O zamana kadar hapis-te kalmıştı. Nico Lopez karaya çıkmamızdan birkaç gün sonra öldü. Armando Hart o yılın sonunda, yada ertesi yılın başlarında hapse atıldı, Jesus Montané karaya çıkışımızdan sonra tutuklandı. Mario Hidalgo da aynı akıbete uğradı. Melba Hernández'le Haydée Santa Maria kentlerde görev aldılar. Aldo Santamaria ve Carlos Franqui mücadeleye ertesi yıl, Sierra'da katıldılar. Gustavo Arcos Meksika'da kaldı. Siyasal ilişkileri düzenliyor ve gerekli malzemeyi sağlıyordu. Santiago'da siyasal çalışmayla görevlendirilmiş olan Frank Pais ise 1957'nin Temmuz'unda öldü.

Daha sonraları, biz Sierra'dayken aramıza ka-

tilanlar da oldu. Celia Sanchez 1958 yılı boyunca bizimle beraberdi. Vilma Espin önceleri Santiago'da çalıştı, sonra da savaşın bitimine kadar Raul Castro'nun birliğinde kaldı. 9 Nisan greviden sonra Faustino'nun yerine koordinatör olarak çalışan Marcelo Fernandez, bizimle ancak birkaç hafta kalabildi Sierra'da. Onun işi kentlerdeydi. Llano'da milis kuvvetlerinin örgütlenmesiyle görevlendirilmiş olan René Ramos Latour 9 Nisan fiyaskosundan sonra Sierra'ya çıktı. Savaşın ikinci yılı içinde de, hareketin bir binbaşı olarak kahramanca öldü. İşçi hareketinin başında olan David Salvador, bu eylemi kendi fırsatçı ve bölücü faaliyetiyle baltaladı. Daha sonraları ihtilale ihanet eden bu adam şu anda hapidedir. Almeida'nın da aralarında bulunduğu Sierra savaşçılarının bir kısmı da bize sonradan katılmışlardı.

Görüldüğü gibi, bu dönemde Llano'lu yoldaşlar çoğunluktaydı. İhtilali hazırlayan birikimlerin gelişmesinden pek az etkilenmiş olan siyasal görüşleri, onları, bir çeşit «sivil» eyleme ve Fidel'in şahsında gördükleri caudillo ile Sierra'da temsil etmekte olduğumuz «militarist» gruba karşı bir tutuma sürükledi. Görüş ayrılıkları zaten ortadaydı; ama savaşın ikinci yılında patlak veren kavgayı doğuracak kadar güçlü değildi henüz.

Burada önemle belirtmeliyim ki, Sierra ve Llano'da diktaya karşı mücadele edenler, zaman zaman taktik konusunda birbirlerinden yüzseksen derece farklı görüşlere de sahip olsalar, bu aykırılıklar hiçbir zaman ihtilal mücadelesini terketmelerine yol açmadı. Zafer kazanılıncaya ve emperyalizmle mücadelenin ilk safhaları başlayıncaya kadar, içlerindeki ihtilal ateşi bir an bile sönmedi. Aksine,

giderek arttı ve hepimiz, başkanı tartışmasız Fidel olan tek bünyede kenetlendik. Bu dönemi aştıktan sonra, bu grup, Öğrenci Birliği ve PSP ile birleşerek PURSC'ü (1965 Ekim'inde Küba Komünist Partisi adını alan Partido Unido de la Revolucion Socialista Cubana) kurdu. Baskılarla, bölme ve sızma teşebbüsleriyle karşılaştığımız zaman, daima bir tek cephe halinde karşı koyardık. O sıralarda Küba İhtilalinin gerçekleştirilemeyeceği kanısındaki bazı yoldaşlar bile, fırsatçılara göz açtırmıyorlardı.

Felipo Pazos, 26 Temmuz Hareketi'nin adından yararlanarak kendisinin ve Küba'nın en yozlaşmış oligarşik çıkarları uğruna, Miami Paktında öne sürülen, Geçici Başkanlığın da dahil olduğu görevleri kabul ettiği zaman, hareket bu tutuma bir bütün olarak karşı koydu ve Fidel'in Batista'yla mücadele konusunda teşkilata yolladığı bir bildiriye destekledi. Bu bildiriye burada tam olarak yayınıyoruz. Tarihi bir belgedir bu. 14 Aralık 1957 tarihinde yazılı. O sıralarda basmaya imkan olmadığı için Celia Sanchez tek tek kopya etmişti.

İhtilalci Parti

Küba Halk Partisi

Auténticos Örgütü

Üniversite Öğrencileri Federasyonu

İhtilalci Birlik

İhtilalci İşçiler Birliği

BAŞKANLARINA

Bu bildiriyle sizlere bazı açıklamalar yapmayı, kaçınılmaz bir ahlaki, vatani ve hattâ tarihi görev sayıyorum. Küba'ya ayak bastığımız andan bu yana, ardı arası kesilmeyen kösteklemelerin, huzur-

suzlukların, özellikle şu günlerde gemi aزیya almış olmaları, bu bildirinin kaleme alınmasını bir zorunluluk haline getirmiştir. 20 Kasım Çarşamba günü, kuvvetlerimizin soluksuz, altı saat içinde hainlerle üç defa gırtlak gırtlığa geldiği gündür. 20 Kasım Çarşamba günü, arkadaşlarımla başka hiçbir örgütten en küçük bir destek dahi almadan yüce bir gayret ve fedakarlık örneği gösterdikleri gündür. 20 Kasım Çarşamba günü, sizlerin, şu anda bu bildiriği gönderdiğim kuruluşların, 26 Temmuz Hareketi ile Miami'de imzaladığı belirtilen sözümona bir anlaşmanın, açık ve gizli maddelerini kapsayan belgelerle çarpışma alanında elimize geçtiği gündür. Ve ne gariptir ki 20 Kasım Çarşamba günü, Batista diktasının kudurgan saldırısına karşı koymak için cephede silah beklediğimiz bir sırada, düşman silahından da kahredici bu haberin, kaderin bir garip cilvesi gibi, alay ediyormuşcasına bize ulaştığı bir gündür.

Bizinkisi gibi mücadelelerin çok kısıtlı şartları içinde, haberleşmenin güç olduğu gün gibi ortadadır. Ve gene gün gibi ortadadır ki, şartlar ne olursa olsun, engeller ne denli geçilemez olursa olsun, 26 Temmuz Hareketinin sadece prestijinin değil, aynı zamanda tarih önündeki çok haklı durumunun da söz konusu olduğu böylesine bir sorunu tartışmak için, bu hareketi yaratanların temsilcilerinin de, savaş alanında bile olsa, toplantıya çağırılmaları en azından bir zorunluluktur.

Bir yanda sayıca ve silahça kıyas kabul etmez oranda kendinden üstün bir düşman... Kanlı boğuşmalar içinde bir türlü bitmek bilmeyen koskoca bir yıl... Öte yanda, ellerinde yeterli imkanlar olduğu zaman bile, hunharca demeye dilim varmıyor,

cephede döğüşen yoldaşlarına elini değil, parmağını bile uzatmaya yanaşmayan arkadaşlar, dostlar... Bu iki ateş arasında, kutsal bir dava uğruna çarpışmak için gerekli gururdan ve bu davanın uğrununda ölmeye değer olduğu inancından başka hiçbir dayanağı olmayan bir başına kalmış insanlar... Hiçbir çıkar düşünmeksizin, hiçbir art niyet taşımaksızın, hergün ölümle yüzyüze, gözgöze yüce fedakarlıklara tanıklık etmiş ve gene hergün en yakınlarının, en iyilerin ölüm acısını tatmış insanlar. Bilinmez bir sonradaki kaçınılmaz afette kurbanın kim olacağı acı acı düşünüldüğü anda, uğrununda böylesine inanç ve inatla döğüştüğümüz o zafer gününü görmek için, kendimizi feda etmekten başka bir umut ve kurtuluş yolu olmadığını iyice anladığımız kapkara bir günde duyulan bir anlaşma haberi. Bırakın her türlü alışılmış töreleri bir yana, en basit nezaket kuralına bağlı kalarak savaşçılara danışılmadan imzalanan ve hareketi rayından kaydıracak kadar kasıtlı bir biçimde yayınlanan bu anlaşma haberinin, bu insanlar için nasıl can evinden vurucu ve onların öfkelerini nasıl şahlandırıcı olduğunu nasıl olur da anlamazsınız?

Uygunsuz bir davranış, daima sonuçların en kötüsünü doğurur. Kendilerini bir baskı yönetimini alaşağı edebilme göreviyle yükümlü görenler, daha da ötesi ve çetini, bu baskı yönetiminin alaşağı edilmesinden sonra bir ülkeyi yeni baştan düzene sokmakla kendilerini sorumlu kılanlar ve bütün bu işleri başarabilme gücüne sahip olduklarına inanlar, evet onlar, bu gerçeği kulaklarına küpe ederlerse, çok yerinde bir hareket yapmış olurlar.

26 Temmuz Hareketi, söz konusu görüşmelere katılmak için ne bir delegasyon tayin etmiş, ne

de bir kimseye böyle bir yetki tanımıştır. Bu hiçbir zaman 26 Temmuz Hareketinin böyle bir görüşmeye karşı çıkması demek değildir. Aksine, eğer görüşmeler için bize danışılmış olsaydı, örgütümüzün bugünkü ve gelecekteki eylemi bakımından böylesine önemli bir sorunu tartışmak için, temsilcilerine gereken kesin talimatı verecekti. Oysa bütün bu olanlar, bütün bu çeşitli gruplar arasındaki ilişkilere dair bilgimiz sadece Lester Rodriguez'in raporunun kapsamı ve sınırları içinde kalmaktadır. Raporda şöyle denilmektedir: «Size Prio ve Öğrenci Birliği hakkında, her üç grup tarafından teminat altına alınacak ve tanınacak bir hükümet kurulmasına ilişkin askeri planların koordine edilmesi konusunda etraflı olarak bir seri konuşma yaptığımı bildireceğim. Bu konuşmalarında, tabii herşeyden önce, bu hükümetin, ülkenin tüm siyasal güçlerinin arzusuna uygun biçimde kurulmasını öngören Sierra Bildirisindeki ilkelerden zerrece bir fedakarlıkta bulunmadan kurulması gerektiğini özellikle belirttim. Bu ilk atış, tam anlamıyla hedefine kavuştu.

«Genel grev sırasında, bir olağanüstü toplantı yaptık. O toplantıda Küba sorununu kesinlikle çözmek için, mevcut şartlar altında, tüm kuvvetleri seferber etmek gerektiğini söyledim. Prio zaferden emin olmadan, eldeki tüm kuvvetleri ileri sürmenin imkansız olduğunu ve teklifimi kabul etmenin çalınca hatalara yol açabileceğini belirtti. Kendisine demir almaya hazır olduğu zaman bana haber iletmesini, ancak o zaman bir anlaşma zemini arayabileceğimizi belirttim. Bu arada da, benim ve 26 Temmuz Hareketinin bir üyesi olarak temsil ettiğim kişilerin, her türlü engelleyici kuru gürültüden uzak, tam bir bağımsızlık içinde çalışmamıza hiçbir za-

man karışmamasını rica ettim. Bütün bu konuşmalardan sonra vardığım kesin kanaatim odur ki, bu efendilerle bir anlaşmaya varmaya imkan yoktur ve ilerde de böylesi bir anlaşmaya yanaşmak sakıncalı olacaktır. Çünkü bunlar, Küba'nın ihtiyaç içinde kıvrım kıvrım kıvrıldığı bir sırada, ötedenberi yağmakta oldukları ve bugün alabildiğine birikmiş malzemelerini vermekten kaçınmışlardır ve hattâ giderek bu malzemenin varlığını bile inkar etmişlerdir.»

Bu rapor herhangi bir açıklamayı gerektirmeyecek kadar açık seçik gerçekleri ortaya koymakta ve kuşularımızı doğrulamaktadır. Bizi, kendi kendimize destek olmaktan başka hiçbir kuvvet, hiçbir destek amacımıza ulaştıramaz. Temsil etmekte olduğumuz örgütlerin, Hareketimizin bazı üyeleriyle, birleşme şartlarını müzakere etmesinin yerinde olacağını düşündüğünüzü anlıyoruz. Anlıyamadığımız nokta, Sierra Bildirisiyle bağlandığımız kuruluş temellerini değiştirir nitelikte olan bir anlaşmaya, hareketin liderlerine hiç mi hiç danışmadan imza koymanız ve hattâ sözümona her konuda tam bir anlaşmaya varılmış gibi, bu bildiriye yayınlamanız ve dağıtmanızdır. Bu davranış sadece bir tek gerçeği ortaya koymaktadır: Bu sözümona anlaşma belirli çıkarlara yönelen reklam amacıyla yapılmış ve amacı tümüyle aksi yönde gelişen örgütümüzün adından yararlanılmıştır.

Ortaya çelişkili bir durum çıkıyor. Adada yeraltı çalışmaları yapan, karargahı bulunan bir hareketin yöneticileri, herhangi bir grup veya kuruluşla anlaşmaya girerken en küçük bir taviz verilmeyeceği konusunda bir prensip kararı alıyorlar ve giderek bu konuda yapılacak teklifleri kayıtsız şart-

sız reddetmeye hazırlanıyorlar, öte yanda kendilerinin de dahil olduğu bir toplantıdan sonra bazı gruplarla tam bir anlaşmaya varıldığını hayretle yabancı basından ve el altından gönderilen haberlerden öğreniyorlar. Bu durumda örgütümüzün yöneticileri kendilerini, ya bu davranışa karşı çıkarak doğacak karışıklık ve moral bozukluğunun sorumluluğunu yüklenmek, yada bu konuda hiçbir fikir ileri sürmeden durumu kabul etmek gibi bir oldu bitttiyle karşı karşıya bulmuşlardır. Ve tahmin edileceği üzere, belgenin bir kopyası, yayımlandıktan ancak birkaç gün sonra Sierra'da elimize geçmiştir.

Bu gerçekten zor durum karşısında Hareketimizin yöneticileri, sözkonusu anlaşmalara ilişkin olarak bir açıklama yapmadan ve bunlara katılmadığını açıklamadan önce sizlere, Sierra Bildirisinin ilkelerine dönmek zorunluğunu bir kez daha hatırlatmak gereğini duymuştur. Bu amaçla ihtilalin başladığı bölgede bir toplantı yapılmış ve her grup liderinin görüşleri ayrı ayrı incelenmiş, sonuç olarak da bu bildiriye temel olan görüşlerde tam bir anlaşmaya varılmıştır. Herhangi bir anlaşmayla varılacak bir birliğin, gerek ulusal ve gerekse uluslararası kamuoyunca onaylanması gerektiğini bilmem söylemek gerekli mi? Bugün, tüm öbür sebeplerin yanında, Batista'ya karşı olan siyasal ve ihtilalci kuvvetlerin durumları ve organizmaları yeterince bilinmemektedir. Kuvvetler arası ilişkiler, bugünkünden çok farklı olduğu günlerde Birlik kelimesi Küba'da bayağı haysiyetli bir kelimeydi. Bugün ne anlam taşıyor bilemiyorum. Bütün bunlara rağmen en ateşlisinden, en kayıtsızına kadar kuvvetleri birleştirmek, daima ve her zaman en iyi davranıştır. Ve gene belirtmek yerinde olur ki, ihtilal için önem-

li olan bu birliğin oluşu, gerçekleştirilmesi değil, birliğin dayandığı temeller, biçim ve bunları harekete geçiren vatansever düşüncelerdir.

Bir yabancı kente sığınmanın verdiği korkusuz rahatlık içinde, yetkisiz kişilere anlaşmalar imzalatmak, bu sahte anlaşmayı kamuoyuna utandırmadan sunmak, şartları üzerinde tartışmaya dahi katılmıyacağımız bir Birlik ilanına kalkmak, yapılabilecek sahtekarlıkların en sinsi olanlarından birisidir. Bu sahtekarlık, hiçbir zaman inançlı bir ihtilalci örgütü parçalamaya yetmeyecek ama, bir süre de olsa, ülkemin halkını ve dünya halklarını aldatacaktır.

İşte onlarla bizim aramızdaki fark! Onlar yabancı bir ülkede toplanıp hayali bir ihtilali gerçekleştirdiklerini sanırlarken, biz 26 Temmuz Hareketinin inançlı insanları Küba'da, hem de kıran kırana savaşlar vererek bir halk ihtilali gerçekleştiriyoruz.

Bütün bunları söylemekle yoksa biraz ileri mi gidiyorum? Pekala, öyle olsun. Uygulamadaki farkların temelde olmaması gerektiği şaşmaz bir gerçek olduğu halde, hareketi, anlaşmayla varılmış bir Birliğe bağlamaya çalışmanızdan duyduğum esef ve kırgınlık olmasaydı, bu satırları gene de yazmazdım. Anlaşmanın temel ilkelerinden bazısıyla tam bir uyumsuzluk içinde olmasak, Birliğin özellikle bu durumlarda ve daima olumlu bir kuruluş olması, Kurtuluş Cuntasının belirli projelerinin gerçekleşmesi, bizlere teklif edilen ve şu anda gerçekten de çok ihtiyacımız olan yardım hatırına, herşeye rağmen Birliğe katılırdık.

Fakat ne çare ki, Sierra Bildirisinde açık seçik ortaya konulduğu gibi, bizler, umutsuz bir durum-

da kalsak, hattâ diktatörlük bizi yok etmek için bugünkünden daha fazla bir askeri gücü harekete geçirse bile, Küba ihtilalinin temel ilkelerinden ve görüşümüzden fedakarlık etmeyi asla kabul etmezdik.

Bu şartlar içinde, hem de tam bir anlaşmayla kuru olduğu ilan edilen bir Birliğin ilk bildirisinde, yabancıların Küba'nın işlerine karışmasına, sebebi ne olursa olsun, asla müsaade edilmeyeceğine dair en ufak bir imanın dahi bulunmayışı, vatanın bu temel varlığına karşı olan kayıtsızlığın ve düpedüz bir korkaklığın belirtisinden başka birşey değildir.

Önce şunun anlaşılması gerekir ki, böyle bir müdahaleye karşı olduğumuzu belirtmek, buna sadece ihtilal adına karşı olmak demek değildir. Böyle bir müdahale, ihtilalin ötesinde, bağımsızlığımıza bir tecavüz ve tüm Latin Amerika halkları için kutsal olan bir ilkeye saldırıdır. Böyle bir müdahaleye karşı olmak demek, uçak, bomba, modern tank ve silah yardımı biçiminde bir koruyucu davranış olarak beliren ve aslında amacı diktatörlüğü bizzat kendi halkına karşı ayakta tutabilmek olan, acısını Sierra'daki çilekeş köylülerden başka, sadece ve sadece bizim tattığımız bir soysuzluğa karşı olmak demektir. Hattâ biraz daha ileri giderek diyebilirim ki, sadece böyle bir müdahaleye karşı olmak bile, diktatörlüğü yok etmek için yeter sebep ve buna bağlı olarak da güç taşımaktadır. Batista çıkarlarına, gene kendi çıkarları için çanak tutan bir yabancı müdahaleye Dur! diyemiyecek kadar yüreksiz mi olacağız? Yağımızdaki kılın çekilmesi için el altından ona buna yalvarıp yakaracak kadar kendimizi alçaltacak mıyız? Yoksa her türlü

saldırıya karşı, susarak, sinerek mi cevap vermimiz isteniyor? Bütün bu sorulara birer Evet! diyebiliyorsak, o zaman nasıl olur da kendimizi halkın çıkarlarını koruyucu bir ihtilalci olarak ilan edebilir ve Birlik denilen uydurma kuruluşun tarihi önemini onaylayabiliriz?

Bu anlaşma sonucunda ilan edilen Birlik, Cumhuriyetin geçici Hükümeti olarak herhangi bir askeri cuntayı asla kabul etmeme konusundaki kararımızı da bir kalemde silip, kenara atmaktadır. Küba'nın bütün dertlerinin bir diktatörün ortadan kaldırılmasıyla çözüleceği gibi yanlış bir inanca sapsamak felakettir. Fakat bilinmelidir ki bundan da büyük felaket, evet, şu anda ulusun başına gelebilecek bundan da büyük felaket, Batista'nın yerine bir askeri cuntanın gelmesidir.

10 Mart'ın suç ortaklarından olup da, sonradan belki hırslarının yatışmasından, belki de, kimbilir, yağmaya olan aşırı düşkünlüklerinden Batista'dan ayrılan bir grup sivil de, ancak ve ancak ülkemizin gelişmesine karşı olabileceklerin olumlu karşılayacağı, bu çözüm yolunu ikide bir önerirler ve heyecanla savunurlar.

Amerika deneyi, tüm askeri cuntaların zamanla otokrasiye kaydığını göstermiştir. Bu kıtanın başına gelen ve gelecek olan belaların en önemli sebebi, İsviçre'den daha seyrek savaşa giren ve Prusya'dan daha çok generali olan ülkelerde asker sınıflarının kurulmasıdır. Gelecek yıllar boyunca demokrasi ve cumhuriyetin kaderini çizecek, kurtulması yada yok olmasıyla sonuçlanacak böylesine tehlikeli bir noktada, halkımızın en meşru isteklerinden biri, kurtuluş savaşında kurulmuş ve cumhuriyetin başına üniformalı bir cunta geçtiği anda,

ayaklar altına alınacak sivil yönetim geleneğini, kurtarıcılarının en değerli mirası olarak sürdürmektir. (Kurtuluş mücadelesinde, en gururlu generaller bile, ne savaşta, ne barışta böyle bir şeye teşebbüs etmemişlerdir.)

Durum böyle geliştiğine göre, (bizi destekleyebilecek, dürüst askerler de gerçekten çok hayali olan) duyguları incitme korkusuyla, böylesine önemli bir konunun sözünü etmemekle, feragat yolunda daha ne kadar gerilemek zorunda kalacağız? Yoksa, iç savaşı mutlak uzatacak olan bir askeri cunta tehlikesini, vaktinde alınacak tedbirlerle önlemenin mümkün olduğunu anlamıyorlar mı? Öyleyse hiç tereddütsüz belirtelim ki; Batista'nın yerine bir askeri cunta geçtiği takdirde, 26 Temmuz Hareketi kurtuluş savaşına kesinlikle ve dirençle devam edecektir. Yarın, bir uçsuz bucaksız uçurma yuvarlanmaktansa, bugün canımızı dişimize takarak mücadele etmeyi yeğ tutuyoruz. Askerlerin oyuncuğu olmayacağız: Ne askeri cunta, ne de askerlerin yönetiminde bir kukla hükümet!

Yoksa hâlâ kendini tehlikede gördüğü an Batista'nın önlerinde sevine sevine eğileceği ve iktidarın, kendisinin ve avanesinin çıkarlarına en az zarar verecek bir el değiştirme olarak kabul edip memnunlukla karşılayacağı 10 Mart hareketinin generallerini mi bekliyoruz? Bu ileri görüş yoksunluğu, bu ülkü yoksunluğu, bu savaş gücü yoksunluğu Küba politikacılarını daha hangi hayali bataklıklara sürükleyecek?

Halka inanmıyorsanız, halkın büyük güç kaynağını ve savaşçılığını hesaba katmıyorsanız, Cumhuriyetin varlığı için kahramanlık dolu ve umut dolu anda çabaları engellemek ve boşa çıkarmak için

onların kaderlerine el atmaya hakkınız yoktur. Politikacıları ihtilale karıştırmayın. Bırakın onlar küçük pazarlıkları, çocukça hevesleri, sonsuz hırsları ve önceden paylaştıkları ganimetlerin hayaliyle başbaşa kalsınlar. Çünkü insanlar, bunlardan çok daha başka şeyler uğruna ölmekteler Küba'da. Bırakın, dilerlerse kiralık politikacılar ihtilalci kesilsinler! Ama ihtilali yozlaşmış politikaya döndürmelerine asla göz yummayın. Çünkü bugün halkımız, ilerde herhangi bir aldatmaca düzenine müstahak olmayacak kadar çok kan akıtmakta ve aşırı fedakarlıkların en yüce örneğini vermektedir.

Birlik belgesinde değinilmeyen bu iki temel ilkenin yanısıra, uyuşmadığımız başka noktalar da var:

Anlaşmanın Kurtuluş Cuntasının yetkileriyle ilgili gizli bölümlerinden, «Geçici Hükümette Cumhurbaşkanı seçme» yetkisini tanıyan II. Maddenin B bendini kabul edeceksek, aynı maddenin C bendini kabul etmememiz gerekir. Çünkü burada tanıyan yetkililer içinde şu da kayıtlıdır: «Cumhurbaşkanının kuracağı kabineyi bütün olarak ve genel yada kısmi kabine buhranlarında yapılacak değişiklikleri onaylamak veya kabul etmemek.»

Başkanın beraber çalışacağı insanları seçme yada görevden uzaklaştırma hakkı, nasıl olur da devlet otoritesiyle ilişkisi olmayan bir bünyenin onayına bağlı kalabilir? Cunta, çeşitli partilerin, çeşitli sektörlerin ve bunlara bağlı olarak da çeşitli çıkarların temsilcilerinden meydana geleceğine göre, değişik sorunlarda bir anlaşmaya varabilmek için, Kabine üyelerinin seçiminde asgari müştereklerden başka birşey aranmayacağı açıkça görülmüyor mu? Devlet içinde iki ayrı yürütme orga-

nının kurulmasına yol açacak bir maddeyi kabul etmek mümkün müdür? Ülkedeki bütün sektörlerin Geçici Hükümetten bekleyeceği ve isteyeceği tek teminat, çalışmalarını en azından planlanmış bir düzeye oturtmak ve tamamen anayasa çerçevesi içindeki normal yönetime gidecek olan bu geçici dönemde mutlak surette tarafsız kalmaktır.

Her bakanın seçimine ayrı ayrı müdahale etmek demek, kendi siyasal çıkarları uğruna dolaylı olarak idareye el koymayı istemek demektir. Bu tutum, toplumun desteğinden yoksun olup da, ancak alışlagelmiş siyasal nizam içinde ayakta kalabilme umudu olan partiler ve örgütler için bir anlam taşımaktadır. Ama 26 Temmuz Hareketinin, Cumhuriyet yolunda hedef olarak seçtiği siyasal ve ihtilalci amaçlarla uyuşmasına imkan yoktur.

Mukavemet hareketinin örgütlenme sorunlarına, yada hareket planlarına değil de, gelecekteki hükümetin kuruluşu gibi, ulusun söz hakkı olan sorunlara ilişkin ve bu yüzden de halka açıklanması şart olan konularda gizli anlaşmalar yapmak bize kabul edilebilir bir davranış değildir. Marti'nin bir sözü var: «İhtilalde metotlar gizli, ama sonuçlar daima açıktır.»

26 Temmuz Hareketi için, kabul edilmesi düşünülemez olan bir başka nokta da, gizli maddelerden VIII. sidir. Bu madde uyarınca: «İhtilalci kuvvetler, silahları ile birlikte, Cumhuriyetin muazzaf silahlı kuvvetlerinin bir parçası haline gelecektir.»

Herşeyden önce, ihtilalci kuvvetler deyimiyle ne kastedilmektedir? Yani, bugün silahlarını sıkı sıkıya saklayıp da, zafer gününde bunları bir bayrak gibi sallayacak olanlar, yani istibdat idaresinin

örgütlenmiş güçlerine karşı bir avuç vatansever canları pahasına dövüşürken, ellerini kollarını kavuşturup oturanlar mı yarın polis örgütüne, deniz, yada kara kuvvetlerine asker olarak katılacaklar? Böyle bir teklifi öne sürmek, daha pek yakın geçmişte Cumhuriyetin başına bela olmuş gangsterlik ve anarşi mikrobunu, ihtilalin kanatları altında korumak gayretkeşliğinden başka birşey değildir.

İşgalimizde olan bölgelerdeki deneyimiz göstermiştir ki, asayişin sürdürülebilmesi ülkenin en önemli sorunlarından biridir. Mevcut düzenin sarsılmasıyla asayişin derhal bozulduğu ve zamanında engellenmediği takdirde suç oranının büyük bir hızla arttığı olaylarla ispatlanmıştır. Eşkiyalığın ilk belirtilerini ancak, halkın kesinlikle onayladığı şiddet tedbirlerini tam zamanında uygulamakla önleyebildik. Eskiden, hükümete bağlı bütün hizmetlileri birer halk düşmanı olarak görmeye alışmış olan halk, yetkililerle başı derde girmiş kanun kaçaklarına yataklık etmeyi, onları saklayıp ele vermeme yi bir görev sayıyordu. Oysa bugün, askerlerimizi kendi çıkarlarının savunucusu olarak gördüklerinden asayiş bozulmamakta ve en ateşli koruyucuları da bizzat vatandaşlar olmaktadır.

İhtilalci gelişimin en büyük düşmanı anarşidir. Bundan böyle anarşiyle mücadele etmek temel görevimizdir. Bunu anlamaktan aciz olanlar, ihtilalin kaderiyle oynamamalıdır. İhtilal uğruna hiçbir fedakarlıkta bulunmamış olanların, ihtilalin yaşaması ve sürmesi için de herhangi bir çaba göstermemeleri çok doğaldır.

26 Temmuz Hareketi, asayişini sürdürmeyi ve ihtilalin silahlı kuvvetlerini yeni bir düzene sokmayı taahhüt eder. Çünkü:

- 1) Hareket, bütün ülkede disiplinli milis kuvvetine ve savaş alanında düşmana karşı yirmiden fazla zafer kazanmış orduya sahip olan tek örgüttür.
- 2) Savaşçılarımız ne denli iyi yürekli olduklarını binlerce kere ispatlamışlar, askerlere karşı hiç bir kin beslemediklerini binlerce kere göstermişlerdir. Askerlerin canlarını bağışlamışlar, yaralılarına bakmışlar ve önemli bilgileri öğrenememe pahasına bile olsa, hiçbir zaman işkence etmemişlerdir. Ve savaş boyunca, bu düzeni hiç aksamadan aynı şekilde sürdürmüşlerdir.
- 3) Silahlı kuvvetler arasında, 26 Temmuz Hareketinin kendi askerlerine aşılmaş olduğu adalet ve alicenaplık ruhunu yaymak gereklidir.
- 4) Bu savaş boyunca göstermiş olduğumuz vekar ve soğukkanlılık, dürüst askerlerin ihtilalden korkmaları için hiçbir sebep olmadığına en büyük delil ve garanti sayılmalıdır. Ve dürüst askerler, işledikleri suçlar ve utanç konusu davranışlarla asker üniformasını küçük düşürenlerin günahını yüklenmeyeceklerdir.

Birlik bildirisinin diğer bazı yönleri de kolayca anlaşılammıştır. Savaş stratejisinin tanımını yapmadan anlaşmaya varmak nasıl mümkün olabilir? Acaba **Auténticos** hâlâ başkentte savaş vermenin mümkün olduğuna mı inanmaktadır? Savaşçılara vermeyip, eninde sonunda polisin eline geçmesi mukadder olan silah birikimine devam mı edeceklerdir? Son olarak, 26 Temmuz Hareketinin ileri sürdüğü genel grev teklifini kabul etmişler midir?

Ayrıca, Oriente mücadelesinin askeri önemi,

kanaatimize göre, maalesef küçümsenmiştir. Bugün Sierra Maestra'da yaptığımız mücadele bir gerilla savaşı olmaktan çıkmış, yüzyüze bir cephe savaşı görünümünü almıştır. Sayı ve silah yönünden yetersiz olan kuvvetlerimiz, bölgeyi tanımlarından yararlanarak ve düşmanı sürekli gözetleme altında tutup, daha hızlı hareket imkanı sağlayarak savaşı sürdürme çabası içindedirler. Bu savaşın en önemli unsurunun moral olduğunu bir kere daha belirtmeyi yersiz buluyorum. Alınan sonuçlar şaşırtıcı olmuştur. Birgün bütün bunlar en ufak ayrıntılarına varana dek açıklanacaktır.

Bütün halkımız ayaklanmıştır. Eğer halkı silahlandırmak imkanı olsa, birliklerimiz ülkenin en uzak köşeleriyle ilgilenmek zorunda kalmayacaklardır. Köylüler bir tek düşmana yol vermeyecek, buldukları bölgede kuş uçurtmayacaklardır. Büyük ölçüde takviye kuvvetleri göndermekte direnen diktatörlüğün yenilgileri böylece birer hezimet dönüşecektir. Halkın cesaretinin nasıl şahlandığı konusunda sizlere anlatacağım herhangi bir olay gerçeğin yanında çok sönük kalacaktır. Diktatörlük, barbarca misilleme hareketlerine girişmiştir. Köylülerin kitle halinde öldürülmeleri, Avrupa'da nazilerin hunharca cinayetlerini gölgede bırakmıştır. Dikta her yenilgisinin öcünü ve hincını savunmasız halktan çıkarmaktadır. Asilerin ölümünü bildiren Genel Kurmay resmi bildirimleri, daima büyük kitle cinayetlerinden sonra yayımlanmaktadır. Görüp geçirdikleri bu olaylar, halk arasında ihtilal ateşini körüklemiştir. Ve bu insanlara, hiç kimsenin bir tek tüfek bile göndermediğini düşününce insan manen kırılmakta, incinmektedir. Bir yanda köylüler, çaresizlik içinde evlerinin barklarının yakılıp

yıkılmasını ve ailelerinin gözleri önünde öldürülmesini bekler ve umutsuzluğun verdiği bütün güçle silah isterlerken; öte yanda, rejimin aşağılık uşaklarından bir tekini bile düşürmeden, bir kenarda polisin ele geçirmesini, diktanın çöküşünü yada asilerin imha edilmesini bekleyen bir sürü silah yatmaktadır Küba'da.

Vatandaşlarımızın büyük bir kısmı soysuz davranışlarda bulunmaktadır. Ama daha hâlâ değişmeye ve mücadele edenlere yardıma koşmaya vakit vardır. Bizim kendi görüş açımızdan, bu pek fazla önem taşımamaktadır. Bu sözleri söylememe kişisel çıkarların yada gururun sebep olduğunu sanmayın. Bizim kaderimiz çizilmiştir ve hiçbir kuşku bunun temelini sarsamaz. Ya burada, son adamımızın damarlarındaki kanın son damlasına kadar savaşıp öleceğiz ve kentlerde koca bir genç kuşak yokolup gidecek, yada en akıl almaz engelleri aşip zafere ulaşacağız. Bizler için, yenilgi diye bir şey yoktur ve olamaz. Adamlarımızın geçirdiği, fedakarlıklar ve kahramanlıklarla dolu bir yılı hiçbir şey ve hiçbir kimse silemez. Zaferlerimiz de aynı şekilde elle tutulur birer gerçektir ve ortadan kaldırılamazlar. Her zamankinden daha inançlı ve dirençli olan adamlarımız, son nefeslerini verene kadar dövüşeceklerdir.

Bize yardım etmekten kaçınanlar; başlangıçta bizimle beraber olup da, sonradan bizden ayrılanlar; vekar ve ülküden yoksun oldukları için Trujillo despotizmi ile yaptıkları utanç verici pazarlıklarla zamanlarını ve prestijlerini kaybedenler; silahlı olup da, korkaklıkları yüzünden savaş anında saklayanlar, esas bozguna uğrayacak olanlardır. Hatayı onlar yapmışlardır, biz değil.

Açık açık ve bütün gücümüzle haykıracağımız bir şey var: Bizim dışımızdaki Kübalıların, sürekli takip altında olmalarına rağmen ve yok edilebilecekleri bir anda bile özgürlük uğruna savaştıklarını görseydik; inançlarından sapmadan ve güçlerinden kaybetmeden direndiklerini görseydik; yardımlarına koşmakta ve gerekirse onlarla beraber canımızı feda etmekte bir an bile duraksamazdık. Çünkü bizler Kübalıyız ve Kübalılar, Latin Amerika'nın bir başka ülkesinde bile olsa, özgürlük savaşları karşısında kayıtsız kalamazlar. Dominikliler, vatan-daşlarını özgürlüğe kavuşturmak için, kuvvet mi topluyorlar? Bir Dominikliye karşı on Kübalı koşar. Somoza'nın peşinden gidenler Costa Rica'ya mı saldırımlar? Kübalılar savaşa katılmak için hiç durmazlar. Ve bugün, kendi anavatanları çetin bir kurtuluş savaşı verirken, dikta tarafından yurttan sürülmüş bir takım Kübalıların, savaşa atılan kardeşlerine yardım etmekten kaçındıklarını düşünmek bilerseniz ne acı geliyor insana...

Yoksa, bize yardım etmek için haksız şartlar mı ileri süreceklerdir? Yoksa, yardımlarının karşılığı olarak, ülkenin bir bölümünü ganimet diye kendilerine sunmamızı mı bekliyorlar? Yoksa ülkülerimizi bir yana bırakıp, ülkenin böylesine büyük bir fedakarlıktan umduğu mükafat yerine toprakları kana boyamamızı ve bu savaşı, kardeşin kardeşi vurduğu bir öldürme sanatı haline getirmemizi mi bekliyorlar?

İstibdatla savaşanların liderliği Küba'nın içinde ve ihtilal savaşçılarının elindedir ve öyle kalacaktır. Bugün yada yarın, ihtilalin liderleri olarak görünmek isteyenler, ülkenin içinde bulunmalı ve Küba'nın bugünkü durumunun gerektirdiği tüm

sorumlulukları, tehlikeleri ve fedakarlıkları göze almalıdırlar.

Sürgündekiler bu mücadelede bir rol oynamak zorundadırlar. Ama tutup da, buldukları yabancı ülkelerden bize talimat vermeye kalkar ve hangi tepeyi bombalayacağımızı, hangi şeker plantasyonunu yakabileceğimizi, hangi sabotaj hareketlerinde başarı sağlayabileceğimizi ve hangi anda, hangi şartlar altında, hangi biçimde bir genel greve gideceğimizi kararlaştırmaya yeltenirlerse, bu ancak saçma olur. Hattâ saçmadan da öte, gülünç olur. Bizlere dışardan, Kübalı sürgünler ve mülteciler arasında yardım toplayarak, Küba davasını dünya kamuoyuna duyurarak, burada kurbanı olduğumuz cinayetleri telin ederek yardımda bulunun. Ama, 26 Temmuz Hareketinin savaş stratejisiyle harekete geçmiş bir mücadele, kargaşa, sabotaj, grev ve binbir çeşit ihtilalci eylem ortasında anavatanın bütün kentlerinde ve bütün köylerinde sürdürülmekte olan bir ihtilali Miami'den yönetmeye kalkışmayın.

Defalarca belirtildiği gibi, ulusal liderlik diktatörlüğün alaşağı edilmesine yarayacak belirli planların koordinasyonu ve belirli hareketlerin yürütülmesi konusunda, muhalif örgüt liderleriyle müzakerelere oturmaya hazırdır.

Genel grev, Movimiento de Resistencia Civica (Sivil Mukavemet Hareketi), Frente Nacional Obrero (Ulusal İşçi Cephesi) ve bölücü fikirlerden uzaklaşıp bugün ülkede savaştan tek muhalif örgüt olan 26 Temmuz Hareketi'yle ilişki kuracak diğer bütün grupların ortak çabasıyla uygulanacaktır.

26 Temmuz Hareketinin İşçi Kolu, grevi des-

tekleyen ve en kritik anda ortadan kaybolmayacak gibi görünen muhalefet gruplarıyla birlikte bütün iş ve sanayi merkezlerinde grev komitelerinin örgütlenmesine çalışmaktadır. 26 Temmuz Hareketinin, meşruluğunu tanıyacağı tek proletarya temsilcileri olan Frente Nacional Obrero'yu bu grev komiteleri kuracaklardır.

Diktatörün devrilmesi, bütün şeref ve itibarını yitirmiş Meclisin, Confederacion Trabajadores Cubanos (Kübalı İşçiler Konfederasyonu) başkanlığının ve bugünkü yerlerini 1 Kasım 1954 «seçim»lerine yada 10 Mart 1952 darbesine borçlu olan bütün vali, belediye başkanı ve diğer görevlilerin yetkilerinin lağvına yol açacaktır. Aynı zamanda, sivil veya asker bütün siyasal tutukluların derhal serbest bırakılması ve dikta despotizminin suç ortaklarının yargılanmasını da sağlayacaktır.

Yeni hükümet 1940 Anayasasına bağlı olacak ve bu Anayasanın getirmiş olduğu bütün hakları garanti altına alacak, particiliğe kapılmayacaktır.

Yürütme Organı, Anayasanın Cumhuriyet Meclisine tanıdığı bütün teşrii görevleri yüklenecek ve 1943 Seçim Kanunu ile 1940 Anayasasına uygun genel seçimlerin yapılmasını ve Sierra Bildirisi'ndeki on maddelik planın uygulanmasını temel ödev olarak kabul edecektir.

Hükümet darbesi sonunda ortaya çıkmış olan gayrimeşru durumu çözümlene yeteneğinde bulunmadığı için bugünkü Yüksek Adalet Divanı feshedilecektir. Bu fesih kararı, anayasa ilkelerini savunmuş veya istibdat yönetiminde geçen yıllar içinde işlenen suçlara, suiistimallere ve mutlakiyet rejimine karşı koymuş bazı üyelerin yeniden divana seçilmelerine engel olmayacaktır.

Cumhurbaşkanı yeni Yüce Divan'ın kuruluş biçimini kararlaştıracak ve Divan da, diktatörlüğün karanlık işlerine karışmış olanları tasfiye ederek bütün mahkemelerin ve muhtar kuruluşların yeniden düzenlenmesini sağlayacaktır. Yeni görevlilerin atanması kanunlara uygun olarak yapılacaktır. Geçici Hükümet döneminde, siyasi partilerin bir tek hakkı olacaktır: programlarını halk önünde savunma özgürlüğü, vatandaşları Anayasa çerçevesi içinde harekete geçirme ve örgütlenme özgürlüğü ve genel seçimlere katılma özgürlüğü.

Cumhurbaşkanlığı makamını işgal edecek kişinin seçilmesi gerekliliği Sierra Maestra Bildirisinde belirtilmiştir. Hareketimiz, bu kişinin bütün sivil kuruluşların seçimiyle işbaşına getirilmesi fikrini savunmaktadır. Bu böyle olduğu ve beş ay geçtiği halde, bu sorun henüz çözülememiş ve halka beklediği cevap verilememiştir: Diktatörün yerine kim geçecek? Ve bu büyük sorunun karşısında bir gün daha beklemeye imkan yoktur. 26 Temmuz Hareketi bu soruya cevap vermekte, meşruluğun, birlik ve geçici hükümetin ön şartlarını hazırlamanın tek garantisi olarak, halka şu teklifi yapmaktadır. Bu adam, Oriente Adalet Divanının dürüst, doğru, güvenilir yargıci Dr. Manuel Urrutia Lleo olmalıdır. Onu rakipsiz aday yapan bizler değiliz, kendi davranışlarıdır. Cumhuriyete bu hizmette bulunmayı reddetmemesini dileriz.

Kendisini aday gösterişimizin nedenleri şunlardır:

- 1) Lleo, «Granma» seferine katılanların yargılanmaları sonunda, mahkeme salonlarından, rejime karşı silahlı bir kuvvet kurmanın suç olmadığını, bunun Anayasa ve kanunlar çerçeve-

sinde tamamen meşru ve mubah olduğunu açıkça ilan eden, kurtuluş savaşlarımızın tarihinde eşi görülmemiş bir cesaret ve dürüstlük örneği veren yargıçlar kurulunun üyesidir.

- 2) Gerçek bir adalet anlayışına adanmış olan hayatı, halk diktayı devirdiği anda bütün meşru çıkarlar arasındaki dengeyi korumaya gerek kişisel, gerek mesleki açıdan yeterli olduğunun en güvenilir delilidir.
- 3) Dr. Manuel Urrutia kadar particiliğe bulaşmamış kimse bulunamaz. Gerçekten erdemli bir yargıç olarak, herhangi bir siyasal gruba bağlı değildir. Ve aktif olarak katılmadığı halde, ihtilal hareketini böylesine benimsemiş ve kendisinininkine eş itibar sahibi bir başka vatantaş daha yoktur.

Eğer şartlarımız, yani bir birlik bildirisinde adı kullanılırken kendisine danışılmaya lüzum görülmeyen ve kendini en büyük fedakarlıklara adanmış bir örgütün çıkar düşünmeyen şartları kabul edilmezse; bugüne kadar olduğu gibi bundan sonra da, her çarpışmada düşmandan aldığımız silahlardan başka silahımız olmadan, alabildiğine baskı altında bırakılan halkın yardımından başka yardım görmeden ve ülkümüzden başka bir desteğimiz olmadan tek başımıza savaşı sürdüreceğiz.

Çünkü, bütün ülkede aktif mücadeleye girmiş olan ve bunu sürdüren yegane güç 26 Temmuz Hareketidir. Oriente'nin ulu yamaçlarından ihtilal ateşini kapıp batı illerine kadar götüren sadece ve sadece Hareketin militanları olmuştur. Sabotajları yapan, şeker kamışı tarlalarını ateşe veren, siyaset eşkiyalarını cezalandıran sadece ve sadece onlardır. Ülkenin işçilerini ihtilal yolunda örgütleyen sadece

ve sadece 26 Temmuz Hareketi olmuştur. Küba'nın bütün bölgelerindeki sivil grupların bir araya geldiği sivil mukavemet hareketinin örgütlenmesine sadece ve sadece 26 Temmuz Hareketi katkıda bulunmuştur.

Bürokratik kargaşadan ve hükümette yer almaktan vazgeçtiğimizi sizlere bildirmek isteriz. Yalnız şunu kesinlikle bilmelisiniz ki; 26 Temmuz militanları, yeraltından, Sierra Maestra'dan veya düşmanın bizi kaldırıp atacağı bir mezar çukurundan da olsa halka yol göstermek ve önderlik etmekten vazgeçmemişlerdir ve asla vazgeçmeyeceklerdir. Vazgeçmeyeceğiz, çünkü; sadece bizler değil, koca bir kuşak, Küba halkına, bugün içinde bulunduğu sorunlara kesin bir çözüm yolu bulmaya söz vermiştir.

Ya yeneceğiz, ya öleceğiz... Ve tek başımıza. Mücadele hiçbir zaman, sadece oniki kişi olduğumuz günlerdeki kadar çetin olmayacaktır. Mücadele hiçbir zaman Sierra'da savaşa alışmış ve örgütlenmiş halkın desteğine sahip olmadığımız günlerdeki kadar çetin olmayacaktır. Mücadele hiçbir zaman, bugünkü gibi ülke çapında yaygın, güçlü ve disiplinli bir örgütümüz bulunmadığı günlerdeki kadar çetin olmayacaktır. Ve nihayet mücadelemiz unutulmaz yoldaşımız Frank Pais'in öldüğü günkü gibi kitlelerin büyük desteğini görmediğimiz günlerdeki kadar çetin olmayacaktır.

Vekar içinde ölmek için, kimsenin yardımına muhtaç değiliz.

Fidel Castro Ruz
Sierra Maestra
14 Aralık 1957

Fidel, sansürün kalkmasından ve buna hazırlıklı bulunuşumuzdan yararlanıp, vurucu bir darbe indirmenin yerinde olduğunu düşünüyordu.

Planımızı uygulama alanı olarak, bir kere daha Pino del Agua seçildi. Pino del Agua'ya bir başarılı saldırı yapmıştık. O zamandan beri de düşman işgali altındaydı. Birlikler pek fazla hareket etmedikleri zaman bile, Sierra'nın doruğundaki yerleri dolayısıyla geniş kavisler çizerek dolanmaları gerekiyordu. Ve bu bölgenin yakınlarından geçmek daima tehlikeli oluyordu. Ordunun bir ileri karakolu olan Pino del Agua'yı bertaraf etmek, gerek stratejik yönden ve gerekse basının sansürden kurtulmuş olması dolayısıyla ülke çapında yankılar yapması yönünden büyük önem taşıyordu.

Şubatın ilk günlerinden itibaren hararetli bir hazırlık ve keşif faaliyeti başladı. Keşif işini, o bölgeden olan (bugün ordumuzda birer subay olarak

vazife gören) Roberto Ruiz ve Félix Tamayo yürütüyorlardı. Bu arada, olağanüstü değer ve önem verdiğimiz yeni silahımız M-26'nın, bir başka adıyla «sputnik»in hazırlıklarına hız verdik. Bu teneke levhadan yaptığımız küçük bir bombaydı. Başlangıçta bunu son derece karmaşık bir mekanizma ile, sualtı zıpkınlı tüfeklerinin iplerinden yaptığımız bir mancınikle atıyorduk. Sonraları silahı geliştirdik ve tüfekte atmayı başardık. Bu şekilde daha uzağa atabiliyorduk.

Bu küçük bombalar, boylarından büyük gürültü çıkarıyorlar ve bayağı ürkütücü oluyorlardı. Ancak, teneke levhadan kalıplarda oldukları için, öldürücü güçleri pek azdı ve bir düşman askerinin burnunun dibinde patladığı zaman bile ancak hafifçe yaralıyordu. Üstelik, bombanın hedefe vardığı anda patlamasını sağlamak için fitilin ateşlenme zamanını ayarlamak da güç oluyordu. Fırlatma geri tepisi fitili söndürüyor ve bomba patlamadan düşman eline geçiyordu. Düşman bunu öğrendikten sonra korkusu kalmadı, ama bombayı kullandığımız ilk çarpışmada psikolojik etkisi oldukça büyük oldu.

Hazırlıklarımızı büyük bir dikkat ve itinayla tamamladıktan sonra 16. Şubat'ta saldırıya geçtik.

Stratejik planımız çok basitti. Fidel, ordugah'ta koca bir bölük olduğunu bildiği için, birliklerimizin orasını ele geçirebilecekleri konusunda kuşkuluydu. Hedefimiz ordugaha saldırmak, mevzilerini tahrip etmek, kuşatıp takviye kuvvetlerini gözlemektir. Çünkü, hareket halinde olan birliklerin, yerleşmiş birliklerden daha tetikte olduğunu biliyoruz. Birkaç pusu kurduk. Bunlardan büyük sonuçlar bekliyorduk. Her pusu yerine, karşılaşılabilir-

cek düşman kuvvetiyle başa çıkacak sayıda adam yerleştirdik.

Saldırımı bizzat Fidel yönetiyordu. Kurmayı kuzeye doğru bir tepeye yerleşmiş, ordugahı kuş bakışı olarak görebilecek duruma gelmişti. Savaş planı şuydu: Camilo, Uvero'dan gelen ve Bayamesa'dan geçen yolda ilerliyecekti. Kumandasındaki, Dördüncü Birliğin öncü müfrezesi mevzileri ele geçirecek ve arazi şartlarının uygunluğu oranında ilerleyip buldukları yerde kalacaklardı. Gözcülerin çekilme hareketi, Yüzbaşı Raul Castro Mercader'in Bayamo yolu kenarında mevzilenen müfrezesi tarafından sürekli ateşle sağlanacaktı. Düşman Rio Peladero'ya gitmeye kalkıştığı takdirde, Yüzbaşı Guillermo Garcia, 25 kişilik bir kuvvetle önünü kesecekti.

Ateşleme başladığı zaman, topu topu altı güllesi olan ve Quiala tarafından kullanılan havanımız işe karışacak, sonra da kuşatma başlayacaktı. Loma de la Virgen üzerinde Teğmen Vilo Acuna'nın kumandasındaki pusu, Uvero'dan gelen birliklerin yolunu kesmeye çalışacaktı. Daha ilerde, kuzeye doğru ise, Vega de los Jobos yoluyla Yao'dan gelecek birlikleri bekleyen Lalo Sardinas ve adamları bulunacaktı.

Bu pusuda, sonuçları cesaret verici olmaktan çok uzak, yeni bir mayın denedik. Antonio Estévez yoldaş yeni bir usul bulmuş ve patlamamış uçak bombalarını, kapsül yerine tüfikle patlatarak kullanmayı denemişti. Mekanizmayı hazırlayıp bekledik. Ordunun, zayıf olduğumuz bölgeden geçeceğini biliyorduk. Pek üzücü bir yanlışlık oldu. Düşmanın görüldüğünü haber vermekle görevli olan arkadaş pek toy, pek heyecanlıydı. Sivil bir kam-

yonu görünce işareti verdi. Mayın patladı ve kamyonun sürücüsü, daha sonraları bayağı etkili bir silah haline gelen bu yeni buluşun masum kurbanı oldu.

Ayın 16'sında, şafak vakti, Camilo mevzileri ele geçirmek üzere hareket etti. Ama öncülerimiz, nöbetçilerin gece ordugahın yakınlarına kadar çekileceğini düşünmemişlerdi. Bu yüzden saldırının başlaması oldukça gecikti. Adamlarımız yanlış bir yere geldiklerini sanıp, düşmanın hareketini farke dinceye kadar epey ilerlediler. Camilo ve tek sıra halinde yürüyen yirmi adamının iki mevzi arasındaki beşyüz metreyi aşmaları en azından bir saat aldı.

Sonunda kararlaştırılan yere vardılar. Nöbetçiler basit bir alarm tertibatı kurmuşlardı. Toprak düzeyinde uzanan bir ipe bağlı teneke kutular, üzerlerine basıldığı, yada ipe dokunulduğu zaman şangırdıyarak, nöbetçileri uyaracaktı. Yalnız bu arada, birkaç tane atı da otlamaya salıvermişlerdi. Birliğin öncüsü ipe çarpıp şangırtı koptuğunda, bu gürültü at kişnemeleri arasında kayboluverdi. Böylece Camilo da askerlere iyice sokulabildi.

Öte yandan, bizim nöbetçilerimiz uzun süredir beklenen saldırının başlamasından önceki saatlerde iyice heyecana kapılmışlardı. Sonunda çarpışmanın başlangıcını belirleyen ilk atışı duyduk ve top atışına başladık. Altı güllenin altısı da kısa zamanda, hiçbir zarar yada hiçbir zafer getirmeden tükendi.

Nöbetçiler ilk saldırıya geçenleri ya görmüşler, yada duymuşlardı. Çarpışmanın başladığını gösteren ilk kurşun yağmurunda Yoldaş Guevara'yı yaraladılar. Guevara hastanemizde öldü. Camilo'nun kuvvetleri birkaç dakika içinde mukavemet hattı-

nı silip süpürmüşler, ikisi otomatik tüfek olmak üzere onbir silah ele geçirmişler, üç esir almışlar ve yedi sekizini de öldürmüşlerdi. Ama kışlada yeni bir mukavemet cephesi kuruluverdi ve saldırımız sonuçsuz bırakıldı.

Teğmen Noda ile teğmen Capote ve savaşçı Raimundo Lien, ilerlemeye çalışırken birbiri peşi sıra öldüler. Camilo kalçasından bir yara aldı. Virelles, makineliyi bırakıp çekilmek zorunda kaldı. Camilo, yarasına aldırmadan şafakla beraber yeniden dönüp, silahı kurtarmaya çalıştı. Günün ilk ışıkları altında bir kurşun yağmuruna tutuldu ve yeniden yaralandı. Ama iyi bir şans eseri, karnına saplanan kurşun, öldürücü bir noktaya değmeden öbür taraftan çıktı. Camilo kurtuldu, makineli gitti. Bütün bunlar olurken, Luis Macias adında bir başka yaralı yoldaş da, Camilo'nun ters yönünde çalılar arasından sürünerek çekilmeye çalıştı, ama başaramayıp orada can verdi. Kışlaya yakın mevzilerden, tek tek savaşçılar «sputnik» leri yada M-26'ları fırlatıyor ve askerler arasında kargaşalık ve şaşkınlık tohumları ekiyorlardı. Askerler sığınaklardan çıkmayı reddettikleri için, Guillermo Garcia bu çarpışmaya hiç katılmadı. Önceden de tahmin ettiğimiz gibi telsizle yardım istediler.

Öğleye doğru bütün bölgede durum sükunete ermişti. Birden, kumanda mevkiimizden birinin «İşte Camilo'nun makinelisi gidiyor» diye haykırdığını duyup şaşırдық. Ardından bir yayılım ateşi geldi. Camilo makinelinin yanında, içinde künyesinin yazılı olduğu kasketini düşürmüştü. Nöbetçiler de bunu ele geçirmişler, bizimle alay ediyorlardı. Birşeyler olduğunu seziyor, fakat öte yandaki birlikle bağlantı kuramıyorduk. Camilo ve yardımcısı Sergio

del Valle çekilmeyi reddederek, yeni gelişmeleri beklemek üzere orada kaldılar.

Fidel'in önsezileri gerçekleşiyordu. Yüzbaşı Sierra'nın kumandasındaki bölük, Oro de Guisa'daki öncü birliklerinden mangalar göndererek Pino del Agua'da neler olup bittiğini soruşturdu. Paco Cabrera'nın müfrezesi tam kadro onları bekliyordu. El Cable denilen tepedeki yolun kenarına otuz otuzbeş kişi mevzilenmişti. Son derece dik yokuşta takılan arabaları yukarı çekmekte kullanılan bir kablo tertibatı olduğu için tepeye bu ad verilmişti.

Teğmen Sunol, Alamo, Reyes ve William Rodriguez takımlara kumanda ediyorlardı. Paco Cabrera da birlik kumandanı olarak orada bulunuyordu. Ama öncü kuvvetleri püskürtmekle görevli olanlar, yola doğru mevzilenmiş Paz ile Duque idi. Düşmanın küçük kuvveti ilerledi ve son adamına kadar kırıldı. Bilanço: onbir ölü, beş yaralı esir. Bu esirler, ilk tedavileri yapıldıktan sonra oradaki bir eve yatırılıp bırakıldılar. Bugün bizim saflarımıza katılmış olan Asteğmen Laferté de esir alınmıştı. İçinde iki M-1'le bir otomatik tüfek ve bir Johnson tüfeği olan oniki tüfek ele geçirildi.

Kaçmak fırsatını bulan bir iki asker Oro de Guisa'ya haberleri yetiştirdiler. Bu haber üzerine Oro de Guisa'dakiler yardım istemiş olmalı. Ama biz Pino del Agua'da kuşatılanlara bu yoldan yardım geleceğini tahmin ettiğimiz için, Guisa ve Oro de Guisa arasına Raul'un birliğini yerleştirmiştik.

Raul adamlarını öylesine mevzilendirmişti ki, Félix Pena ve öncü kuvveti düşmanın yolunu keserken, Ciro Frias'la Raul'un kumandasındaki takımlar derhal düşmana saldıracaklar ve Efigenio da arkadan çevirmeye geçecekti.

O anda gözümüzden kaçan birşey oldu. Kollarının altına sıkıştırdıkları horozlarla kendi hallerinde yollarına giden ve bütün hatlarımızı geçen iki köylü, meğer Oro de Guisa'dan yol keşfine gönderilmiş iki askermiş. Birliklerimizin mevzilerini belirleyip, Guisa'daki arkadaşlarına haber vermişler. Bunun acısını en çok Raul çekti. Yerini bildikleri için, en ağır saldırıyı onun birliklerine yöneltmişlerdi. Raul'un birliklerine tepeden saldırdılar. Raul çekilmek zorunda kaldı. Bu çekiliş sırasında adamlarından biri yaralandı, Florencio Quesada adında bir başkası da öldü.

Ordu sadece Bayamo'dan gelip Oro de Guisa'dan geçen yolda ilerliyordu. Raul, mevzilerinin durumu yüzünden çekilmek zorunda kaldığı halde, düşman tek koldan ilerlediği için son derece ağır yol alıyordu. Bütün gün boyunca da görünmedi.

Askerler gün boyunca, B-26'larla bizi makineli ateşine tuttular, ama rahatımızı kaçırmaktan ve bizi tetikte bulunmaya zorlamaktan başka bir zarar veremediler.

Fidel bir destan yaratıyor, ordan oraya koşuyor, bir yandan yoldaşlarımızın başına gelenlere üzülürken, bir yandan en olmayacak tehlikelere atılmaktan geri kalmıyordu. Bu günlerce böyle sürüp gitti. Sonunda bazı subaylarla beraber oturup bir mektup yazdık ve canını gerekli gereksiz tehlikeye atmamasını İhtilalin geleceği adına kendisinden rica ettik. Fazla duygulu ve biraz da çocukça olan bu mektubumuzu, sanırım okumadı bile. Okumuşsa da, dediklerimize hiç kulak asmadı.

O gece, Camilo'nun yönettiği gibi bir saldırının yapılabileceğini ve Pino del Agua'daki nöbetçilerin hakkından gelinebileceğini söyledim. Fidel bu

fikri beğenmedi; ama sonunda bir denemeye karar verdi. Ignacio Pérez'le Raul Castro Mercader'in birliklerini Escalona'nın kumandası altında yola çıkardı. Yoldaşlarımız kışlaya yaklaşmak için ellerinden geleni yaptılar. Fakat açılan yayılım ateşi karşısında daha fazla ilerleyemeden ve yeniden saldırıya geçmeden çekilmek zorunda kaldılar. Kuvvetin kumandasını ben almak istedim. Fidel kızıp söyleyerek, sonunda razı oldu. Gidebildiğimiz kadar gitmeyi ve kışlanın yakınına gelince, kendi ordugahlarından ele geçirdiğimiz benzinle yapılan Molotof kokteyllerini atmaya düşünüyordum. Ahşap binalar ateş alınca ya teslim olacaklar, yada dışarı uğrayacaklar diyordum. Savaş alanına varıp mevzi alacağımız sırada Fidel'den şu kısa pusulayı aldım:

«16 Şubat 1958, CHE, eğer herşey sizin bu yandan yapacağınız ve Camilo ile Guillermo'dan yardım alamayacağınız saldırıya bağlı ise, kendinizi bile bile ölüme atmanızı, bir intihar demek olan bu harekete girişmenizi istemiyorum. Çünkü çok ölü ve yaralı vermek ve buna karşılık hedefe ulaşamamak ihtimali büyüktür. Son derece dikkatli ve uyanık bulunmanız gerektiğini önemle hatırlatırım. Sen çarpışmaya katılmayacaksınız: bu kesin bir emirdir. Şu anda en gerekli şey, adamlarını iyi yönetmendir. FIDEL.»

Mesajı getiren Almeida, istersem pusulada belirtilen hususlara bağlı kalmak şartıyla, saldırıya geçme sorumluluğunu alabileceğimi, fakat Fidel'in buna kesinlikle karşı olduğunu söyledi. Çarpışmaya katılmamam konusundaki kesin emir, bir dağ gibi çöktü üzerime. Mutlak olmasa bile, birkaç adamımı şehit verme ihtimali, kışlaya ele geçirme şansının azlığı, Guillermo ve Camilo kuvvetlerinin

nerede olduğunu bilmeyişimiz ve bütün bunların üstüne sorumluluğu üzerime almak zorunluluğu kaldıramıyacağım bir yük gibi geldi bana. Çaresiz Escalona'nın izinden gidip geri döndüm.

Ertesi sabah, sürekli bir hava saldırısı karşısında, bütün birliklerin çekilmesi emri verildi. Sığınaklarından çıkmaya başlayan askerlere, dürbünlü tüfekle birkaç el ateş ettikten sonra, Maestra yolu boyunca çekilmeye başladık.

O zaman yayınlamış olduğumuz resmî bildiri-den de anlaşılacağı gibi, düşman onsekizle yirmibeş arasında ölü vermişti. Otuzüç tüfek, beş makineli ve yüklü miktarda cephane ele geçirmiştik. Kayıp listesine, o sırada başına neler geldiğini bilmediğimiz Luis Macias'la, Luis Olazabal ve Quiroga gibi, uzun süren çarpışmanın çeşitli safhalarında yaralanan başka yoldaşları da eklemek gerek. 19 Şubat tarihli **El Mundo** gazetesinde şu haber yayımlandı:

«EL MUNDO, 19 ŞUBAT 1958, Çarşamba - 16 İHTİLALCI VE 5 ASKER ÖLDÜ - GUEVARA'NIN YARALANIP YARALANMADIĞI BİLİN-MİYOR - Ordu Genel Kurmayı dün bir resmî bildiri yayınlamış ve Bayamo güneyindeki Pino del Agua'da ihtilalcilerle önemli bir çarpışma olduğu haberini yalanlamıştır. Aynı bildiri de «Ordu keşif kollarıyla, isyancı grupları arasında bir silahlı çatışma olduğu» belirtilmekte ve bildirinin yayımlandığı ana kadar gelen haberlerden «isyancıların verdiği ölü sayısının 16'ya yükseldiği bu arada Orduya bağlı askerlerden de 5 ölü verildiği» açıklanmaktadır. Bildiri de, ünlü Arjantinli komünist Guevara'nın yaralanma haberinin de henüz doğrulanmadığı belirtilmektedir. İhtilal liderinin bu bölgede olduğu konusunda herhangi bir açıklama yapılmamış olmak-

la beraber, kendisinin Sierra Maestra'daki mağaralarda saklandığı bilinmektedir.»

Az sonra, hattâ belki de o anda, Sosa Blanco, Oro de Guisa'da pek çok kişinin kanına giriyordu. Bu cani, 1959'un ilk günlerinde kurşuna dizildi. Diktatörlük, Fidel Castro'nun «Sierra Maestra'da saklandığı» haberini doğrularken, öte yanda Fidel'in kendi kumandası altındaki birlikler, boş yere canını tehlikeye atmamasını rica ediyorlardı. Düşman kuvvetleri ise, güçlü olduğumuz mevzilerden uzak durmaya titizlikle dikkat ediyorlardı. Bir süre sonra Pino del Agua düşmanlardan temizlendi ve Maestra'nın batısındaki bölgenin tamamı kurtarılmış oldu.

Çarpışmadan birkaç gün sonra, savaşın en önemli hareketlerinden biri yapıldı. Binbaşı Almeida'nın kumandasındaki Üçüncü Birlik, Santiago bölgesine doğru ilerlemeye başladı. Altıncı «Frank Pais» Birliği, Binbaşı Raul Castro Ruz'un kumandasında doğudaki ovaları aşıp, Pinares de Mayari'nin batısındaki Mangos de Baragua'ya girdi ve orada «Frank Pais» adı verilen İkinci (Doğu) cepheyi kurdu.

Hatırlamak, bir bakıma geçmişini yeniden yaşamak, ölenlere yeniden can vermek. Camilo'yu hatırlamak, geçip giden olayları, ölüp giden dostları anmak demek. Ama Camilo, Küba İhtilali'nin dipdiri bir parçası olarak kalacak. O yaptıklarıyla, kişiliğiyle ölümsüzlüğe yüceldi. İhtilal Ordusundaki yoldaşlarımıza, bu yılmaz gerilla savaşçısının nasıl bir insan olduğunu kısaca anlatmak, onun kimliği konusunda fikir vermek istiyorum. Bunu en iyi anlatabilecek olan benim; çünkü Alegria de Pio'da yeni düştüğümüz o kara günden başlayarak, bir an bile birbirimizden ayrılmadık. Üstelik bunları anlatmak, seve seve yerine getireceğim bir ödev benim için. Çünkü Camilo, savaşta omuz omuza döğüştüğüm, eğlencede kafa kafaya verdiğim, zaferde birlikte coştüğüm bir arkadaştan öte, gerçek bir kardeş olmuştur bana. Meksika'dayken tanımıyordum onu. Bize son anda katılmıştı. Birleşik Devletlerden gelmişti. Hakkında hiçbir ön bilgimiz yoktu.

Tehlikelerle dolu olan o günlerde, ona (ve aslında hiç kimseye) güvenemiyorduk. «Granma» seferiyle geldi adaya. Koca bir kıtayı temellerinden sarsacak kahramanlıklara ortak olmak için, dalgalarla boğuşarak denizi aşip gelen sekseniki yığitten biriydi. Alegria de Pio çarpışmasında duyduğum bir sözü, onu yakından tanımadan da, ne çeşit bir insan olduğunu anlamama yetmişti. Yaralanmıştım. Sedyede yatıyordum. Yanımda son kurşunlarını harcayan ve döğüşerek ölmeye hazırlanan bir yoldaş vardı. Her yanı kan içindeydi. Birinin bitkin bir sesle, «Bittik artık. Teslim olalım» diye bağırdığını duydum. Buna karşılık, adamlarımızın arasında göremediğim bir yerden, gür bir ses kükredi: «Teslim olacak kimse yok aramızda!» ve arkasından suntuurlu bir küfür.

Çarpışma sona erdi. Ölmedik. Ben Almeida yoldaşın sayesinde hayatta kalabildim. Beşimiz, Cabo Cruz dolaylarındaki dik yamaçlarda dolaşmaya başladık. Ay ışığının pırl pırl etrafı aydınlattığı durgun bir gece, düşmana yakalanma korkusuna kapılmadan mışıl mışıl uyuyan üç yoldaşa rastladık. Düşman sanıp üzerlerine atladık. Birşey çıkmadı, ama bu olay aramızda şaka konusu olarak anlatılıp durdu. Onları bastıran ben olduğum halde, bizi Batista askerleri sanıp da vurmasınlar diye beyaz bayrağı çeken de ben olmuştum. Buna epey gülmüştük.

Böylece sekiz kişi olmuştuk. Camilo acıkmıştı. Birşeyler yemek istiyordu. Yeri yada zamanı önemli değildi, yemekten başka birşeye aldıracağı yoktu. Bu yüzden oldukça sert tartışmalar ve anlaşmazlıklar çıktı. Çünkü, yemek istemek için bohio'lara gidelim diye tutturmuştu. «Açlar» in kafasına uy-

duğumuz için iki kere, düzinelerle yoldaşımızı öldüren düşman askerlerinin eline düşmemize ramak kaldı. Dokuzuncu gün, «açlar» kazandı. Bir **bohio'**ya gittik, yedik ve hepimiz hastalandık. En beter durumda olan da, tabii Camilo idi. Aç bir aslan gibi koca bir kediyi yutuvermişti.

O dönemde, askerlikten çok doktorluk yapıyordum. Camilo'yu perhize soktum ve bakım görebileceği **bohio'**da kalmasını söyledim. Bunu atlattıktan sonra tekrar biraraya geldik. Günler haftaları, haftalar ayları kovaladı. Pek çok yoldaşımız öldürüldü. Camilo hünerini gösterdi, yegane ve sevgili Birliğimizin öncü koluna, teğmen rütbesiyle kumandan tayin edildi. Bizzat Fidel'in kumandasındaki bu Birlik daha sonraları José Marti Birinci Birliği adını aldı. Yüzbaşılar Almeida ve Raul, öncü kolu teğmeni Camilo, artçı kolu kumandanı Efigenio Amejeiros, Raul'un takımlarından birinde teğmen Ramiro Valdés ve bir başka takımda er Calixto. İşte bütün Birlik bu kadardı. Bir başka deyişle, bütün kuvvetlerimiz bu Birlikten doğdu. Ben de teğmen rütbesinde ve grubun doktoruydum. Uvero çarpışmasından sonra yüzbaşılığa yükseltildim. Birkaç gün geçmeden de binbaşı rütbesiyle, bir birliğin kumandanlığına getirildim. Bir gün kumanda ettiğim Dördüncü Birlik'in yüzbaşılığına Camilo atandı. Dördüncü Birlik deyimini düşmanı yanılmak için kullanıyorduk. Aslında topu topu iki birlik vardı. İşte Camilo bütün yiğitliğini bu birlikte göstermeye başladı. Yorulmak usanmak nedir bilmeden, görülmemiş bir gayret ve olağanüstü bir şevkle düşman avına çıkıyordu. Bir keresinde, düşman keşif kolundan bir askeri öylesine yakın mesafeden vurdu ki, adamın elindeki tüfek yere düşmeden yakalayiverdi. Bir

başka sefer de, en önde yürüten düşman askeri, bizim hizamıza gelinceye kadar bekleyip önümüzden geçerken yandan ateş açmayı planlamıştı. Kurduğumuz pusu bir işe yaramadı. Çünkü içimizden biri fazla heyecanlanıp, düşman yeteri kadar yaklaşmadan tetiğe basıverdi. O sıralarda, Camilo «öncü kolunun allahı» olmuştu. Kendine özgü o renkli savaş biçimiyle, ne çetin bir ceviz olduğu konusunda hiç kuşkuya yer bırakmamış gerçek bir gerilla savaşçısıydı.

Pino del Agua'ya yaptığımız ikinci saldırıda Fidel, benim kendisiyle birlikte kalmamı istemiş ve düşmanın yan kanadına saldırma sorumluluğunu Camilo'ya vermişti. O zaman duyduğum heyecanı hâlâ hatırlarım. Plan basitti. Camilo saldırıya geçecek, düşmanın bir kanadını tuttuktan sonra kuşatma yapacaktı. Ateş başladı. Camilo ve adamları nöbeti devralıp ilerlediler. Kasabaya girdiler, önlerine çıkan bütün askerleri ya öldürdüler, yada esir aldılar. Kasabayı ev ev ele geçirdiler. Sonunda düşman kendini toparlayıp karşı koydu ve saflarımıza bir kurşun yağmurudur başladı. Aralarında Noda ve Capote'nin de bulunduğu çok değerli yoldaşlar can verdiler bu çarpışmada.

Bir düşman makineli tüfekçisi, etrafında adamlarıyla ilerlemiş ilerlemiş ve bir anda kendini bir yaylım ateşi ortasında bulmuş. Makineli tüfeği kullanan askerin yanındakiler ölmüşler. Kendisi de silahı bırakıp tüymüş. Şafak vaktiydi. Saldırı gece başlamıştı. Camilo yerde yuvarlanarak Makineliye doğru gitmiş. Niyeti silahı almakmış. İki kere kurşun yemiş. Kurşunlardan biri sol kalçasına, biri karnına saplanmış. Geri çekilmiş, yoldaşları onu taşıyıp getirdiler. Biz iki kilometre ötedeydik. Onlar-

la bizim aramızda da düşman vardı. Makineli tüfek sesleri ve «Gitti gider Camilo'nun tüfeği», «İşte Camilo'nun tüfeği!» diye haykırmalar ve «Yaşa Batista!» nidaları duyuluyordu. Hepimiz Camilo'nun öldürüldüğünü sandık. Kurşun karnına girip çıktığı halde barsaklarına yada başka bir can alıcı noktaya değmediği için şansına şükrettik. Sonra Nisan'ın 9'u, o kara gün geldi çattı. Camilo Oriente dağlarına çıkıp bir destan yarattı. Bayamo bölgesindeki düşman kuvvetlerine dehşet salıyordu. Bir keresinde 600 kişi tarafından kuşatıldı. İhtilalciler ise sadece 20 kişiydiler. Bütün gün boyunca, iki tankla beraber ilerleyen düşman kuvvetlerine karşı koydular. Gece de büyük ustalıkla kaçtılar.

Sonra saldırı başladı. Tehlikenin büyüklüğü ve kuvvetlerin bir araya getirilmesi zorunluğu karşısında Camilo geri çağırıldı. Fidel bir başka cepheye giderken, yerini ancak ona bıraktığı zaman gözü arkada kalmıyordu. Arkadan o harikulade işgal hikayesi geldi ve Camilo'nun Las Villas yaylasındaki zaferler zinciri başladı. Bu öyle kolay kolay üstesinden gelinebilecek bir iş, her yiğidin yutacağı lokma değildi. Çünkü bölgede doğal sığınaklar yoktu. Bu hareketler birer cesaret ve yiğitlik örneği olarak eşsizdi. Camilo'nun siyasal tutumu, siyasal sorunlar üzerindeki fikir ve yargıları, gücü ve insanlara inancı daha o zamandan belli olmuştu. Camilo neşeliydi. Camilo açık sözlü, açık yürekliydi. Camilo şakacıydı. Sierra'da geçen bir olayı hiç unutmam. Büyük, muhteşem, adsız kahramanlarımızdan bir köylüye lakap takmış Camilo, ardından da çirkin bir el işareti yapmış. Bir gün köylü kalktı, birlik kumandanı olduğum için gelip bana yakındı. Kendisine hakaret edilmesinden şikayet edi-

yor ve vantrolog olmadığını söylüyordu. Ne olup bittiğini anlayamadığım için, Camilo'ya gidip, adamın bu tuhaf davranışını açıklamasını istedim. Meğer Camilo, küçümseyen bir bakışla adamı süzmüş ve «vantrolog» demiş. Köylücük de vantrologun ne olduğunu bilmediği için, bunu bir küfür sanmış ve son derece alınmış.

Camilo'nun küçük bir ispiroto ocağı vardı. Bunun üzerinde kedi pişirir ve aramıza yeni katılanlara, ağzınıza layık bir yemek diye sunardı. Bu Sierra'daki sayısız deneme yollarından biriydi ve sadece bir tek kişi, kedi yemeyi reddederek bu hazırlık «sınavı»nı geçemedi. Camilo'nun fıkraları meşhurdu. Binlerce fıkra bilirdi. Fıkra anlatmak, yemek içmek gibi, vazgeçilmez bir alışkanlık olmuştu onun için. İnsan sevgisi, insanlara verdiği değer ve çevresindekilerle iyi geçinmesi kişiliğinin en göze çarpan özelliklerinden biriydi. Bugün unuttuğumuz, yada üstünde durmadığımız bu nitelikleri, pek az kişinin yapabildiği şekilde, bütün davranışlarına sindirmişti. Fidel'in dediği gibi, pek öyle «okumuşluğu» yoktu. Ama, cesareti, dürüstlüğü, akli ve inançları yüzünden kendisini binlerce kişi arasından seçip o yüce yere getiren insanların kıvrak zekasına sahipti. Camilo'nun hiçbir şekilde taviz vermeyi kabul etmeden ve tek sebepten bağlandığı iki şey vardı: Fidel'e ve halka olan sınırsız bağlılığı ve inancı. Fidel ve halk birbirinden ayrılamaz. Camilo'nun sevgi ve bağlılığı da her ikisine birden yönelmişti.

Camilo'yu kim öldürdü? Kendine benzer başkalarının hayatlarında, halkın içinde yaşamaya devam eden Camilo'yu kim öldürdü? Onun gibiler, halk onların ölmesine izin verene dek ölmezler. O-

nu düşman öldürdü. Camilo öldü, çünkü düşman onun ölmesini istiyordu. Camilo öldü, çünkü kaza geçirmeyeceği garantili hiçbir uçak yoktu. Camilo öldü, çünkü pilotlar yeterince tecrübeli değillerdi. Camilo öldü, çünkü çok işi vardı ve en kısa zamanda Havana'da olmak zorundaydı. Camilo'yu kendi gözüpekliliği öldürdü. Camilo tehlikenin büyüklüğüne küçüklüğüne bakmazdı. Tehlikeyi bir oyun olarak alır, oynar, sever, kendine çeker, avucunda tutardı. Gerilla kafasıyla şöyle düşünürdü: Küçük bir bulut parçası onu izlediği yoldan döndüremez, saptıramazdı. Herkesin kendisini tanıdığı, hayran olduğu, sevdiği bir sırada öldü. Daha önce ölmüş olsaydı, hikayesi sadece bir gerilla yüzbaşısının hikayesi olarak kalacaktı. Fidel'in dediği gibi, daha pek çok Camilo'lar olacaktır. Ben de diyorum ki, daha pek çok Camilo'lar olmuştur. Onu tarih sayfalarına geçiren o muhteşem işi başaramadan ölmüş Camilo'lar. Camilo ve öteki Camilo'lar (daha önceden ölmüş ve daha sonra gelecek Camilo'lar) halk gücünün bir delili; en saf ülkülerini savunmak için, bu en soylu amaca yürekten inanarak dövüşen halkların erişebileceği yüceliğin en canlı örneğidirler. Onun ruhunu cansız bir kalıba dökebilmem için çok, pek çok şey söylemem gerek. Oysa bu da onu öldürmek demek olur. Kesinlikle tanımlanmamış olan ideolojisini uzun uzadıya anlatmaktansa, bu genel konularla yetinip burada keselim. Yalnız hatırdan çıkarmamız gereken bir nokta var: Ne ihtilalden önce, ne ihtilalden sonra Camilo gibi bir adam daha olmadı ve olamaz. Tam anlamıyla bir ihtilalci, bir halk adamı, Küba ulusunun yüreğinden fıskırmış bir ihtilal sanatçısıydı o. En ufak bir gevşemeyi, en ufak bir hayal kırıklığını aklı almaz-

di. Onu günbegün anmamız için pek çok sebep var. Şunu yada bunu yapan, ortaya koyan o olmuştur. Çevrenizde gördüğünüz herhangi birsey Camilo'nun eseridir. Camilo, Küba İhtilali'ne namusunun ve yürekliliğinin damgasını basmış olan adamdır. Camilo, ihtilal uğrunda kendinden önce ölenlerin ve kendinden sonra gelecek kahramanların arasında daima yaşayacak olan adamdır.

Llano hareketi olanca gücüyle, ihtilal taraf-
lısı bir genel grev hazırlıyordu. Frente Nacional
Obrero (Ulusal İşçi Cephesi) adıyla bir örgüt ku-
ruldu. Bu örgüt uzaktan uzağa 26 Temmuz Hare-
keti tarafından yönetiliyordu. Örgüt kurulduğu an-
dan itibaren, bölücülük illetinin kurbanı oldu. İşçi-
ler, 26 Temmuz Hareketinin bir ürünü olduğu açık
seçik ortada olan bu henüz filizlenmekteki örgüte
belirli bir kayıtsızlık gösterdiler. Örgütün kuruluş
amaçları o günkü şartlar altında fazlasıyla radikal
geliyordu onlara. 9 Nisan 1958 grevinden birkaç
gün önce, Fidel Castro sert bir bildiri yayınlıyarak,
ihtilal yolunu seçmemiş olanlara şiddetle çattı. Bu-
nun hemen arkasından ikinci bir bildiri daha ya-
yınlayarak, işçilere Frente Nacional bünyesinde,
yada bunun dışında bir başka örgütte birleşme çağ-
rısında bulundu. Frente'nin tek başına genel greve
gidecek güçte olmadığını biliyordu.

Birliklerimiz kendilerini kavganın ortasına attılar. O tarihlerde Dördüncü Birliğin yüzbaşısı olan Camilo Cienfuegos, Bayamo dolaylarındaki Oriente'ye indi ve düşman saflarına dehşet ve ölüm sağtı. Sonunda Nisan'ın 9'u geldi ve tüm çabalarımız boşa gitti. Ulusal Hareket Komitesi kütle mücadelesinin temel esasları konusunda hepten acemice davranmış ve grevi, hiçbir ön haber sızdırmadan, bir anda silah patlamalarıyla başlatmaya kalkışmıştı. Tahmin edileceği gibi, işçiler greve katılmaya yanaşmadılar. Örnek olacak nitelikte yoldaşlarımızın bir kısmı, ülkenin dört bucağında boş yere öldüler. 9 Nisan, rejimin temellerini bir an bile sarsmayı başaramayan, bir büyük fiyasko olmuştu. Rejimi sarsmak şöyle dursun, bu kara gündenden sonra hükümet, kuvvetlerini azar azar çekerek Oriente'ye sevk etme ve ta Sierra'ya kadar fesat tohumlarını ekmeye fırsat buldu. Savunma mevzilerimizi sürekli tahkim etmek ve ormanın daha da içerlerine çekilmek zorunda kaldık. Öte yandan hükümet, peşpeşe yeni alaylar sevk ediyordu. Bir an geldi ki, savaş alanında tam onbin asker toplandı. İşte o zaman 25 Mayıs saldırısı başladı. Saldırı ileri karakolumuz olan Las Mercedes köyüne yönetilmişti.

Teçhizatımızın azlığı yürekler acısıydı. Onbin çeşitli silaha karşı, işler durumda sadece ikiyüz tüfek! Hareketimizi kısıtlamak için bundan büyük engel olamazdı. Ama madalyonun bir de öteki yüzü vardı. Batista ordusunun savaştaki yüreksizliği. Bizim çocuklar aslanlar gibi dövüşüyorlardı. Her birimiz on, onbeş düşmanla boğuşuyorduk. Düşman bizimle başa çıkabilmek, kuvvetlerimizi köyden sürebilmek için bütün gücünü seferber etmek zorunda kalıyordu. Tanklar, toplar, uçaklar... Oradaki

küçük kuvvetimizin başında Yüzbaşı Angel Verdecia vardı. Bir ay sonra savaşırken öldü.

Tam o günlerde, Fidel'e, kaşarlanmış politikacı manevrasına giren hain Eulogio Cantillo'dan bir mektup geldi. Cantillo, düşman faaliyetlerinin başkanı olarak, saldırının aralıksız süreceğini, yalnız sonuç alınana kadar «Adam»ın (Fidel'in) kılına dokunulmayacağını bildiriyordu. Gerçekten de saldırı sürdürüldü. İkibuçuk aylık kesintisiz çarpışmalardan sonra, düşman kuvvetlerinin zarar bilançosu şöyleydi: Ölü yaralı, esir ve kaçak olarak bin asker. İçlerinde bir tankın, oniki havanın, oniki makinenin ve çok sayıda otomatik silahın bulunduğu altıyüz, çeşitli silah. İnanılmayacak kadar çok sayıda ve çeşitte cephaneyi hesaba katmıyorum bile. Ayrıca, savaşın sonunda Kızılhaç'a teslim ettiğimiz dörtüyzelli tane de esir almıştık.

Sierra Maestra'daki bu ünlü saldırı, Batista ordusunun belini bükmüştü, ama son söz henüz söylenmemişti. Mücadele devam etti. Üç noktada saldırıya geçmek üzere son stratejimizi planladık: gevşek bir kuşatmayla sarılmış olan Santiago de Cuba, Las Villas ve Pinar del Rio. Las Villas'a ben gidecektim. Adanın öbür ucundaki Pinar del Rio'yu, Camilo Cienfuegos ve kumandasındaki «Antonio Maceo» diye adlandırılan İkinci Birlik alacaktı. Camilo programın bu bölümünü uygulayamadı, savaş şartları onu Las Villas'da kalmak zorunda bıraktı.

Sierra Maestra'yı altüst eden düşman alaylarını püskürttükten ve cepheyi yeniden eski düzenine soktuktan sonra, Las Villas'a, yani merkez eyalete yürümeye karar verdik... Stratejik açıdan benim görevim, adanın iki ucunu birbirine bağlayan bü-

tün yolları kesmekti. Bundan başka, dağlık bölgelerdeki bütün siyasi gruplarla bağıntı kurma emrini de almıştım. Ve son olarak da, sorumlu olduğum kesimde askerî hükümet kurmak için geniş yetkilerim vardı. Las Villas'a dört günde varabileceğimizi düşünerek, 30 Ağustos 1958'de kamyonla yola çıktık. Ama evdeki hesap çarşıya uymadı. 30 Ağustos gecesi bizlere üniforma ve harekete hazır bekleyen kamyonlara benzin getiren bir kurye geldi. Aynı anda da, silah taşıyan bir uçak yolun kıyısındaki alana indi. Gece zifiri karanlık olduğu halde uçak görülmüştü. Alan bombalanmaya başladı. Bombardıman, gecenin onundan sabahın beşine kadar sürdü. Saat beşte, uçak düşman eline geçmesin diye, gün ışığında bizim için çok daha büyük zararlara yol açabilecek bombardımanın önünü alabilmek için uçağı ateşe verdik. Düşman birlikleri hava alanına girdiler. Kuryeyi tutukladılar, benzine de el koydular. İş yine başa düştü. Yayan yapıldak koyulduk yola.

31 Ağustos'ta yürüyüş başladı. Atsız, arabasız... Manzanillo - Bayamo yolunu geçtikten sonra kamyonları ve atları bulacağımızı umuyorduk. Öyle de oldu. Ama 1 Eylül'de öylesine bir kasırga koptu ki, Carretera Central yolundan başka bütün yollar geçilmez hale geldi. Carretera Central yolu, Küba'nın bu bölgesindeki tek asfalt yoldu. Ondan sonra sürekli olarak ya at üstünde yada yaya devam ettik yolumuza. Yükümüz ağırdı. Bol miktarda cep hane, kırk roketlik bir bazuka ve uzun bir yürüyüşte ve kamp kurmada gerekli bütün malzemeler...

Hâlâ bizden olan Oriente bölgesinde, çetin günler geçirdik. Nehirleri sel almış, dereler ırmak gibi

taşmıştı. Bunları geçmek zorundaydık. Cephaneyi, silahları ve bazuka mermilerini ıslatmamak için sonsuz bir mücadele içindeydik. Yorgun atları değiştirmemiz, yeni atlar bulmamız gerekiyordu. Oriente Eyaletini geçtikten sonra, kalabalık bölgelerde pek görünmemek zorundaydık. Sel altında kalmış bölgeden binbir zahmetle geçebildik. Arada verdiğimiz molalarda da sivrisineklerin biri kalkıyor, bini iniyor ve biran bile bizi rahat bırakmıyorlardı. Az ve kötü gıda alıyorduk. Bataklıklardan geçen derelerin sularını, hattâ bazen bataklık sularını içiyorduk. Bu müthiş günler boyunca, acınacak bir halde kendimizi sürükleye sürükleye çekip götürüyorduk. Yola çıkmamızdan bir hafta sonra, Camagüey'i Oriente'den ayılan Jobabo'yu geçtik. İyiden iyiye kuvvetten kesilmiştik. Üstelik ayağımıza giyeceğimiz birşey de kalmamıştı. Yoldaşlarımızın çoğu, güney Camagüey'in çamurlu topraklarında yalın ayak yürüyorlardı.

9 Eylül'de, La Federal'e girerken, öncü kolumuz düşman pususuna düştü. İki yiğit yoldaşımız orada can verdi. Ama işin asıl kötüsü, düşman tarafından görülmemiz oldu. O andan sonra peşimizi hiç bırakmadılar. Kısa bir çarpışmadan sonra, adamlarımızdan dördünün esir olması pahasına, garnizonlarımızı imha ettik. Düşmanın hava kuvvetleri izlediğimiz yolu öğrendiği için, artık bir kat daha dikkatli olmak zorundaydık.

Bir iki gün sonra Laguna Grande'ye vardık. Camilo'nun birliği de bizimle aynı anda girdi kasabaya. Onların durumu bizimkinden iyiydi. Orasını hiç unutmam. Her yan sivrisinek doluydu. Cibinlik olmadan, ki çoğumuzda yoktu, bir an bile göz kırpmak imkansızdı.

Ondan sonraki günler, çamur ve bataktan başka birşeyin görünmediği yerlerden geçtik. Açlıktan ve susuzluktan kıvranıyorduk. Kımıldayacak halimiz kalmamıştı. Bacaklarımız kütük kesilmiş, silahlarımız kurşun gibi ağır gelmeye başlamıştı. Camilo kamyon bulmaya giderken kendi atlarını bize bırakmıştı. Bunlar bizimkilerden daha iyiydi. Ama Macareno şeker fabrikası dolaylarında atları bırakmak zorunda kaldık. Bizi karşılamaya gelecek olan öncüler görünmediği için, nerdeyse el yordamıyla yola devam ettik.

Öncü kuvvetimiz, Cuatro Companeros'da bir düşman karakoluna rastladı ve çetin bir dövüş başladı. Şafak söktü. Güçlkle birliğin büyük kısmını sık ağaçlı bir bölgede toplayabildik. Ama düşman kanattan saldırıya geçti ve geride kalıp da demiryolunu aşmaya çalışan yoldaşlarımızı koruyabilmek için uzun süreli bir çarpışmaya girmek zorunda kaldık. İşte o sırada, düşman uçakları yerimizi keşfetti. B-26'lar, C-47'ler, büyük C-3 keşif uçakları, küçük uçaklar, ikiyüz metreden ateş kismaya başladılar. Bu ateş yağmurundan sonra çekip gittiler. Adamlarımızdan birini kaybetmiş, birkaç da yaralı vermiştik. Yaralananlardan biri olan Binbaşı Silva, seferin geri kalan kısmını omuz kemiği kırık olarak tamamladı.

Ertesi gün işler biraz daha yoluna girdi. Geri kalmış ve birlikten ayrılmış olanların da yetişmesiyle, bütün birliği biraraya toplayabildik. Sadece, Camilo'nun birliğiyle kuzey Las Villas'taki Yaguajay'a gitmiş olan on kişi eksikti.

Bütün bu sıkıntı ve güçlüklerin arasında, köylülerden gördüğümüz destek ve yardım hiç eksik olmadı. Bize yol gösterecek, yada karnımızı doyura-

cak biri çıkıyordu daima. Doğrusunu söylemek gerekirse, hiçbir zaman Oriente halkının gösterdiği yakınlığı ve desteği bulamadık, ama yine de her yerde yardımımıza koşan birileri çıkıyordu. Ağaların topraklarından geçerken, arada bir ihanete uğradığımız da oluyordu. Ama bu hiçbir zaman, köylülerin bize karşı bir tertibe girdikleri anlamına gelmez. Yaşama şartları onları köle durumuna getirmişti. Davranışlarının nedenini burada aramak gerek. Günlük ekmeklerinin endişesi içinde, toprak sahibine, kendi arazisinden geçtiğimizi haber veriyorlar, tabii o da yemeyip yutmayıp bunu askerlere yetiştiriyordu.

Bir gün, küçük sahra radyomuzdan, General Francisco Tabernilla Dolz'un bir bildirisini dinledik. O malum, mangalda kül bırakmayan edasıyla, Che Guevara'nın kumandasındaki kuvvetlerin imha edildiğini bildirdi ve ölümler, yaralıları, sağlamları diye ayrılmış bir liste okudu. Bütün rakamlar birkaç gün önce düşmanla yaptığımız çetin bir çarpışma sonunda kayıtlara geçmiş olan ve geride bıraktığımız çantalarda kalan evraktan alınmıştı. General bizim kayıtlarımızla, Genel Kurmayın topladığı yanlış bilgileri derleyip toparlamış, bildiri haline getirmişti.

Ölüm haberimiz birlik içinde büyük bir neşeye yol açtı. Ama az sonra, karamsarlığa kapılmaya başladılar. Susuzluk, açlık, yorgunluk, çevremizi kuşatan düşman kuvvetleri karşısında yetersiz kalma duygusu ve hepsinden çok da, her adımı bir işkence haline sokan ayaklarımızdaki yara bereler, bizi bir hayaletler ordusu durumuna getirmişti. Günden güne sağlığımız bozuluyordu. Yediklerimiz de, yani bir gün var, bir gün yok, üçüncü gün bel-

ki var belki yok olan yemeklerimiz de durumumuzu düzeltmekten çok uzaktı. En çetin günleri kuşatma altında, Baragua şeker fabrikası dolaylarında geçirdik. Mikrop yuvası bataklıklar arasında, bir damla içecek su bulamadılar, tepemizde düşman uçaklarıyla ilerlemeye çalışıyor, bataklığı geçemeyecek durumda olan yoldaşlarımıza bir tek at bile bulamıyorduk. Çamurlu su ayakkabılarımızı yemiştirmişti. Bataklığın içindeki sazlar çıplak ayaklarımızı yırtıp yaralıyordu. Baragua'daki çemberi yarıp Jucarco'dan Moron'a uzanan Kurtuluş Savaşında vatanseverlerle İspanyollar arasında kanlı çarpışmalara sahne olmuş ünlü yola çıktığımızda gerçekten sefil durumdaydık. Durup kendimizi toplayacak vaktimiz yoktu. Bir yandan bardaktan boşanırcasına yağın yağmur ve havanın soğukluğu, bir yandan da düşmanın ardı arkası gelmez saldırıları bizi yola devam etme zorunda bırakıyordu. Birlik gittikçe gücünü kuvvetini kaybetti ve moral bozukluğu başgösterdi. Adamlarımızı yürütebilmek için hakaret etmekten, bağırp çağırmaktan, acı söz söylemekten başka hiçbir çare kalmadığı anda, uzaklardan beliren bir görüntü onların cesaretlerini toplamalarına ve dinleşmelerine yetti: Batıya doğru ufukta mavi bir nokta, Las Villas sıradağlarının maviliği görünmüştü. O andan itibaren yokluklar daha bir dayanılır, güçlükler daha bir aşılır hale geldi. Camagüey'le Las Villas'ı ayıran Jucaro'yu yüzerek ikinci çemberi de kırıp geçtik. Bir anda karanlıktan kurtulup gün ışığına kavuşmuş gibi olduk sanki.

İki gün sonra, Trinidad - Sancti Spiritus dağlık bölgesinin göbeğinde, güven içinde, savaşın yeni dönemine girmeye hazır bulunuyorduk. İki gün

sonra mola verip dinlenme imkanı bulabildik. Vakit kaybetmeden ilerlemek zorundaydık, çünkü 3 Kasım'da yapılacak seçimleri engellemeyi koymuştuk kafamıza. Las Villas dağlarına Ekim'in 16'sında varabildiğimiz için, bu çetin işi başarabilecek pek az vaktimiz vardı.

Sierra Escambray'a vardığımız andan başlayarak, diktatörlüğün askerî malzemesini tahrip etmek ve özellikle haberleşme ve ulaşım ağını parçalamakla görevliydik. İlk işimiz ise, seçimleri baltalamaktı. Güç bir işti bu. Çünkü vaktimiz azdı. Çünkü, ihtilal hareketinin içinde, bize pek pahalıya, hattâ zaman zaman yoldaşlarımızın canına malolan anlaşmazlıklar vardı.

Komşu köylere baskın yapıp, seçim toplantılarını engellememiz gerekiyordu. Verimli ovaya yayılmış Cabaiguan, Fomento ve Sancti Spiritus'a peşpeşe saldırılar planladık. Bu arada Guinia de Miranda garnizonu teslim olmuş ve Banao garnizonuna baskın yapmıştık. Ama bu baskından önemli bir sonuç elde edemedik. 3 Kasım'dan önceki günlerde, yoğun bir faaliyet içindeydik. Adamlarımız her yana dağıldı. Seçimlere iştiraki hemen hemen sıfıra düşürmeyi başardılar. Eyaletin kuzey kesiminde, Camilo Cienfuegos'un birlikleri, seçim komedisini felce uğrattılar. Hiçbir şey hareket edemiyordu, ne **Batistiano** birliklerinin taşıt araçları, ne de ticari trafik.

Oriente'de oy verme oranı yok denilecek kadar azdı. Camagüey'de yüzde oranı biraz daha yüksekti. Batı bölgesinde, her şeye rağmen, büyük kitleler halinde oy vermeyenler çoğunlukta idi. Bir yandan pasif direnme, bir yandan da gerilla faaliyetlerini düzenlemeye vaktimiz olmadığı için, ken-

di haline bırakılan Las Villas'da seçime katılma oranı kendiliğinden düşük oldu.

Ulaşım ve haberleşme araçlarına yapılan saldırıların artması, Las Villas'ı çok kritik bir duruma soktu. Las Villas'a gelir gelmez, kentlerde yürütülen mücadele için yeni bir metot uygulamaya başladık. Her yürüyüşümüzde, kentteki **milislerin** en iyilerinden birkaçını da beraber götürüyor, kampa alarak sabotaj taktikleri öğretiyorduk. Bu, kentin dış mahallelerinde çok verimli sonuçlara ulaştı.

1958'in Kasım ve Aralık ayları boyunca, yavaş yavaş bütün yolları kestik. Yüzbaşı Silva, Trinidad'dan Sancti Spiritus'a giden yolu tamamen kapattı. Tuinico üzerindeki köprüyü attığımız zaman da anayol ciddi tahribata uğradı, ama yolu kesinlikle kapamayı başaramadık. Ana demiryolu hattı birkaç yerde kesildi. Güney bölgesindeki ulaşım İkinci Cephe tarafından, kuzey bölgesindeki de Camilo Cienfuegos'un birlikleri tarafından engellendi. Böylece ada ikiye ayrılmış buldu kendini. Sadece Oriente, yani en huzursuz bölge, havadan ve denizden hükümet yardımı alabiliyordu. Giderek bu yardımlar da rahatça ulaşamamaya başladı. Düşmanın çözüldüğünü gösteren belirtiler her yerde büyük bir hızla çoğalıyordu.

16 Aralık'tan sonra sistematik bir biçimde yolların kesilmesi ve köprülerin geçit vermez oluşu, düşmanı sıkışık bir duruma soktu. Bu şartlar altında, ileri hatlardaki kuvvetlerini, hattâ hattâ anayol üzerindeki birliklerini nasıl savunacaklar, nasıl koruyacaklardı? Aralık'ın 16'sında şafak vakti Falcon ırmağı üzerindeki köprüyü havaya uçurduk ve Havana ile Santa Clara'nın doğusunda kalan

bütün kentlerin irtibatı kesildi. Aralarında bölgenin en güneyindeki Fomento'nun da bulunduğu bir dizi köy kuşatıldı ve kuvvetlerimiz saldırılar yaptılar. Fomento kalesinin kumandanı kaleyi oldukça iyi savundu. Ama düşman uçaklarının İhtilal Ordumuzu bomba yağmuruna tutmasına rağmen, diktatörlüğün morali yıkılmış birlikleri arkadaşlarına rahat nefes aldırarak birşeyler yapamadılar. Direnmenin boşuna olduğunu anlayıp, teslim oldular ve yüzden fazla silah özgürlükten yana olanlara geçti.

Düşman birliklerine soluk aldirmeden, derhal anayolu tahrip etmeye karar verdik. 21 Aralık'ta Cabaiguan ve Guayos'a peşpeşe saldırıda bulunduk. Birkaç saat içinde Guayos teslim oldu. İki gün sonra da Cabaiguan ve oradaki doksan asker, ötekileri izlediler. Cabaiguan'da diktatörlüğün ne denli güçsüz olduğu açıkça görülüyordu. Kuşatılmış olanlara takviye piyade birlikleri bile sevkedemedi.

Camilo Cienfuegos bir yandan, diktatörlük askerlerinin son kalesi Yaguaajay'ı kuşatırken, bir yandan da Las Villas'ın kuzeyindeki köylere saldırılar düzenliyordu. Yaguaajay kalesinin kumandanı Çin asıllı bir yüzbaşıydı. Yüzbaşı Abon Lee, bölgedeki ihtilal kuvvetlerini hareketsiz hale sokarak onbir gün dayandı. Bu arada, biz de eyaletin merkezi Santa Clara yönünde ilerleyerek anayola varmaya çalışıyorduk.

Cabaiguan'ın düşmesinden sonra Placetas'a yürüdük. Bir günde teslim oldu. İhtilalci Birlik bize büyük yardımda bulundu. Placetas'tan sonra, kuzey kıyısında önemli bir liman olan Caibarien'le Remedios'u kurtardık. Diktatörlüğün durumu hiç de parlak değildi. Oriente'de zaferler kazanmaya devam ediyorduk. Escambray cephesindeki birlik,

bölgedeki bütün garnizonları silip süpürmüştü; Camilo Cienfuegos ise kuzey kesimini ele geçirmişti.

Düşman hiçbir şekilde direnmeye kalkmadan Camajuani'den çekilince, Las Villas'ın merkezine yürümeye hazır duruma gelmiştik. (Santa Clara, Küba'nın ortasındaki büyük ovanın merkezidir. 150.000 nüfuslu olan bu şehir, bir demiryolu merkezi ve önemli ulaşım ağlarının kilit noktasıdır. Düşmanın işgal etmiş olduğu, alçak, çıplak tepelerle çevrilidir.)

Saldırıya geçeceğimiz güne kadar, silah stokumuzu oldukça kabartmıştık. Hattâ daha önce düşman eline geçen çok ağır silahların bir kısmını, cephanesiz de olsa yeniden almıştık. Bir bazukamız vardı. Ama roketi yoktu. Oysa karşımızda on yada daha çok tank vardı. Bunlarla dövüşmek için en iyi çarenin, nüfusun kalabalık olduğu kasabaların dolaylarına yaklaşmak olduğunu farkettilik. Kalabalık bölgelerde tankların randımanı hissedilir ölçüde azalıyordu.

İhtilaleci Birliğin adamları Guardia Rural'ın 31 numaralı kışlasını alırlarken, biz de Santa Clara'daki bütün kilit noktalarını çevirdik. Sonra bütün dikkatimizi, Camajuani kesitinde duran zırhlı trenin muhafızlarına yönelttik. Burası Ordu tarafından sıkı bir muhafazaya alınmıştı.

29 Aralık'ta çarpışma başladı. Başlangıçta, çalışma yerimiz üniversiteydi. Daha sonraları karar-gahımızı şehrin ortasına kurduk. Adamlarımız, tank birlikleri tarafından desteklenen düşman askerlerini püskürtüyorlardı. Bu kahramanca çarpışmada çoğu can verdi. Oracıkta kuruluvermiş mezarlıklarımız ve hastanelerimiz, ölülerle, yaralılarla dolmaya başladı.

Bu son saldırı sırasında, birliklerimizin içinde bulunduğu ruh halini gösteren bir olayı hatırlıyorum. Çarpışmanın en çok kızıştığı bir sırada uyurken yakaladığım bir askerimizi azarlamış, iyice çikışmışım. Tüfeğini kaybettiği için silahsız kaldığını söyledi. Her zamanki gibi, kupkuru ve soğuk bir ifadeyle, «Öyleyse» dedim. «Elin boş olarak, ileri hatlara gider ve bir başka tüfek bulur gelirsin... Eğer erkeksen tabii...» Daha sonraları, hastanede yaralılarımızı görmeye gittiğimde, ölmek üzere olan biri elime dokundu ve «Hatırladınız mı, Binbaşım?» dedi. «Beni Remedios'tayken tüfek bulmaya yollamıştınız... Buraya getirdim tüfeği.» Bu, havaya ateş etmiş olan askerdir. Birkaç dakika sonra öldü. Bana öyle geldi ki, cesaretini ispatlamış olduğu için gözü arkada kalmadan, mutlu olarak öldü. İşte bizim İhtilal Ordumuz böyle bir orduydü.

Capiro tepelerinde direnme hâlâ devam ediyordu. Çarpışma 30 Aralık günü sabahtan akşama dek sürdü. Bu arada, şehrin başka kesimlerini ele geçirdik. Santa Clara'nın merkeziyle zırhlı tren arasında, irtibat kesilmiş bulunuyordu. Trendekiler, Capiro tepeleri ortasında sıkışıp kaldıklarını anlayınca tren yolundan kaçmaya yeltendiler ve o değerli yükleriyle birlikte, havaya uçurmak için bütün tedbirleri almış olduğumuz kesişme noktasına tıpış tıpış geldiler. Lokomotif ve vagonlardan birkaç raydan çıktı. Son derece ilginç bir çarpışma oldu. Molotof kokteyli attığımız zaman, zırhlı trendekiler dışarı uğradılar. Zırhlı tren gibi mükemmel bir korunma aracına sahip oldukları halde, sadece uzak mesafeden ve silahsız kimselere karşı dövüşmeyi biliyorlardı. Tıpkı Kuzey Amerika'nın batısındaki kolonicilerin Kızıl Derililere yaptıkları gibi. Adam-

larımız çevredeki vagonlardan ve yakın mesafeden boyuna alev alev yanan benzin şişeleri fırlatıyorlardı. Trenin zırhlı oluşu pek işimize yaradı, çünkü bütün tren, askerler için dayanılmaz bir fırın haline gelmişti. Birkaç saat içinde hepsi teslim oldu. Tabii beraberlerinde yirmiiki zırhlı vagon, uçaksavar topları, DCA makineleri ve inanılmaz miktarda (yani bizler için inanılmaz demek istiyorum) cephane de elimize geçti.

Elektrik istasyonunu ve şehrin bütün kuzey batı kesimini almayı başarmıştık. Santa Clara'nın tamamen İhtilalcilerin elinde bulunduğunu radyodan bildirdik. Las Villas silahlı kuvvetleri başkumandanı olarak, radyoda yaptığım konuşmaya, özgürlük savaşında hayatını bin kere tehlikeye atmış İntihar Birliğinin kumandanı, yaşı da, boyu posu da ufak olan Yüzbaşı Roberto Rodriguez, «El Vaquerito» nun ölüm haberini Küba halkına bildirmek gibi acı bir ödev de eklendi. Tamamen gönüllülerden kurulu İntihar Birliği, ihtilalci gücün, ihtilal insanının bir örneğiydi. Birisi öldüğü zaman, ki her çarpışmada olurdu bu, yerine yeni bir aday seçilir ve seçilemeyenler ne uğradıkları düş kırıklığını, ne de gözlerindeki yaşı saklayabilirlerdi. Bu soylu, bu dövüş kanıksamış savaşçıların, ön saflara ve ölüme seçilme şerefini kazanamadıkları için gözyaşı dökerek gençliklerini, toyluklarını ortaya koyuşları tuhaf bir manzaraydı.

Arkadan polis karakolu ve karakolu savunan tanklar düştü. 31 numaralı kışla hemen Binbaşı Cubela'ya teslim oldu. Hapishaneyi, adliyeyi, hükümet binasını ve çarpışmaları tamamen kesilinceye kadar, kısırıldıkları onuncu kattan ateş etmeye devam edenlerin bulunduğu Grand Hoteli aldık.

Bu durumda sadece, Orta Küba'nın en büyük kalesi olan Leoncio Vidal kışlası diktatörlüğün elinde kalmıştı. 1 Ocak 1959'da kaleyi savunanlar arasında da çöküntü belirtileri başgösterdi. 1 Ocak sabahı, kışlanın teslimi konusunda müzakerelerde bulunmak üzere Yüzbaşı Nunez Jimenez'le Rodriguez de la Vega'ya gönderdik. Beklediklerimizin çok dışında ve bizi pek şaşırtan haberler geldi. Batista kaçmış, Silahlı Kuvvetler Kumandanlığı çökmüştü. Gönderdiğimiz delegeler, telsizle Cantillo'yu aramışlar ve teslim teklifini kendisine ilemişlerdi. Fakat bu bir ultimatom olduğu ve Fidel Castro'nun emri üzerine kumandanlığı devralmış bulunduğu gerekçesiyle bu teklifi kabul etmemişti. Hemen Fidel'i bulduk. Durumu anlattık ve Cantillo'nun tutumundan kuşkulandığımızı bildirdik. Fidel zaten kararını vermişti. Cantillo'nun bir hain olduğundan o da emindi. Cantillo, o karar saatinde Batista hükümetinin yüksek kademeli bütün memurlarının kaçmasına göz yummuştu. Bizimle bir subay olarak ilişki kurduğunu düşünürsek, yaptıkları daha da affedilmez bir suç haline geliyor. Ona inanmıştık. Bir askerin sözü senettir diye güvenmiştik.

Sonrasını hepiniz biliyorsunuz. Fidel'in Cantillo'nun sözlerine kulak asmayışı. Fidel'in Havana üzerine yürüme emri. General Barquin'in Pines adasındaki hapishaneden çıkarılınca ordunun kumandasını devralması. Camilo Cienfuegos'un Columbia Ordugahını alışı. Sekizinci Birliğimizin Cabana kalesini ele geçirmesi. Ve birkaç gün sonra Fidel Castro'nun Geçici Hükümetin Başkanı oluşu. Bun-

ların hepsi, ulusun çağdaş siyasi tarihinin birer bölümüdür.

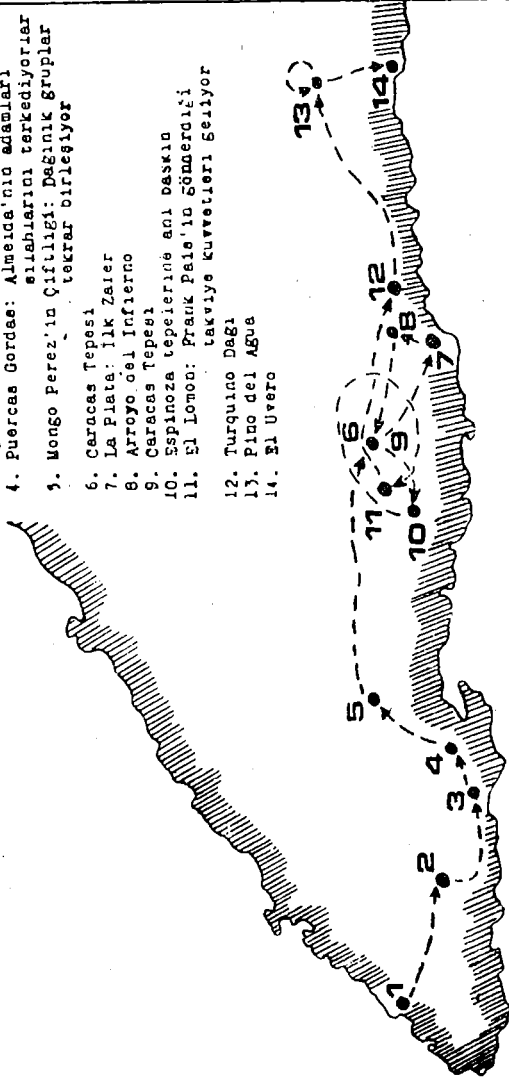
Artık bizler, sadece bir ulusun fertleri olmaktan çok öte bir durumdayız. Şu anda bizler, henüz sultadan kurtulmamış bütün Amerikan halklarının umuduyuz. Bugün bütün gözler, ezenlerin güçlü gözleriyle, ezilenlerin umutlu gözleri, evet bütün gözler bizim üzerimizde. Amerikan halk hareketlerinin gelişmesi, büyük ölçüde, bizim bundan sonraki tutumumuza, çetin sorunları çözebilme yeteneğimize bağlıdır. Ve her attığımız adım, ezenlerin o hep tetikte, hep kuşkulu ve ezilen Amerikalı kardeşlerimizin o hep iyimser gözleriyle izlenmektedir.

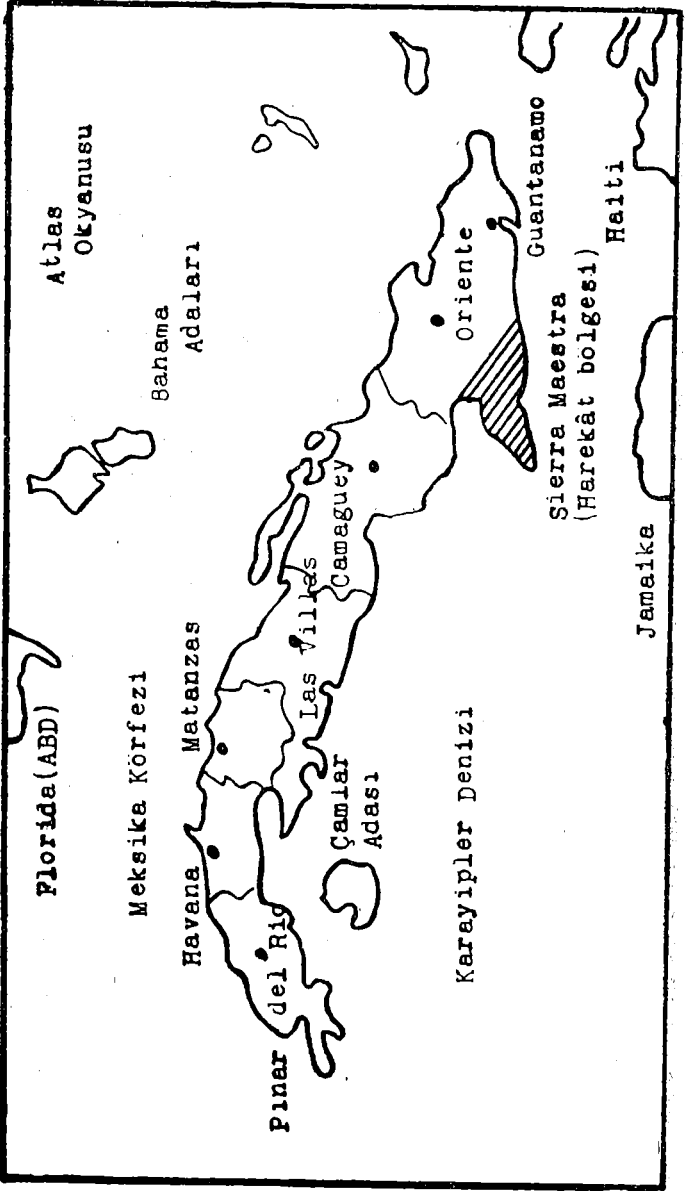
Kolay olmayacağını biliyoruz ve yine biliyoruz ki, 26 Temmuz Hareketi, Küba İhtilali ve bütün ulus, Amerikan halklarına örnek olmak ve onları düş kırıklığına uğratmamak sorumluluğunu yüklenmiştir.

O boyun eğmez kıtadaki, o yiğit dostlarımız emin olsunlar ki, gerekirse hareketimizin ekonomik sonuçlarını alıncaya dek mücadeleden vazgeçmeyeceğiz. Ve yine emin olsunlar ki, savaş daha da sürerse, bu toprakları bağımsız bir cumhuriyet haline getirinceye dek, bu ulusu mutluluğa, demokrasiye ve bütün öteki Amerikan halklarının kardeşliğine ulaştırıncaya dek gerekirse damarlarımızdaki ihtilalci kanın son damlasına kadar savaşmaktan vazgeçmiyeceğiz.

SIERRA MAESTRA'DA GERİLLA SAVAŞI
(Aralık 1956 - Aralık 1957)

1. Las Coloradas Plajı: Çıkartma Yeri
2. Alegria de Pio: Yenilgi ve Dağılma
3. Ojo de Buey Korfezi
4. Puercas Gordaes: Almeida'nin adamları silahlarını terk ediyorlar
5. Mongo Perez'in Çiftliği: Dağınık Gruplar tekrar birleşiyor
6. Caracas Tepesi
7. La Puata: İlk Zafer
8. Arroyo del Infierno
9. Caracas Tepesi
10. Espinoza tepelerine ani baskın
11. El Lomon: Pratik Paiz'in Sömürgeci takviye kuvvetleri geliyor
12. Turquino Dağı
13. Pino del Agua
14. El Uvero

Florida (ABD)

Atlas Okyanusu

Meksika Körfezi

Bahama Adaları

Havana Matanzas

Pinar del Rio

Las Villas

Camaguey Adası

Camaguey

Karayipler Denizi

Oriente

Guantanamo

Sierra Maestra (Harekât bölgesi)

Haiti

Jamaika

Kitapta Geçen İspanyolca Terimler

barbudos
bohio

cacique
caudillo
guajiro
guerrillero
latifundia
latifundista

llano
Llano
macheta

preguerrilleros

sierra
Sierra

Viva la Revolucion!

uzun sakallılar
sazdan yapılmış, zemini toprak kulübe, huğ
reis
önder
Küba dağ köylüsü
gerillacı
büyük çiftlik
toprak ağası
ova, düzlük
kentlerdeki direniş hareketi
Güney Amerikaya özgü bir
cins karnış bıçağı
gerilla hareketine yeni katılan acemi erler
dağ
Sierra Maestra, Küba devrim hareketinin yürütüldüğü Maestra Dağları
Yaşasın İhtilal!

İçindekiler

CHE'nin Hayatı	5
Başlangıç	13
1. «El Patajo»	17
2. İhtilal Başlıyor	23
3. Alegrio de Pio	31
4. Başboşluk	36
5. La Plata Savaşı	46
6. El Arroyo del Infierno Savaşı	54
7. Hava Saldırısı	59
8. Altos De Espinosa Baskını	66
9. Bir Hainin Ölümü	76
10. Acı Günler	82
11. Takviye Kuvvetleri	88
12. Adamlarımız Bileniyor	94
13. Ünlü Mülakat	100
14. Yürüyüşte	107

15.	Silahlar Geliyor	113
16.	El Uvero Savaşı	121
17.	Yaralıların Bakımı	132
18.	Dönüşümüz	139
19.	Sessiz ve Derinden	148
20.	Bueycito Saldırısı	157
21.	Lydia ve Clodomira	167
22.	El Hombrito Savaşı	172
23.	Birinci Pino del Agua Savaşı	179
24.	Üzücü Bir Olay	191
25.	Eşkiyalıkla Mücadele	198
26.	Altos de Conrado	207
27.	Savaş ve Köylüler	216
28.	Bir Yıllık Silahlı Mücadele	221
29.	İkinci Pino del Agua Savaşı	261
30.	Camilo	271
31.	Genel Grev ve Son Saldırı	279
	Kitapta Geçen İspanyolca Deyimler	297

Ölüm nereden ve
nasıl gelirse gelsin...
Savaş sloganlarımız
kulaktan kulağa yayılacaksa
ve silahlarımız elden ele geçecekse
ve başkaları mitralyöz sesleriyle
ve de savaş
ve zafer naralarıyla
cenazelerimize ağıt yakacaksa,
ölüm hoş geldi,
safa geldi.

Che

10 lira